

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

ZARZĄD WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

**DIAGNOZA WYZWAŃ, POTRZEB
I POTENCJAŁÓW OBSZARÓW/SEKTORÓW
OBJĘTYCH RPO WO 2014-2020**
[Sekcja 1]

OPOLE, LIPIEC 2018

SPIS TREŚCI

1. Synteza diagnozy aktualnego stanu województwa opolskiego	5
1.1. Profil województwa opolskiego	5
1.1.1. Województwo opolskie jako region wyludniający się	9
1.1.2. Województwo opolskie jako region przygraniczny	10
1.1.3. Województwo opolskie jako region o średnim poziomie rozwoju i relatywnie wolnym tempie wzrostu gospodarczego	11
1.1.4. Województwo opolskie jako region o zróżnicowanej strukturze gospodarki	13
1.2. Sytuacja społeczno-gospodarcza województwa opolskiego wg układu osi priorytetowych RPO WO 2014-2020	14
1.2.1. Innowacje w gospodarce	14
1.2.2. Konkurencyjna gospodarka	19
1.2.3. Gospodarka niskoemisyjna	25
1.2.4. Zapobieganie zagrożeniom	28
1.2.5. Ochrona środowiska, dziedzictwa kulturowego i naturalnego	30
1.2.6. Zrównoważony transport na rzecz mobilności mieszkańców	34
1.2.7. Konkurencyjny rynek pracy	35
1.2.8. Integracja społeczna	49
1.2.9. Wysoka jakość edukacji	61
1.2.10. Inwestycje w infrastrukturę społeczną	73
2. Wymiar terytorialny polityki rozwoju województwa opolskiego do 2020 roku	79
2.1. Bieguny wzrostu	79
2.2. Obszary problemowe	83
3. Specjalizacje regionalne	91
4. Analiza SWOT	95
5. Wizja, wyzwania rozwojowe i cele strategiczne	98
6. Lista wskaźników obrazujących sytuację społeczno-gospodarczą w województwie opolskim, które zostały uwzględnione w RPO WO 2014-2020	104

1. Synteza diagnozy aktualnego stanu województwa opolskiego

Synteza diagnozy stanu województwa opolskiego przygotowana w ujęciu strategicznym jest aktualną charakterystyką regionu, wskazującą jego podstawowe uwarunkowania społeczne, gospodarcze, a także przestrzenne. Diagnoza nie obejmuje wszystkich dziedzin związanych z rozwojem regionu, a koncentruje się na świadomie wyselekcjonowanych zagadnieniach, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wskazanych do wsparcia w ramach RPO WO 2014-2020. Synteza wskazuje zarówno mocne jak i słabe strony regionu, opisuje stany jak i trendy jakim w ostatnich latach podlegało województwo opolskie. Diagnoza jest spójna z wynikami prac analityczno-badawczych przeprowadzonych na rzecz przygotowania *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.*

1.1. Profil województwa opolskiego

Województwo opolskie położone jest w południowo-zachodniej części kraju. Od wschodu sąsiaduje z województwem śląskim (Katowice), a od zachodu – z województwem dolnośląskim (Wrocław). Oba regiony należą do grupy dużych europejskich struktur regionalnych, opierających swój rozwój na układach typu węzłowego z kształtującymi się metropoliami – górnośląską i wrocławską. Od południa region opolski sąsiaduje z krajem morawsko-śląskim i ołomunieckim w Republice Czeskiej. Pierwszy ma charakter metropolitalny (Ostrawa), natomiast drugi charakteryzuje się podobnym do województwa opolskiego potencjałem rozwojowym. Od północy województwo opolskie graniczy z województwami wielkopolskim i łódzkim, regionami znacznie większymi, z centrami (Poznań, Łódź) oddalonymi od układu regionalnego Polski południowej. Opolskie jest jednym z pięciu województw (dolnośląskie, lubuskie, wielkopolskie, zachodniopomorskie) tworzących makroregion Polski Zachodniej, cechujący się wysokim stopniem konkurencyjności.

Administracyjnie województwo opolskie dzieli się na 12 powiatów, w tym 1 powiat grodzki (Opole) oraz 71 gmin (w tym 3 miejskie, 32 miejsko-wiejskie i 36 wiejskich). W klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych województwo opolskie podzielone jest na dwa podregiony: nyski oraz opolski. Podregion nyski obejmuje powiaty: brzeski, kluczborski, namysłowski, nyski i prudnicki, zaś podregion opolski powiaty: głubczycki, kędzierzyńsko-kozielski, krapkowicki, oleski, opolski, strzelecki oraz miasto Opole. Od 2015 r. planowane jest wprowadzenie zmiany polegającej na przesunięciu do podregionu nyskiego powiatu głubczyckiego, zaś do podregionu opolskiego powiatu kluczborskiego¹. Wybrane dane statystyczne dotyczące województwa i jego podregionów przedstawiono w Tabeli 1.

Mapa 1. Granice postulowanych podregionów NUTS3 w woj. opolskim

Województwo opolskie należy do grupy małych regionów europejskich, z populacją oscylującą wokół 1 mln mieszkańców. Dane Głównego Urzędu Statystycznego wskazują, że w końcu 2013 r. w regionie zamieszkiwało 1004,4 tys. osób, z czego 16,3% było w wieku przedprodukcyjnym (164,1 tys.), 65,1% w wieku produkcyjnym (650,2 tys. osób) oraz 18,6% w wieku poprodukcyjnym (190,1 tys.).

¹ W 2012 r. rozpoczęła się kolejna runda rewizji wspólnej Klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS) obowiązującej na podstawie Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady. W wyniku przeprowadzonych w Polsce konsultacji, w pięciu województwach, w tym w Opolskim ustalono modyfikację granic dotychczasowych podregionów. W przypadku województwa opolskiego planowane jest wprowadzenie zmiany polegającej na przesunięciu do podregionu nyskiego powiatu głubczyckiego, zaś do podregionu opolskiego powiatu kluczborskiego (granice postulowanych podregionów NUTS3 przedstawiono na Mapie 1). Zgodnie z przyjętym trybem procedowania stanowisko dotyczące proponowanych zmian w klasyfikacji NUTS zostało przekazane do Stałego Przedstawicielstwa Rzeczypospolitej Polskiej przy Unii Europejskiej. Propozycja zmian w klasyfikacji stanowić będzie podstawę do przygotowania przez Komisję Europejską – Eurostat projektu rozporządzenia, które w 2013 roku będzie przedmiotem prac legislacyjnych w Unii Europejskiej. Zmieniona klasyfikacja powinna obowiązywać od 2015 roku.

Około 37% stanowią osoby w wieku co najmniej 50 lat (374 tys. osób). Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym jest w Opolskiem najniższy spośród wszystkich województw. W strukturze ludności 51,6% mieszkańców stanowią kobiety (518,5 tys.).

Układ osadniczy regionu jest równomiernie rozwinięty, a do największych miast należą: Opole (121,6 tys. mieszkańców), Kędzierzyn-Koźle (63,6 tys.), Nysa (45,2 tys.), Brzeg (37,3 tys.) i Kluczbork (24,7 tys.)².

Charakterystycznymi elementami przestrzeni społecznej województwa są m.in.:

- wysoki poziom życia ludności w gospodarstwach domowych oraz wysoki poziom dochodów rozporządzalnych i konsumpcji;
- bardzo niska aktywność ekonomiczna ludności oraz niski poziom zatrudnienia, składające się na potencjalne i niewykorzystywane rezerwy podaży pracy;
- postępująca depopulacja, wynikająca z niskiego przyrostu naturalnego, niskich wskaźników dzietności oraz bardzo niekorzystnych tendencji w zakresie ruchu migracyjnego ludności.

Przestrzeń gospodarczą województwa charakteryzuje:

- średni poziom rozwoju gospodarczego (PKB *per capita* – 11 miejsce w kraju) oraz najniższa w kraju stopa wzrostu gospodarczego w ostatnich latach;
- wewnątrzregionalne zróżnicowanie poziomu rozwoju gospodarczego (niższy wskaźnik PKB *per capita* w części zachodniej województwa);
- istotne znaczenie sektora przemysłu w rozwoju gospodarczym regionu;
- zróżnicowana struktura działowa przemysłu, w której wyróżniają się m.in. zakłady przemysłu spożywczego, chemicznego, koksowniczego, energetycznego, cementowo-wapienniczego, metalowego, a ponadto przemysł meblarski i drzewny, bazujący na długoletniej tradycji;
- duży potencjał eksportowy województwa opolskiego, opierający się w zdecydowanej mierze na przemyśle chemicznym;
- wysoka produktywność rolnicza (wysokie plony);
- słabość sektora usług, zwłaszcza usług rynkowych oraz niedostateczny rozwój sektora usług wyższego rzędu;
- niska innowacyjność gospodarki oraz słabość sfery B+R;
- niewystarczający poziom inwestycji, w tym inwestycji zagranicznych.

Wyniki *Diagnozy społecznej* wskazują, iż warunki życia gospodarstw domowych w Opolskiem należą do jednych z najwyższych w kraju. Dodatkowo indywidualna jakość życia w regionie oceniana jest również korzystnie³.

² Dane dotyczące liczby mieszkańców podano wg stanu na dzień 31 grudnia 2012 r.

³ Por. J. Czapiński, T. Panek (red.), *Diagnoza społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa 2013, s. 129.

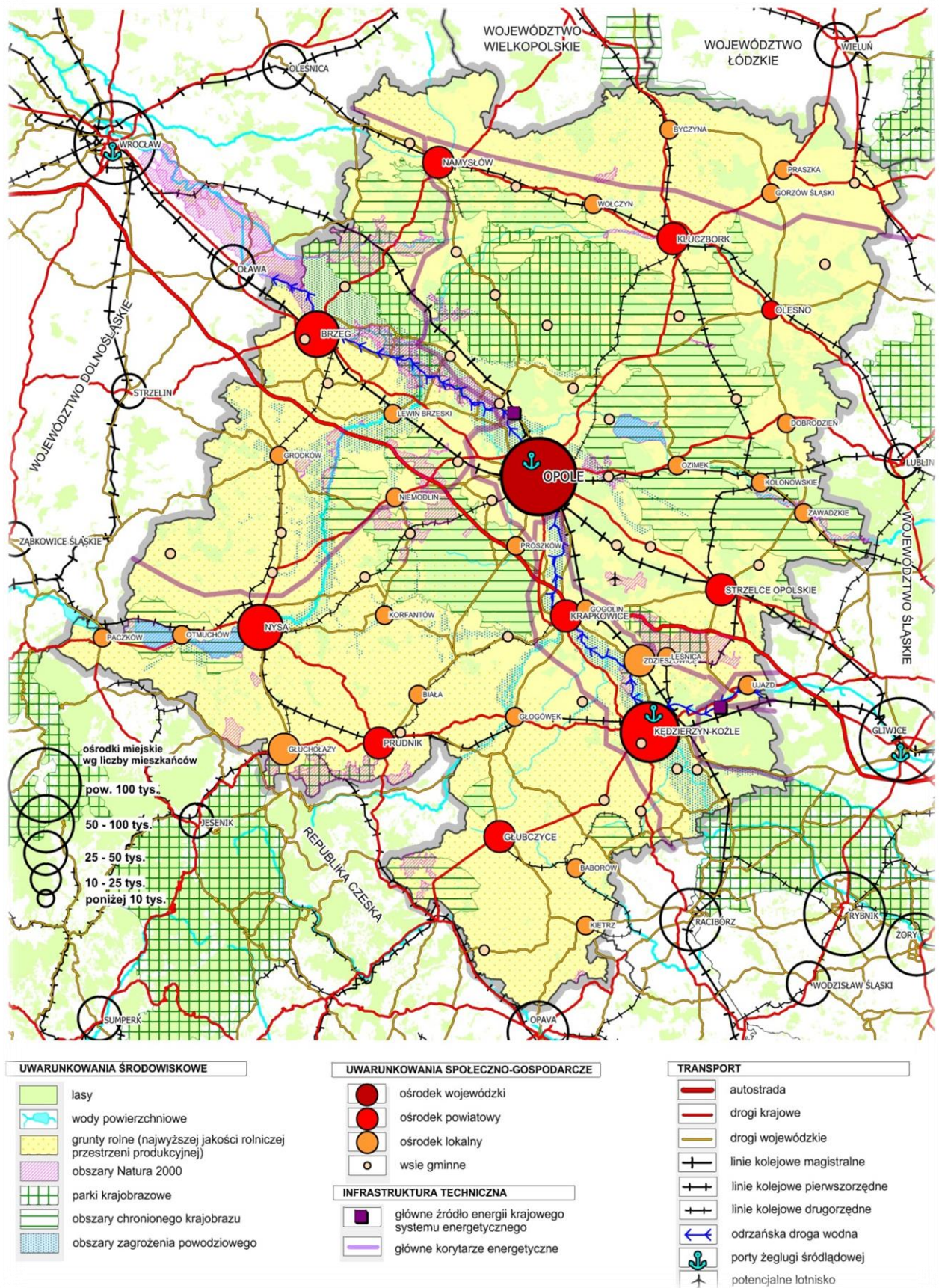
Tabela 1. Wybrane dane statystyczne charakteryzujące województwo opolskie, podregion nyski oraz podregion opolski na tle Polski

WYSZCZEGÓLNIENIE	POLSKA	WOJEWÓDZTWO OPOLSKIE		
		OGÓŁEM	PODREGION	
			NYSKI	OPOLSKI
Liczba mieszkańców (31 grudnia 2013 r.)	38,5 mln	1004,4 tys.	399,6 tys.	604,8 tys.
Zmiana liczby mieszkańców w latach 2002-2012	+0,8%	-4,8%	-3,9%	-5,4%
Współczynnik dzietności (2012 r.)	1,299	1,146	1,188	1,119
Liczba emigrantów na 1000 mieszkańców (31.03.2011 r., dane NSP)	53	106	#	#
PKB na 1 mieszkańca (2011 r., Polska=100)	100	80,1	62,5	91,7
PKB na 1 mieszkańca w PPS (2011 r., UE28=100)	65	52	41	60
WDB na 1 pracującego (2011 r., Polska=100)	100	93,9	85,6	98,2
Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB (2011 r., w %)	0,8	0,3	#	#
Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15 lat i więcej (2011 r., dane NSP, w %)	46,4	44,7	42,3	46,2
Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat (2013 r., w %)	64,9	64,0	#	#
Stopa bezrobocia rejestrowanego (IX 2014 r., w %)	11,5	12,0	16,5	9,6
Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w REGON na 10 tys. mieszkańców (2012 r.)	1032	977	960	989

dane niedostępne lub objęte tajemnicą statystyczną; dane dot. podregionów dotyczą jednostek wg podziału obowiązującego w 2013 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie, Urzędu Statystycznego w Opolu oraz Eurostatu.

Mapa 2. Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego

Źródło: Opracowanie własne.

1.1.1. Województwo opolskie jako region wyludniający się

Zmiany demograficzne obserwowane w Europie, w Polsce, w tym zwłaszcza w województwie opolskim stanowią i stanowiąc będą w najbliższych latach istotne wyzwanie dla regionu. Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań (2011) wskazały, iż w Polsce spośród wszystkich województw najbardziej alarmująca sytuacja w zakresie zmian liczebności, jak i struktury populacji występuje w Opolskiem. Charakteryzujące województwo najniższe wartości współczynników dzietności w kraju wraz z najwyższymi odsetkami emigrantów w odniesieniu do liczby ludności zameldowanej sprawiają, że Opolskie doświadcza nie tylko wzrostu udziału osób starszych w populacji ogółem, ale także istotnego spadku rzeczywistej liczby ludności regionu. Procesy depopulacji oraz starzenia się ludności stają się głównymi wyzwaniami rozwojowymi, rzutującymi na obecny oraz przyszły rozwój społeczno-gospodarczy województwa opolskiego. Zapobieganie i przeciwdziałanie procesom depopulacji stało się tym samym horyzontalnym wyzwaniem rozwojowym województwa opolskiego. Wyzwanie wynika z wielu przenikających się, komplementarnych względem siebie czynników, spośród których wymienić należy:

- **najwyższy poziom depopulacji spośród wszystkich województw** – w latach 2002-2012 liczba mieszkańców województwa zmniejszyła się o 4,8% względem wzrostu o 0,8% przeciętnie w kraju - w żadnym z powiatów nie zanotowano wzrostu liczby mieszkańców, w przekroju wg gmin wzrost dotyczył zaledwie co siódmej gminy;
- **wewnątrzregionalne zróżnicowanie procesów depopulacji** – podregion opolski w ostatnich latach (2002-2012) wyludniał się szybciej aniżeli podregion nyski, liczba mieszkańców pierwszego z nich zmniejszyła się o 5,4%, a drugiego spadła o 3,9%;
- **wydłużanie się przeciętnego trwania życia** - w latach 1990-2012 zaobserwowano wydłużenie średniej życia mężczyzn zamieszkałych na terenie województwa opolskiego o 6,6 lat oraz kobiet o 5,7 lat, co stawia województwo opolskie – w przypadku mężczyzn na szóstym miejscu w kraju, a w przypadku kobiet - na siódmym;
- **masową emigrację zarobkową** wynoszącą wg szacunków prof. R. Jończego ok. 115 tys. osób **oraz emigrację zawieszoną** obejmującą osoby, które definitywnie opuściły kraj nie dokonując wymeldowania z regionu (ok. 105 tys. osób)⁴;
- **tzw. drenaż mózgów** - intensywne zasysanie zasobów ludzkich do innych ośrodków - zarówno zagranicznych, jak i pozawojewódzkich, w tym do sąsiednich ośrodków metropolitalnych, zwłaszcza do Wrocławia;
- **niezapewnioną prostą reprodukcję ludności** – w 2012 r. dzietność mieszanek woj. opolskiego była najniższa spośród wszystkich województw - 100 kobiet w ciągu całego okresu rozrodczego rodziło średnio 115 dzieci, znacznie poniżej granicy prostej zastępowalności pokoleń;
- **przesuwanie się tzw. wieku środkowego matek** – w 2011 r. dziecko w rodzinie przychodziło statystycznie na świat w 28. roku życia matki, podczas gdy w 2005 r. kilkanaście miesięcy wcześniej, a w połowie lat osiemdziesiątych około trzy lata wcześniej;
- **drastyczny spadek urodzeń** - jeszcze w latach osiemdziesiątych na każdy tysiąc mieszkańców, rodziło się w Opolskiem około dwadzieścioro dzieci, podczas gdy obecnie około dziewięścioro - projekcje demograficzne nie dają powodów do optymizmu – sytuacja nie ulegnie poprawie;
- **postępujący wzrost liczby zgonów**, który w połączeniu ze skalą urodzin przesuwają wskaźnik przyrostu naturalnego na ujemną stronę;

⁴ Emigracja z województwa opolskiego, wg danych pochodzących ze Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań (2011) szacowana jest na ok. 108 tys. mieszkańców.

- **zmianę struktury demograficznej regionu** – zmniejsza się liczba mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym, rośnie liczba osób w wieku starszym⁵; poziom obciążenia ekonomicznego grupy produkcyjnej jest i będzie w regionie opolskim jednym z najwyższych w Europie;
- **niekorzystne projekcje demograficzne wskazujące, że Opolskie będzie wyludniać się w skali zagrażającej zarówno procesom rozwoju społeczno-gospodarczego, jak i finansom publicznym** – *Prognoza ludności na lata 2008–2035* (GUS) przewiduje, że liczba ludności w województwie opolskim w 2035 r. wyniesie 897,1 tys. mieszkańców, tj. o 140 tys. mniej aniżeli w 2007 r. Zdecydowanie bardziej intensywny spadek poziomu zaludnienia województwa opolskiego aniżeli całej Polski ma wynikać, według prognozy GUS, przede wszystkim z niekorzystnego bilansu ruchu naturalnego, a po 2020 r. wyłącznie z tego powodu, bowiem od tej daty saldo zagranicznej wymiany migracyjnej ma być dodatnie. Dodatkowo stale ujemna wymiana migracyjna wewnątrz Polski wzmocni spadek zaludnienia regionu;
- prognozowane poważne spadki liczby ludności w wieku edukacyjnym i w wieku produkcyjnym wywołujące **społeczne konsekwencje przemian demograficznych**⁶;
- **obserwowany kryzys rodziny** - związki małżeńskie zawierane są później, rośnie liczba rozwodów⁷, występuje zjawisko separacji, osłabieniu ulegają więzi międzypokoleniowe, obserwowane są rozbieżności między preferowanym, a zrealizowanym modelem rodziny – upowszechnia się model z jednym dzieckiem, pomimo deklaracji o chęci posiadania większej liczby potomstwa.

1.1.2. Województwo opolskie jako region przygraniczny

Województwo opolskie jest regionem przygranicznym – na południu przebiega granica państwowa z Republiką Czeską, w tym z dwoma regionami: krajem ołomunieckim i morawskośląskim. Granica przebiega głównie w obszarach górskich i podgórskich. Tylko w nieznacznej mierze została ona wytyczona w oparciu o naturalne bariery geograficzne. Pod względem administracyjnym obszar przygraniczny obejmuje powiaty bezpośrednio graniczące z Republiką Czeską - powiat głubczycki, nyski i prudnicki. Sieć powiązań transgranicznych obejmuje zarówno sferę społeczno-gospodarczą, infrastrukturalną jak i ekologiczną - w tym w ramach istniejących euroregionów i projektów realizowanych ramach współfinansowanych z programu operacyjnego współpracy transgranicznej. Pomimo tego, że bariery geograficzne w tym obszarze nie są tak istotne, jak np. w innych regionach, to jednak powiązania jakie tu powstały w procesach historycznego rozwoju obszaru pogranicza nie są liczne i znaczące, szczególnie w zakresie infrastruktury technicznej i transportowej. Stan taki nie jest jedynie wynikiem technicznych trudności realizacji infrastruktury w obszarach górskich i podgórskich, ale głównie z tego powodu, że przez wiele dziesiątków lat znaczenie powiązań transgranicznych dla rozwoju obszarów przygranicznych miało mniejszą rangę niż wiązanie tych peryferyjnych obszarów z centrami ich regionów i państw.

Część wskaźników społeczno-gospodarczych jest bardziej korzystna po czeskiej stronie, co na poziomie regionów przejawia się m.in. wyższym wskaźnikiem PKB na mieszkańca (z uwzględnieniem parytetu siły nabywczej), bardziej korzystnymi procesami demograficznymi oraz bardziej korzystnymi warunkami na rynku pracy (wyższa aktywność zawodowa mieszkańców, wyższy wskaźnik zatrudnienia,

⁵ Por. *Institucje wobec potrzeb osób starszych. Raport z badań przeprowadzonych w województwie opolskim*. Badanie regionalne jako element badań ogólnopolskich zrealizowanych przez Instytutu Rozwoju Służb Społecznych w Warszawie, Opole 2010.

⁶ R. Rauziński, *Śląsk Opolski regionem kryzysu demograficznego* [w:] *Społeczeństwo Śląska Opolskiego 1945–2011–2035 – aspekty społeczne, demograficzne i rynku pracy*, Rządowa Rada Ludnościowa, Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Opole 2012, s. 27.

⁷ Wg danych GUS, w 2012 r. w województwie opolskim zawarto 5,4 tys. małżeństw przy 1,7 tys. rozwodów, w 1999 r. odpowiednio: 5,4 tys. małżeństw, 1,1 tys. rozwodów.

niższa stopa bezrobocia). Obszar przygraniczny Przedgórze Sudeckiego i Bramy Morawskiej⁸ charakteryzuje się wysokimi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi, historycznymi i kulturowymi, stanowiąc znaczący w skali województwa kapitał dla rozwoju turystyki i rekreacji, w tym wyjazdów rodzinnych, czy turystyki weekendowej. Prawie na całym swym obszarze obfituje w elementy przyrodnicze, które są lub powinny być prawnie chronione (Park Krajobrazowy „Góry Opawskie”, „Otmuchowsko-Nyski Obszar Chronionego Krajobrazu”, obszary chronionego krajobrazu: „Las Głubczycki” i „Mokre – Lewice”, korytarze ekologiczne Białej Głuchołaskiej, Widnej, Prudnika, Osobłogi, Opawicy). Istotne znaczenie na obszarze pogranicza, warunkujące konieczność współpracy transgranicznej, posiadają powiązania hydrograficzne i hydrologiczne, w szczególności w zakresie zapewnienia dobrej jakości wód dla celów pitnych (ujęcia wód powierzchniowych w Głuchołazach) oraz ochrony przeciwpowodziowej na rzekach transgranicznych (rzeka Biała Głuchołaska, Złoty Potok, Osobłoga, Opawa, Opawica). Kapitał turystyczny i kulturowy obszaru przygranicznego zaliczyć należy do największych w województwie. Cechuje się on rozwiniętą bazą turystyczno-rekreacyjną, bazującą na zasobie naturalnym i kulturowym (Góry Opawskie, zbiorniki wodne w Otmuchowie i Nysie, rejon Kamiennika, Pogórze Paczkowskiego, miasta Nysa, Otmuchów, Paczków, Głuchołazy, Prudnik, Głubczyce). Potencjał obszaru podnosi przynależność większości gmin do Euroregionu Pradziad i Silesia, będących źródłem wielu transgranicznych inicjatyw w zakresie współpracy gospodarczej, kulturalnej i społecznej. Bogactwo kulturowe, historyczne, społeczne, przyrodnicze predysponują obszar do dalszego rozwoju i współpracy w zakresie turystyki pobytowej (w tym agroturystyki), zdrowotnej i uzdrowiskowej, jak również aktywnej turystyki kwalifikowanej, w szczególności pieszej, rowerowej, konnej i wodnej oraz edukacyjnej. Wnioski z badania regionalnego w zakresie turystyki koncentrują się także na zaleceniach dotyczących wsparcia działań na rzecz: zachowania walorów przyrodniczych i krajobrazowych, rozwoju turystyki oraz ochrony zasobów przyrodniczych i krajobrazu, rozwoju infrastruktury turystycznej oraz działań dotyczących rozwoju kluczowej infrastruktury związanej ze wzmocnieniem funkcji turystycznych, w tym rozwój dróg lokalnych oraz rozwój infrastruktury ochrony środowiska⁹.

Powiaty bezpośrednio graniczące z Republiką Czeską, podobnie jak całe województwo, dotyka problem depopulacji. W latach 2002-2012 liczba mieszkańców powiatu głubczyckiego zmniejszyła się o 7,3%, prudnickiego – o 6,9%, a nyskiego – o 4,4%. Niskie są również wskaźniki przedsiębiorczości (np. liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w REGON na mieszkańca, średnioroczna wartość nakładów inwestycyjnych na mieszkańca w przedsiębiorstwach, czy wartość produkcji sprzedanej przemysłu na mieszkańca).

1.1.3. Województwo opolskie jako region o średnim poziomie rozwoju i relatywnie wolnym tempie wzrostu gospodarczego

Znaczący wzrost gospodarczy Polski w ostatnich latach nie przełożył się na analogiczne zmiany w województwie opolskim. Region rozwijał się wolniej, nie tylko w porównaniu z sąsiadującymi województwami, ale również względem regionów statystycznie najbiedniejszych – położonych na ścianie wschodniej. Tę niekorzystną tendencję wyjaśnia przynajmniej kilka czynników o charakterze endo- i egzogenicznym.

Do najważniejszych należy niedobór inwestycji o znaczeniu strategicznym, migracyjny odpływ ludności, zmniejszający istotnie chłonność rynku regionalnego, a przede wszystkim bardzo silna konkurencja regionów sąsiadujących – przechwytyjących nie tylko bogate zasoby kapitału ludzkiego, ale i nowe inwestycje, a szczególnie bezpośrednio inwestycje zagraniczne. Wzrost gospodarczy

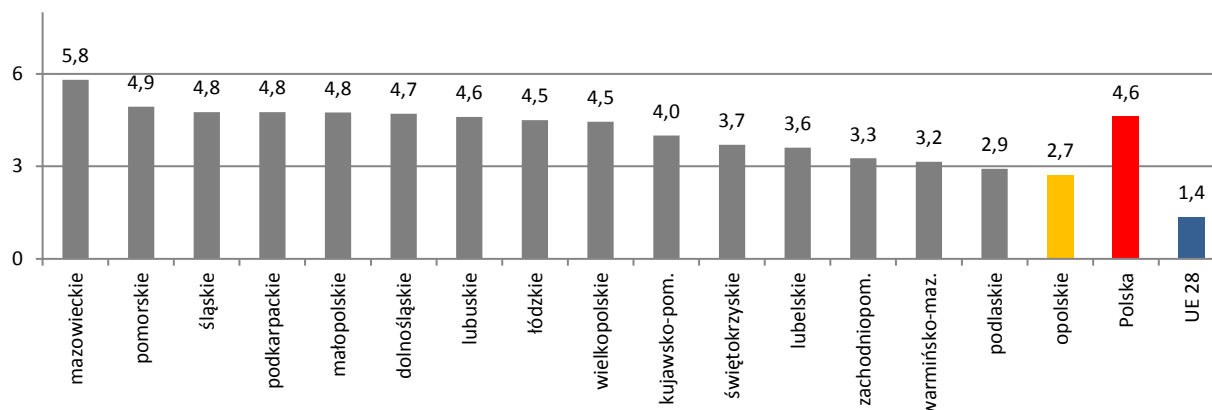
⁸ Szerokie obniżenie pomiędzy Karpatami i Sudetami, stanowiące naturalny obszar migracji flory i fauny pannońskiej z południa na północ Europy oraz prehistoryczny szlak komunikacyjny, przez który przebiegały najważniejsze traktory handlowe pomiędzy Morzem Bałtyckim z Morzem Śródziemnym (szlak bursztynowy), z Małopolski do Czech.

⁹ Raport końcowy z badania pn. *Wpływ usług turystycznych na rozwój gospodarczy regionu*, FUNDEKO Korbel, Krok-Baściuk Spółka Jawna, badanie na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Opole 2012, s. 144.

hamowały ponadto obniżona wydajność niektórych branż gospodarki, a także niska aktywność ekonomiczna mieszkańców.

Opolskie – jakkolwiek należy do regionów o średnim poziomie rozwoju gospodarczego – jest obszarem relatywnie wolnego tempa wzrostu gospodarczego. Średnioroczna stopa wzrostu produktu krajowego brutto w latach 2004–2011 była najniższa spośród wszystkich województw (Wykres 1).

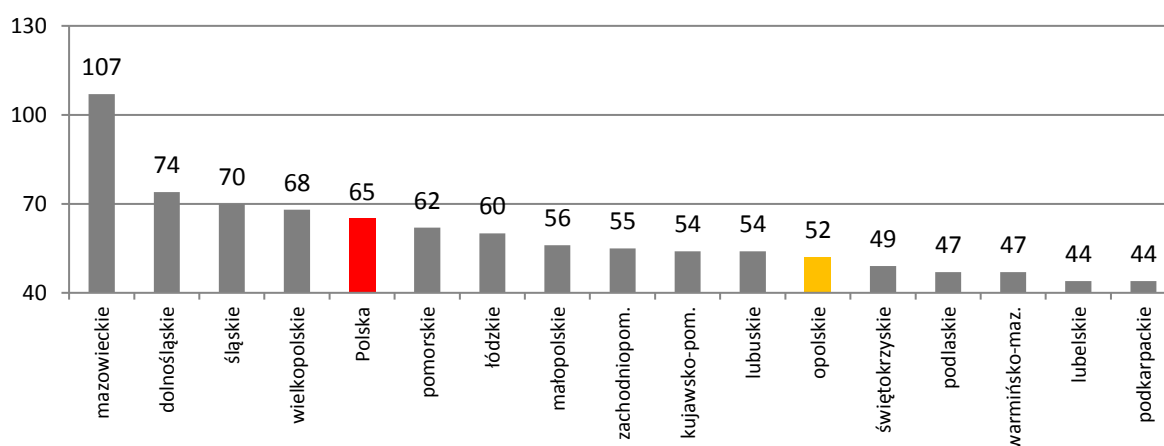
Wykres 1. Średnioroczna dynamika produktu krajowego brutto w Polsce wg województw w latach 2004-2011 (w %, wg cen stałych)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie oraz Eurostat.

Chociaż województwo opolskie należy do grupy regionów o średnim poziomie rozwoju w Polsce (11. miejsce mierzone PKB na mieszkańca), to w układzie wewnętrznym widoczne są znaczące dysproporcje już na poziomie jednostek statystycznych NUTS3. Podregion opolski należy do grupy obszarów o wysokim poziomie rozwoju (91,7% średniego poziomu w kraju, 21 miejsce), zaś podregion nyski do grupy o najniższym, statystycznym poziomie rozwoju w całym kraju (62,5% średniego poziomu w kraju, 59 miejsce na 66 podregionów)¹⁰. Pochodną sytuacji w skali Polski jest relacja PKB *per capita* do średniego poziomu w Unii Europejskiej. Wartość produktu krajowego brutto na mieszkańca we wszystkich polskich regionach jest niższa niż średnio w Unii Europejskiej (wg parytetu siły nabywczej). Opolskie, osiągając 52% średniej unijnej, zajmuje w Polsce 11. miejsce (Wykres 2).

Wykres 2. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca w Polsce wg województw w 2011 r. (UE28=100)

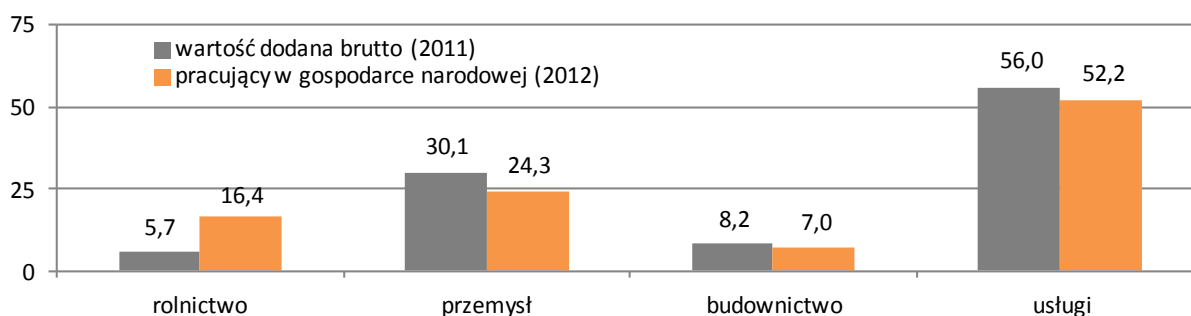
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat

¹⁰ Na podstawie: *Produkt krajowy brutto – Rachunki regionalne w 2011 r.*, Główny Urząd Statystyczny w Warszawie, Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice 2013.

1.1.4. Województwo opolskie jako region o zróżnicowanej strukturze gospodarki

W strukturze gospodarki województwa opolskiego dominują usługi generujące około 56% wartości dodanej brutto oraz skupiające 52% ogółu pracujących w gospodarce regionu (Wykres 3). Jednak wyróżnikiem województwa opolskiego jest jego wysoko rozwinięty **przemysł**, generujący 30,1% wartości dodanej brutto w regionie (przeciętnie w kraju 25,6%, dane za 2011 r.). O przemysłowym obliczu regionu decydują przede wszystkim podmioty prowadzące działalność w zakresie przetwórstwa przemysłowego oraz wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, wodę (pierwsze miejsce w kraju ze względu na wysokość udziału w strukturze wartości dodanej brutto). Wysoki stopień rozwoju przemysłu w województwie opolskim uznawany jest za jeden z atutów regionu. Duże znaczenie dla pozycji konkurencyjnej województwa opolskiego ma również sektor budowlany (8,2% WDB).

Wykres 3. Struktura wartości dodanej brutto oraz liczby pracujących w gospodarce narodowej w województwie opolskim (2011, 2012, w %)

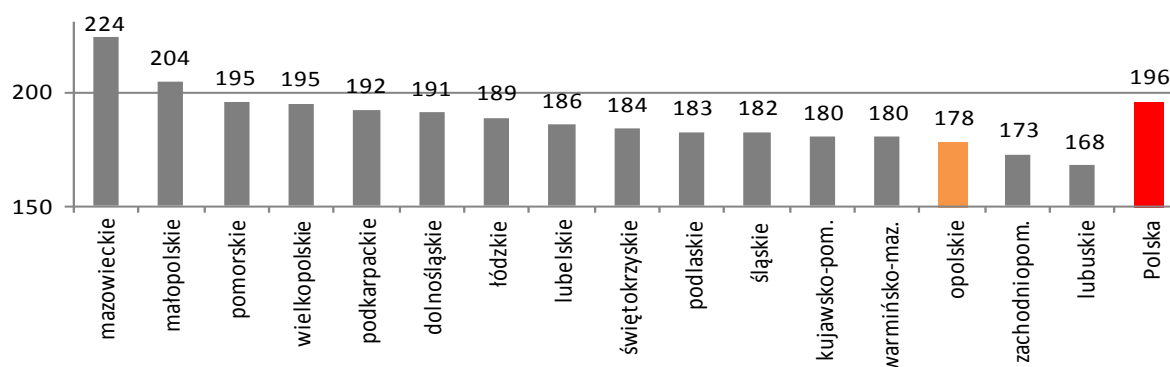

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie.

Szczególnym wyzwaniem dla województwa opolskiego jest przewyższenie stosunkowo powolnego rozwoju regionalnego **sektora usług** – co jest tendencją odbiegającą istotnie od dominujących trendów znanych na świecie, gdzie zdecydowaną przewagą na regionalnych rynkach pracy mają zatrudnieni w szeroko rozumianym obszarze „tworzenia warunków do wzrostu gospodarczego” i sferze generującej wysoką jakość życia w skali lokalnej i regionalnej.

W latach 2000-2011 wartość dodana brutto wytworzona w sektorze usług wzrosła w Opolskiem o 78% względem wzrostu o 96% przeciętnie w kraju. Niższy wskaźnik notowano tylko w dwóch województwach (Wykres 4).

Wykres 4. Dynamika wartości dodanej brutto w sektorze usług w Polsce wg województw w 2011 roku (2000=100)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie.

Diagnostując sytuację rozwojową województwa opolskiego można zauważyć, że regionalne podmioty gospodarcze ciągle uzyskują zbyt mało przewag konkurencyjnych, które wynikałyby z ulokowanego tu zaplecza usługowego (doradztwo, media, nauka i edukacja, sektor naukowo-badawczy, obsługa finansowa, administracja, *public relations*, komunikacja, dostępność, logistyka, naprawy, transport itd.). Często regionalny sektor gospodarczy, tak prywatny jak i publiczny oraz sfera społeczna, nie widzą możliwości rozwojowych, które wynikają z przejścia z drugiego do trzeciego działu gospodarki, czyli z wymiaru czysto produkcyjnego do wymiaru usługowego. W takim ujęciu Opolskie jest w zdecydowanie gorszym położeniu od innych regionów, zarówno w wymiarze sąsiedzkim, jak i krajowym oraz międzynarodowym¹¹.

Duże znaczenie dla pozycji konkurencyjnej województwa opolskiego ma **sektor budowlany**. Cechuje się on stosunkowo wysoką konkurencyjnością w stosunku do sytuacji tej branży w kraju i obejmuje, oprócz działalności budowlano-montażowej, produkcję materiałów budowlanych wraz z przemysłem wydobywczym (kamień wapienny, bazalt, kruszywa, gliny). Dysponuje również specjalistycznym szkolnictwem zawodowym, wyższymi uczelniami, ośrodkami i instytucjami naukowo-badawczymi, przedsiębiorstwami budowlanymi i dużymi zakładami produkującymi materiały dla budownictwa.

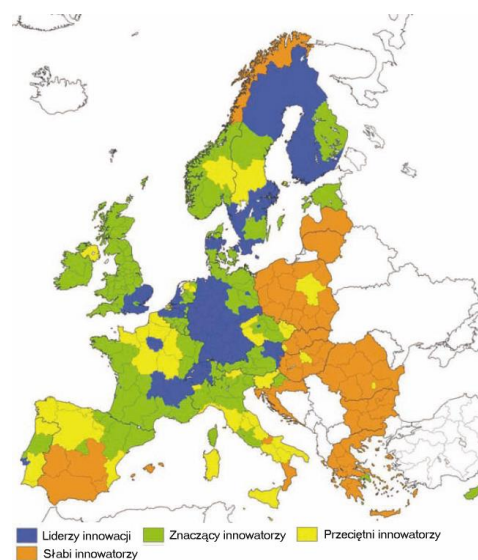
1.2. Sytuacja społeczno-gospodarcza województwa opolskiego wg układu osi priorytetowych RPO WO 2014-2020

1.2.1. Innowacje w gospodarce

Wyniki badań Komisji Europejskiej w zakresie innowacji wskazują, iż województwo opolskie należy do grupy słabych innowatorów¹² (Mapa 3). Słabości obserwowane są we wszystkich badanych obszarach – w zakresie: uwarunkowań koniecznych dla rozwoju gospodarki opartej na wiedzy (zasoby ludzkie i ich wykształcenie, wsparcie finansowe dla badań i rozwoju), działalności podmiotów tworzących regionalną sieć innowacji oraz efektów gospodarowania i kooperowania. Wyniki badań nie wskazują na wzrost komparatywnego, jak i konkurencyjnego stopnia innowacyjności regionu. Jest wręcz przeciwnie, w niektórych obszarach standaryzowane wartości mierników są gorsze niż kilka lat wcześniej.

Rdzeń innowacyjności regionu animowany jest przez dwa ośrodki: Opole oraz Kędzierzyn-Koźle, gdzie koncentruje się działalność badawczo-rozwojowa¹³. Firmy innowacyjne prowadzą swoją działalność także w innych częściach regionu. Pozytywnie na tym tle przedstawia się wzrost wykształcenia mieszkańców, choć jak wskazały wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań, udział mieszkańców z wykształceniem wyższym w województwie opolskim jest najniższy spośród wszystkich województw.

Wiele wskaźników, postrzeganych jako kluczowe dla pomiaru gospodarki opartej na wiedzy, cechuje się w regionie niekorzystnymi wartościami, zarówno w zakresie wdrażania innowacji, jak i efektów działalności (Tabela 2).

Mapa 3. Innowacyjność regionów w rankingu Regional Innovation Scoreboard 2012
Źródło: Opracowanie własne na podstawie¹³

¹¹ Za: Raport regionalny. Województwo opolskie. Prof. dr hab. K. Heffner, Opole 2011.

¹² Regional Innovation Scoreboard 2012, Komisja Europejska, 2012, s. 14.

¹³ Analiza wdrażania Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Opolskiego (RSI WO) na podstawie realizowanych projektów innowacyjnych, UniRegio, Kraków 2010, s. 5.

Tabela 2. Charakterystyka obszaru innowacyjności w województwie opolskim wg wybranych obszarów

OBSZAR	CHARAKTERYSTYKA OBSZARU
Infrastruktura	<ul style="list-style-type: none"> - niewystarczająca w stosunku do potrzeb i wyzwań infrastruktura B+R, - wysoki stopień zużycia aparatury naukowo-badawczej; wg danych Urzędu Statystycznego w Opolu, stopień jej zużycia w jednostkach naukowych i badawczo-rozwojowych wynosi 75%, a w szkołach wyższych 60% (dane na koniec 2012 r.),
Podstawy strukturalne	<ul style="list-style-type: none"> - najniższy w Polsce udział ludności z wykształceniem wyższym (13,6% ludności w wieku 13 lat i więcej względem 17% przeciętnie w kraju; dane NSP 2011), w tym: <ul style="list-style-type: none"> • w miastach województwa opolskiego 18,2%, a na wsi 8,4%, • wśród kobiet 15,2% względem 11,8% wśród mężczyzn, - niskie wskaźniki uczestnictwa mieszkańców w formalnym kształceniu ustawicznym (4,8% względem 5,1% w Polsce i ok. 9% w Unii Europejskiej), - względnie niska popularność kierunków technicznych (co dziesiąty absolwent szkół wyższych w woj. opolskim, średnio w latach 2010-2011, ukończył kierunki inżynierijno-techniczne, architekturę i budownictwo, matematyczno-statystyczne, czy informatyczne),
Tworzenie wiedzy	<ul style="list-style-type: none"> - bardzo niskie wydatki publiczne na działalność B+R, zarówno na tle kraju, jak i Unii Europejskiej, - bardzo niskie wydatki sektora uczelni wyższych na działalność B+R (GERD, w 2007 r. 14. miejsce spośród województw, w 2009 r. ostatnie spośród trzynastu klasyfikowanych wg danych Eurostatu), - kilkanaście razy niższe niż przeciętnie w Unii Europejskiej oraz trzy razy niższe niż przeciętnie w Polsce wydatki prywatne na działalność B+R (BERD/PKB), - niskie zaangażowanie zespołów badawczych w realizację Programów Ramowych UE (liczba zespołów badawczych oraz wartość przyznanych grantów), - niewielka liczba ośrodków innowacji,
Zaangażowanie przedsiębiorstw w budowę gospodarki opartej na wiedzy	<ul style="list-style-type: none"> - niski udział przedsiębiorstw usługowych wdrażających innowacje (w 2010 r. 88% przedsiębiorstw nie poniosło w Opolskiem nakładów na innowacje, w 2011 i 2012 r. 95%), - niski, choć wyższy niż przeciętnie w Polsce udział przedsiębiorstw przemysłowych wdrażających innowacje (w latach 2009-2012 około 15-16% poniosło nakłady na innowacje), - niski udział przedsiębiorstw przemysłowych współpracujących w zakresie działalności innowacyjnej (ok. 8,4% w 2012 r.) oraz niski udział współpracujących przedsiębiorstw usługowych (ok. 1,4% w 2012 r.)
Poziom wdrożeń innowacyjnych, zaangażowanie kapitału ludzkiego	<ul style="list-style-type: none"> - dwukrotnie niższy niż przeciętnie w Polsce udział zatrudnionych w B+R wśród pracujących (ok. 0,4% względem 0,8% przeciętnie w kraju), - symboliczny udział produkcji sprzedanej przemysłu w sektorze wysokiej techniki, - niższy niż przeciętnie w Polsce udział produkcji sprzedanej wyrobów nowych/istotnie ulepszonych w przedsiębiorstwach przemysłowych w wartości sprzedaży wyrobów ogółem (9% względem 12% w kraju w 2012 r.), - opolskie przedsiębiorstwa przemysłowe, na tle kraju, są relatywnie innowacyjne; w latach 2010-2012 około 22% badanych przedsiębiorstw sektora przemysłu wprowadziło na rynek przynajmniej jedną innowację produktową lub procesową, tj. nowy lub istotnie ulepszony produkt bądź nowy lub istotnie ulepszony proces¹⁴, - opolskie przedsiębiorstwa z sektora usług są mniej innowacyjne niż przemysłowe i mniej innowacyjne niż przeciętnie w Polsce; w latach 2010-2012 niecałe 6% badanych przedsiębiorstw sektora usług wprowadziło na rynek przynajmniej jedną innowację produktową lub procesową¹⁵,
Know-how	<ul style="list-style-type: none"> - nieznaczny udział opolskich przedsiębiorstw przemysłowych w polskim handlu nowymi technologiami, zarówno na rynku wewnętrznym, jak i w skali Unii Europejskiej, - liczba udzielonych patentów w ujęciu względnym plasuje region na szóstym miejscu w kraju; w latach 2009-2012 podmiotom z województwa opolskiego udzielono 203 patenty i 32 praw ochronnych wzorów użytkowych. W przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców wskaźnik udzielonych patentów był nieco wyższy niż w kraju, podczas gdy liczba udzielonych praw ochronnych na wzory użytkowe była niższa niż średnia w kraju.

Uwaga: Wykorzystane dane statystyczne pochodzą z baz Eurostatu, GUS w Warszawie oraz Urzędu Statystycznego w Opolu.

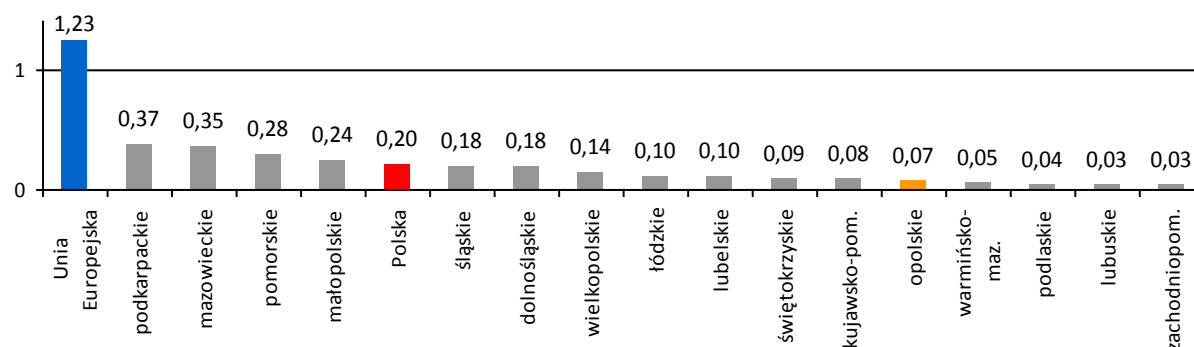
Źródło: Opracowanie własne.

¹⁴ Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2010-2012, Główny Urząd Statystyczny w Warszawie, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Warszawa 2013, s. 38.

¹⁵ Tamże, s. 39.

Prywatna działalność w zakresie prac badawczo-rozwojowych nie wzmacnia potencjału gospodarki województwa opolskiego (Wykres 5). Rola przedsiębiorstw w finansowaniu prac B+R jest znikoma. W latach 2007-2011 opolskie przedsiębiorstwa zaangażowały w ten typ aktywności 102 mln zł - zaledwie 0,07% PKB. W tym samym okresie najlepsze regiony w Unii Europejskiej przekroczyły próg 5%, przy średniej dla Unii Europejskiej na poziomie 1,23%.

Wykres 5. Nakłady na działalność badawczo-rozwojową w sektorze przedsiębiorstw w stosunku do PKB w Polsce wg województw oraz w Unii Europejskiej w latach 2007-2011 (w %, dane szacunkowe)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie oraz Eurostatu.

Jak wskazują wyniki badań, opolskie przedsiębiorstwa cechują się wysokim poziomem skuteczności prowadzonej działalności badawczo-rozwojowej – dominuje sytuacja wdrożenia większości rezultatów prowadzonej działalności badawczo-rozwojowej do praktyki gospodarczej¹⁶. Dodatkowo, badanie regionalne wskazało na problem m.in. niedopasowania oferty instytucji naukowo-badawczych oraz sposobu ich promocji¹⁷.

Dane statystyczne wskazują, że spośród przedsiębiorstw przemysłowych i usługowych większość stanowią podmioty, które nie są innowacyjne (pomimo, że w przypadku przedsiębiorstw przemysłowych opolskie osiąga pierwszą pozycję w skali kraju). W województwie opolskim w latach 2010-2012 ok. 22,3% przedsiębiorstw przemysłowych oraz ok. 5,7% przedsiębiorstw usługowych wprowadziło na rynek przynajmniej jedną innowację produktową lub procesową (nowy lub istotnie ulepszony produkt bądź nowy lub istotnie ulepszony proces).

W kolejnej perspektywie finansowej relatywnie więcej środków przeznaczyć należy na projekty związane z innowacyjnością regionalnej gospodarki, pamiętając o konieczności zastosowania zintegrowanego podejścia do wsparcia ośrodków badawczych, w tym uczelni¹⁸. System gospodarczy województwa opolskiego wzmacniany jest przez 15 ośrodków innowacji i przedsiębiorczości, z czego zaledwie 4 działają w obszarze innowacji. W Polsce wciąż utrzymuje się koncentracja ośrodków innowacji w regionach o dużym potencjale gospodarczym i silnym rynku. Regiony słabe ekonomicznie pozostają na niskim poziomie wyposażenia w infrastrukturę wspierającą innowacyjne przedsięwzięcia¹⁹. Liczba firm, jak i liczba mieszkańców przypadających na jeden ośrodek innowacji najwyższe wartości osiąga w województwie opolskim (Wykres 6).

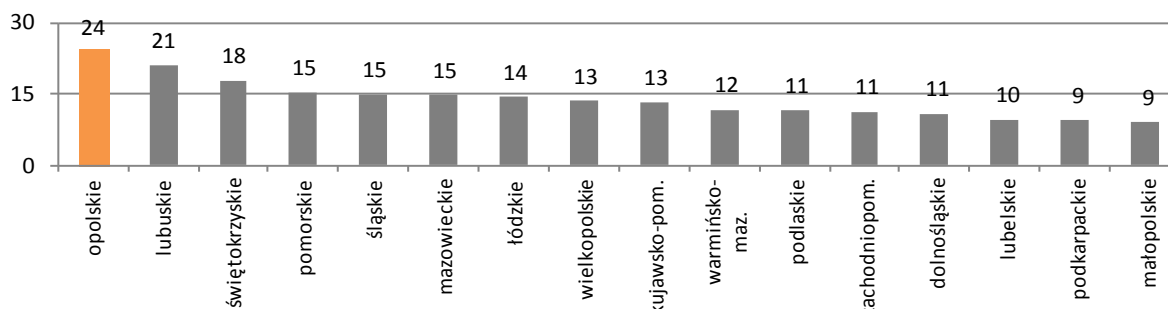
¹⁶ Ocena działań badawczo-rozwojowych oraz innowacyjnych..., op. cit., s. 67-68.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Por. Ocena jakości projektów i ich wpływu na skuteczną i efektywną realizację celów RPO WO 2007-2013 wraz ze wskazaniem obszarów wymagających dalszego wsparcia. Raport końcowy, Instytut Badań Strukturalnych oraz Reytech Sp. z o.o. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Opole 2010, s. 4.

¹⁹ Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce. Raport 2012, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości w Warszawie, Warszawa 2012, s. 21.

Wykres 6. Liczba firm przypadająca na 1 ośrodek innowacji w Polsce wg województw w 2011 r. (stan w końcu roku, w tys.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce...*, s. 21.

Wartość nakładów na działalność B+R, zarówno w ujęciu względnym, jak i bezwzględnym, plasuje region bardzo nisko w rankingach poświęconych temu zagadnieniu. W latach 2007-2011 na działalność badawczo-rozwojową (ogółem) przeznaczono w województwie opolskim zaledwie 268 mln zł, tj. około 67 mln euro. To mniej więcej sto razy mniej niż na badania i rozwój przeznaczył Volkswagen - i to tylko w 2011 roku²⁰.

Przeprowadzone badania ewaluacyjne wskazały, iż zdecydowanie największe znaczenie w kontekście ograniczania prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej mają niewystarczające środki finansowe - na problem ten wskazali wszyscy beneficjenci biorący udział w badaniu - oraz brak odpowiednich instrumentów zewnętrznego finansowania działalności badawczo-rozwojowej i wysokie ryzyko przedsięwzięć badawczych. Ograniczone zasoby ludzkie, a tym bardziej występująca w instytucji niechęć wobec zmian mają o wiele mniejsze znaczenie²¹. W kontekście ograniczonych środków na finansowanie tego typu działalności istotną rolę odegrały i nadal odgrywają klasyczne systemy dotacji, w tym z Unii Europejskiej. Dane pochodzące z systemu statystyki publicznej wskazują, iż udział środków Komisji Europejskiej, w tym środków budżetu państwa biorących udział we współfinansowaniu projektów dotowanych z Unii Europejskiej, w finansowaniu działalności badawczo-rozwojowej jest w regionie widoczny. Mniej więcej co szósta złotówka wydana w woj. opolskim w 2011 r. na działalność B+R pochodziła ze środków unijnych²².

W województwie opolskim, w końcu 2012 r. działało 59 jednostek zajmujących się działalnością badawczo-rozwojową, które zatrudniały łącznie 1,2 tys. pracowników²³. Do największych jednostek B+R należą – zlokalizowane w stolicy regionu – szkoły wyższe. Opolski sektor B+R reprezentują ponadto inne publiczne i prywatne jednostki B+R, m.in. Instytut Ciężkiej Syntezy Organicznej „Błachownia” oraz Oddział Inżynierii Procesowej Materiałów Budowlanych w Opolu Instytutu Ceramiki i Materiałów Budowlanych²⁴.

Twarde dane z zakresu ekonomicznych aspektów funkcjonowania sektora B+R wskazują na niską intensywność prac badawczo-rozwojowych w woj. opolskim. Region charakteryzuje się niską relacją wartości nakładów na działalność badawczo-rozwojową w stosunku do produktu krajowego brutto²⁵, która w 2011 r. wyniosła zaledwie 0,26% wobec 0,76% średnio w Polsce. Relacja ta,

²⁰ Zob. *EU R&D Scoreboard. The 2012 EU Industrial R&D Investment Scoreboard*, Komisja Europejska, 2012.

²¹ *Ocena działań badawczo-rozwojowych oraz innowacyjnych ...*, op. cit..

²² Dane dotyczą wszystkich sektorów, w tym przedsiębiorstw.

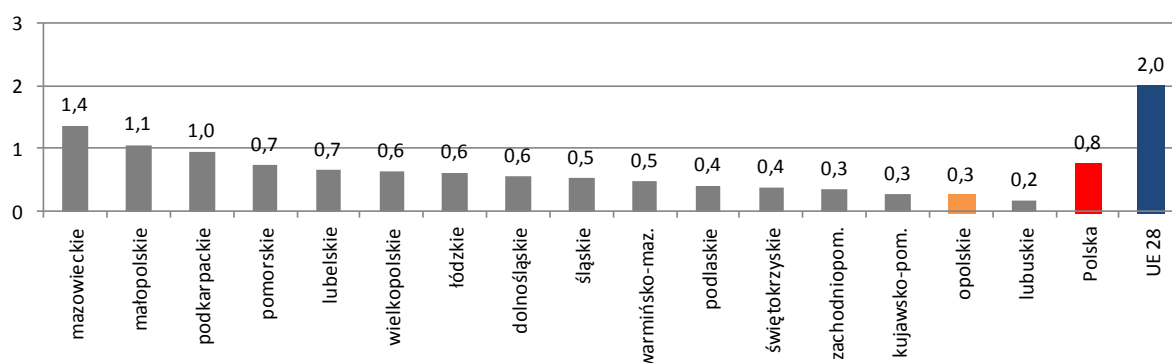
²³ *Rocznik Statystyczny Województwa Opolskiego 2013*, Urząd Statystyczny w Opolu, Opole 2014, s. 271.

²⁴ *Klasy w województwie opolskim*, op. cit., s. 9-10.

²⁵ Niskie nakłady inwestycyjne na działalność badawczo-rozwojową przekładają się na niezadowalające efekty w obszarze nauki i technologii, a w konsekwencji na niską innowacyjność gospodarki. Wyzwaniem regionów Polski – w tym również w kontekście realizacji strategii Europa 2020 (zakładającej wydatki na działalność B+R na 1,7% PKB w 2020 r.) - jest stworzenie warunków funkcjonowania stabilnej i dynamicznie rozwijającej się gospodarki wykorzystującej nowoczesne

traktowana często jako uniwersalny wskaźnik dla oceny regionalnej innowacyjności, wypada dla województwa opolskiego bardzo niekorzystnie (Wykres 7)²⁶.

Wykres 7. Nakłady na działalność badawczo-rozwojową w stosunku do PKB w Polsce wg województw oraz w Unii Europejskiej w 2011 r. (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie oraz Eurostatu.

Niskiej intensywności prac badawczo-rozwojowych towarzyszy wysoki stopień zużycia aparatury naukowo-badawczej - wg danych Urzędu Statystycznego w Opolu, stopień jej zużycia w jednostkach naukowych i badawczo-rozwojowych wynosi 75%, a w szkołach wyższych 60% (dane na koniec 2012 r.).

Tabela 3. Stopień zużycia aparatury naukowo-badawczej w Polsce wg województw i typów jednostek (stan w końcu 2012 r., w %)

Wyszczególnienie	jednostki naukowe i badawczo-rozwojowe	szkoły wyższe
Dolnośląskie	82,0	79,2
Kujawsko-pomorskie	61,4	69,8
Lubelskie	58,1	56,7
Lubuskie	-	92,4
Łódzkie	81,4	78,1
Małopolskie	76,0	64,8
Mazowieckie	76,9	81,6
Opolskie	74,9	59,9
Podkarpackie	#	48,8
Podlaskie	85,7	86,7
Pomorskie	80,8	78,8
Śląskie	75,0	75,7
Świętokrzyskie	57,3	36,0
Warmińsko-mazurskie	23,4	52,1
Wielkopolskie	76,4	57,8
Zachodniopomorskie	49,9	67,7

#, - dane niedostępne lub objęte tajemnicą statystyczną;

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Opolu

technologie, wysoką jakość prac B+R i innowacji oraz doskonalący się kapitał intelektualny. Por. *Przegląd Regionalny Polski 2012*, Krajowe Obserwatorium Terytorialne, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2013, s. 38-39.

²⁶ W. Dziemianowicz, J. Łukomska, A. Górską, M. Pawluczuk, *Trendy rozwojowe Regionów*, Geoprofit, Warszawa 2009, s. 16.

1.2.2. Konkurencyjna gospodarka

Analiza gospodarki wskazuje na postępujący wzrost konkurencyjności województwa opolskiego. Region przeszedł z modelu opartego na czynnikach produkcji do modelu opartego na inwestycjach i w coraz większym stopniu buduje swoją konkurencyjność w oparciu o innowacje. Opolskie osiąga już nie tylko typowe przewagi komparatywne, ale coraz częściej buduje swoją pozycję w oparciu o przewagi konkurencyjne.

W gospodarce województwa opolskiego dominują mikro, małe i średnie podmioty. Liczba dużych podmiotów jest niewielka.

Potencjał województwa opolskiego tworzy około 100 tys. podmiotów gospodarki narodowej²⁷, spośród których prawie 72 tys. stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (stan w końcu grudnia 2012 r., na podstawie bazy REGON). W latach 2007-2013 w województwie opolskim średniorocznie rejestrowano ok. 7,2 tys. nowych podmiotów gospodarki narodowej.

W województwie opolskim sektor MSP stanowi prawie 100% wszystkich podmiotów gospodarczych. Podmiotów dużych, o liczbie pracujących powyżej 249 pracujących jest niecałe sto. Sektor mikro, małych i średnich przedsiębiorstw w województwie opolskim cechuje:

- wysoka rola w tworzeniu popytu na pracę (MSP skupia 81% pracujących w przedsiębiorstwach niefinansowych, w Polsce przeciętnie udział ten wynosi 70%, jedynie cztery inne województwa notują wyższe wskaźniki niż w Opolskiem, dane za 2011 r.)²⁸;
- wysoki udział w produkcji przemysłowej (50% produkcji przemysłowej w województwie opolskim przypada na sektor MSP, w kraju przeciętnie 36%, dane za 2011 r.)²⁹;
- niższa innowacyjność niż przedsiębiorstw dużych (w 2011 r. ok. 14% przedsiębiorstw przemysłowych o liczbie zatrudnionych od 10 do 49 osób wprowadziło na rynek przynajmniej jedną innowację produktową lub procesową; wskaźnik dla podmiotów średnich wyniósł 32%, a dużych 54%)³⁰;
- wyższa innowacyjność niż przedsiębiorstw w Polsce³¹;
- względnie niski eksport na rynki międzynarodowe (87% mikro i małych firm nie eksportuje swoich wyrobów lub usług, z czego w podregionie nyskim 90%, podregionie opolskim 85% względem 88% przeciętnie w Polsce)³²;
- wewnętrzne zróżnicowanie przedsiębiorstw pod względem innowacyjności produktowej (76% mikro i małych przedsiębiorstw w podregionie nyskim nie wprowadziło w 2012 r. innowacji produktowej względem 66% w podregionie opolskim i 74% przeciętnie w Polsce)³³;
- wysoka alokacja kapitału zagranicznego zaangażowanego w regionie (ok. 64% kapitału zagranicznego w województwie opolskim przypada na sektor MSP, dane za 2009 r.)³⁴.

²⁷ Należy jednak mieć na uwadze fakt, iż liczby te nie odzwierciedlają idealnie obrazu woj. opolskiego. Wskazane wartości dotyczą wyłącznie podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON, nie wskazują one jednak jaka część z nich faktycznie prowadzi działalność (problem ten dotyczy wszystkich województw). Szacuje się, opierając się choćby na danych pochodzących ze źródeł innych niż statystyka publiczna, iż podmiotów aktywnych może być w regionie ok. 40-50 tys.

²⁸ Dane GUS w Warszawie.

²⁹ Dane GUS w Warszawie.

³⁰ Dane GUS w Warszawie.

³¹ Por. dane GUS oraz *Raport o sytuacji mikro i małych firm w roku 2012*, Bank PEKAO SA, Warszawa 2013, s. 321-322.

³² *Raport o sytuacji mikro i małych firm...*, s.321.

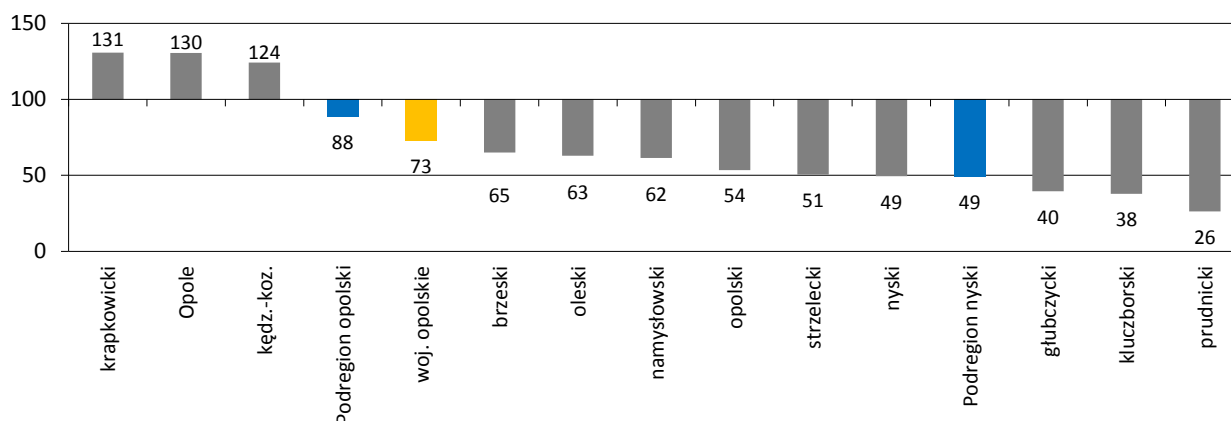
³³ Ibidem, s. 321.

³⁴ *Kapitał zagraniczny w województwie opolskim - analiza ze szczególnym uwzględnieniem kontekstu rynku pracy (wg stanu na 2009 rok / koniec 2009 roku)*, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Opole 2011, s. 21.

Pomimo wysokiej roli sektora MSP w gospodarce województwa opolskiego, w regionie obserwowany jest deficyt przedsiębiorczości³⁵. Względna – per capita - liczba pracujących, zarówno, w mikro, małych, jak i średnich przedsiębiorstwach jest zdecydowanie niższa niż w kraju. Prawie co dziesiąty mieszkaniec regionu pracuje w mikro lub małym przedsiębiorstwie (w Polsce co dwunasty), a co dwudziesty ósmy w średnim przedsiębiorstwie (w Polsce co dwudziesty trzeci)³⁶. Niższe są również wskaźniki przedsiębiorczości. Na każde 10 tys. mieszkańców w podregionie nyskim przypada 960 podmiotów gospodarki narodowej, w podregionie opolskim 989 względem 1032 przeciętnie w kraju.

Przedsiębiorczość przejawia się również w aktywności inwestycyjnej. W ostatnich dziesięciu latach województwo opolskie cechowało się niższą aktywnością inwestycyjną per capita niż pozostałe regiony. Przeciętnie, średniorocznie w latach 2002-2011 wskaźnik aktywności inwestycyjnej był dla regionu o 27% niższy niż w kraju (11. miejsce w rankingu województw). Najniższe wskaźniki notowały województwa przygraniczne (podkarpackie, podlaskie i lubelskie). Analogicznie aktywność inwestycyjna przebiegała w województwie opolskim (wykres 8). Na cztery powiaty o najniższym wskaźniku trzy to obszary przygraniczne. Powiaty te cechują również niskie wskaźniki międzynarodowej aktywności inwestycyjnej. Trzy przygraniczne powiaty skupiają niecałe 6% kapitału zagranicznego zaangażowanego w całym województwie³⁷. Z drugiej strony powiaty podregionu nyskiego, z uwagi m.in. na posiadane zasoby posiadają istotny potencjał w zakresie rozwoju nowych produktów i usług w obszarze life and environmental sciences.

Wykres 8. Średnioroczna wartość nakładów inwestycyjnych per capita w przedsiębiorstwach w województwie opolskim wg powiatów w latach 2002-2011 (Polska=100)

Uwaga: Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie.

Coraz bardziej znaczący element opolskiej gospodarki, zarówno w miastach, jak i na obszarach wiejskich stanowią podmioty ekonomii społecznej. Podmioty te napotykają jednak istotne bariery. Jak wskazują badania do najważniejszych wewnętrznych barier rozwojowych, obok zbyt małej lub

³⁵ Jeden z wniosków sformułowanych w ramach badania ewaluacyjnego zrealizowanego w woj. opolskim wskazuje na potrzebę wdrażania instrumentów wsparcia zorientowanych na powstawanie nowych podmiotów gospodarczych w stosunku do osób aktywnych zawodowo (nie tylko zaś w aspekcie osób bezrobotnych). Por. *Ocena i analiza przedsięwzięć zmierzających do powstania nowych podmiotów gospodarczych w województwie opolskim. Raport końcowy*, Pracownia Badań i Doradztwa "Re-Source" Korczyński Sarapata sp.j. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa opolskiego, Opole 2012, s. 162. Z kolei inne badanie regionalne odnosi się do potrzeby, w okresie 2014-2020, większego nacisku, we wsparciu przedsiębiorczości, na zwrotne formy pomocy, bez całkowitej jednoczesnej rezygnacji z dotacji inwestycyjnych. Por. *Ocena jakości projektów i ich wpływu na skuteczną i efektywną realizację celów RPO WO 2007-2013 wraz ze wskazaniem obszarów wymagających dalszego wsparcia. Raport końcowy*, Instytut Badań Strukturalnych oraz Reytech Sp. z o.o. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Opole 2010, s. 4.

³⁶ Por. *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2011r.*, Główny Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa, 2013.

³⁷ *Kapitał zagraniczny w województwie opolskim...*, s. 23.

niewystarczającej promocji działań oraz niewystarczających środków, należą bariery infrastrukturalne (lokal, sprzęt).

Istotną kwestią dotyczącą innowacyjności regionu oraz wzmocnienia specjalizacji regionalnych jest kwestia rozwoju m.in. inicjatyw klastrowych. Siedziba większości opolskich inicjatyw klastrowych znajduje się w stolicy regionu – Opolu. Powstanie pojedynczych inicjatyw odnotowano również w miejscowościach: Kluczbork, Chmielowice, Prudnik i Pokrzywna. Struktura branżowa klastrów w regionie jest bardzo zróżnicowana, najwięcej działa w branży turystycznej (3) oraz budownictwie i ekobudownictwie (2). Obszarami działania pojedynczych inicjatyw są branże: chemiczna, ekoenergetyczna, szkoleniowo-doradcza, IT, medyczna oraz drzewno-meblarska³⁸. Wzmocnienie współpracy w ramach istniejących klastrów oraz tworzenie warunków do powstawania powiązań pomiędzy przedsiębiorcami, instytucjami naukowymi i jednostkami samorządowymi w regionie jest jednym z celów operacyjnych *Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Opolskiego do roku 2020*³⁹.

Zastosowanie komputerów w pracy jest standardem, dostęp do Internetu, z wyjątkami jest powszechny

Większość przedsiębiorstw z regionu wykorzystuje Internet w kontaktach z administracją publiczną. Wielu przedsiębiorców posiadających dostęp do Internetu realizuje procedury administracyjne wyłącznie drogą elektroniczną – np. w zakresie deklaracji ZUS czy deklaracji podatku VAT. Powszechne staje się pozyskiwanie informacji, pobieranie formularzy itp. Co trzecie przedsiębiorstwo z dostępem do Internetu uzyskuje dokumenty przetargowe oraz specyfikacje w elektronicznym systemie zamówień publicznych. Zasięg nowoczesnej infrastruktury szerokopasmowej, a także penetracja usług dostępu do Internetu w Polsce wskazują znaczne zróżnicowanie geograficzne⁴⁰. Analizy Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji wskazują, że penetracja usług szerokopasmowego dostępu do Internetu wynosi niecałe 15 łączy na 100 osób. Jedynie cztery inne regiony notują niższe wskaźniki. Z kolei najwyższy odsetek miejscowości, w których obecne są zakończenia sieci światłowodowych widoczny jest w województwach podkarpackim, małopolskim, śląskim, opolskim i dolnośląskim⁴¹.

Wykorzystanie komputerów w pracy przedsiębiorstw jest wyraźne – wg danych GUS prawie 97% przedsiębiorstw w Opolskiem wykorzystuje je w codziennej pracy. Mniej więcej co trzeci spośród pracujących przynajmniej raz w tygodniu korzysta z komputera lub z komputera z dostępem do Internetu. Rośnie liczba pracowników wykorzystujących przenośne urządzenia umożliwiające mobilny dostęp do Internetu (np. notebooki, tablety, telefony komórkowe z PDA) – aktualnie kilka procent wykorzystuje je w pracy. W około 8% przedsiębiorstw zatrudnia się specjalistów z dziedziny ICT/IT.

Dostęp do Internetu w przedsiębiorstwach jest powszechny – w woj. opolskim prawie 96% przedsiębiorstw posiada dostęp do sieci, z czego wg szacunków niecałe 82% poprzez łącze szerokopasmowe. Co piąte przedsiębiorstwo posiada dostęp do Internetu poprzez wąskopasmowe łącza bezprzewodowe (np. w technologii GSM, GPRS, UMTS, itp.). Około 18% przedsiębiorstw posiada dostęp do Internetu o prędkości połączenia mniejszej niż 2Mbit/s. Około 49% przedsiębiorstw w umowie z operatorem zapewniło sobie przepustowość od 2 do 10 Mbit/s. Co trzecie przedsiębiorstwo w woj. opolskim dostęp do Internetu miało szybszy (dane za 2013 r.). Co trzecie przedsiębiorstwo poniosło w 2012 r. nakłady na technologie informacyjno-telekomunikacyjne (wykres 9).

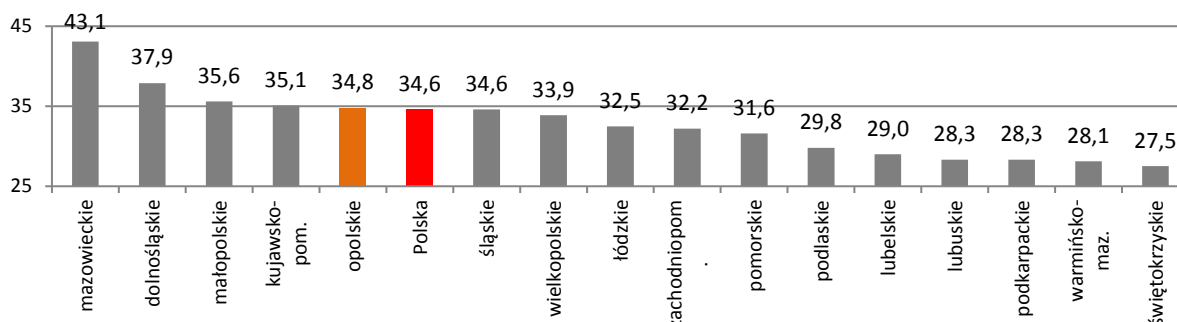
³⁸ *Klastry w województwie opolskim*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2012, s. 11.

³⁹ *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Opolskiego do roku 2020. Projekt przeznaczony do konsultacji społecznych*, Zarząd Województwa Opolskiego, Opole, 10 kwietnia 2013 roku, s. 91.

⁴⁰ *Narodowy Plan Szerokopasmowy*, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji (projekt, listopad 2012), Warszawa 2012, s. 4.

⁴¹ *Ibidem*, s. 4.

Wykres 9. Przedsiębiorstwa, które poniosły nakłady na technologie informacyjno-telekomunikacyjne w zakresie sprzętu informatycznego lub telekomunikacyjnego w Polsce wg województw w 2012 r. (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Izby Celnej w Warszawie.

Co siódme przedsiębiorstwo wykorzystuje pakiety oprogramowania ERP (*enterprise resource planning*) w celu przekazywania informacji pomiędzy różnymi obszarami działalności przedsiębiorstwa (np. księgowością, marketingiem, produkcją). Co piąte przedsiębiorstwo wykorzystuje oprogramowanie CRM (*customer relationship management*) do zarządzania informacjami o klientach. Jedynie co 16 przedsiębiorstwo prowadzi e-sprzedaż poprzez stronę internetową, natomiast około 12% przedsiębiorstw posiada własną stronę internetową, która spełnia funkcję zamawiania lub rezerwacji on-line⁴².

Tabela 4. Wybrane zagadnienia z zakresu wykorzystania technologii informacyjno-telekomunikacyjnych w przedsiębiorstwach w województwie opolskim i w Polsce

Wyszczególnienie	Rok bazowy	Jednostka miary	opolskie	Polska
Przedsiębiorstwa wykorzystujące komputery w pracy	2013	%	96,7	95,0
Przedsiębiorstwa posiadające dostęp do Internetu	2013	%	95,6	93,6
Pracownicy wykorzystujący komputer z dostępem do Internetu	2013	%	29,4	37,2
Przedsiębiorstwa składające zamówienia przez sieci komputerowe	2012	%	26,7	21,2
Przedsiębiorstwa otrzymujące zamówienia przez sieci	2012	%	7,7	10,7
Przedsiębiorstwa wykorzystujące pakiety oprogramowania ERP w celu przekazywania informacji pomiędzy różnymi obszarami działalności przedsiębiorstwa (np. księgowością, marketingiem, produkcją)	2013	%	14,8	17,1
Przedsiębiorstwa wykorzystujące oprogramowanie CRM do zarządzania informacjami o klientach	2013	%	19,6	20,7
Przedsiębiorstwa wysyłające e-faktury	2013	%	23,7	25,3
Przedsiębiorstwa korzystające z e-administracji	2012	%	90,8	90,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie

Województwo opolskie posiada atrakcyjne tereny inwestycyjne, ale nie dysponuje jeszcze samodzielną specjalną strefą ekonomiczną

Diagnoza atrakcyjności inwestycyjnej województwa opolskiego zwraca uwagę na wysoki, choć wciąż nie w pełni wykorzystany, potencjał inwestycyjny. W szczególności chodzi o inwestycje strategiczne, prorozwojowe dla regionu, które mogą zaowocować znaczną liczbą miejsc pracy i przyczynić się do przyspieszenia rozwoju gospodarczego. Problemem regionu jest brak samodzielnej

⁴² Wykorzystanie technologii informacyjno-(tele)komunikacyjnych w przedsiębiorstwach i gospodarstwach domowych w 2013 r.; <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spolczenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne/wykorzystanie-technologii-informacyjno-telekomunikacyjnych-w-przedsiębiorstwach-i-gospodarstwach-domowych-w-2013-r-,3,10.html>

specjalnej strefy ekonomicznej. Aktywność inwestycyjną hamowało wiele czynników, w tym m.in. niekompletna lub zbyt słaba infrastruktura techniczna terenu (ograniczenia w uzbrojeniu terenu np. w energię elektryczną, gaz - zbyt długi czas oczekiwania na przyłączenie), niedopasowane profile kształcenia, słaba dostępność do szkół zawodowych i technicznych połączonych z nowoczesnymi technologiami wykorzystywanymi w przemyśle, a także rozdrobnienie własnościowe terenu.

Cechy wzmacniające atrakcyjność inwestycyjną województwa opolskiego to relatywnie konkurencyjna chłonność rynku, dostępność transportowa i bogata infrastruktura gospodarcza. Region jest postrzegany jako korzystne miejsce lokalizacji dla przemysłu spożywczego (ze względu na potencjał branży rolniczej), a długotrwałe tradycje przemysłowe, szczególnie w zakresie przemysłu spożywczego, mineralnego, metalowego, maszynowego i chemicznego są czynnikiem wysokiej kultury produkcyjnej.

Atrakcyjność inwestycyjną regionu podnoszą niższe, niż w ościennych województwach, koszty pracy oraz korzystnie zlokalizowane tereny inwestycyjne w podstrefach specjalnych stref ekonomicznych. Poziom obsługi inwestora w województwie opolskim uznawany jest za jeden z najwyższych w kraju. Atrakcyjność inwestycyjną podnoszą ponadto:

- korzystne uwarunkowania komunikacyjne (np. autostrada A4, bliskość autostrady A1);
- położenie województwa między 2 dużymi aglomeracjami – górnośląską i dolnośląską (duży rynek zbytu z 9 mln konsumentów w odległości 150 km, duża ilość zakładów produkcyjnych, dla których firmy z województwa opolskiego są lub mogą być poddostawcami);
- dobrze przygotowane, atrakcyjne tereny inwestycyjne w stosunkowo niższych cenach niż w sąsiednich województwach, tereny zlokalizowane w specjalnych strefach ekonomicznych oferujących ulgi⁴³,
- wysoka kultura i standard pracy wyniesione z doświadczeń pracy za granicą i wielokulturowości mieszkańców;
- bliskość Republiki Czeskiej i Słowacji – ważne z punktu widzenia inwestorów będących poddostawcami.

Źródłem głównych inwestycji zagranicznych w województwie opolskim są takie kraje jak: Francja, Niemcy, Włochy, Holandia, Korea Południowa i USA. Natomiast wśród ostatnich głównych inwestorów wymienić należy: *Donaldson Company, Heidelberg Cement, Heerema Fabrication Group, IFM Ecolink, Kamex, Keiper (Johnson Controls), Mondelēz International, Marcegaglia, Neo Plus Technology, Metsa Tissue, Pasta Food Company, Pearl Stream, Schattdecor, Selt*⁴⁴.

W prowadzonej przez Polską Agencję Informacji i Inwestycji Zagranicznych bazie Greenfield znajdują się obecnie 134 tereny inwestycyjne z terenu woj. opolskiego, w tym 5 powyżej 100 ha (dostęp 10.09.2014). Pomimo tego w wielu miejscowościach zaczyna brakować powierzchni inwestycyjnych, w tym dzięki inwestycjom, jakie udało się pozyskać w ostatnich latach. W wielu lokalizacjach podmioty uzależniają decyzję o realizacji swojej inwestycji i zatrudnienie pracowników od pełnego przygotowania oferowanej nieruchomości. Na podstawie dotychczasowych obsługiwanych projektów inwestycyjnych przez COIE/OCRG można wskazać przykłady zakładów produkcyjnych powstałe poza Europą, ze względu na długie procedury uzbrojenia terenu w media techniczne. W okresie ostatnich 10 lat tereny inwestycyjne, które nie posiadały odpowiedniej infrastruktury nie miały szans na pozyskanie inwestycji. Oferty nie posiadające uzbrojenia technicznego są automatycznie odrzucane zarówno przez firmy inwestujące jak i ich ciała doradcze. Przez brak dostatecznego przygotowania terenu niektóre tereny pozostają puste. Z problemami pozyskania inwestycji problem miało wiele miejscowości, w tym ośrodki subregionalne. Momentem zwrotnym było zawsze doprowadzenie infrastruktury technicznej do działek połączone z odpowiednią promocją oferty. Dzięki uzbrojeniu terenu w niezbędne media pojawiały się i pojawiają kolejne podmioty. W ramach obsługi

⁴³ Od 1 lipca 2014 r. w Polsce obowiązuje nowa mapa pomocy regionalnej.

⁴⁴ Por. *Investing in Poland 2014*, Warsaw Business Journal Group, Warszawa 2013, s. 41.

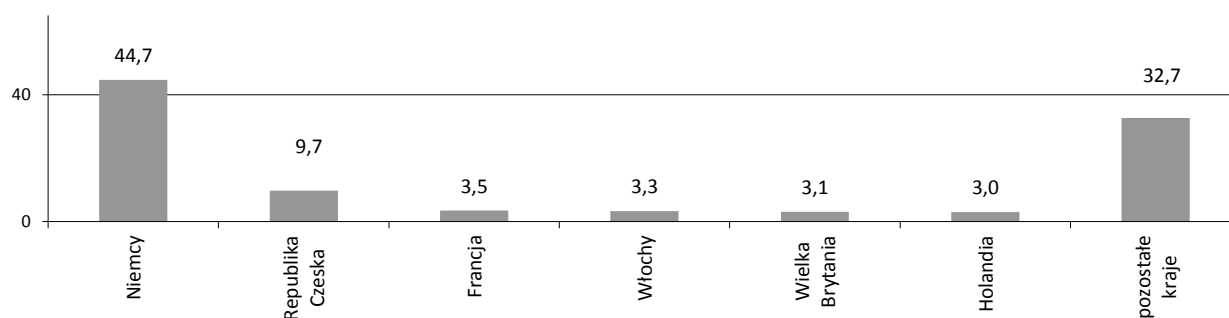
inwestycyjnej, poinwestycyjnej przedsiębiorcy wielokrotnie zgłaszali problemy z brakiem infrastruktury, odległym terminem jej budowy, kosztami jakie muszą ponieść. Brak infrastruktury był jednym z powodów rezygnacji z planów inwestycyjnych na terenie województwa.

Międzynarodowa współpraca gospodarcza stymuluje wzrost gospodarczy regionu

W gospodarce światowej rola eksportu jako czynnika stymulującego produkcję i wzrost gospodarczy rośnie, a wysoki udział sprzedaży na rynki zagraniczne uznawany jest za jeden z czynników świadczących o wysokiej konkurencyjności przedsiębiorstw, w tym pośrednio samych regionów. Relacja wartości eksportu do wartości produkcji sprzedanej przemysłu wynosi w Opolskiem wg szacunków ponad 33%, co plasuje województwo na 12 miejscu w Polsce, przy średniej krajowej wynoszącej niecałe 50%.

Potencjał eksportowy województwa opolskiego tworzy około 0,6 tys. podmiotów. Spośród wszystkich eksporterów, najwięcej z nich wysyła swoje dobra do Niemiec (niecałe 300) oraz kolejno do: Republiki Czeskiej, na Ukrainę, Słowację, do Austrii oraz Holandii. Dobra eksportowane są do ponad stu krajów. Wysoki udział eksportu do krajów wymagających (w tym Unii Europejskiej – ok. 86%) świadczy o dużej konkurencyjności regionu – tak w zakresie konkurencji kosztowej (cenowej), jak i jakościowej. Do głównych partnerów handlowych należą Niemcy i Czesi, na których przypada łącznie ponad połowa wartości sprzedaży (Wykres 10). Wyższy od Opolskiego udział eksportu do Niemiec notuje się jedynie w województwie lubuskim, natomiast wyższy udział eksportu do Republiki Czeskiej jedynie w województwie dolnośląskim. Udział regionu w krajowym eksporcie jest relatywnie niewielki i wynosi ok. 1,6% względem 1,4% dla importu.

Wykres 10. Eksport województwa opolskiego wg kierunków w 2009 roku (w %, na podstawie wartości eksportu, dane orientacyjne)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Izby Celnej w Warszawie.

Eksport opiera się głównie na gałęziach wysokich i średniowysokich technologii wg nomenklatury OECD (prawie 52%, 4 miejsce w kraju – głównie dzięki przemysłowi chemicznemu). Gałęzie średnioniskich technologii stanowią ok. 22%, a niskich – ok. 26%.

Dobra do województwa opolskiego importowane są z ponad osiemdziesięciu krajów. Pod względem wartości najwięcej importuje się z Niemiec, Stanów Zjednoczonych, Republiki Czeskiej, Włoch, Holandii, Belgii oraz Chin. Liczba importerów jest wyższa od liczby eksporterów mniej więcej o ¼ i wynosi ponad 700 podmiotów. Spośród wszystkich importerów, najwięcej z nich sprowadza dobra do regionu z Niemiec (364) oraz kolejno z Chin, Republiki Czeskiej, Włoch, Holandii, Austrii oraz Wielkiej Brytanii. Na każdy z pozostałych krajów przypada mniej niż stu importerów.

Powiązania między gospodarką, nauką oraz instytucjami otoczenia biznesu stanowią słabą stronę regionu. Zaplecze badawczo-rozwojowe i otoczenie biznesu oraz jego powiązanie z gospodarką regionu nie są mocną stroną województwa

System instytucji otoczenia biznesu w Polsce jest bogaty i zróżnicowany, zarówno pod względem charakteru instytucji, jak i gromy oferowanych przedsiębiorstwom usług. Jednak system instytucji otoczenia biznesu w województwie jest niewystarczający do potrzeb. W Opolskiem identyfikuje się niski procent przedsiębiorców zrzeszonych w IOB oraz małą liczbę instytucji okołobiznesowych, profesjonalnie wspierających rozwój przedsiębiorczości o oddziaływaniu lokalnym i regionalnym. Przedsiębiorstwa prywatne najczęściej nie tworzą wspólnego łańcucha wartości i nie posiadają tradycji wzajemnej współpracy, co utrudnia osiągnięcie efektu sprzężenia, w znacznym stopniu warunkującego osiągnięcie przewagi konkurencyjnej w danej branży. Badania Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości wskazują, że w województwie opolskim:

- występuje najmniejsze w kraju nasycenie ośrodkami innowacji i przedsiębiorczości,
- występuje najmniejsza dostępność ośrodków innowacji i przedsiębiorczości (liczba mieszkańców przypadająca na 1 ośrodek jest największa w kraju; pod względem liczby firm przypadających na jeden ośrodek opolskie osiąga drugą pozycję)⁴⁵.

Wśród usług oferowanych przedsiębiorcom przez opolskie instytucje otoczenia biznesu ponad połowa (52,9%) dotyczy świadczenia wsparcia szkoleniowo / doradczo / informacyjnego w zakresie tworzenia i wdrażania innowacji. Z kolei 47,1% to usługi szkoleniowe, doradcze bądź informacyjne w zakresie pozyskiwania środków finansowych⁴⁶. Zgodnie z dostępnymi badaniami - oferta instytucji otoczenia biznesu jest niewystarczająca w zakresie usług, w szczególności: doradczych (specjalistycznych i ogólnych), informacyjnych, finansowych oraz szkoleniowych. Największe zapotrzebowanie dotyczy usług szkoleniowych, doradczych i informacyjnych dotyczących środków na działalność innowacyjną i badawczo-rozwojową oraz bezpośredniego wsparcia finansowego, mającego jednak charakter nie dotacji, lecz instrumentów zwrotnych⁴⁷.

Przeprowadzona analiza stanu innowacyjności w województwie opolskim wskazuje na jedną z przyczyn słabej innowacyjności regionu. Autorzy badań przyjęli tezę, że słaba innowacyjność regionu jest pochodną problemów występujących w trójkącie biznes - nauka - instytucje otoczenia biznesu⁴⁸. Jako problem wskazano przede wszystkim relacje występujące w tej sieci współpracy. Analiza wskazuje, że słabą stroną regionu jest niedostateczny poziom rozwoju instytucji wspierających innowacyjność i transfer technologii – eksperci podkreślają słabość regionalnych instytucji otoczenia biznesu; również analiza wyników badań krajowych i regionalnych wskazuje na brak odpowiednich narzędzi wsparcia. Wpływa to na ograniczoną współpracę, słabe powiązanie sfery nauki z gospodarką, niedostatek przedsiębiorczości akademickiej. Braki w sferze instytucji otoczenia biznesu są zarówno ilościowe jak i jakościowe⁴⁹.

1.2.3. Gospodarka niskoemisyjna

W województwie opolskim odnotowuje się przekroczenia na obszarze całego województwa wartości dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM10 i benzo(a)pirenu, natomiast w przypadku pyłu zawieszonego PM2,5 i benzenu obszar przekroczenia obejmuje całe województwo, z wyjątkiem miasta Opole. Istotne znaczenie dla utrzymania się złej jakości powietrza atmosferycznego ma sektor bytowo-komunalny, w którym jako główne paliwo spalane są paliwa węglowe, często wysokoemisyjne, takie jak muły poflotacyjne, miał węglowy, węgiel złej jakości, odpady (spalane w nieprzystosowanych do tego kotłach o mocy poniżej 1 MW) oraz komunikacja miejska, w tym zbiorowa⁵⁰. Ponadto, w

⁴⁵ Zob. *Ośrodki innowacyjności i przedsiębiorczości w Polsce. Raport 2012*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2012.

⁴⁶ Ocena działań badawczo-rozwojowych oraz innowacyjnych..., s.81.

⁴⁷ Ocena działań badawczo-rozwojowych oraz innowacyjnych..., s. 74.

⁴⁸ J.Charkiewicz, W.Dziemianowicz, P.Łajet, N.Baczyńska, A.Smolik, *Analiza stanu innowacyjności województwa opolskiego*, Geoprofit, Warszawa, grudzień 2010, s. 40.

⁴⁹ Tamże, s. 38.

⁵⁰ *Stan środowiska w województwie opolskim w roku 2011*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Opolu, Opole 2012, s. 21-24

województwie opolskim, jako jedynym w Europie notowane są przekroczenia poziomu dopuszczalnego benzenu.

Funkcjonowanie sektora energetycznego niesie za sobą postępującą degradację środowiska, w szczególności w zakresie jakości powietrza atmosferycznego⁵¹. Jego ochrona w najbliższej przyszłości wymagać będzie podejmowania kompleksowych działań, obejmujących zmianę dotychczasowych wzorców konsumpcji i zachowań, ukierunkowania na efektywne i racjonalne wykorzystanie i poszanowanie jego zasobów. Podstawowe znaczenie posiadać będzie wdrażanie nowoczesnych technologii wspierających niskoemisyjną/niskowęglową gospodarkę, ukierunkowaną na poprawę efektywności energetycznej⁵², rozwój i wykorzystanie niskoemisyjnych technologii produkcji energii elektrycznej, w tym bazujących na OZE nie tylko w przemyśle, ale również w sektorze gospodarstw domowych. Uzyskanie większego efektu wspierane będzie przez rozwój zrównoważonego transportu miejskiego i rozwój ścieżek rowerowych.

Stan taboru w miastach obsługiwanych przez komunikację miejską nie jest wystarczający do potrzeb. Część taboru wykazuje wysoki stopień amortyzacji. Statystyczny pasażer korzystający w 2012 r. z komunikacji miejskiej w Opolu⁵³ przewożony był 13 letnim autobusem, który przejechał ponad 800 tys. km, czyli takim, który przekroczył czas eksploatacji i maksymalny przebieg określony przez producentów autobusów. Rozpiętość eksploatacji pojazdów sięga 29 lat. Powyżej 10 lat eksploatowanych jest 66 autobusów, co stanowi 77% ogólnego stanu taboru. W grupie autobusów najstarszej konstrukcji średni czas eksploatacji wynosi już prawie 21 lat. Dane wskazują, że opolski przewoźnik dysponuje jednym ze starszych parków pojazdowych. Z posiadanej floty prawie 100 autobusów, zaledwie 59% to pojazdy niskowejściowe lub niskopodłogowe. Normę EURO1 spełnia 14 autobusów, EURO2 35 autobusów, EURO3 9 autobusów, normę EURO4 3 autobusy, natomiast EURO5 (EEV) 10 autobusów. Pojazdów z silnikami hybrydowymi, zasilanych gazem CNG, lub autobusów elektrycznych przewoźnik nie posiada⁵⁴.

Województwo opolskie ma potencjał naturalny odnawialnych źródeł energii⁵⁵, w szczególności biomasy, wód płynących, wiatru i słońca, pozwalający na pozyskanie znacznej ilości energii z nowoczesnych źródeł energetycznych i realizację zobowiązań międzynarodowych. Odnawialne źródła energii w bilansie energetycznym województwa zaspokajają jedynie niewielką część potrzeb energetycznych, pomimo istnienia znaczących ich zasobów⁵⁶. Łączna moc urządzeń zainstalowana w OZE na terenie województwa opolskiego wynosi ok. 119,5 MW⁵⁷, a produkcja energii ze źródeł odnawialnych w 2012 r. wyniosła ok. 377 GWh. Największy udział w wytwarzaniu energii odnawialnej posiada energetyka wiatrowa (łączna moc ok. 84,15 MW, ilość wyprodukowanej energii w 2012 r. ok. 170 GWh). Na drugim miejscu znajduje się energetyka wodna (łączna moc ok. 28,67 MW, ilość wyprodukowanej w 2012 r. energii ok. 158,95 GWh). Znaczącym źródłem wytwarzania energii

⁵¹ Województwo opolskie, wg danych GUS 2011 r. i monitoringu powietrza GIOŚ należy do regionów o najwyższym stopniu zanieczyszczenia powietrza w Polsce; pod względem emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych zajmuje 6 miejsce w kraju, a miasta Zdziechowice, Kędzierzyn-Koźle i Opole zajmują odpowiednio 19, 22 i 42 miejsce w kraju

⁵² Ponad 40% finalnego zużycia energii ma miejsce w budynkach użytkowych, w związku z tym niezbędne jest przeprowadzenie działań w celu ograniczenia zużycia energii. Największe potrzeby poprawy efektywności energetycznej istnieją w sektorze mieszkaniowym i publicznym (średnio, budownictwo w sektorze publicznym i mieszkaniowym w ponad 95% jest starsze niż 10 lat (dane GUS), a przez to energochłonne, niedostosowane technicznie do obecnych wymogów energetycznych, drogie w eksploatacji i niedopasowane do współczesnego standardu życia. Przeciętnie wskaźnik energetycznego (E) zapotrzebowania na ciepło budynków wznoszonych w Polsce do 1984 roku, wahał się w granicach 220-350 kWh/m²/rok

⁵³ Przewoźnik obsługuje także część gmin sąsiadujących ze stolicą regionu.

⁵⁴ Na podstawie informacji Urzędu Miasta Opole.

⁵⁵ Jak wskazują dane Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie, w województwie opolskim względne zużycie energii elektrycznej jest wysokie na tle innych województw (zużycie energii elektrycznej ogółem na 1 mln zł PKB wyniosło w 2010 r. 0,17 GWh względem 0,10 GWh przeciętnie w kraju).

⁵⁶ Wg „Oceny aktualnego stanu potencjału rozwoju odnawialnych źródeł energii w województwie opolskim” RCE Łosiów, 2013, potencjał energii odnawialnej wynosi 1536,3 GWh/rok.

⁵⁷ w województwie opolskim w 2012 r. funkcjonowało 5 farm wiatrowych, tj. Jemielnica o mocy 3x0,15 MW, Maciowakrze o mocy 3x0,25 MW, Lipniki o mocy 15x2,05 MW, Pągów 17x3,0 MW i Paczków 1x1,5 MW

elektrycznej są biogazownie (łącna moc ok. 3,37 MW). Województwo opolskie nie jest specjalnie uprzywilejowane w zakresie dostępu do energii słonecznej, niemniej wykorzystywane instalacje solarne, w większości w obiektach użyteczności publicznej dostarczały w 2010 r. ok. 10,29 GWh/rok energii cieplnej, a w najbliższych latach prognozuje się wzrost o kolejne 17,02 GWh/rok⁵⁸. Potencjał wytwórczy w zakresie fotowoltaiki szacowany jest na ok. 0,6 MW w obiektach użyteczności publicznej i ok. 24,5 MW w obrębie planowanych farm fotowoltaicznych⁵⁹. Istotnym zasobem energii odnawialnej jest także biopaliwo (bioetanol), dostarczające 854,2 GWh/rok.

Województwo opolskie jest jednym z głównych regionów wytwarzania energii w Polsce. Produkcja energii elektrycznej w 2011 r. wynosiła ok. 9004,7 GWh (5,5% energii wytworzonej w kraju), a wskaźnik produkcji w przeliczeniu na mieszkańca 9,3 GWh/1000 mieszkańców, znacząco przekraczał średnią krajową (3,97 GWh/1000 mieszkańców). Bilans produkcji i zużycia energii elektrycznej w województwie opolskim w 2011 r. był dodatni i wyniósł +4538,7 GWh.

Pod względem zużycia energii elektrycznej ogółem w 2012 r. województwo zajmowało co prawda 13 miejsce ogółem, jednak w przeliczeniu na jednostkę PKB gospodarka województwa była najbardziej energochłonna w kraju⁶⁰.

Zaopatrzenie w energię elektryczną prowadzone jest z własnych źródeł wytwórczych⁶¹. Uzupelniającymi źródłami energii elektrycznej są elektrociepłownie i elektrownie przemysłowe lokalnego znaczenia. W związku z rosnącym zapotrzebowaniem na energię - głównie sąsiednich aglomeracji - i znacznym rezerwow wytwórczym elektrowni „Opole”, rozpoczęta została jej rozbudowa o dwa dodatkowe bloki energetyczne⁶².

Przesył energii elektrycznej prowadzony jest poprzez krajowy system sieci przesyłowych, obejmujący sieci przesyłowe najwyższych napięć 400 kV i 220 kV, zasilające sieci dystrybucyjne wysokiego napięcia 110 kV poprzez stacje GPZ oraz zapewniając tranzyt energii elektrycznej do sąsiednich rejonów. Przez obszar województwa przebiega 8 linii elektroenergetycznych najwyższych napięć oraz zlokalizowane są cztery stacje systemowe⁶³. Przez obszar województwa opolskiego przebiega 85 linii elektroenergetycznych wysokiego napięcia 110 kV (wraz z odczepami), w tym 3 linie kablowe (doziemne), rozdzielające energię elektryczną w poszczególne rejony województwa oraz wyprowadzają ją poza jego granice. W województwie opolskim nie wydobywa się paliwa gazowego. Zaopatrzenie w przewodowy gaz ziemny prowadzone jest poprzez system gazociągów wysokiego ciśnienia ze strony województwa śląskiego oraz dolnośląskiego⁶⁴. Gazociągi wysokiego ciśnienia wraz ze stacjami gazowymi pierwszego stopnia oraz dystrybucyjna sieć gazowa średniego i niskiego ciśnienia tworzą systemy lokalne zasilające odbiorców. Łączna długość sieci gazowej w województwie opolskim w roku 2012 wynosiła 2398,7 km, jednak nierównomierne rozmieszczenie powoduje, że znaczne obszary województwa, w szczególności powiat oleski i tereny wiejskie pozbawione są dostępu do sieci⁶⁵.

Na terenie województwa funkcjonuje 25 systemów ciepłych, w większości miejskich, w których głównym odbiorcą jest budownictwo mieszkaniowe. Łączna długość sieci ciepłej w 2011 r. wynosiła 459,9 km. Zaopatrzenie w ciepło realizowane jest w skali lokalnej, na poziomie gmin. Systemy

⁵⁸ Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii na Opolszczyźnie. ICiMB w Opolu, 2011 r.

⁵⁹ Ocena aktualnego stanu potencjału rozwoju odnawialnych źródeł energii w województwie opolskim. RCE Łosiów, 2013 r.

⁶⁰ 0,17 GWh/1 mln PKB, Polska 0,10/1 mln PKB w 2010 r.; zużycie energii w 2012 r. w sektorze transportowym 12, w sektorze gospodarstw domowych 13, w sektorze przemysłowym 10. *BDL GUS*

⁶¹ Elektrownia „Opole” zlokalizowana w Brzeziu (gm. Dobrzeń Wielki), o łącznej mocy zainstalowanej/osiągalnej 1 466/1 506 MW; Elektrownia „Błachownia” zlokalizowana na terenie miasta Kędzierzyna-Koźła o mocy zainstalowanej 158 MW.

⁶² Rozpoczęcie realizacji inwestycji nastąpiło z dniem 01.02.2014 r.

⁶³ Największe znaczenie systemowe posiada stacja 400/220/110 kV Dobrzeń, służąca przede wszystkim do wyprowadzenia mocy z Elektrowni Opole SA.

⁶⁴ Główną rolę w przesyłce gazu na terenie województwa opolskiego mają gazociągi relacji Komorzno – Tworóg, Zdzeszowice – Wrocław, Zdzeszowice – Kędzierzyn-Koźle i Tworóg – Kędzierzyn-Koźle.

⁶⁵ W 2011 roku długość sieci gazowej wynosiła 2 398,7 km. Z sieci korzystało 41,8% ludności (w Polsce 52,5%), z czego w miastach 76,5% (72,7% w kraju), a na wsi zaledwie 3,4% (21,2% w kraju).

ciepłownicze występują z reguły w większych miastach, zazwyczaj siedzibach gmin. Odnawialne źródła energii w bilansie energetycznym województwa zaspokajają jedynie niewielką część potrzeb energetycznych, pomimo istnienia znaczących ich zasobów⁶⁶. Łączna moc urządzeń zainstalowana w OZE na terenie województwa opolskiego wynosi ok. 119,5 MW⁶⁷, a produkcja energii ze źródeł odnawialnych w 2012 r. wyniosła ok. 377 GWh⁶⁸.

1.2.4. Zapobieganie zagrożeniom

Postępujące zmiany klimatyczne przejawiające się występowaniem ekstremalnych zjawisk pogodowych, zwiększają poziom zagrożenia regionu powodzią, deszczami nawalnymi i suszą. Położenie oraz występujące uwarunkowania hydrograficzne i hydrologiczne powodują, że województwo opolskie narażone jest na stanowiące duże zagrożenie dla bezpieczeństwa mieszkańców i gospodarki, zalewy powodziowe. Prowadzone obserwacje hydrologiczne wskazują, że zalewy powodziowe w dolinie Odry są zjawiskiem cyklicznym, w okresie prowadzenia systematycznych obserwacji hydrologicznych (od XIX w.) występowały z dużą częstotliwością⁶⁹. Szczególne zagrożenie powodziowe występuje w dolinie Odry i w dolinach jej dopływów: Psiny, Troi, Ostrej, Opawy, Opawicy, Białej Głuchofąskiej, Żłotego Potoku, Nysy Kłodzkiej, Ścinawy Niemodlińskiej, Małej Panwi, Stobrawy, Widawy, Proсны i Łomnicy. Zalewy powodziowe generują duże straty materialne i ludzkie⁷⁰.

System ochrony przeciwpowodziowej województwa obejmuje ok. 372 km wałów przeciwpowodziowych, 16 zbiorników wodnych (o pojemności całkowitej 376,66 mln m³ i powierzchni 6 790,2 ha), 6 polderów przepływowych (o pojemności całkowitej 26,6 mln m³ i powierzchni 1980,0 ha) i 3 kanały ulgi (Opole, Kędzierzyn-Koźle, Otmuchów).

Województwo, podobnie jak i cały kraj, posiada bardzo ograniczoną możliwość zatrzymywania wody wynoszącą, wg szacunków, 6% średniorocznego odpływu wód powierzchniowych. Zatrzymywanie wody odbywa się przy wykorzystaniu retencji naturalnej i sztucznej. Retencja naturalna ograniczona jest przez naturalne formy pokrycia terenu, w szczególności lasy, łąki i tereny wodno-błotne, pełniąc obok funkcji hydrologicznej, funkcję przyrodniczą. Wielkość retencji naturalnej jest zmienna w czasie, a skala retencji generalnie pozostaje poza możliwościami oszacowania. Retencja

⁶⁶ Wg „Oceny aktualnego stanu potencjału rozwoju odnawialnych źródeł energii w województwie opolskim” RCE Łosiów, 2013, potencjał energii odnawialnej wynosi 1536,3 GWh/rok.

⁶⁷ W województwie opolskim w 2012 r. funkcjonowało 5 farm wiatrowych, tj. Jemielnica o mocy 3x0,15 MW, Maciowakrze o mocy 3x0,25 MW, Lipniki o mocy 15x2,05 MW, Pągów 17x3,0 MW i Paczków 1x1,5 MW

⁶⁸ Wg „Oceny aktualnego stanu potencjału rozwoju odnawialnych źródeł energii w województwie opolskim. RCE Łosiów, 2013 r.” największy udział w wytwarzaniu energii odnawialnej posiada energetyka wiatrowa (łączna moc ok. 84,15 MW, ilość wyprodukowanej energii w 2012 r. ok. 170 GWh). Na drugim miejscu znajduje się energetyka wodna (łączna moc ok. 28,67 MW, ilość wyprodukowanej w 2012 r. energii ok. 158,95 GWh). Znaczącym źródłem wytwarzania energii elektrycznej są biogazownie (łączna moc ok. 3,37 MW). Województwo opolskie nie jest specjalnie uprzywilejowane w zakresie dostępu do energii słonecznej, niemniej wykorzystywane instalacje solarne, w większości w obiektach użyteczności publicznej dostarczały w 2010 r. ok. 10,29 GWh/rok energii cieplnej, a w najbliższych latach prognozuje się wzrost o kolejne 17,02 GWh/rok.⁶⁸ Potencjał wytwórczy w zakresie fotowoltaiki szacowany jest na ok. 0,6 MW w obiektach użyteczności publicznej i ok. 24,5 MW w obrębie planowanych farm fotowoltaicznych.

⁶⁹ Od początku XIX w. znaczące zalewy powodziowe w dorzeczu Odry wystąpiły w latach 1813, 1826, 1829, 1845, 1854, 1880, 1891, 1896, 1897, 1899. W XX wieku w dorzeczu Górnej i Środkowej Odry zjawiska powodziowe obserwowane były w latach 1902, 1903, 1906, 1909, 1911, 1915, 1917, 1925, 1926, 1931, 1937, 1938, 1939, 1940, 1948, 1952, 1953, 1958, 1960, 1965, 1966, 1968, 1970, 1972, 1977, 1980, 1985, 1997, a w XXI w. w 2010 r.

⁷⁰ Informacja Wojewody Opolskiego pn. *Skutki powodzi w województwie opolskim w 2010 r. – zakres działań na rzecz ich usunięcia*. Mat. konferencji „Problemy ochrony przeciwpowodziowej w dorzeczu Górnej Odry”, Opole, 2011. W wyniku powodzi w 1997 r. łączne straty materialne oszacowano na ok. 10 – 11 mld zł⁷⁰, zalaniu uległo ok. 133,8 tys. ha gruntów (14,2% pow. województwa), a w obszarze zalania znalazło się 527 miejscowości, 15 718 gospodarstw domowych i 11 250 budynków mieszkalnych, wiele obiektów użyteczności publicznej, zakładów przemysłowych, obiektów inżynierskich, infrastruktury technicznej i komunikacji, posiadających kluczowe znaczenie dla gospodarki województwa. Powódź pochłonęła 8 ofiar śmiertelnych. W czasie ostatniej powodzi w maju i czerwcu 2010 r. zalaniu uległo ok. 3,3 tys. gospodarstw domowych, 162 budynki komunalne oraz uszkodzonych zostało 220 km dróg gminnych i 14 km dróg wojewódzkich. Do najbardziej poszkodowanych należały gminy Cisek, Bierawa i Kędzierzyn-Koźle, a straty powodziowe oszacowano na ok. 166,3 mln zł.

sztuczna wód powierzchniowych prowadzona jest w oparciu o: kompleksy nawadnianych użytków rolnych i leśnych (ok. 3064 ha), obiekty piętrzące na ciekach, wielozadaniowe zbiorniki wodne (pow. 6494 ha i poj. 365 mln m³), zbiorniki małej retencji (pow. 387,6 ha i poj. 11,06 mln m³), kompleksy stawów rybnych (pow. 2 439 ha i poj. 36,6 mln m³) oraz inne zbiorniki, w tym pozostające w zarządzie ALP (pow. 700,0 ha i poj. 10,5 mln m³)⁷¹.

Istniejące potrzeby wodne rolnictwa na wodę nie są zaspokojone. Deficyt wód występuje w okresie największego zapotrzebowania na wodę w okresie wegetacyjnym, a okresy nadmiaru wody prowadzące do wezbrań i powodzi występują w okresach wczesnowiosennych i letnich. Nierównomierne rozłożenie przestrzenne zasobów wodnych oraz niska retencja zbiornikowa powoduje okresowe niedobory wody w południowej i środkowej części województwa. Nieprawidłowe użytkowanie urządzeń melioracyjnych, w szczególności w zakresie odpowiedniej konserwacji i odmulania, od wielu lat przyczynia się do występowania podtopień terenu i strat gospodarczych w uprawach i majątku mieszkańców. Zjawisko to w ostatnich latach odnotowywano na południu województwa (zlewnia Psiny, Troi i Morawy), jak również w części północnej (zlewnia Stobrawy).

Coraz częstsze występowanie klęsk żywiołowych i katastrof na terenie województwa opolskiego wywołuje liczne konsekwencje w tym finansowe, zarówno dla mieszkańców, jak i służb ratowniczych⁷². Województwo opolskie narażone jest na występowanie zarówno zagrożeń naturalnych i cywilizacyjnych. Do głównych zagrożeń należą:

- zagrożenia spowodowane czynnikami atmosferycznymi (np. powodzie, podtopienia, intensywne opady śniegu, zagrożenia silnymi wiatrami, trąby powietrzne, gradobicia);
- zagrożenia pożarowe (pożary budynków, lasów, pól rolnych, inne pożary);
- zagrożenia chemiczne i ekologiczne (na terenie województwa znajduje się 8 zakładów o dużym ryzyku powstania poważnej awarii przemysłowej, 9 zakładów o zwiększonym ryzyku oraz 43 zakłady magazynujące, przetwarzające i produkujące materiały niebezpieczne);
- zagrożenia komunikacyjne związane zarówno z transportem kolejowym i drogowym⁷³.

W obliczu klęsk żywiołowych i katastrof istotną rolę odgrywają jednostki straży pożarnej, zarówno państwowe, jak i ochotnicze. Na terenie województwa działa 531 jednostek OSP, w których prawie 16 tys. członków jest gotowych do podjęcia natychmiastowych działań ratowniczo-gaśniczych. Sto jednostek OSP włączonych jest do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Na ogólną liczbę członków 25,2 tys., kobiety stanowią ponad 10%. Kompletnie wyposażenie do prowadzenia działań gaśniczych posiadają 523 jednostki, a tylko 153 posiadają sprzęt techniczny do ratownictwa drogowego. Do ratownictwa powodziowego i nawodnego przygotowane są tylko 104 jednostki, co stanowi mniej niż 25% całego stanu. Największe potrzeby występują w odnowieniu taboru transportowego. Na ogólną liczbę 94 ciężkich samochodów ratowniczo-gaśniczych tylko 8 ma mniej niż 10 lat, 17 ma do 20 lat, a 69 ma powyżej 21 lat użytkowania. Na ogólną liczbę 366 posiadanych średnich samochodów ratowniczo-gaśniczych aż 291 ma ponad 21 lat, a tylko 25 ma mniej niż 10 lat. Spośród 262 lekkich samochodów ratowniczo-gaśniczych aż 132 ma ponad 21 lat, a tylko 45 ma mniej niż 10 lat użytkowania. Dodatkowo występują braki w wyposażeniu w sprzęt ratownictwa drogowego oraz jednostek pływających⁷⁴. Wyniki regionalnego badania ewaluacyjnego w województwie opolskim wskazują na potrzebę dalszego wspierania rozwoju infrastruktury komunalnej (w perspektywie

⁷¹ Program budowy zbiorników małej retencji w województwie opolskim. EMPEKO, 2007 r.

⁷² Np. w wyniku przejścia przez powiat strzelecki trąby powietrznej w 2008 r. jednostki OSP utraciły sprzęt o wartości ponad 150 tys. zł. W 2009 r., podczas podtopień na terenie województwa, jednostki zniszczyły sprzęt ratowniczy na wartość przekraczającą 120 tys. złotych. Podczas powodzi w maju i czerwcu 2010 r. utracono sprzęt o wartości 323 tys., a przy zabezpieczeniu wałów i akcji powodziowej pracowało ponad 15 tys. strażaków ochotniczych straży pożarnych.

⁷³ Za: Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej w Opolu, Opole 2012, sygn. WT.077.7.2012

⁷⁴ Za: Związek Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej, Oddział Wojewódzki Województwa Opolskiego, Opole 2012, sygn. OP-III/2/466/2012.

finansowej 2014-2020), jak i przeciwpowodziowej. Jednocześnie należy zwiększyć zakres publicznej interwencji w obszarze odnawialnych źródeł energii⁷⁵.

1.2.5. Ochrona środowiska, dziedzictwa kulturowego i naturalnego

Ochrona różnorodności biologicznej

Województwo opolskie charakteryzuje się znaczną różnorodnością biologiczną oraz zróżnicowaniem obszarów o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych, zajmujących ok. 29% powierzchni województwa. Ich potencjał naturalny i kulturowy stanowią istotny atut rozwoju gospodarczego regionu i dynamicznej współpracy społeczności lokalnych, w tym na poziomie transgranicznym. Tereny leśne, zajmujące ok. 26,5% powierzchni województwa (średnio w kraju 29,1%) zapewniają potencjał rozwoju przemysłu drzewnego i bazującego na surowcu drzewnym oraz stanowią istotny kapitał dla rozwoju turystyki i rekreacji.

Istotną bariera rozwojową jest ciągły spadek różnorodności biologicznej województwa, pomimo objęcia ochroną prawną ok. 29% jego powierzchni, przejawiający się wysokim udziałem roślin naczyniowych, zbiorowisk roślinnych i fauny zagrożonych wyginięciem⁷⁶, a także niewystarczająca ochrona zagrożonych siedlisk i gatunków *in situ*, w tym na obszarach wrażliwych na zmiany warunków powietrzno-wodnych oraz ochrony zagrożonych gatunków *ex-situ* (jedyne województwo nie posiadające ogrodu botanicznego) oraz najwyższy w kraju odsetek uszkodzeń drzewostanów (94,4%) będący skutkiem położenia w strefie największych zagrożeń emisjami gazów i pyłami w kraju⁷⁷.

Gospodarka odpadami

Województwo opolskie w całości objęte jest systemem porządkowanej **gospodarki odpadami komunalnymi**, obejmującej selektywne zbieranie, odzysk, unieszkodliwianie, w tym składowanie końcowe na składowiskach odpadów. Gospodarka odpadami na terenie województwa prowadzona jest na poziomie regionalnym i gminnym. System regionalny opiera się na 4 regionach gospodarki odpadami komunalnym (RGO)i⁷⁸. Głównymi elementami składowymi każdego RGO są Regionalne Instalacje do Przetwarzania Odpadów Komunalnych (RIPOK), wyposażone w instalacje przeładunkowe, instalacje przetwarzania odpadów zmieszanych i bioodpadów oraz składowisko odpadów. W chwili obecnej na terenie województwa funkcjonuje RIPOK dla trzech regionów, w ostatecznej fazie przygotowania znajduje się RIPOK dla Regionu Centralnego.

Poziom gminny funkcjonuje w oparciu o indywidualne dla każdej gminy systemy zapewniające mieszkańcom odbiór zmieszanych lub selektywnie zbieranych odpadów, problemem jest brak powszechnego dostępu do punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK) oraz organizacja miejsc zbierania zużytego sprzętu elektrycznego i elektrotechnicznego.

Poziom zbiórki odpadów komunalnych od 2002 r. wykazuje tendencję spadkową, wynikającą z ograniczenia wytwarzania odpadów komunalnych i wdrażaniem selektywnej zbiórki⁷⁹. Tendencję spadkową potwierdzają również uzyskane w 2012 roku wskaźniki zebranych odpadów komunalnych ogółem (łącznie ok. 247,0 tys. ton odpadów komunalnych, 265 kg/rok/M), które są niższe niż w roku

⁷⁵ Por. *Ocena jakości projektów i ich wpływu...*, op. cit., s. 6.

⁷⁶ Ponad 31% spośród 1 700 gatunków roślin naczyniowych zidentyfikowanych w województwie zagrożonych jest wymarciem, przy czym ryzyko wyginięcia wzrasta najbardziej w przypadku flory swojskiej; spośród około 200 zbiorowisk roślinnych w regionie 62% należy do siedlisk rzadkich i ginących; wskaźniki zagrożenia wyginięciem przedstawicieli fauny województwa wynoszą odpowiednio: ok. 56% płazów, 39% ptaków i ssaków, ok. 29% gadów (Nowak A., Nowak S., Spatek K., 2003, *Red list of vascular plant sof Opole Province*, Opol. Scient. Soc., Nature Journal, 36: s. 5-20).

⁷⁷ *Stan zdrowotny lasów Polski w 2009 r.* Państwowy Monitoring Środowiska, 2010.

⁷⁸ Centralny Region Gospodarki Odpadami Komunalnymi, Północny Region Gospodarki Odpadami Komunalnymi, Południowo-Wschodni Region Gospodarki Odpadami Komunalnymi, Południowo-Zachodni Region Gospodarki Odpadami Komunalnymi, miasto Brzeg i gmin Lubsza i Skarbimierz objęci są obsługą przez regiony województwa dolnośląskiego (związek EKOGOK).

⁷⁹ W związku z wprowadzeniem przez gminy od 1 lipca 2013 r. powszechnego systemów zbierania odpadów komunalnych istnieje prawdopodobieństwo „uszczelnienia” systemu sprawozdawczości, skutkującego wykazywaniem większego strumienia odpadów zebranych.

poprzednim. Wzrósł również do poziomu 8,8 % wskaźnik odpadów selektywnie zebranych – w tej masie największy udział stanowią odpady papierowe, metalowe, tworzywa sztuczne i szkło oraz odpady biodegradowalne. Segregacja odpadów zmieszanych zebranych na terenie wszystkich gmin prowadzona jest w oparciu o 12 sortowni odpadów komunalnych, przy czym 4 sortownie przyjmowały wyłącznie odpady z selektywnej zbiórki, 4 sortownie wyłącznie odpady zmieszane, natomiast pozostałe 4 – zarówno odpady mieszane, jak i pochodzące z selektywnej zbiórki. Podstawowa masa odpadów przyjmowana była na 24 składowiskach, o łącznej powierzchni 146,5 ha. Aczkolwiek poziom recyklingu, kompostowania i odzysku odpadów w skali województwa wykazuje systematyczny wzrost, to w dalszym ciągu nie są uzyskiwane wymagane wskaźniki.

Również w zakresie gospodarowania odpadami przemysłowymi odnotowuje się pozytywne trendy. W stosunku do lat ubiegłych co prawda wzrosła ilość odpadów wytworzonych (w 2012 r. do ok. 950,8 tys. ton odpadów), jednak po raz kolejny odnotowano wzrost udziału odpadów poddanych procesom odzysku (do ok. 80,3%) i spadła ilość poddanych procesom składowania (4,3% w 2012 r.). Udział odpadów poddanych procesom unieszkodliwiania wyniósł ok. 4,5% strumienia odpadów wytworzonych. Odzysk i unieszkodliwianie odpadów prowadzony był w 161 wyspecjalizowanych instalacjach i urządzeniach służących odzyskowi i unieszkodliwieniu odpadów innych niż komunalne i niebezpieczne (z wyłączeniem składowisk).

Dalsza poprawa funkcjonowania gospodarki odpadami w województwie i osiągnięcie wymaganych wskaźników wymaga działań infrastrukturalnych, obejmujących wzrost udziału: selektywnej zbiórki odpadów w gminach (PSZOK), segregacji odpadów oraz odpadów biodegradowalnych.

Dziedzictwo kulturowe

Dziedzictwo kulturowe, którego bogactwo często przewyższa stan posiadania innych, znacznie większych i zasobniejszych regionów w Polsce, jest znaczącym czynnikiem rozwoju województwa opolskiego. Spośród wielu obiektów wyróżniają się przede wszystkim zabytkowe zespoły, w tym uznane przez Prezydenta RP za Pomniki Historii (Góra Św. Anny z unikatowym w skali światowej amfiteatrem skalnym – komponowany krajobraz kulturowo-przyrodniczy – obszar istotnego potencjału dla rozwoju funkcji turystycznej, rekreacyjnej i pielgrzymkowej, zespół kościoła farnego św. Jakuba i Agnieszki w Nysie oraz zespół staromiejski ze średniowiecznym systemem fortyfikacji w Paczkowie). Wizytówką regionu są liczne kompleksy zabytkowej architektury sakralnej i świeckiej, w tym w szczególności franciszkański zespół klasztorny wraz z zabytkami mieszczańskimi i zamkowymi Głogówka, zespoły średniowieczne w Opolu i wielu innych miejscowościach regionu. Do grupy historycznych obiektów o znaczeniu krajowym należą między innymi dzieła architektury dworskiej i budownictwa obronnego w Brzegu, Otmuchowie, Namysłowie, Niemodlinie, Paczkowie, Byczynie i Kluczborku, a także zespoły pałacowo-parkowe w Mosznej, Kamieniu Śląskim, Rogowie Opolskim i Prószkowie⁸⁰ oraz fortyfikacje z czasów napoleońskich w Nysie i Kędzierzynie-Koźlu. Na szczególną uwagę zasługują także kościół i klasztor wraz z obiektami pocysterskimi w Jemielnicy, włączone w cysterski szlak kulturowy. Z wielu szlaków w województwie na uwagę zasługują także droga św. Jakuba, przebiegająca z Europy wschodniej do Santiago de Compostela w Hiszpanii oraz szlak średniowiecznych polichromii brzeskich łączący ponad 20 obiektów z unikalnymi gotyckimi malowidłami ściennymi.

W regionie znajdują się liczne zabytkowe świątynie na obszarach wiejskich, w szczególności drewniane kościoły na północy województwa, a także zabytki techniki, rzemiosła i gospodarki oraz znaczące zabytki kultury przemysłowej, technicznej i hydrotechnicznej warte zachowania, udostępnienia i wykorzystania na cele turystyczne. W regionie jest również wiele obiektów o dużym znaczeniu historycznym oraz zbiorów sztuki, także współczesnej. Niestety stan techniczny wielu instytucji kultury, zespołów dziedzictwa kulturowego i obiektów pogrupowanych w ciekawe szlaki

⁸⁰ W 1847 r. powstała w Prószkowie, pierwsza na terenie Górnego Śląska i pierwsza na terenie obecnego województwa opolskiego, uczelnia wyższa - Królewska Akademia Rolnicza, a w 1868 r. swoją działalność rozpoczął Królewski Instytut Pomologiczny.

kulturowe lub stanowiących podstawę do ich utworzenia jest zły, przez co kwalifikują się do modernizacji, renowacji lub rewaloryzacji, tak by podnosiły atrakcyjność turystyczną i społeczno-kulturową regionu. Wnioski z badania regionalnego wskazują na potrzebę wspierania (w przyszłej perspektywie) rewitalizacji zabytków, ze szczególnym uwzględnieniem zabytkowych drewnianych kościołków, które mogą stanowić w przyszłości „markowy” produkt sieciowy województwa opolskiego⁸¹. Ponadto wyniki analizy zrealizowanej na szczeblu krajowym wskazują na potrzebę pozostawienia w programach 2014-2020 dotychczasowych form wsparcia dla publicznych instytucji kultury i instytucji artystycznych, szkolnictwa artystycznego oraz dalsze zapewnienie możliwości realizacji projektów z zakresu prowadzenia prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkach, muzealiach i archiwaliach⁸².

O tożsamości regionalnej świadczy także dbałość o dziedzictwo kultury niematerialnej, łączącej głównie tradycje kultury śląskiej i kresowej, co przejawia się między innymi w specyficznym dla regionu folklorze, obyczajowości, języku i sztuce kulinarnej. Region opolski wyróżnia tradycyjna kuchnia, z której kilkadziesiąt produktów znalazło się na listach produktów tradycyjnych w regionie, kraju i Europie.

Gospodarka wodno-ściekowa

W województwie opolskim zasoby wód podziemnych nagromadzone są w obrębie 13 głównych zbiorników wód podziemnych (w tym GZWP 333 Opole - Zawadzkie) oraz w czwartorzędowych dolinach kopalnych. W regionie identyfikuje się udokumentowane i dotychczas niewykorzystane zasoby wód termalnych (gm. Nysa, Otmuchów, Paczków, Niemodlin, Opole, Kolonowskie) oraz wód leczniczych (gm. Wołczyn, Lubrza i Pokój), stanowiące potencjał dla inicjatyw gospodarczych (np. Stobrowska Strefa Rehabilitacji i Rekreacji). Nierównomiernie rozwinięta sieć hydrograficzna dorzecza Górnej Odry, o jednych z najniższych w środkowej Europie zasobach wodnych⁸³, ich rozmieszczenie oraz niska retencja zbiornikowa⁸⁴ powoduje okresowe niedobory wody w południowej i środkowej części województwa (Płaskowyż Głubczycki).

Jednocześnie problemem jest niska jakość wód podziemnych – na terenie województwa nie występują wody odpowiadające bardzo dobrej (I klasa) jakości, a tylko 57% spełniało kryterium wody dobrej (II klasa) i zadowalającej (III klasa) jakości⁸⁵ oraz niska jakość wód powierzchniowych – tylko 25,0% wód cechuje się dobrym stanem jakości⁸⁶, pozostałe 75,0% to wody złej jakości, ograniczające możliwość rozwoju rekreacji i turystyki na obszarze województwa.

Województwo opolskie statystycznie charakteryzuje się niską gęstością **sieci wodociągowej**. Przy łącznej długości wynoszącej 6939,3 km, wskaźnik gęstości sieci wynosi 73,7 km na 100 km² (11 miejsce w rankingu województw wg danych za 2012 rok, przy czym na terenach miejskich gęstość rozwinięta ta plasuje województwo na 15 miejscu w kraju, na terenach wiejskich na 10 miejscu). Województwo opolskie charakteryzuje się najwyższym w kraju wskaźnikiem dostępu ludności do zorganizowanej sieci wodociągowej – z jej usług korzysta 94,5%⁸⁷ ludności, z czego w miastach 97,5%, a na wsi 91,3%. Niezadawalający stan techniczny, wiek i struktura materiałowa infrastruktury

⁸¹ Raport końcowy z badania pn. *Wpływ usług turystycznych ...*, op. cit, s. 144-145.

⁸² Raport końcowy z badania pt.. *Analiza potrzeb infrastrukturalnych w obszarze dziedzictwa kulturowego, szkolnictwa artystycznego oraz infrastruktury kultury w Polsce w kontekście finansowania w ramach przyszłej perspektywy UE oraz zgodności z celami Strategii Europa 2020 i Inicjatywami Flagowymi*, badanie zrealizowane przez firmę EGO Evaluations for Government s.c na zlecenie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Warszawa 2012, s. 8.

⁸³ Szacuje się, że zasoby Górnej Odry są niższe o ok. 30% od zasobów Górnej Wisły. Wg: *Opracowanie ekofizjograficzne województwa opolskiego*, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, 2007, s. 34.

⁸⁴ Wskaźnik zatrzymania wody utrzymuje się na jednym z najniższych poziomów w Europie.

⁸⁵ *Stan środowiska w województwie opolskim w roku 2011*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Opolu, Opole 2012, s. 45-50.

⁸⁶ *Stan środowiska w województwie opolskim w roku 2011*, op. cit., s. 30-40.

⁸⁷ Dane za rok 2011.

wodociągowej przesyłowej, jak również zbyt niska wydajność stacji uzdatniania wody stanowią podstawowy problem dla zapewnienia bezpieczeństwa wody dla celów użytkowych.

Długość **sieci kanalizacyjnej** w województwie opolskim wynosi 3 665,9 km, co wskazuje na gęstość równą 38,9 km na 100 km² (8 miejsce w rankingu województw wg danych za 2012 rok). Zapewnia to obsługę 60,8%⁸⁸ mieszkańców województwa (średnia krajowa 63,5%), w tym 87,7 % na terenach miejskich i tylko 31,4% na terenach wiejskich. Prowadzone w latach (2008 – 2012) intensywne prace związane z realizacją infrastruktury kanalizacyjnej (przyrost o ok. 1400 km w stosunku do roku 2007) znacząco poprawiają poziom dostępu mieszkańców do sieci. W związku z niedostatecznym poziomem wyposażenia w infrastrukturę kanalizacyjną, w dalszym ciągu do kluczowych problemów zaliczyć należy wysoki stopień zanieczyszczenia wód powierzchniowych, konieczność ochrony głównych zbiorników wód podziemnych (w szczególności zbiornika GZWP 333 Opole – Zawadzkie) oraz zlewni wodociągowej Zbiornika Turawskiego.

Województwo opolskie posiada 100 **oczyszczalni ścieków**, z czego 70 to oczyszczalnie komunalne, a 30 to oczyszczalnie przemysłowe (dane GUS). Do największych oczyszczalni ścieków o zasięgu ponadlokalnym należą oczyszczalnie ścieków w Opolu, Nysie, Kędzierzynie-Koźlu, Brzegu oraz Strzelcach Opolskich. Komunalne oczyszczalnie ścieków obsługują 68,7% mieszkańców województwa (kraj 68,6%). Wskaźnik mieszkańców miast korzystających z oczyszczania ścieków wynosi 95,5%, natomiast na terenach wiejskich wskaźnik ten wynosi 39,3% (4 miejsce w kraju).

Obniżone poziomy zanieczyszczeń powietrza w województwie

Biorąc pod uwagę emisję zanieczyszczeń województwo opolskie zalicza się do grupy regionów o znacznej skali obciążenia środowiska. Wg danych Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska w roku 2018 do 6 marca w Polsce 22 razy przekroczony został próg informowania (>200 µg/m³ dla pyłu zawieszonego PM10) oraz 3 razy próg alarmowy (>300 µg/m³ dla pyłu zawieszonego PM10). Przekroczenia poziomu informowania dla pyłu zawieszonego PM10 w powietrzu wystąpiły w województwach: śląskim, małopolskim, opolskim oraz mazowieckim⁸⁹.

Zgodnie z metodologią klasyfikacji stref dla oceny jakości powietrza, w województwie opolskim w 2016 r. funkcjonowały dwie strefy: strefa opolska oraz strefa miasto Opole. Na podstawie oceny jakości powietrza dokonanej za rok 2016⁹⁰, z uwzględnieniem kryteriów określonych w celu ochrony zdrowia, wskazano dla obu stref przekroczenia dopuszczalnego poziomu pyłu zawieszonego PM10 i docelowego poziomu benzo(a)pirenu oraz dodatkowo dla strefy opolskiej przekroczenia dopuszczalnych poziomów oraz, pyłu zawieszonego PM2,5, benzenu i docelowego poziomu ozonu(klasa C) .

Program ochrony powietrza dla strefy opolskiej i strefy miasto Opole, przyjęty przez Sejmik Województwa Opolskiego Uchwałą Nr XXXVII/403/2018 z 31 stycznia 2018 r. wskazuje m.in. kierunki działań, których realizacja powinna przyczynić się do poprawy jakości powietrza w strefach województwa opolskiego, czyli do osiągnięcia poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu oraz pułapu stężenia ekspozycji. Zalicza się do nich m.in. realizację działań zmierzających do redukcji emisji ze źródeł powierzchniowych. Związane jest to z likwidacją lub wymianą systemów grzewczych o małej mocy do 1 MW, w których następuje spalanie paliw stałych na niskoemisyjne, spełniające najlepsze dostępne normy jakości spalin.

⁸⁸ Dane za rok 2011.

⁸⁹ <http://powietrze.gios.gov.pl/pjp/warnings>,

⁹⁰ *Ocena jakości powietrza w województwie opolskim za rok 2016, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Opolu, Opole kwiecień 2017, s. 14.*

1.2.6. Zrównoważony transport na rzecz mobilności mieszkańców

Jakość systemu transportowego jest ważnym czynnikiem, który w sposób decydujący wpływa na warunki życia i rozwój gospodarczy regionu. System transportowy ma duże znaczenie w kontekście dostępności do rynków pracy, w tym zwłaszcza do największego w stolicy województwa⁹¹.

Województwo opolskie charakteryzuje się względnie wysokim stopniem rozwoju infrastruktury i zajmuje stosunkowo korzystną pozycję konkurencyjną, jednak w kontekście regionalnym sytuacja jest gorsza, szczególnie w porównaniu z ościennymi województwami – dolnośląskim i śląskim. Kluczowe znaczenie rozwojowe sektora transportowego dla województwa opolskiego wiąże się z bardzo dobrym położeniem w przestrzeni komunikacyjnej, zarówno europejskiej jak i krajowej na kierunku wschód - zachód. Zupełnie inaczej przedstawia się sprawa skomunikowania drogowego województwa na kierunku północ-południe, tj. kierunku wiążącego obszar pogranicza i północnej Opolszczyzny z Aglomeracją Opolską, autostradą A4 oraz drogowymi korytarzami sieci TEN-T (droga ekspresowa S8 na północy oraz autostrada D1 w Republice Czeskiej).

Jednakże lokalizacja regionu między obszarami o wyższym stopniu rozwoju infrastruktury transportowej może stać się „wąskim gardłem” w przepływach potoków ładunków oraz osób. W tym kontekście na uwagę zasługują dodatkowo:

- relatywnie gęsta sieć komunikacji drogowej z dominantą funkcji tranzytowej wzdłuż osi wschód-zachód. Brak osi północ-południe powoduje radykalne utrudnienia w uruchomieniu walorów endogenicznych regionu;
- niewystarczający poziom rozwoju dróg w miastach (niezadowalające połączenia z otaczającymi gminami), a także duże natężenie ruchu przyczyniające się do powstawania zatorów w ruchu drogowym (17,2 km dróg miejskich na 100 km² przy średniej krajowej 17,9⁹²);
- nie w pełni uzbrojone tereny pod inwestycje gospodarcze, wymagające dodatkowo zabezpieczenia kluczowych dla danego obszaru powiązań z drogami krajowymi i regionalnymi w kontekście przyciągania inwestorów;
- zbyt mała liczba obwodnic oraz przepraw mostowych przez rzekę Odrę (tylko 9 mostów drogowych) oraz niedostateczne parametry techniczne dróg i obiektów mostowych;
- niewystarczające powiązanie infrastruktury transportowej regionu z Transeuropejską Siecią Transportową TEN-T, w szczególności z przebiegającą poza obszarem województwa opolskiego, drogą S8 Wrocław – Warszawa (usprawnienie połączenia Namysłowa z Sycowem/Kępem);
- zły stan techniczny linii kolejowych powodujący ograniczenia w ruchu pociągów.

Przez teren województwa opolskiego przepływa rzeka Odra, przecinająca centralnie obszar regionu, koncentrując w swoim otoczeniu ośrodki rozwoju regionu. Wykorzystanie tkwiących w niej potencjałów jest istotną szansą rozwojową województwa opolskiego. W tym kontekście należy

⁹¹ Budowa autostrad i dróg ekspresowych ze środków unijnych przyczyniła się do zwiększenia spójności terytorialnej Polski oraz zwiększenia dostępności obszarów peryferyjnych. Zgodnie z wnioskami badawczymi dalszy ich rozwój powinien opierać się raczej na mniejszych odcinkach, głównie obwodnicach oraz odcinkach wlotowych do miast, niż na całych ciągach transportowych. Por. *Ocena wpływu inwestycji infrastruktury transportowej realizowanych w ramach polityki spójności na wzrost konkurencyjności regionów*, badanie ewaluacyjne zrealizowane przez Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2013, s. 10. Z kolei wyniki regionalnej ewaluacji wskazują na potrzebę wsparcia, w kolejnej perspektywie finansowej w większym stopniu niż dotychczas, transportu publicznego, gł. w zakresie inwestycji zintegrowanych, umożliwiających lepsze wykorzystanie potencjału największych w regionie ośrodków miejskich, przy jednoczesnej integracji regionalnej infrastruktury drogowej z autostradą A4. Por. *Ocena jakości projektów ...*, op. cit., s. 35.

⁹² Bank Danych Lokalnych: www.stat.gov.pl.

zauważyć, iż Odrzański Szlak Wodny od wielu lat ulega postępującej degradacji w systemie europejskich dróg wodnych⁹³.

Przez teren województwa przebiegają jedne z najważniejszych tranzytowych szlaków transportowych w Polsce, w tym o znaczeniu europejskim, należące do III Paneuropejskiego Korytarza Transportowego. Kluczową linią kolejową przebiegającą przez województwo opolskie jest magistrala E30 i C-E30, zaś podstawowym połączeniem drogowym jest autostrada A4. Szlaki te łączą Niemcy, Polskę i Ukrainę. Stan infrastruktury kolejowej, warunkującej jakość usług publicznych w zakresie przewozów pasażerskich, jest z roku na rok coraz gorszy, co skutkuje wydłużeniem czasu jazdy pociągów i pogorszeniem konkurencyjności tego środka transportu. W województwie opolskim na wielu liniach lub odcinkach linii kolejowych pociągi kursują z prędkością nieprzekraczającą 50 km/h.

Wykonane w 2013 r., wśród pasażerów kolei, badania ankietowe wskazały, że największe niezadowolenie budziły następujące aspekty publicznego transportu zbiorowego: liczba połączeń, czas podróży oraz ceny biletów. Odpowiedzi te wskazują na potrzebę zarówno inwestycji infrastrukturalnych, polepszających parametry techniczne linii kolejowych, jak i na zwiększanie częstotliwości kursowania pociągów⁹⁴. Opinie te znalazły potwierdzenie w analizie SWOT dla transportu publicznego w województwie opolskim, gdzie słabą stroną transportu publicznego uznano stan i parametry techniczne infrastruktury kolejowej. Jednocześnie, potencjał rozwoju sieci kolejowej wynikający z oferowania lepszych parametrów sieci kolejowej od drogowej pod względem prędkości komunikacyjnych uznano za szansę rozwojową⁹⁵.

W województwie opolskim nie ma portu lotniczego. Najbliższe lotniska pasażerskie znajdują się w promieniu około 100 km od Opola. Obecnie w województwie funkcjonuje lotnisko sportowo-rekreacyjne w Polskiej Nowej Wsi wykorzystywane również dla ratownictwa medycznego oraz w ochronie przeciwpożarowej.

1.2.7. Konkurencyjny rynek pracy

W gospodarce narodowej województwa opolskiego, w końcu 2012 r. pracowało 308,9 tys. osób z czego ponad 76% w sektorze prywatnym (Wykres 11). W grupie pracujących 46,5% stanowiły kobiety. Przemysł skupia 24,3% pracujących w całej gospodarce, budownictwo 7,0%, rolnictwo 16,4%, a usługi niewiele ponad 52% (dane wg stanu na koniec 2012 r.). Współczynnik aktywności zawodowej jest niższy niż średnio w kraju. W 2013 r. wyniósł on 53,6% względem 55,9% w Polsce. W przekroju wg płci wskaźnik ten jest wyższy wśród mężczyzn niż wśród kobiet (w województwie opolskim wyniósł 64,1% względem 44,4%, a w Polsce 64,4% względem 48,2%). Liczba biernych zawodowo szacowana jest w Opolskiem na ok. 331 tys. osób (dane za 2013 r.)

Opolski rynek pracy, jak wskazują niektórzy autorzy, uznawany jest za rynek pomocniczego pracownika. Jest to rynek ubogi, jeśli chodzi o zróżnicowane i ciekawe oferty pracy związane z nowymi technologiami, naukami technicznymi i społecznymi. W regionie opolskim, w porównaniu z innymi regionami w kraju, jest również najmniej ofert pracy dla osób z wyższym wykształceniem⁹⁶. Z drugiej strony wskazuje się na wysoki etos pracy oraz wysoką kulturę pracy.

Jak wskazuje Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r. mobilność zasobów pracy jest mocną stroną województwa opolskiego. Z województwa opolskiego do pracy do innych województw dojeżdża ok. 12,1 tys. osób (podmioty powyżej 9 pracujących). Do województwa

⁹³ Uchwała Nr XX/263/2012 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 sierpnia 2012 r. w sprawie przyjęcia Rezolucji Sejmiku Województwa Opolskiego dotyczącej niekorzystnego dla przyszłości żeglugi na Odrze projektu Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie unijnych wytycznych dotyczących rozwoju Transeuropejskiej Sieci Transportowej (2011/0294 COD) oraz nie wpisania Odrzańskiej Drogi Wodnej na listę inwestycji priorytetowych w ramach TEN-T.

⁹⁴ Zob. *Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla województwa opolskiego. Projekt*, Opole 2014, s. 123.

⁹⁵ Tamże, s. 61-62.

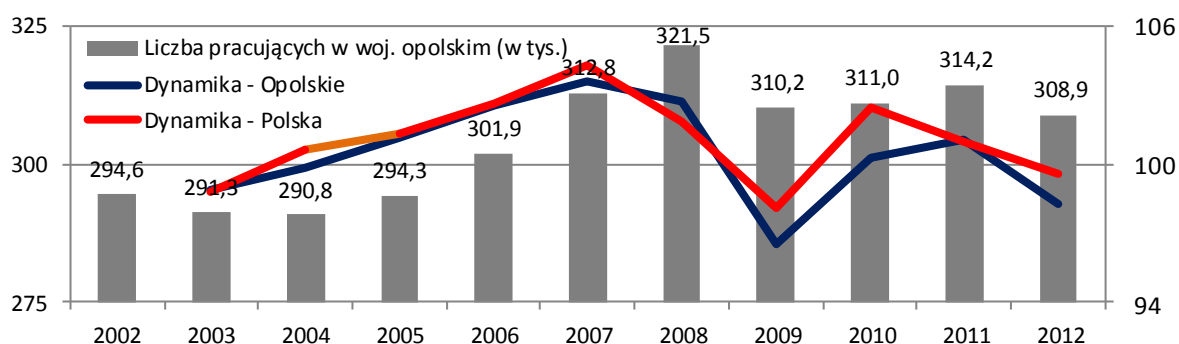
⁹⁶ T. Sołdra-Gwiżdż, *Kształcenie ustawiczne w województwie opolskim. Stan na 2010 r.*, ekspertyza część pierwsza, analizy i badania, Opolskie Obserwatorium Rynku Pracy, Opole 2010.

opolskiego przyjeżdża z kolei 4,3 tys. osób. Saldo wynosi ok. minus 7,8 tys. osób. Za granicą przebywa ogólnie 108 tys. osób (powyżej 3 miesięcy), z czego w wieku 20-64 lata 92,4 tys. osób. Prawie wszyscy przebywają w krajach UE (102,1 tys. osób). Spośród przyczyn wyjazdów 3/4 mieszkańców wskazało wyjazdy za pracą (spośród przyczyn ustalonych). Liczba imigrantów wynosi w Opolskim niecały 1 tys. osób, z czego 42% stanowią Niemcy. Saldo między emigracją a imigracją jest ujemne i wynosi ok. 107 tys. osób.

Wyniki przeprowadzonej analizy przez *Opolskie Obserwatorium Rynku Pracy* wskazują, że przeciętnie w województwie opolskim 43 bezrobotnych przypadło na 1 dostępną ofertę pracy. Jest to wartość wysoka, jednak w obrębie województwa obserwuje się bardzo duże zróżnicowanie w tym zakresie. Szczególnie niekorzystna sytuacja wystąpiła w powiecie kluczborskim oraz oleskim, w których to w końcu każdego miesiąca 2012 roku PUP nie dysponował żadnymi ofertami pracy (należy to rozumieć w ten sposób, że wszelkie zgłoszone propozycje zostały rozdysponowane w bardzo krótkim czasie)⁹⁷.

Jednocześnie duża grupa osób, które posiadają zatrudnienie nie może wykazać się stabilną pozycją na rynku pracy. Z tym łączy się postępująca pauperyzacja osób pracujących i niekorzystne w tym względzie dane na tle Unii Europejskiej - w krajach Unii Europejskiej w 2011 roku w sferze ubóstwa pozostawało ok. 9% osób pracujących, podczas gdy Polska ze wskaźnikiem ok. 11% należała do krajów o najwyższej stopie ubóstwa wśród tej grupy ludności⁹⁸. Polska charakteryzuje się również wysokim udziałem elastycznych form zatrudnienia takich jak umowy na czas określony (taką umowę posiada 27% pracujących posiada co stanowi najwyższy odsetek w Unii Europejskiej). Inną cechą związaną z elastycznymi formami zatrudnienia wyróżniającą Polskę jest zatrudnianie osób na umowy cywilno-prawne (np. umowa o dzieło, umowa zlecenia)⁹⁹. Z badań GUS wynika, że osoby pracujące na umowy - zlecenie w 2014 r. stanowiły 2,9% ogółu wszystkich pracujących, a na umowę o dzieło - 0,7%¹⁰⁰.

Wykres 11. Liczba pracujących w gospodarce narodowej w woj. opolskim w latach 2002-2012 oraz dynamika liczby pracujących w woj. opolskim i w Polsce (rok poprzedni=100)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie.

Nowe miejsca pracy powstają rzadziej niż przeciętnie w kraju. Wskaźniki zatrudnienia mieszkańców są względnie niskie.

Problemem regionu jest wolniejszy przyrost miejsc pracy aniżeli w pozostałych województwach. Nowych miejsc pracy przybywa relatywnie mniej niż w innych regionach. W porównaniu do 2002 roku, w końcu 2012 roku liczba pracujących w województwie opolskim zwiększyła się o 4,9%, o 6 pp mniej niż średnio w kraju. Gorszą sytuację notowano jedynie w czterech innych regionach (Wykres 12). W

⁹⁷ *Wieloaspektowa analiza bezrobocia. Moduł II – analiza danych zastanych z zakresu bezrobocia*, Opolskie Obserwatorium Rynku Pracy, Wojewódzki Urząd Pracy w Opolu, Opole 2013, s. 7.

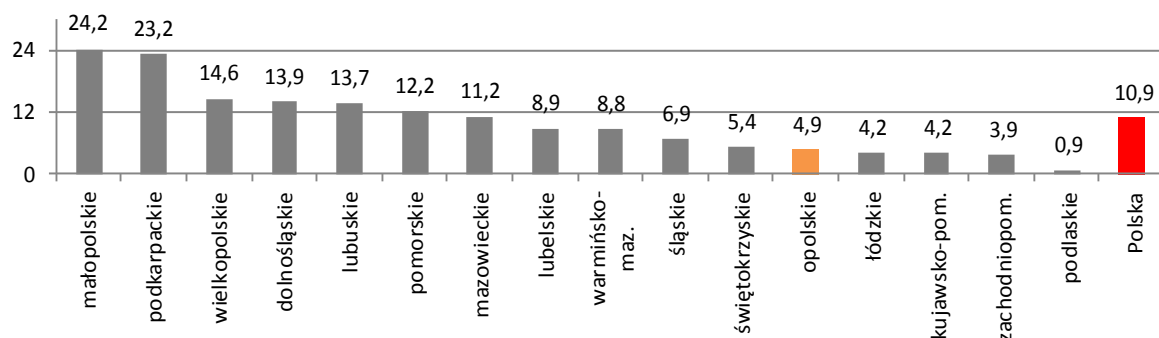
⁹⁸ *Ubóstwo w Polsce w świetle badań*. GUS, Warszawa 2013, s.13

⁹⁹ *Raport 2013. Badanie ankietowe rynku pracy*. NBP. Instytut Ekonomiczny, s.33.

¹⁰⁰ *Pracujący w nietypowych formach zatrudnienia*. GUS, Warszawa 2016, s. 4.

przekroju wg płci, liczba pracujących kobiet wzrosła w Opolskiem o 4,5%, a mężczyzn o 5,2% (w kraju odpowiednio wzrost o: 11,9%, 10,1%). Pomimo niskiej dynamiki liczby pracujących, w latach 2008-2013 utworzono w województwie 72,9 tys. nowych miejsc pracy (średnio 12,2 tys. nowych miejsc rocznie we wskazanym okresie). Liczba wolnych miejsc pracy nie odpowiadała istniejącym potrzebom¹⁰¹.

Wykres 12. Dynamika liczby pracujących w gospodarce narodowej w Polsce wg województw w latach 2002-2012 (w %)

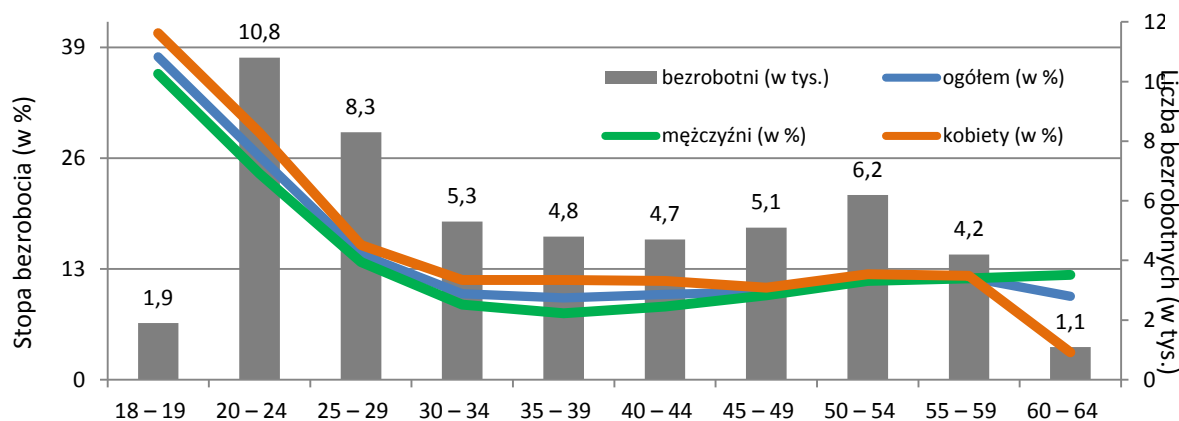

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie.

Wolny przyrost miejsc pracy przekłada się na względnie niskie zatrudnienie mieszkańców. Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań przeprowadzonego w 2011 roku wskazały, iż przestrzeń różnicuje w tym kontekście zarówno kryterium płci, jak i miejsce zamieszkania.

Stopa bezrobocia w województwie opolskim najwyższy poziom osiąga w grupie wiekowej 20-29 lat. Problem braku zatrudnienia dotyka również mieszkańców w tzw. grupie niemobilnej wieku produkcyjnego, w tym zwłaszcza osób w wieku co najmniej 50 lat (Wykres 13). Stopa bezrobocia w miastach jest nieznacznie wyższa niż na wsi.

Wykres 13. Liczba bezrobotnych (w tys.) oraz stopa bezrobocia (w %) w województwie opolskim w 2011 r. wg grup wiekowych i płci (dane NSP)

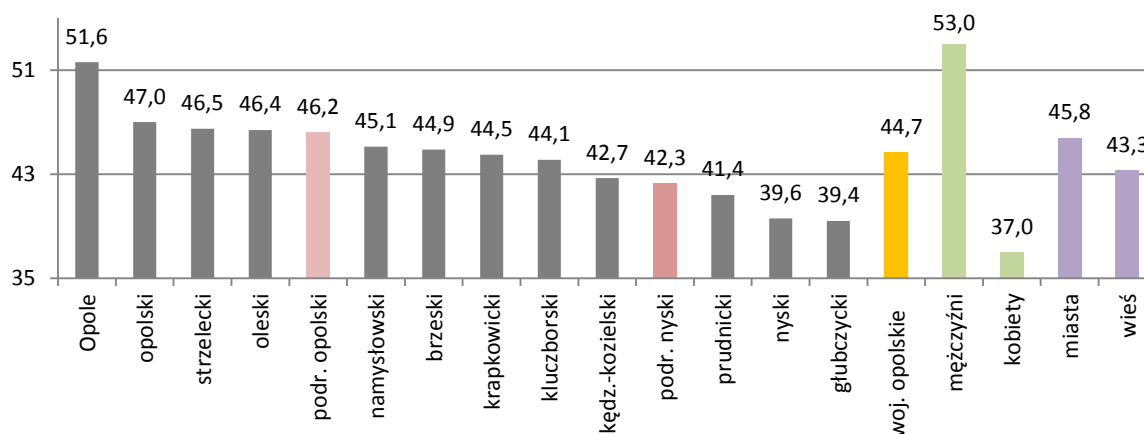

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie.

¹⁰¹ Najwięcej wolnych miejsc pracy w 2013 r. pochodziło z następujących sektorów (EURES): przemysł, handel hurtowy i detaliczny, budownictwo, administracja publiczna, działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca. Najczęściej poszukiwane zawody w województwie opolskim to: robotnik gospodarczy, sprzedawca, robotnik budowlany, robotnik placowy, technik prac biurowych, sprzątaczką, przedstawiciel handlowy, magazynier, kierowca samochodu ciężarowego, pracownik ochrony fizycznej bez licencji, murarz. W 2013 r. wystąpił deficyt w zawodach takich, jak: spawacz metodą TIG, monter ociepleń budynków, florysta, pośrednik finansowy, ankieter, telemarketer, doradca finansowy, kierowca ciągnika siodłowego, pracownik ochrony fizycznej I stopnia i bez licencji oraz pracownik agencji pracy tymczasowej. Od 2011 r. pracodawcy w regionie nie składali ofert pracy dla cudzoziemców za pomocą sieci EURES.

W przekroju wg powiatów wyższymi wskaźnikami zatrudnienia cechują się jednostki z podregionu opolskiego, zwłaszcza Opole, a najniższymi powiaty prudnicki, nyski oraz głubczycki. Wskaźnik zatrudnienia w miastach jest wyższy niż na wsi oraz zdecydowanie niższy wśród kobiet niż wśród mężczyzn (Wykres 14).

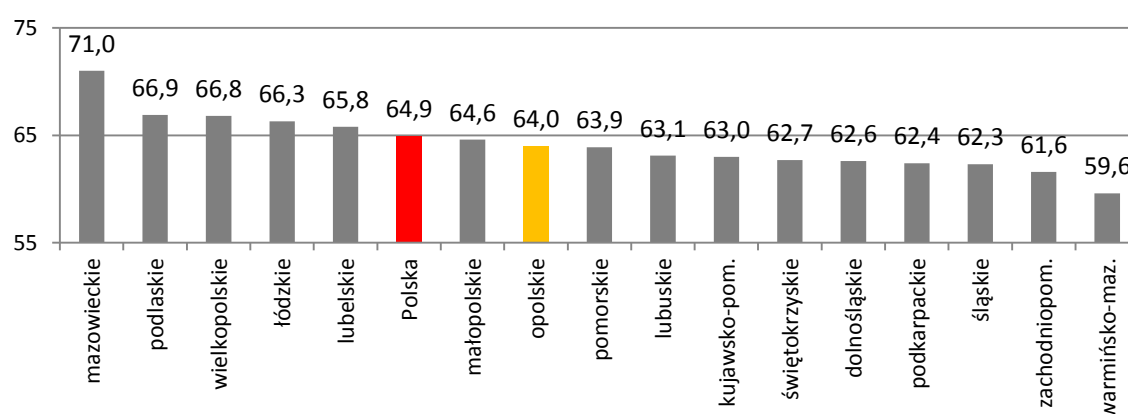
Wykres 14. Wskaźnik zatrudnienia w województwie opolskim w 2011 r. wg powiatów, podregionów i płci (w %, dane NSP, dotyczy ludności w wieku 15 lat i więcej)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie.

Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata dla województwa opolskiego jest niższy niż przeciętnie w Polsce (wykres 15). W latach 2009-2013 średni wzrost wskaźnika wyniósł w Opolskiem 0,26 pp. Zakładając analogiczny wzrost w najbliższych latach, Opolskie w 2018 r. może osiągnąć 65,3%, w 2020 r. 65,8%, a w 2023 r. 66,6%.

Wykres 15. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata w Polsce wg województw w 2013 r.

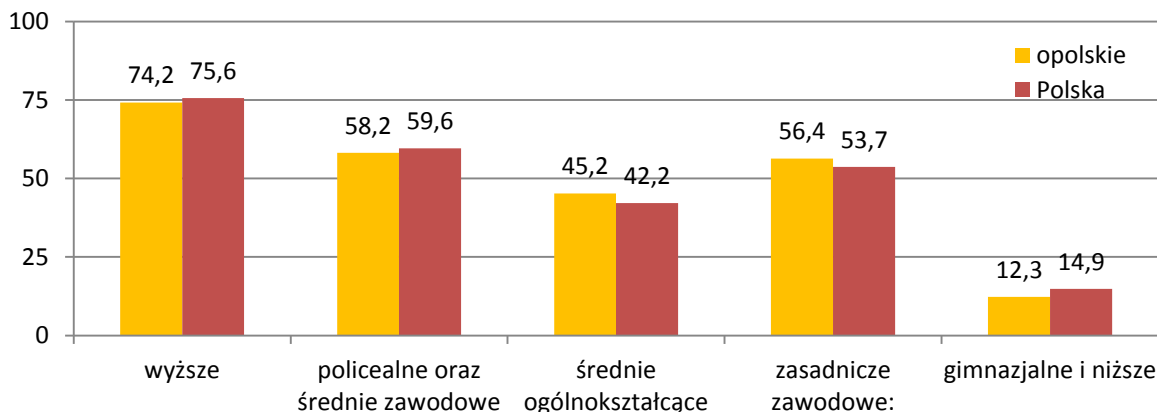

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie.

Biorąc pod uwagę poziom wykształcenia, najwyższy wskaźnik zatrudnienia występuje wśród osób z wykształceniem wyższym, a najniższy wśród osób z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (wykres 16). Stosunkowo niski wskaźnik zatrudnienia występuje także wśród osób w wieku 55-64 lata (39,8% w województwie opolskim oraz 40,6% w Polsce). Wśród mężczyzn, w tej grupie wiekowej, wskaźnik wynosi 53,3% (Polska 51,3%), a wśród kobiet 27,9% (Polska 31%). Badania wskazują, że

spośród mieszkańców województwa opolskiego czynną znajomością języka angielskiego cechuje się 15,3% mieszkańców regionu, niemieckiego 15,6%, a rosyjskiego 7,2%¹⁰².

Wykres 16. Wskaźnik zatrudnienia w Polsce i województwie opolskim wg wykształcenia (2013)

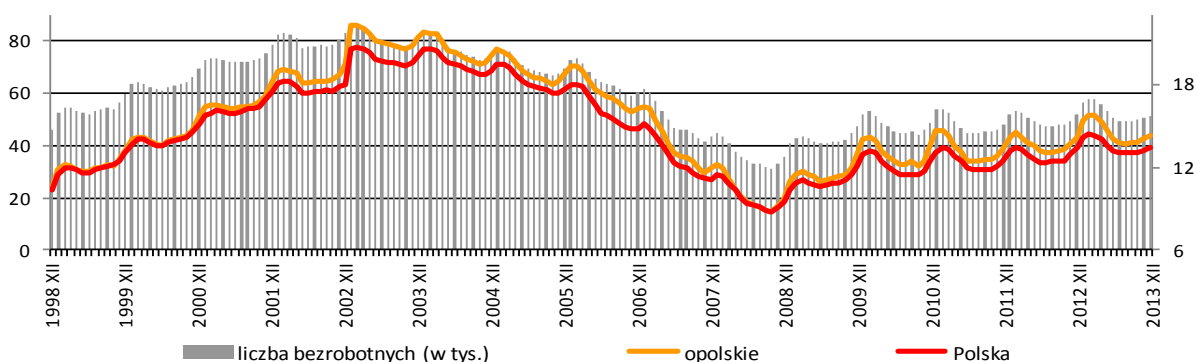

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie.

Stopa bezrobocia rejestrowanego jest wyższa niż przeciętnie w kraju

Komponentem syntetycznej oceny aktywności na rynku lokalnym, regionalnym, jak i globalnym, jest poziom bezrobocia. Cechą charakterystyczną województwa opolskiego jest statystycznie wyższy poziom stopy bezrobocia aniżeli średnio w kraju (Wykres 17). Na przestrzeni ostatnich dwunastu lat stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie opolskim zaledwie dwa razy była niższa od rejestrowanej w Polsce (ostatnio w październiku 2008 roku). Na koniec grudnia 2013 r. poziom stopy wyniósł w regionie 14,3% względem 13,4% przeciętnie w kraju (osiem innych regionów miało wyższy poziom bezrobocia). Niemniej jednak rzeczywisty poziom bezrobocia może być w Opolskiem zdecydowanie niższy – pogląd ten uwiarygodniają dane Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań, gdzie wskazuje się na równość tego miernika w województwie, jak i w Polsce (2011). Spis wskazał również, iż relatywnie niska jest aktywność zawodowa mieszkańców, a wskaźnik zatrudnienia należy do najniższych w kraju, zwłaszcza w miastach i wśród kobiet.

Wykres 17. Liczba bezrobotnych w województwie opolskim (w tys.) oraz stopa bezrobocia w województwie opolskim i w Polsce (w %) w latach 1998 (XII) -2013 (XII) wg miesięcy

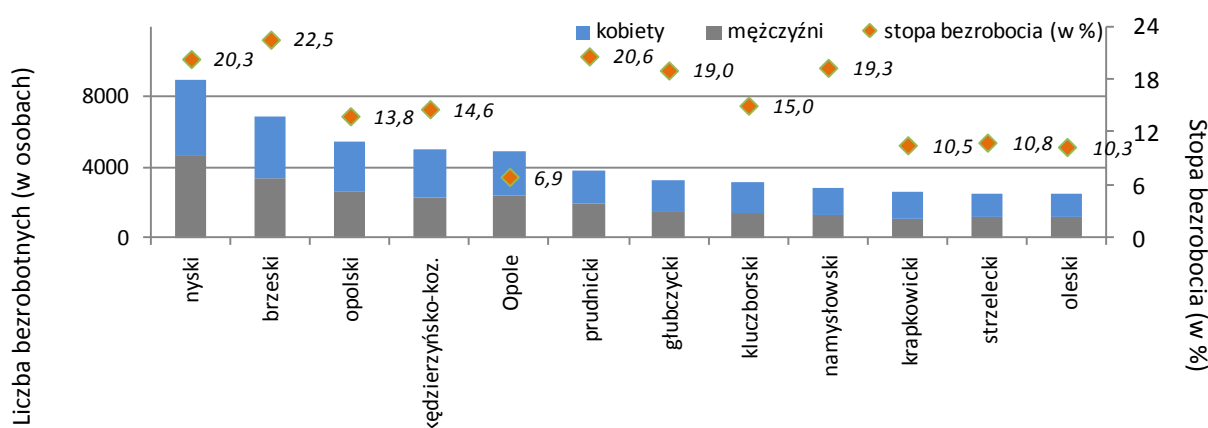

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie.

¹⁰² Źródło: Czapiński J., Panek T. (red.) (2013). Diagnoza społeczna 2013

Inną stałą cechą regionu jest znaczne zróżnicowanie sytuacji na rynku pracy w wymiarze przestrzennym. Najwięcej bezrobotnych, w końcu grudnia 2013 r. zarejestrowanych było w powiecie nyskim i kolejno brzeskim, opolskim, kędzierzyńsko-kozielskim i Opolu. Najwyższa stopa bezrobocia rejestrowanego obserwowana była w powiatach: brzeskim (22,5%), prudnickim (20,6%), nyskim (20,3%), namysłowskim (19,3%) oraz głubczyckim (19,0%) – wykres 18.

Wykres 18. Liczba bezrobotnych (w osobach) oraz stopa bezrobocia (w %) w województwie opolskim w 2013 r. wg powiatów (stan w końcu grudnia)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie.

Wg stanu na koniec września 2014 roku stopa bezrobocia wyniosła w województwie opolskim 12% względem 11,5% przeciętnie w kraju (7 miejsce licząc od województwa z najniższym wskaźnikiem). Ogólna liczba bezrobotnych wyniosła 42,7 tys. osób. Dodatkowo 804 osoby poszukiwały pracy. W przekroju wg powiatów dalej występowało zróżnicowanie ze względu na wysokość wskaźnika rejestrowanego bezrobocia. Region różnicowała także sytuacja w kontekście kryterium płci (największy w województwie opolskim udział kobiet w liczbie zarejestrowanych bezrobotnych występował w powiecie krapkowickim – 62%).

Tabela 5. Liczba osób bezrobotnych oraz stopa bezrobocia w województwie opolskim wg powiatów (stan w końcu września 2014 r.)

Wyszczególnienie	Liczba bezrobotnych (w tys.)	Stopa bezrobocia (w %)
WOJ. OPOLSKIE	42,7	12,0
Brzeski	5,7	19,4
Namysłowski	2,4	16,8
Prudnicki	3,0	16,8
Podregion nyski	20,6	16,5
Nyski	6,9	16,3
Głubczycki	2,6	16,2
Kluczborski	2,6	12,6
Kędzierzyńsko-Kozielski	4,1	12,3
Opolski	4,7	12,3
Podregion opolski	22,2	9,6
Oleski	2,1	8,8
Krapkowicki	2,3	8,6
Strzelecki	1,9	8,2
m. Opole	4,5	6,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie

Wśród bezrobotnych w woj. opolskim, zakwalifikowanych do jednej z trzech grup bezrobotnych, 69% zakwalifikowano do bezrobotnych wymagających wsparcia, 27% do oddalonych od rynku pracy, a 4% do bezrobotnych aktywnych (stan w końcu października 2014 r.).

Prowadzony od 2005 roku monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych wskazuje na wyraźne zjawisko utrwalania się niekorzystnej struktury zawodowej bezrobotnych w kontekście struktury popytu na pracę. Od lat większość zawodów posiadanych przez osoby bezrobotne ma charakter nadwyżkowy, tj. liczba rejestrujących się osób nieposiadających zatrudnienia przewyższa, czasem zdecydowanie, liczbę napływających propozycji pracy w danym zawodzie. Ważną kwestię stanowi także problem ukrytego bezrobocia, w tym bezrobocia w rolnictwie.

Wg danych KRUS, na koniec 2012 r. w województwie opolskim ubezpieczonych było 37,1 tys. osób, w tym 21,3 tys. rolników, 10,0 tys. małżonków rolników i 5,8 tys. domowników ubezpieczonych przez rolników. Generalnie przyjmuje się, że udział małżonków i domowników, może stanowić w rolnictwie ukryte rezerwy zasobów pracy. Dane wskazują, że około 70% spośród 37,1 tys. ubezpieczonych stanowią osoby ubezpieczone w gospodarstwach o powierzchni powyżej 2 ha przeliczeniowych¹⁰³.

Osoby defaworyzowane na rynku pracy stanowią istotną grupę wśród bezrobotnych

Kolejnym zidentyfikowanym problemem na opolskim rynku pracy, obok wyższej niż przeciętnie w Polsce stopy bezrobocia, jest sytuacja grup defaworyzowanych – będących w trudnym położeniu na rynku pracy, napotykających potencjalnie na większe bariery w podjęciu i utrzymaniu zatrudnienia oraz doświadczających długich okresów bezrobocia¹⁰⁴.

Wśród wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych w województwie opolskim znaczną grupę stanowią osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Z grupy tej, w końcu września 2014 r. ponad połowę stanowiły osoby długotrwale bezrobotne. Co trzeci bezrobotny nie miał kwalifikacji zawodowych, 30% miało więcej niż 50 lat, a co piąty nie miał doświadczenia zawodowego. Istotną grupę stanowiły osoby młode – do 30 roku życia, a także kobiety które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka. W szczególnej sytuacji znajdują się także osoby posiadające co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia lub co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18 roku życia.

Z punktu widzenia dostępności do rynku pracy i stopnia aktywności zawodowej jedną z najbardziej marginalizowanych grup w społeczeństwie są osoby niepełnosprawne. Wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w wieku 16-64 lata wynosi w Opolskiem 20% względem 20,9% przeciętnie w kraju (2013 rok). Głównym czynnikiem ekonomicznej marginalizacji osób z niepełnosprawnościami jest brak popytu na ich pracę, a czynnikiem pozaekonomicznym lęk pracodawców przed zatrudnianiem takich osób, wynikający z przyczyn mentalnych¹⁰⁵. W opinii Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych brak popytu na pracę osób niepełnosprawnych wynika m.in. z uprzedzenia pracodawców, a także ze stereotypowego postrzegania niepełnosprawności.

Tabela 6. Liczba osób bezrobotnych – będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w województwie opolskim w 2014 r. (stan w końcu września)

WYSZCZEGÓLNIENIE	OGÓŁEM	Z CZEGO:	
		KOBIETY	MĘŻCZYŹNI
Bezrobotni ogółem:	42 741 (100%)	23 037	19 704
• długotrwale bezrobotni	23 931 (56,0%)	13 595	10 336

¹⁰³ Dane dotyczące ubezpieczonych w KRUS podano za Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

¹⁰⁴ Mechanizmy zaradcze względem problemów na rynku pracy w województwie opolskim - analiza w oparciu o przeprowadzone badania oraz wiedzę ekspercką, PIN - Instytut Śląski w Opolu, Opole 2010, s. 55.

¹⁰⁵ Ibidem, s. 91.

WYSZCZEGÓLNIENIE	OGÓŁEM	Z CZEGO:	
		KOBIETY	MĘŻCZYŹNI
• do 30 roku życia	-	-	-
• bez kwalifikacji zawodowych	13 727 (32,1%)	7 849	5 878
• powyżej 50 roku życia	12 548 (29,4%)	4 875	7 673
• bez doświadczenia zawodowego	8408 (19,7%)	5 188	3 220
• kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka	5374 (12,6%)	5 374	-
• osoby posiadające co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia lub co najmniej jedno dziecko z niepełnosprawnościami do 18 roku życia	-	-	-
• z niepełnosprawnościami	2651 (6,2%)	1 214	1 437
• które po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęły zatrudnienia	1032 (2,4%)	55	977
• po zakończeniu realizacji kontraktu socjalnego	3 (~0)	2	1

Uwagi: - brak danych

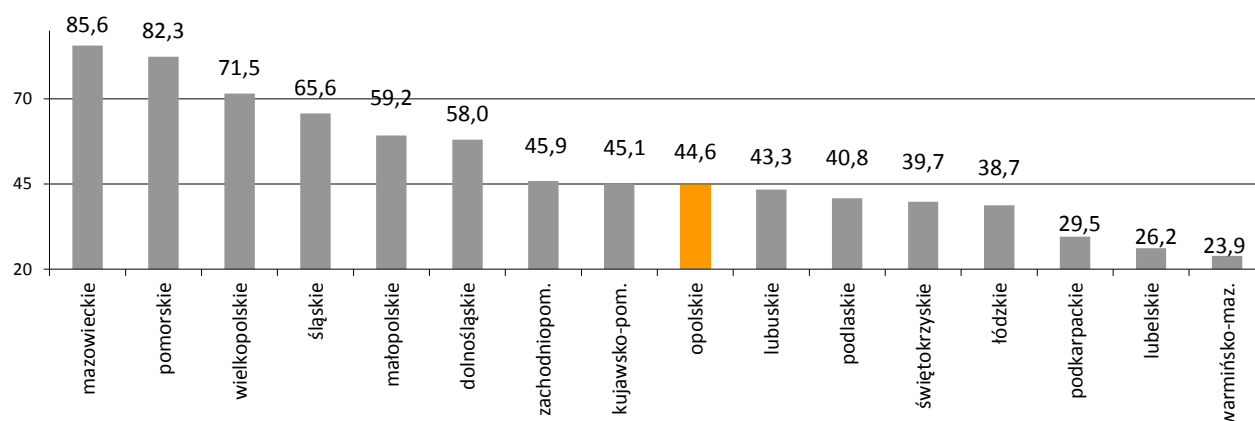
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Opolu.

Szansą dla województwa opolskiego, jak wskazuje Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r. jest reemigracja i imigracja. Szansa ta wiąże się z istotnym wyzwaniem, jakim jest aktywizacja zawodowa, a zwłaszcza zapewnienie satysfakcjonujących możliwości pracy, a także, zwłaszcza wśród imigrantów, integracja społeczna. Jak wskazały wyniki Spisu Powszechnego, w województwie opolskim przebywa około tysiąca imigrantów, a spośród wszystkich emigrantów przebywających za granicą 83,5% stanowią osoby w wieku od 20 do 59 lat, czyli w wieku aktywności zawodowej.

Poziom przedsiębiorczości mieszkańców województwa opolskiego jest relatywnie niski

Dostępne dane wskazują na relatywnie niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców województwa opolskiego. W badaniach Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) region znajduje się w grupie ośmiu województw o najniższych wartościach stopnia przedsiębiorczości (Wykres 19). Wynik ten, choć ma wymiar jedynie statystyczny, to w dużym stopniu odzwierciedla przedsiębiorcze postawy i zachowania mieszkańców.

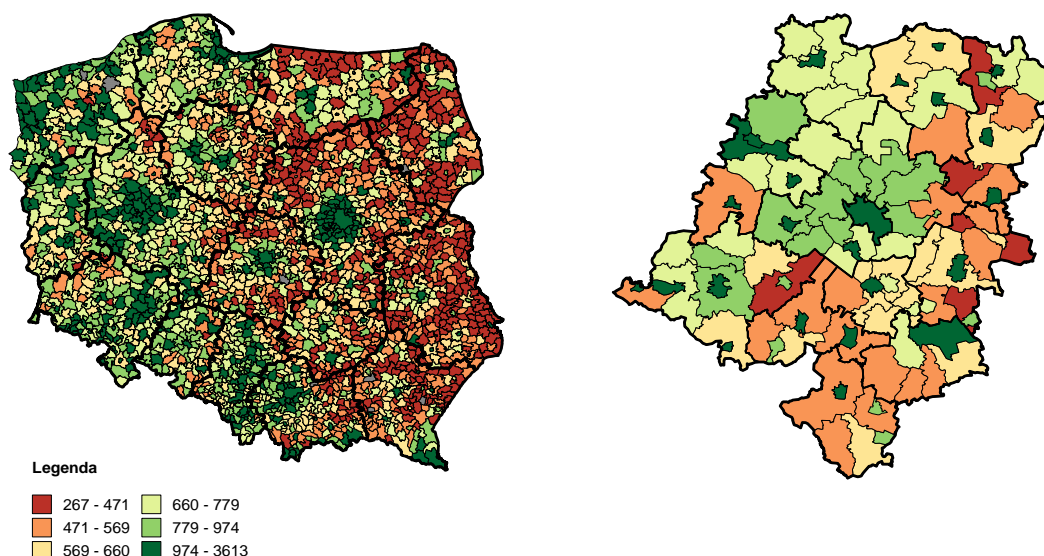
Do stworzenia syntetycznej miary przedsiębiorczości autorzy badania wykorzystali takie cechy jak m.in.: liczbę przedsiębiorstw aktywnych w przeliczeniu na liczbę mieszkańców (dla przedsiębiorstw mikro, małych i średnich), liczbę pracujących w przeliczeniu na aktywny podmiot, a także wartość nakładów inwestycyjnych na pracującego.

Wykres 19. Poziom przedsiębiorczości w regionach – wskaźnik syntetyczny PARP (2010)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2010-2011, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2012, s. 100.

Równie często stosowaną miarą jest tzw. wskaźnik przedsiębiorczości, obrazujący liczbę podmiotów wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na liczbę mieszkańców (Mapy 4-5). Cecha ta, pomimo niedoskonałości rejestru, jest dobrą miarą postaw przedsiębiorczych mieszkańców (rzeczywista chęć prowadzenia działalności). Dane zastane wskazują, iż województwo opolskie charakteryzuje się niższym, tak zdefiniowanym wskaźnikiem przedsiębiorczości niż średnio Polska. Na 10 tys. mieszkańców w województwie przypadają 962 podmioty gospodarki narodowej wobec 1004 średnio w Polsce (2011). Łącznie, na obszarach wiejskich o najtrudniejszej sytuacji rozwojowej, wskaźnik ten jest jeszcze niższy i stanowi około 62% średniej dla całego województwa.

Mapy 4-5. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w REGON na 10 tys. mieszkańców w 2011 roku (stan w końcu roku)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie.

Powyższa miara występuje w literaturze w wielu odmianach. Poza wskazaną powyżej, również często wykorzystuje się wskaźnik bazujący wyłącznie na liczbie osób prowadzących działalność gospodarczą. Tak skonstruowana cecha nie powoduje jednak radykalnych zmian w postrzeganiu poziomu przedsiębiorczości i lokuje region poniżej średniej dla całego kraju.

Wydłużanie aktywności zawodowej

Dezaktywacja zawodowa mieszkańców województwa opolskiego, zwłaszcza w grupie niemobilnej wieku produkcyjnego stanowi istotne wyzwanie dla regionu. Wskaźniki zatrudnienia w grupie niemobilnej wieku produkcyjnego są niższe niż w grupie mobilnej (tabela 7). Przeciętny wiek osoby przechodzącej na emeryturę w przypadku kobiet wynosi 59,5 roku, a w przypadku mężczyzn 60,2 roku. Natomiast przeciętny wiek osoby, której przyznano rentę z tytułu niezdolności do pracy w 2012 r. wyniósł 52,6 wśród mężczyzn i 49,3 wśród kobiet (dane dla kraju)¹⁰⁶.

Tabela 7. Wskaźnik zatrudnienia wg grup wieku i płci w województwie opolskim w 2011 r. (dane NSP, w %)

Wyszczególnienie	ogółem	w tym:	
		kobiety	mężczyźni
OGÓŁEM	47,0	39,4	55,2
15–24 lata	28,2	23,1	33,0
25–34	71,5	64,3	78,4
35–44	76,1	70,2	81,8
45–54	70,0	65,8	74,1
55–64	34,2	23,0	46,6
65 lat i więcej	3,8	2,4	6,1
Wiek przedprodukcyjny	2,5	2,0	3,1
Wiek produkcyjny	61,5	56,2	66,3
mobilny	63,7	57,2	70,0
niemobilny	58,1	54,5	61,1
Wiek poprodukcyjny	5,1	4,7	6,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Opolu.

¹⁰⁶ Emerytury i renty przyznane w 2012 r., Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Departament Statystyki i Prognoz Aktuarialnych, Warszawa 2013, materiał powielony.

Jak wskazują wyniki badań, stan zdrowia jest – poza przestankami dochodowymi – główną, deklarowaną przyczyną przechodzenia na emeryturę. Wskazało na nią 51% mężczyzn i 51% kobiet pozostających na emeryturze¹⁰⁷. Mając na uwadze prognozowany spadek liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym coraz większego znaczenia nabierać będą działania z zakresu profilaktyki w kierunku wczesnego wykrywania chorób, opracowanie i wdrożenie programów rehabilitacji leczniczej ułatwiających powrót do pracy oraz umożliwiających wydłużenie aktywności zawodowej, a także działania ukierunkowane na podnoszenie świadomości pracowników w zakresie np. metod zabezpieczania się przed szkodliwymi czynnikami w miejscu pracy.

Coraz większego znaczenia nabierać będą kwestie związane z dostępem do rehabilitacji, w tym skierowanej do osób po intensywnej opiece anestezjologicznej, po wypadkach i zabiegach, a także rekonwalescencji osób po przebyciu ciężkich chorób, które na dłuższy czas wykluczyły je z aktywności zawodowej (zwłaszcza po chorobach hematologicznych, cukrzycy, chorobach układu krążenia, układu oddechowego oraz schorzeniach reumatologicznych). Występowanie chorób obniża aktywność ekonomiczną ludności. Przeciętna długość zaświadczenia lekarskiego, wśród osób ubezpieczonych w ZUS, wynosi w województwie opolskim 11,6 dnia¹⁰⁸.

Tabela 8. Struktura dni absencji chorobowej wg wybranych grup chorobowych w woj. opolskim i w Polsce w 2013 r. (w %) na tle przeciętnej długości zaświadczenia lekarskiego wystawionego z tytułu choroby własnej osób ubezpieczonych w ZUS wg grup chorobowych (w dniach)

Wyszczególnienie	Struktura dni absencji chorobowej		Przeciętna długość zaświadczenia lekarskiego w Polsce
	opolskie	Polska	
Urazy, zatrucia	16,6	14,7	15,6
Ciąża, poród i połóg	15,9	18,1	22,4
choroby układu oddechowego	15,4	13,8	6,2
choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego i tkanki	15,2	13,7	13,8
Choroby układu nerwowego	6,4	8,6	11,7
choroby układu krążenia	6,0	5,9	14,0
Zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania	5,1	7,3	17,4
Choroby układu trawiennego	4,8	4,1	9,5
nowotwory	3,6	3,5	21,2
choroby krwi i narządów krwiotwórczych	0,2	0,2	12,2
zaburzenia wydzielania wewnętrznego	0,7	0,9	14,5
pozostałe grupy chorobowe	10,1	9,2	-
razem	100%	100%	12,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Departamentu Statystyki i Prognoz Aktuarialnych

Narastający problem zdrowotny i ekonomiczny stanowią także nowotwory złośliwe odpowiadające w Polsce za prawie 25% wszystkich zgonów, w tym wśród kobiet za ok. 23%, a wśród mężczyzn za ok. 26%. W 2010 r. w strukturze zachorowań na nowotwory złośliwe odznaczały się w województwie opolskim:

- wśród mężczyzn nowotwory: płuc (18,6%), jelita grubego (13,7%), prostaty (10%), pęcherza moczowego (7,9%) oraz żołądka (5,8%);

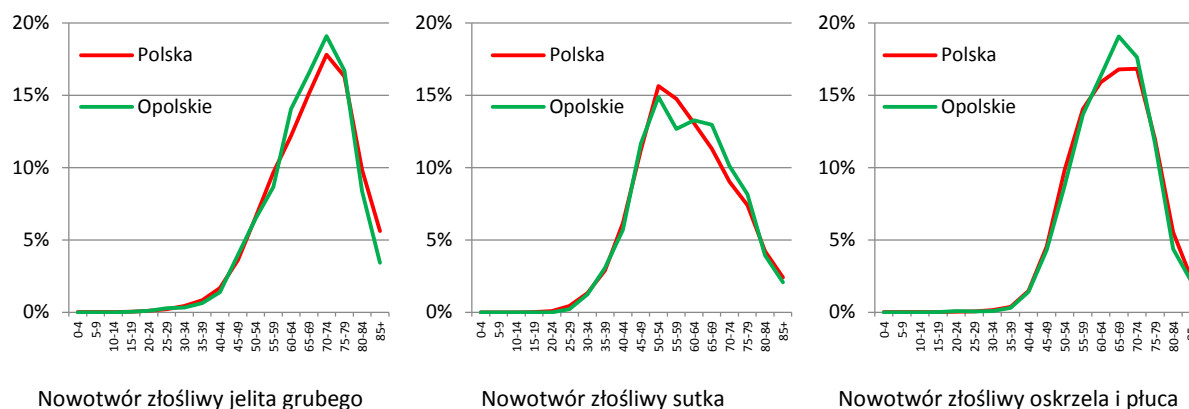
¹⁰⁷ Dezaktywizacja osób w wieku okołoemerytalnym. Raport z badań. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2008, s. 21.

¹⁰⁸ Absencja chorobowa w 2013 roku, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Warszawa 2014, materiał powielony.

- wśród kobiet nowotwory: piersi (20,9%), jelita grubego (11,1%), płuc (7,1%), trzonu macicy (6,8%), jajników (6,2%) oraz szyjki macicy (3,9%)¹⁰⁹.

Ważnym zagadnieniem jest kwestia zachorowalnością osób poniżej 50 roku życia, w tym na raka jelita grubego, piersi, czy raka płuc, zwłaszcza w kontekście możliwości wczesnego wykrywania występowania choroby. Wiek, w którym wzrasta zachorowalność na raka jelita grubego wynosi ok. 50 lat, raka piersi ok. 30 lat, a raka płuc ok. 40 lat (por. wyk. 20-22).

Wykres 20-22. Zachorowania na raka jelita grubego, raka piersi i raka płuc w województwie opolskim i w Polsce wg grup wiekowych w latach 1999-2011 (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Krajowego Rejestru Nowotworów – www.onkologia.org.pl

Wysoki poziom zapadalności na choroby nowotworowe oraz umieralność z ich powodu jest spowodowana głównie zbyt późnym wykrywaniem nowotworów, a także zbyt długim czasem jaki upływa od ich wykrycia do podjęcia leczenia.

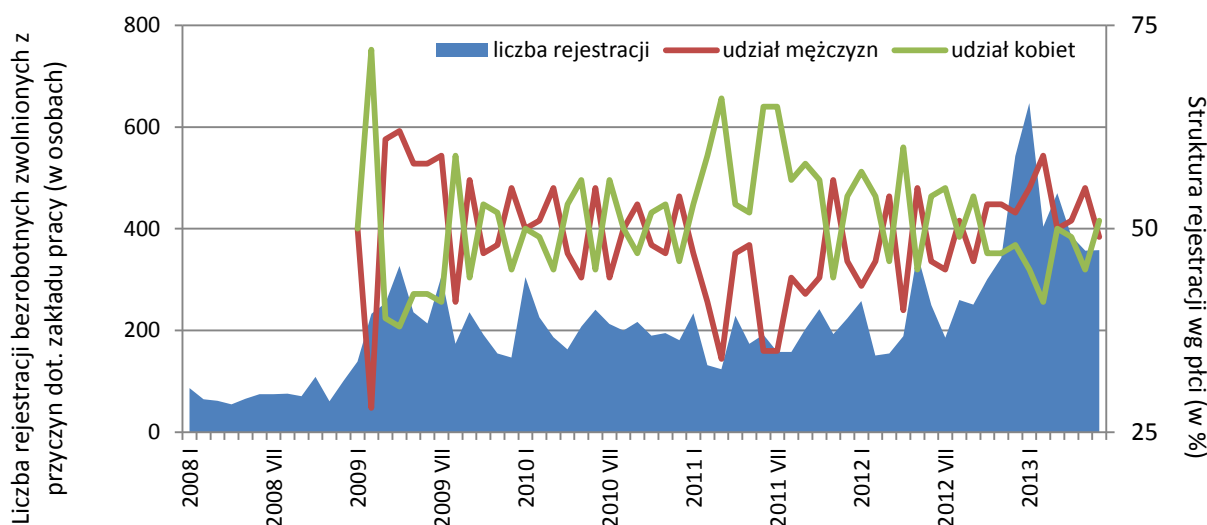
Adaptacyjność przedsiębiorstw

Na sytuację na rynku pracy wpływają także procesy restrukturyzacji i modernizacji podmiotów gospodarczych. Spowolnienie gospodarcze w ostatnich latach przyniosło wzrost rejestracji bezrobotnych - osób zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładów pracy (Wykres 18). Tylko w ciągu 2013 r. w województwie opolskim w powiatowych urzędach pracy zarejestrowano 4,8 tys. osób zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładu pracy, z czego 2,4 tys. stanowiły kobiety. Z grupy zwolnionych najwięcej stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (33%), policealnym/średnim zawodowym (27%) oraz gimnazjalnym i niższym (18%). Prawie co druga osoba (47%) zwolniona z przyczyn zakładu pracy miała 50 lub więcej lat. W tym kontekście wyzwaniem dla województwa opolskiego jest zwiększanie adaptacyjności pracowników, przedsiębiorstw oraz przedsiębiorców do zachodzących zmian społeczno-gospodarczych. Wyzwaniu temu towarzyszą:

- tzw. dualizacja rynku pracy przejawiająca się zgłaszanym przez część pracodawców problemem ze znalezieniem pracowników;
- niewystarczające do potrzeb możliwości finansowe przedsiębiorstw w zakresie ich adaptacji do zmieniających się uwarunkowań społeczno-gospodarczych;
- względnie niskie wskaźniki zatrudnienia, zwłaszcza w grupie niemobilnej ludności w wieku produkcyjnym i w szczególności wśród kobiet;
- starzenie się zasobów pracy (na rynek pracy wchodzić będą coraz mniej liczne roczniki).

¹⁰⁹ Zob. *Nowotwory złośliwe w Polsce w 2010 roku*. Centrum Onkologii - Instytut im. M. Skłodowskiej - Curie, Krajowy Rejestr Nowotworów, Warszawa 2012, s. 48.

Wykres 18. Liczba rejestracji bezrobotnych zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładów pracy (w osobach) oraz struktura rejestracji tych osób wg płci (w %) w woj. opolskim w latach 2008 (I) – 2013 (VI)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Opolu.

Jednym z wyzwań opolskiego rynku pracy jest także podnoszenie kompetencji i kwalifikacji przez przedsiębiorców i pracowników przedsiębiorstw sektora MSP, w tym w szczególności pracowników z branż z zakresu specjalizacji regionalnych, osób starszych oraz osób o niskich kwalifikacjach. Badania wskazują, że w Polsce 51% pracodawców ocenia poziom umiejętności zatrudnionych pracowników jako w pełni zadowalający. Około 46% pracodawców stwierdza, że umiejętności są zadowalające, ale pracownicy wymagają doszkolenia, a około 3% pracodawców nie była zadowolona z umiejętności zatrudnionych osób. Mniej więcej połowa pracodawców twierdziła, że kompetencje pracowników można jeszcze podnieść¹¹⁰. Dane wskazują, że poziomy te, w przypadku woj. opolskiego są podobne do przeciętnej sytuacji w kraju¹¹¹. Wyzwanie to szczególnie istotne będzie m.in. dla sektora MSP, odgrywającego znaczącą rolę w gospodarce województwa opolskiego oraz dla osób starszych (około 39% pracujących stanowią osoby w wieku powyżej 44 lat, a powyżej 54 lat 13%¹¹²). W tym kontekście szczególnym wyzwaniem jest także systemowe wsparcie specjalizacji regionalnych, w tym specjalizacji inteligentnych¹¹³. W obliczu procesów adaptacyjności, w tym podnoszenia kwalifikacji pracujących, uwagę zwraca także wciąż stosunkowo duży udział pracujących o niższych niż oczekiwane kwalifikacjach i kompetencjach (np. ok. 7% pracujących posiada w regionie wykształcenie podstawowe lub gimnazjalne).

Godzenie życia prywatnego i zawodowego

W województwie opolskim i w Polsce w okresie transformacji zmniejszyło się zatrudnienie, zarówno kobiet jak i mężczyzn. Aktualnie współczynnik aktywności zawodowej mężczyzn wynosi ok. 79%, a kobiet 66% (2012 rok, dla osób w wieku produkcyjnym). Dodatkowo aktywność kobiet na rynku pracy zmniejsza się wraz z posiadaniem dzieci, aktywność zawodowa mężczyzn zaś w takich sytuacjach zwiększa się. Ponieważ Polska należy do krajów, w których panuje model „podwójnego obciążenia” kobiet pracą (pracą w domu oraz pracą zawodową) wybór prowadzący młode kobiety do decyzji o nie

¹¹⁰ Zob. M. Kocór, A. Strzebońska, *Zapotrzebowanie na pracowników. Na podstawie badań pracodawców i ofert pracy zrealizowanych w 2013 roku w ramach IV edycji projektu Bilans Kapitału Ludzkiego. Edukacja a rynek pracy – tom I*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2014.

¹¹¹ Por. M. Kocór, A. Strzebońska, *Jakich pracowników potrzebują polscy pracodawcy? Raport z badań pracodawców i ofert pracy realizowanych w 2010 r. w ramach projektu Bilans Kapitału Ludzkiego*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2011.

¹¹² Dane GUS w Warszawie

¹¹³ Por. *Regionalna Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do roku 2020*, Zarząd Województwa Opolskiego, Opole 2014.

posiadaniu dzieci lub urodzeniu małej ich liczby wydaje się być w dużej mierze związany z trudnościami w godzeniu tych ról, a w efekcie – z wyborem pracy, nie zaś – dzieci. Tym bardziej, że kobiety w Polsce są tymi, które bardziej intensywnie inwestują we własną edukację, zdobywają wykształcenie, oczekują możliwości samorealizacji i osiągnięcia niezależności ekonomicznej¹¹⁴. Rynek pracy zdaje się być nieprzygotowany na takie oczekiwania kobiet. Przeprowadzone w regionie badania i analizy wskazują na:

- niewystarczającą liczbę miejsc pracy pozwalających godzić pracę zawodową z macierzyństwem;
- niewystarczającą liczbę elastycznych miejsc pracy - blisko dziewięć na dziesięć mieszkanek regionu pracujących zawodowo (z wyłączeniem kobiet pracujących we własnym gospodarstwie rolnym) wykonuje wszystkie obowiązki zawodowe poza własnym domem, część pracy zawodowej wykonuje w domu zaledwie jedna na dziesięć pracujących zawodowo mieszkanek województwa opolskiego, podczas gdy chciałyby tego co czwarta pracująca;
- ograniczenia w mobilności mieszkańców związane z utrudnionym dostępem do miejsc pracy, zwłaszcza mieszkańców obszarów peryferyjnych;
- niewystarczającą do potrzeb dostępność do usług opiekuńczo-wychowawczych¹¹⁵, zarówno żłobków, jak i przedszkoli:

- w województwie opolskim w końcu 2013 r. do rejestru żłobków i klubów dziecięcych w rozumieniu ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 wpisane były: 44 żłobki, w tym 21 utworzonych przez gminę, 20 utworzonych przez osobę fizyczną oraz 3 utworzone przez osobę prawną lub jednostkę nieposiadającą osobowości prawnej; w siedmiu spośród instytucji czas pracy wynosił powyżej 10 godzin; niezaspokojone zapotrzebowanie na miejsca w instytucjach opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3 wyniosło w końcu 2013 roku 0,7 tys. dzieci¹¹⁶; w I półroczu 2014 r. w regionie było 57 instytucji opieki żłobkowej¹¹⁷, a liczba miejsc opieki żłobkowej wyniosła 2,3 tys.

- w województwie opolskim w roku szkolnym 2012/2013 w przedszkolach było prawie 29 tys. miejsc, z czego 37% na wsi; edukacją przedszkolną było objętych prawie 80% dzieci w wieku od 3 do 6 lat, przy czym w miastach udział ten wyniósł 90,9%, a na wsi 66,7%. W 2013 r. edukacją przedszkolną objętych było z kolei 23,1 tys. osób w wieku 3-5 lat (81% dzieci w tym wieku)

Co czwarta (24%) spośród mieszkanek Opolszczyzny, które w ciągu ostatnich 6 lat urodziły dziecko, przyznaje, że obecnie nie jest gotowa przyjąć maksymalnego obciążenia obowiązkami zawodowymi, na jakie zgodziłaby się przed ciążą. Macierzyństwo szczególnie trudno pogodzić z pracą w trybie zmianowym lub wymagającą nadgodzin. Brak gotowości do wykonywania pracy w niestandardowych godzinach eliminuje matki z części stanowisk (na przykład z prac w ruchu ciągłym).

Wykonywanie pewnych zawodów (na przykład przedstawiciela handlowego) jest utrudnione lub niemożliwe ze względu na konieczność częstych wyjazdów służbowych. Trzy na dziesięć (29%) kobiet z województwa opolskiego stwierdziło, że maksymalny czas dojazdu do pracy, który mogłyby zaakceptować, jest obecnie krótszy niż zanim zaszły w ciążę. Zarazem oczekiwania co czwartej (24%)

¹¹⁴ I. Kotowska, *Strukturalne i kulturowe uwarunkowania aktywności zawodowej kobiet w Polsce*, Warszawa 2009, za: *Sytuacja opolskich kobiet na rynku pracy, w tym wracających na ten rynek po urloпах wychowawczych i macierzyńskich*, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Opole 2012, s. 9-10.

¹¹⁵ Liczba dzieci w wieku do 3 lat wynosi w województwie opolskim 34,9 tys., a dzieci w wieku przedszkolnym (3-5 lat) wynosi 28,5 tys. osób (2013 r., dane GUS).

¹¹⁶ Dane za sprawozdaniem rzeczowo-finansowym z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, dane Opolskiego Urzędu Wojewódzkiego.

¹¹⁷ W regionie funkcjonuje 35 instytucji utworzonych przez osoby fizyczne lub utworzonych przez osobę prawną lub jednostkę nieposiadającą osobowości prawnej.

matki małego dziecka dotyczące wysokości wynagrodzenia wzrosły. Wzrost oczekiwań płacowych można wiązać z kosztami finansowymi zapewnienia opieki nad dzieckiem w czasie przebywania w pracy, a być może również z oczekiwaniem „rekompensaty” za rozłąkę z dzieckiem¹¹⁸.

Aktywność na rynku pracy zmniejsza się wraz ze zwiększonymi obowiązkami wynikającymi z opieką nad osobami zależnymi, w tym dziećmi do lat 3, osobami z niepełnosprawnościami, czy osobami starszymi. Nie wszyscy rodzice mają możliwość otrzymania wsparcia w zakresie usług opieki żłobkowej. Udział dzieci objętych opieką w żłobkach szacowany jest w województwie opolskim na 8,7%. Najniższy udział notowano w powiecie opolskim (2,6%), a najwyższy w Opolu (26,4%) – dane za 2013 r. W I półroczu 2014 r. opieką żłobkową objęto 2125 dzieci. W końcu października 2014 r. zatrudnionych było 174 opiekunów dziennych.

Jak wskazują wyniki analiz opieka żłobkowa stanowi istotny element zabezpieczenia opieki nad małym dzieckiem z jednej strony, z drugiej zaś – ważne ogniwo w łańcuchu warunków ułatwiających powrót rodzicom, przede wszystkim matkom, na rynek pracy. Tymczasem ponad dwie piąte (44%) matek z województwa opolskiego stwierdza, że najbliższy żłobek, do którego mogłyby posyłać dziecko, jest zbyt daleko, a dwie piąte (40%), że kosztuje zbyt dużo. Przeszło co trzecia (35%) respondentka obawia się, że opiekunki w żłobku mogłyby nie zadbać dość dobrze o jej dziecko. Jedna czwarta (25%) matek nie posyła dziecka do żłobka ze względu na brak miejsc. Istotne jest również niewystarczające dostosowanie godzin otwarcia placówek do zmieniającej się rzeczywistości społeczno-gospodarczej, w tym do zróżnicowanych potrzeb rodziców. Powyższe powody znacznie ograniczają aktywność zawodową opiekunów. W końcu września 2013 r., w urzędach pracy województwa opolskiego zarejestrowanych było ponad 5,7 tys. kobiet, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka.

Opolski rynek pracy w kontekście kryterium płci

Dostępne dane oraz przeprowadzone badania wskazują na zróżnicowaną sytuację kobiet i mężczyzn w wybranych obszarach życia społeczno-gospodarczego. Kwestia ta dotyczy zarówno zagadnień związanych z szeroko pojętym rynkiem pracy, a także dotyka wymiaru społecznego. Przeprowadzona diagnoza wskazuje w województwie opolskim m.in. na:

- niższą aktywność zawodową kobiet niż mężczyzn (w 2012 r. w grupie ludności w wieku produkcyjnym pracowało 59% kobiet i 72% mężczyzn);
- statystycznie wyższą stopę bezrobocia wśród kobiet niż wśród mężczyzn (dane NSP);
- niższy średni wiek dezaktywacji zawodowej kobiet niż mężczyzn (wyjścia z rynku pracy);
- statystycznie niższą przedsiębiorczość wśród kobiet niż wśród mężczyzn (udział pracujących na własny rachunek wśród utrzymujących się głównie z pracy jest niższy wśród kobiet i wynosi 13,2% względem 17,7% wśród mężczyzn);
- częstsze zatrudnienie kobiet w niepełnym wymiarze godzin (ok. 5% zatrudnionych kobiet pracuje w niepełnym wymiarze godzin obowiązującym w danym zakładzie pracy lub na danym stanowisku pracy względem ok. 11% wśród mężczyzn);
- wyższy udział zatrudnienia na umowy okresowe wśród mężczyzn niż wśród kobiet (ok. 21% względem ok. 17% wśród kobiet).

1.2.8. Integracja społeczna

Wysoka jakość usług zdrowotnych i społecznych jako istotne wyzwanie rozwojowe

Coraz większego znaczenia nabiera kwestia dostępności do wysokiej jakości usług, w tym kompleksowej opieki zdrowotnej, profilaktyki¹¹⁹ i usług społecznych - głównie dla najmłodszych, jak i starszej części populacji. W województwie opolskim średniorocznie stwierdza się po raz pierwszy różne schorzenia wśród ok. 6,4 tys. osób w wieku do 18 lat. W pozostałej grupie wiekowej kwestia ta dotyczy

¹¹⁸ *Sytuacja opolskich kobiet na rynku pracy, w tym wracających...*, op. cit., s. 118.

¹¹⁹ W 2013 r. w województwie opolskim wdrożono 64 zdrowotne programy profilaktyczne.

średniorocznie ok. 33,8 tys. osób. Schorzenia, choroby – w tym psychiczne oraz praca w warunkach negatywnie wpływających na zdrowie obniżają aktywność mieszkańców na rynku pracy.

Istotnym wyzwaniem, wobec narastających przemian demograficznych staje się zapewnienie wysokiej jakości usług z zakresu opieki nad matką i dzieckiem oraz usług, w tym usług zdrowotnych skierowanych do seniorów. Wyzwanie to wynika z wielu nakładających się czynników, do których należy m.in. wzrost oczekiwań z zakresu: kompleksowej opieki nad matką i dzieckiem, w tym m.in. z zakresu profilaktyki wad wrodzonych, oferty szkół rodzenia, zwiększania bezpieczeństwa i komfortu porodu oraz opieki poporodowej, dostępu do usług z zakresu wykrywania wad rozwojowych u niemowląt i dzieci, a także profilaktyki zakażeń wśród dzieci.

Jednym z mierników poziomu ochrony opieki zdrowotnej jest wskaźnik umieralności niemowląt. Pomimo, że województwo opolskie w ostatnich latach osiąga jedne z lepszych wyników w kraju, wciąż istnieje potrzeba wsparcia tego obszaru. Tylko w latach 2011-2013 odnotowano w woj. opolskim 123 zgony niemowląt. Z ogólnej liczby zmarłych niemowląt około 73% umarło przed ukończeniem pierwszego miesiąca życia, w tym prawie połowa w okresie pierwszego tygodnia życia. Główną przyczyną zgonów niemowląt są choroby i stany okresu okołoporodowego, czyli powstające w trakcie trwania ciąży matki i w okresie pierwszych 6 dni życia noworodka, kolejną stanowią wady rozwojowe wrodzone, a pozostałe są powodowane chorobami nabytymi w okresie niemowlęcym lub urazami¹²⁰.

Jak wskazuje Strategia Ochrony Zdrowia dla Województwa Opolskiego na lata 2014-2020, rozwój opieki nad matką i dzieckiem stanowi istotną szansę rozwojową. Dotychczas diagnostyka i leczenie chorób rozwojowych niemowląt i dzieci, w tym z niepełnosprawnościami, w dużej mierze opierała się na działaniach zinstytucjonalizowanych. Proces przechodzenia od opieki instytucjonalnej do alternatywnych rozwiązań rodzinnych oraz opieki świadczonej na szczeblu lokalnym, pomimo że został już zapoczątkowany, dalej nie w pełni odpowiada potrzebom. Natomiast infrastruktura w kompleksowej opiece nad osobami starszymi, przewlekle chorymi, niesamodzielnymi oraz niewystarczająca liczba opiekunów stanowią słabą stronę regionu. Jak wynika z przeprowadzonych w województwie opolskim badań¹²¹, do najważniejszych problemów towarzyszących osobom starszym należą:

- problemy zdrowotne, szczególnie dysfunkcje ruchowe, a także ograniczona dostępność lekarzy specjalistów;
- trudności z podjęciem pracy, co w dużej mierze wynika ze stereotypowego postrzegania osób starszych;
- samotność i brak opieki ze strony bliskich, co w dużym stopniu jest wynikiem wyjazdu ludzi młodych do pracy w inne regiony Polski lub poza granice kraju, skazuje ludzi starszych na samotność;
- obarczenie innymi obowiązkami, szczególnie w zakresie opieki nad wnukami;
- trudności w dostępie do pomocy instytucjonalnej i swoisty wstyd przed korzystaniem ze wsparcia osób trzecich;
- problemy z aktywnością połączone z brakiem ochoty na wyjście z domu, często apatia, lęk przed światem zewnętrznym, niska samoocena, wykluczenie cyfrowe.

Wspólną klamrą wymienionych trudności są problemy finansowe, wynikające m.in. z niskich świadczeń emerytalnych, które uniemożliwiają zaangażowanie w wiele form aktywności¹²². Wraz ze wzrostem średniej wieku rośnie znaczenie sektora usług opiekuńczych świadczonych osobom wymagającym z powodu wieku pomocy innych osób. Jak wskazują wyniki badań sektor ten może mieć w przyszłości bardzo pozytywny wpływ na opolski rynek pracy¹²³. W świetle założeń współczesnej

¹²⁰ Por. dane statystyczne Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie.

¹²¹ *Nowe modele aktywizacji społecznej i zawodowej osób powyżej 50. roku życia*, CTC Polska, sp. z o.o., Izabela Damboń-Kandziora, Maciej Kalski, Marek S. Szczepański, Anna Śliz, Krzysztof Wrana, Opole 2013.

¹²² Tamże, s. 36.

¹²³ *Depopulacja – czas na zmiany na opolskim rynku pracy*, Centrum im. Adama Smitha w Warszawie, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Opole 2014, s. 50.

gerontologii środowisko lokalne, środowisko zamieszkania stanowi najlepszą przestrzeń do organizowania skutecznych działań pomocowych, bowiem idea wsparcia bazuje na regule nieingerowania w utrwalony styl życia oraz na akceptacji wszystkich składowych przyjaznej przestrzeni życiowej człowieka starszego. Jedną z popularnych obecnie w Europie form wsparcia i integracji ludzi starszych w środowisku zamieszkania jest ich aktywizacja i umiejętne angażowanie w codzienne funkcjonowanie najbliższego środowiska. Na poziomie lokalnym taką szansę stwarza rozwój różnego typu usług, w tym głównie opiekuńczych¹²⁴. Aktualnie na terenie woj. opolskiego znajduje się 16 dziennych domów pomocy społecznej, 2 oddziały geriatryczne, 12 środowiskowych domów samopomocy, 3 oddziały medycyny paliatywnej (w dwóch przypadkach poza szpitalem, jeden przy szpitalu oraz dodatkowo hospicjum dla ciężko chorych na raka), 30 domów pomocy społecznej oraz 19 zakładów opiekuńczo-leczniczych. Oprócz tego na terenie województwa są trzy miejscowości sanatoryjne, ale żadna nie posiada statusu uzdrowiska¹²⁵. Niewystarczające do potrzeb są usługi w zakresie pomocy środowiskowej, w miejscu zamieszkania. Wzrost zapotrzebowania na usługi opiekuńcze w regionie wiąże się lub wynika m.in. z następujących zagadnień:

- procesów starzenia się społeczeństwa, zarówno w ujęciu względnym, jak i bezwzględnym,
- znacznej liczby gospodarstw jednoosobowych osób starszych lub gospodarstw domowych zamieszkałych wyłącznie przez osoby starsze (19% gospodarstw domowych w woj. opolskim to gospodarstwa zamieszkałe wyłącznie przez osoby w wieku powyżej 59 lat; około 13% to jednoosobowe samodzielne gospodarstwa domowe osób w wieku 55 lat i więcej),
- osłabienia skłonności do zawierania małżeństw i posiadania dzieci (jak wynika z obserwacji, najliczniejszą grupę opiekunów osób starszych stanowią w Polsce ich dzieci),
- wzrostu lub znacznego udziału osób z niepełnosprawnościami w społeczeństwie (w woj. opolskim ponad 100 tys. to osoby z niepełnosprawnościami, spośród nich co trzecia osoba jest w wieku powyżej 59 lat),
- migracji i rozpadu więzi rodzinnych (eurosieroctwo ludzi starszych),
- spadku znaczenia rodzin wielopokoleniowych, które gwarantowały swoim członkom pomoc i opiekę,
- spadku mobilności mieszkańców wraz z wiekiem (utrudniony dostęp do usług publicznych).

Coraz większym wyzwaniem staje się zapobieganie chorobom cywilizacyjnym, w tym m.in. z zakresu nadwagi i otyłości (53% dorosłych mieszkańców województwa opolskiego, wg danych GUS, dotkniętych problemem), cukrzycy i chorób psychiatrycznych. Postęp technologiczny i dynamicznie zmieniające się warunki życia społeczeństwa wpływają na styl życia, który jak wykazano w badaniach ma istotny wpływ na powstawanie wielu chorób cywilizacyjnych. Diagnoza w zakresie promocji zdrowia oraz profilaktyki i edukacji zdrowotnej wskazała, że w regionie najliczniejszą grupę chorób stanowią choroby o podłożu cywilizacyjnym, takie jak: cukrzyca, nadwaga i otyłość, choroby układu krążenia, nowotwory. Związane są one głównie z brakiem aktywności fizycznej, stosowaniem diety bogatej w produkty wysokotłuszczowe i zawierającej zbyt dużą ilość cukrów, paleniem tytoniu, nadużywaniem alkoholu oraz stresem. Istotnymi zagadnieniami dotyczącymi profilaktyki chorób są więc kwestie wprowadzania odpowiedniej profilaktyki i edukacji w zakresie unikania czynników ryzyka, wykonywania systematycznych badań i odpowiednio szybkiego reagowania na pojawienie się niepokojących objawów chorób. Najważniejszym problemem zdrowia publicznego, mającym najistotniejsze znaczenie dla zwalczania przewlekłych chorób niezakaźnych, jest zapobieganie nadwadze i otyłości. Według Polskiego Towarzystwa Diabetologicznego (PTD) w 2012 roku w Polsce na cukrzycę chorowało 2,6 mln osób, z czego 300-500 tys. nie była tego świadoma. Wśród rozpoznanych przypadków ok. 2 mln stanowią osoby z cukrzycą typu 2. Zachorowalność na tą chorobę zwiększa się wraz z wiekiem. Szacuje się że w 2030 roku ze względu na starzenie się ludności oraz związek

¹²⁴ E. Trafiałek, *Warunki integracji i ryzyka dyskryminacji ludzi starszych w rodzinie i środowisku lokalnym* [w:] O sytuacji ludzi starszych, Rządowa Rada Ludnościowa, Warszawa 2012, s. 60.

¹²⁵ *Depopulacja – czas na zmiany na opolskim rynku pracy...* s. 37.

występowania cukrzycy ze stylem życia liczba chorych z rozpoznaną cukrzycą zwiększy się do 3,4 mln osób¹²⁶.

Od początku lat dziewięćdziesiątych zarówno w kraju jak i w województwie notuje się sukcesywny wzrost zachorowalności na psychotyczne i niepsychotyczne zaburzenia psychiczne spowodowane zmianami społeczno-ekonomicznymi generującymi nowe zagrożenia dla zdrowia psychicznego (bieda, bezrobocie oraz brak poczucia bezpieczeństwa ekonomicznego, socjalnego i zdrowotnego). Z badań Instytutu Psychiatrii i Neurologii w Warszawie wynika, iż stale, zwiększa się liczba osób leczonych z powodu zaburzeń psychicznych. W okresie 15 lat, od 1990 r. do 2004r., wskaźnik rozpowszechnienia leczonych w opiece ambulatoryjnej wzrósł o 131% (z 1629 do 3763 na 100 tys. ludności), a wskaźnik rozpowszechnienia hospitalizacji o 45% (z 362 do 526 na 100 tys. ludności).

Najczęstszym rozpoznaniem leczonym w psychiatrycznej opiece ambulatoryjnej, dominującym wśród kobiet, są zaburzenia nerwicowe – w 2010r. 339 tys. leczonych ogółem (mężczyźni – 599/100 tys., kobiety – 1159/100 tys.), w tym 108 tys. po raz pierwszy¹²⁷.

Coraz bardziej istotną rolę odgrywają szczepienia ochronne, zwłaszcza dzieci, w tym m.in. przeciwko meningokokom i pneumokokom - jednak w większości przypadków nie są to szczepienia bezpłatne. Najskuteczniejszą metodą profilaktyczną w zwalczaniu chorób zakaźnych są szczepienia ochronne, dzięki którym można uzyskać długotrwałą ochronę przed zakażeniem i poprawić sytuację epidemiologiczną wielu chorób. Pneumokoki należą do najgroźniejszych bakteryjnych patogenów człowieka, odpowiedzialnych za szereg chorób inwazyjnych o wysokiej śmiertelności i wielu poważnych powikłaniach. Do najpoważniejszych należą posocznica, zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych i zapalenie płuc. Obecność aż 90 serotypów wśród pneumokoków ogranicza możliwość zapobiegania przez szczepienia wszystkim zakażeniom wywołanym przez te patogeny. Dlatego szczepionki obejmują tylko wybrane serotypy odpowiedzialne za najgroźniejsze postacie zachorowań. Najwyższą zapadalność obserwuje się u dzieci między 6 a 11 miesiącem życia. W 2011 roku w woj. opolskim na choroby wywołane przez *Streptococcus pneumoniae* zachorowało 23 dzieci, w tym 2 dzieci do lat 2. W 2012 r. – 16 dzieci w tym 2 dzieci do lat 2. W roku 2013 – 21 dzieci w tym jedno dziecko do lat 2. Niemowlęta po wygaśnięciu przeciwciał otrzymanych od matki w czasie życia płodowego, stanowią najistotniejszą grupę ryzyka ICHM w populacji osób zdrowych. W Polsce niemowlęta chorują głównie na zakażenia o etiologii meningokokowej z serogrupy B. Zachorowania wywołane bakteriami z serogrupy C zaczynają narastać u dzieci od 2 roku życia. Zgodnie z informacją otrzymaną z Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Opolu w latach 2005-2012 w województwie opolskim wystąpiło 12 przypadków zachorowań na meningokoki u dzieci do lat 2. Zachorowania na ospę wietrzną w dalszym ciągu stanowią wysoki odsetek zachorowań wśród dzieci do lat 2. W 2011 r. odnotowano 5 519 zachorowań, w tym 957 do lat 2. W 2012 r., – 6 657 zachorowań, w tym 1079 do lat 2. W 2013 r. – 5086, w tym 790 do lat 2. Szczepienie ochronne jest najskuteczniejszą metodą zapobiegania zachorowaniom na biegunkę rotawirusową, zakażenie rotawirusem jest bowiem powszechne. Celem szczepienia jest przede wszystkim ochrona przed zachorowaniem na cięższą biegunkę rotawirusową, zwłaszcza wymagającą wizyty u lekarza i leczenia w szpitalu. W 2011 r. w województwie opolskim odnotowano 758 zachorowań, w 2012 – 553, a w 2013 – 494, w tym 336 zachorowań u dzieci do lat 2.

Włączenie społeczne

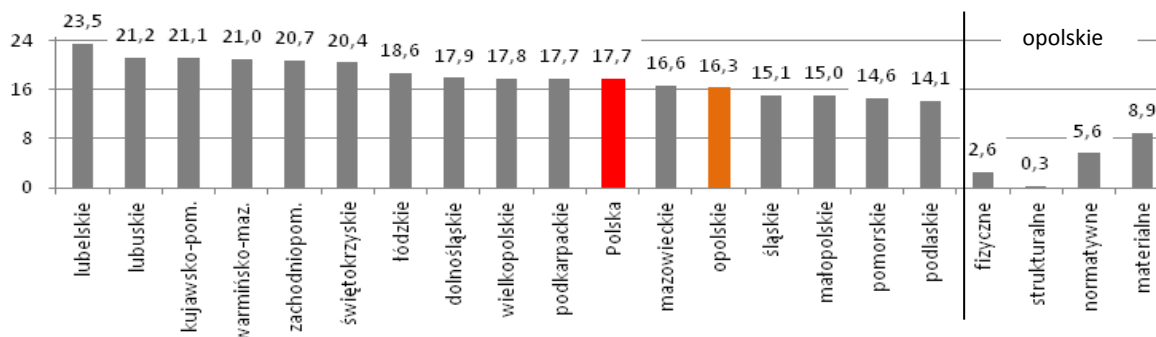
Pomimo względnie wysokich wskaźników warunków oraz jakości życia, statystycznie wysokich dochodów rozporządzalnych mieszkańców, w województwie opolskim istnieją grupy osób wykluczonych społecznie. Wykluczenie przybiera różne formy i rozmiary. Dostrzegalne jest wykluczenie strukturalne, normatywne, fizyczne, czy materialne. Wyniki badań wskazują, iż

¹²⁶ *Zdrowie priorytetem politycznym państwa – analiza i rekomendacje*, Instytut Ochrony Zdrowia, Warszawa 2013

¹²⁷ „Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania” Narodowy Instytut Zdrowia publicznego – Państwowy Zakład Higieny, Warszawa 2012.

w województwie opolskim 16,3% mieszkańców stanowią osoby wykluczone społecznie względem 17,7% przeciętnie w kraju, bez względu na typ wykluczenia (Wykres 23). Zagrożony wykluczeniem jest prawie co drugi mieszkaniec regionu¹²⁸.

Wykres 23. Udział osób wykluczonych w Polsce wg województw oraz w województwie opolskim wg typu wykluczenia (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Diagnoza społeczna...*, s.348.

Zagadnienia związane z wykluczeniem wiążą się w województwie opolskim między innymi z:

- **wykluczeniem z przestrzeni ekonomicznej**

(wykluczenie materialne, 8,9% wykluczonych, 13,2% zagrożonych wykluczeniem¹²⁹) – mniej więcej co szesnasty mieszkaniec województwa opolskiego zagrożony jest skrajnym ubóstwem (dane GUS, 2013).

Wyniki badań prowadzonych na poziomie regionalnym wskazują, że w 2013 r. wyższym stopniem zagrożenia ubóstwem cechował się podregion nyski. Metoda wzorca rozwoju pozwoliła ustalić, że wysoki stopień zagrożenia ubóstwem w 2013 r. występował w 42 gminach woj. opolskiego, zlokalizowanych w powiatach:

- nyskim (wszystkie 9 gmin: Głuchołazy, Kamiennik, Korfantów, Łambinowice, Nysa, Otmuchów, Paczków, Pakosławice i Skoroszyce);
- brzeskim (wszystkie 6 gmin: Brzeg, Skarbimierz, Grodków, Lewin Brzeski, Lubsza i Olszanka);
- namysłowskim (wszystkie 5 gmin: Domaszowice, Namysłów, Pokój, Świerczów i Wilków);
- głubczyckim (wszystkie 4 gminy: Baborów, Branice, Głubczyce i Kietrz);
- opolskim ziemskim (4 gminy: Murów, Niemodlin, Popielów i Tułowice);
- kędzierzyńsko-kozielskim (3 gminy: Kędzierzyn-Koźle, Pawłowiczki i Cisek);
- prudnickim (3 gminy: Głogówek, Lubrza i Prudnik);
- oleskim (3 gminy: Dobrodzień, Gorzów Śl. i Zębowice);
- kluczborskim (2 gminy: Byczyna i Wołczyn);
- krapkowickim (2 gminy: Krapkowice i Zdieszowice);
- strzeleckim (Jemielnica).

Umiarkowany stopień ubóstwa odnotowano w 22 gminach, tj. w powiatach:

- opolskim ziemskim (6 gmin: Dąbrowa, Dobrzeń Wlk., Komprachcice, Łubniany, Ozimek, Tarnów Op.);
- strzeleckim (4 gminy: Kolonowskie, Leśnica, Strzelce Op. i Ujazd);
- oleskim (4 gminy: Olesno, Praszka, Radłów i Rudniki);
- krapkowickim (3 gminy: Gogolin, Strzeleczyki i Walce);
- kędzierzyńsko-kozielskim (2 gminy: Bierawa i Polska Cerekiew);
- kluczborskim (2 gminy: Kluczbork i Lasowice Wlk.);

¹²⁸ Zob. J. Czapiński, T. Panek (red.), *Diagnoza społeczna. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*, Polskie Towarzystwo Statystyczne, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2012, s. 348.

¹²⁹ Ibidem, s. 348.

- prudnickim (Biata).

Niski stopień ubóstwa występuje w 5 gminach znajdujących się powiatach:

- opolskim ziemskim (2 gminy: Chrzastowice i Turawa);
- strzelecki (2 gminy: Izbicko i Zawadzkie);
- Opole Miasto.

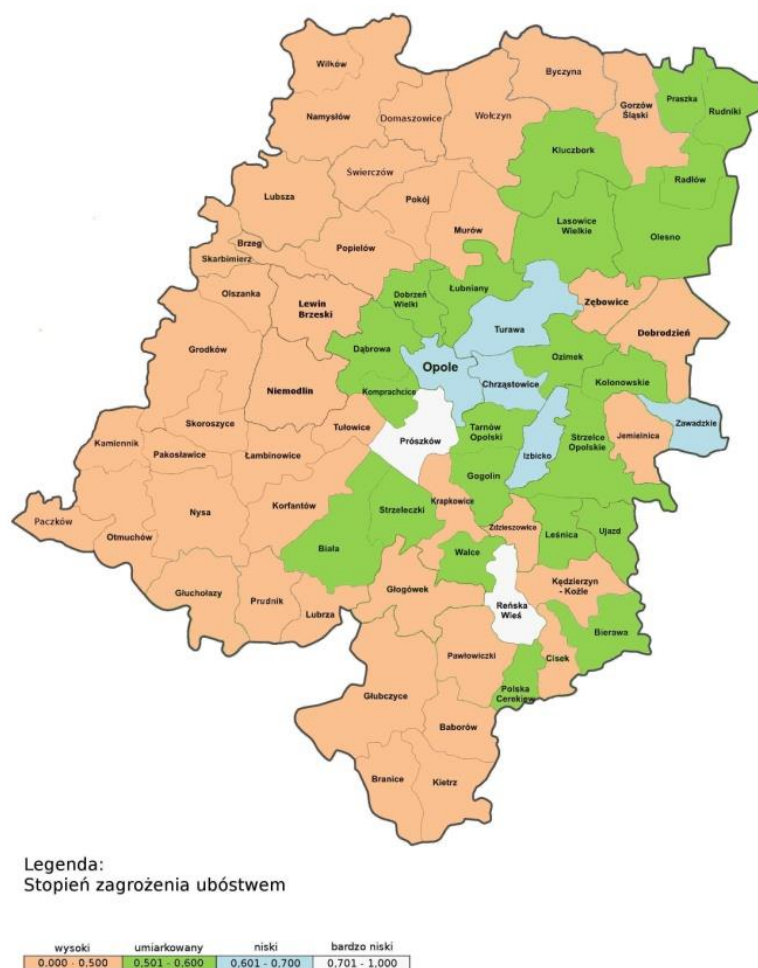
Natomiast bardzo niski stopień zagrożenia ubóstwem odnotowano w 2 gminach w powiatach:

- opolskim ziemskim (Prószków);
- kędzierzyńsko-kozielskim (Reńska Wieś)¹³⁰.

Analizy wskazują, że wykluczenie z przestrzeni ekonomicznej w dużej mierze determinowane jest sytuacją na rynku pracy i materialnymi warunkami życia mieszkańców.

¹³⁰ *Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim. Wielowymiarowa analiza porównawcza opracowana na podstawie metody wzorca rozwoju, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Opole 2014.*

Mapa 6. Stopień zagrożenia ubóstwem w województwie opolskim wg gmin (2013)

Źródło: Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim. Wielowymiarowa analiza porównawcza opracowana na podstawie metody wzorca rozwoju, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Opole 2014.

- **wykluczeniem fizycznym**

wynikającym z wielu barier w życiu codziennym, które nie pozwalają na pełne zaspokojenie i realizację potrzeb społecznych i zawodowych mieszkańców, zwłaszcza osób z niepełnosprawnościami, czy osób starszych (2,6% wykluczonych w regionie, 13,5% zagrożonych wykluczeniem),

- **wykluczeniem strukturalnym**

związanym z niskim kapitałem kulturowym, zamieszkaniem z dala od rynków pracy, czy centrów życia społeczno-gospodarczego (0,3% wykluczonych w regionie, 19,8% zagrożonych wykluczeniem),

- **wykluczeniem normatywnym**

w tym związanym z różnymi formami uzależnień i multiuzależnień (5,6% wykluczonych, 13,2% zagrożonych wykluczeniem),

- **wykluczeniem cyfrowym**

wiążącym się z nieumiejętnością wykorzystania nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych lub niedostosowaniem TIK do specyficznych i zróżnicowanych potrzeb osób niepełnosprawnych, a także osób w starszym wieku.

Liczba klientów instytucji pomocy społecznej w wieku aktywności zawodowej wynosi w województwie opolskim ponad 32 tys. osób. Badania prowadzone na szczeblu krajowym wskazują, że duża zmienność wskaźników wykluczenia i zagrożenia wykluczeniem obserwowana jest zwłaszcza w przekroju grup społeczno-ekonomicznych i typów gospodarstw domowych, mniej zaś w przekroju województw. W województwie opolskim, w szczególnej sytuacji znajdują się m.in. osoby opuszczające pieczę zastępczą, osoby po 50 roku życia, osoby odbywające karę pozbawienia wolności, osoby przebywające w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich oraz ośrodkach kuratorskich.

W 2013 r. świadczenia pomocy społecznej udzielono 47 110 osobom i rodzinom, co stanowi 4,7% mieszkańców woj. opolskiego, w tym: 40 853 osób otrzymało pomoc w ośrodkach pomocy społecznej, 2 700 osób wsparły powiatowe centra pomocy rodzinie (dzieci i młodzież umieszczona w rodzinnej pieczy zastępczej oraz osoby i rodziny objęte poradnictwem specjalistycznym, wsparciem w sytuacjach kryzysowych), 3 031 osób to mieszkańcy domów pomocy społecznej, 526 dzieci i młodzieży przebywało w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. W 2013 r. – w porównaniu do poprzedniego roku, liczba osób i rodzin, które otrzymały pomoc wzrosła o 5%, w tym:

- o 6% wzrosła liczba osób w ośrodkach pomocy społecznej, w efekcie podniesienia wartości kryterium dochodowego uprawniającego do świadczeń z pomocy społecznej (nastąpił wzrost liczby uprawnionych oraz wzrost kosztów pomocy),
- o 1% wzrosła liczba klientów powiatowych centrów pomocy rodzinie (głównie usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej oraz osób z niepełnosprawnościami),
- o 2% wzrosła liczba miejsc w domach pomocy społecznej,
- o 20 zmniejszyła się liczba miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

Według prognozy gmin i powiatów na 2014r. liczba klientów pomocy społecznej wzrośnie o ok. 4% (1 807 os), w tym najbardziej w ośrodkach pomocy społecznej o 4% (1 710 osób) oraz w powiatowych centrach pomocy rodzinie o 3% (70 osób). Na tym samym poziomie utrzyma się liczba miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, natomiast o 27 wzrośnie liczba miejsc w domach pomocy społecznej¹³¹. W woj. opolskim dynamicznie wzrasta liczba osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej (w 2012 r. liczba wszystkich świadczeniobiorców pomocy społecznej wyniosła 45 201 osób i rodzin, tj. 4,5% liczby ludności woj. opolskiego, w tym ponad połowę świadczeniobiorców stanowiły osoby korzystające z niej długotrwale), utrwała się i jest dziedziczona bieda.

Analizy Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej wskazują, że w opinii pracowników socjalnych z województwa opolskiego – kategorią osób najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym są bezdomni (44% wskazań), następnie – długotrwale bezrobotni (21,6%). Natomiast przy wyborze grup społecznych – średnio zagrożonych wykluczeniem – pracownicy wskazywali najpierw na bezrobocie (31,4%), a potem na ubóstwo (13,5%). Najniższy poziom zagrożenia wykluczeniem przypisano rodzinom z problemem alkoholowym (20,5%) oraz rodzinom wielodzietnym (10,1%)¹³².

Natomiast najczęstszymi wskazywanymi przez pracowników socjalnych problemami społecznymi występującymi w gminie są: ubóstwo (21,3%), długotrwale bezrobocie (15,4%), niepełnosprawność (14,3%), a także alkoholizm klientów (13%).

Natomiast przy wyborze problemów społecznych, które stwarzały największą trudność – ankietowani wskazywali najczęściej rodziny z problemem alkoholowym (prawie 38%), długotrwale bezrobocie (prawie 20%) i przemoc w rodzinie (8,5%). Wśród przyczyn trudności wymieniano najczęściej brak współpracy ze strony klientów, bierność i brak chęci do poprawy własnej sytuacji życiowej, a w przypadku przemocy w rodzinie – brak możliwości odizolowania sprawcy od ofiary

¹³¹ Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2013r., Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu, Opole 2014.

¹³² Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu w ocenie pracowników socjalnych województwa opolskiego – wybrane zagadnienia, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu, Opole 2009, s. 53.

przemocy¹³³. Dodatkowo wśród negatywnych tendencji zwiększających rozmiary wykluczenia wymienić należy¹³⁴:

- przyspieszony proces starzenia się ludności i związany z tym proces wzrostu obciążeń ekonomicznych rodzin;
- wzrost osób z niepełnosprawnościami i kosztów leczenia starzejącego się społeczeństwa;
- wzrost samotności kobiet (wdowy) i gospodarstw jednoosobowych;
- wzrost dzieci w rozwodzących się i podzielonych rodzinach;
- wzrost urodzeń pozamałżeńskich (ponad 20%);
- wzrost rodzin bezdzietnych.

Wskaźniki zagrożenia ubóstwem są nieznacznie niższe niż przeciętnie w Polsce (tab. 9). W przypadku województwa opolskiego wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym wyniósł w 2013 r. 16,1% i wartość ta była nieznacznie niższa od wartości krajowej 16,2%. Przewiduje się dalszy spadek wartości tego wskaźnika w województwie opolskim w latach realizacji RPO oraz jego wartości 14,8; 14,2 i 13,4% odpowiednio w latach 2018, 2020 i 2023.

Tabela 9. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem w Polsce wg województw w 2013 r.

Wyszczególnienie	% osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej		
	granicy ubóstwa skrajnego (minimum egzystencji)	relatywnej granicy ubóstwa	ustawowej granicy ubóstwa
Polska	7,4	16,2	12,8
dolnośląskie	5,1	12,1	8,9
kujawsko-pomorskie	9,6	18,8	16,0
lubelskie	9,4	21,5	17,6
lubuskie	6,4	15,0	12,2
łódzkie	6,1	12,5	9,7
małopolskie	6,0	15,8	12,2
mazowieckie	5,7	12,4	9,9
opolskie	6,1	16,1	11,7
podkarpackie	9,4	20,9	16,9
podlaskie	11,2	22,7	17,6
pomorskie	9,2	19,2	15,4
śląskie	4,9	11,2	8,3
świętokrzyskie	8,5	19,7	13,6
warmińsko-mazurskie	13,2	25,4	20,2
wielkopolskie	8,9	19,2	15,5
zachodniopomorskie	7,1	15,3	11,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Działania ograniczające proces wykluczenia społecznego koncentrować powinny się w szczególności na: rozwoju kształcenia ustawicznego i edukacji zawodowej zorientowanej na potrzeby rynku pracy, wzroście aktywności zawodowej ludności powyżej 50 roku życia, poprawie warunków pracy, wspieraniu aspiracji rozwojowych obszarów biednych oraz promocji zdrowego stylu życia seniorów i zdrowego starzenia się oraz polityki opóźnienia przechodzenia na emeryturę¹³⁵.

¹³³ Ibidem, s. 50.

¹³⁴ Ekspertyza pt. *Grupy szczególnie zagrożone wykluczeniem społecznym – aspekt demograficzny. Województwo opolskie w latach 2009-2030*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu, Opole 2009, s. 13.

¹³⁵ Ekspertyza pt. *Grupy szczególnie zagrożone wykluczeniem społecznym ...*, op. cit., s. 20.

Za niewystarczające w stosunku do potrzeb uznaje się wielkość zadań wspierających rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji, w tym w zakresie asystentów rodziny i mieszkań chronionych. Stale wzrasta liczba rodzin niewydolnych wychowawczo, które objęte są pomocą z powodu trudności opiekuńczych i wychowawczych (w 2012 r. ponad 5 tys. rodzin). Niewystarczająca jest liczba asystentów rodziny, których zadaniem jest wsparcie rodzin z problemami opiekuńczymi i wychowawczymi oraz zapobieganie sytuacjom umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej (w 2013 r. w 40 gminach woj. opolskiego zatrudnionych było 50 asystentów rodziny, nadal brak takich pracowników w 31 gminach). W 2013 r. w systemie pieczy zastępczej woj. opolskiego przebywało 2275 dzieci i młodzieży. Badania potwierdzają brak wystarczającej oferty usług dla dzieci i młodzieży przebywającej w pieczy zastępczej oraz wychowanków opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze i rodziny zastępcze (średnio 80 osób rocznie). Z uwagi na materialne trudności rodzin naturalnych oraz brak wystarczających środków finansowych w budżetach samorządów, dzieci młodzież - szczególnie osoby z niepełnosprawnościami nie uczestniczą w dodatkowych zajęciach edukacyjnych, sportowych, rekreacyjnych, kulturalnych, mają ograniczony dostęp do usług zdrowotnych (nierefundowanych przez NFZ) oraz usług rehabilitacyjnych i integracyjnych.

Istotnym problemem jest również obniżona aktywność na rynku pracy wśród osób z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunów. Według danych Urzędu Statystycznego, pochodzących z wyników spisu powszechnego z 2011 r., w województwie opolskim było 103,2 tys. osób, które odczuwały całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych stosownie do swojego wieku (niepełnosprawność biologiczna) i/lub posiadały odpowiednie, aktualne orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony (niepełnosprawność prawna). Osoby z niepełnosprawnościami w 2011 r. stanowiły 10,2% ogółu mieszkańców województwa opolskiego, podczas gdy w 2002 r. – 10,0%. W kraju udział ten ukształtował się na wyższym poziomie i wyniósł odpowiednio: 12,2% i 14,3%. Wśród ogółu osób z niepełnosprawnościami w woj. opolskim przeważały kobiety. W 2011 r. kobiet z niepełnosprawnościami było 54,8 tys. (tj. 53,1% ogółu osób z niepełnosprawnościami)¹³⁶. Badania GUS wskazują, że w województwie opolskim zaledwie co czwarta osoba z niepełnosprawnościami to osoba pracująca. Istotnym problemem jest także obniżona aktywność zawodowa osób mających pod opieką osoby z niepełnosprawnościami. Niekorzystna sytuacja zawodowa opiekunów osób z niepełnosprawnościami może wiązać się z wieloma czynnikami, jednym z nich jest brak możliwości lub gotowości do podjęcia pracy wynikającej z konieczności wielogodzinnej/ całodobowej opieki nad osobą z niepełnosprawnościami. Aktywność zawodowa obniżona jest także wśród opiekunów osób starszych. Prognozuje się, że w przyszłości rosnąć będzie zapotrzebowanie na usługi skierowane do najstarszej grupy mieszkańców. W końcu 2012 r. 14,8% mieszkańców województwa opolskiego miało co najmniej 65 lat (149 tys. osób, z czego kobiety stanowiły 61,8%, a mężczyźni 38,2%). Prognozy GUS wskazują, że do 2020 r. liczba osób w wieku 65 lat i więcej wzrośnie w regionie o prawie 25% względem 2012 roku. Dodatkowo, w grupie osób w wieku 85 lat i więcej względny wzrost będzie najwyższy w kraju. Jak wskazują analizy Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Opolu, osoby w podeszłym wieku, w tym w wieku powyżej 75 lat, w znacznym stopniu niepełnosprawne, stanowią główną grupę beneficjentów korzystających z opieki w domach pomocy społecznej. Szacuje się, że w najbliższych kilkunastu latach znacznie wzrosną potrzeby w zakresie miejsc w domach pomocy społecznej, dziennych domach pomocy, czy pomocy w formie usług opiekuńczych dla osób starszych, w tym z niepełnosprawnościami. Oszacowane potrzeby w zakresie liczby osób z niepełnosprawnościami w wieku powyżej 75 lat wymagających opieki całodobowej w domach pomocy społecznej w 2020 r. są wyższe o 13% niż dziesięć lat wcześniej. W przypadku usług opiekuńczych szacowane zapotrzebowanie wśród tej grupy ludności wzrośnie o 15%. Natomiast szacowana liczba osób w wieku powyżej 60/65 lat wymagających wsparcia w dziennych domach pomocy w 2020 r. jest wyższa o 22% niż stan w 2010 roku.

¹³⁶ *Raport z wyników województwa opolskiego. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Urząd Statystyczny w Opolu, Opole 2012, s. 33-34.

Przeprowadzona diagnoza pozwala na wskazanie trzech obszarów deficytowych w zakresie integracji społecznej:

- dzieci i młodzieży umieszczona w pieczy zastępczej, wychowankowie opuszczający pieczę zastępczą i usamodzielniający się – w pieczy zastępczej umieszczonych jest prawie 2300 dzieci i młodzieży,
Najczęściej występującym powodem umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej jest uzależnienie rodziny od alkoholu (37%) oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (ponad 30% w 2013 r.). Sporadycznie występującymi powodami umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej (3,3% w 2012 r. i 3,6% w 2013 r.) są ubóstwo, bezrobocie lub nieodpowiednie warunki mieszkaniowe. Rzadko występującym powodem jest - podobnie jak w 2012 r. – pobyt za granicą co najmniej jednego z rodziców (5,3%)¹³⁷.
- rodziny naturalne wychowujące dzieci z niepełnosprawnościami, przeżywające trudności opiekuńczo-wychowawcze (w 2013 r. liczba rodzin otrzymujących wsparcie ośrodków pomocy społ. z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo - wychowawczych wyniosła 5 566. W rodzinach tych wychowywało się ok. 9 tys. dzieci i młodzieży, w tym jest ok. 1 tys. dzieci z niepełnosprawnościami)¹³⁸.
- osoby opuszczające pieczę zastępczą oraz inne placówki wychowawcze i zakłady dla nieletnich, w tym w formie indywidualnych programów usamodzielnienia, np. w mieszkaniach chronionych.

Wybrane dane z zakresu polityki społecznej w województwie opolskim w latach 2007-2013 przedstawiono w tabeli nr 10.

Tabela 10. Wybrane wskaźniki z zakresu polityki społecznej w województwie opolskim w latach 2007-2013

Wyszczególnienie	Lata						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba osób w rodzinach świadczeniobiorców	88468	73298	74101	74970	66419	62217	72036
Liczba placówek opieki społecznej	185	185	186	190	188	261	297
Liczba placówek opiek.-wychowawczych	16	17	16	16	16	15	16
Liczba miejsc w placówkach opiek.-wych.	443	612	460	570	648	564	526
Liczba rodzin zastępczych	1209	1239	1246	1248	1243	1159	1143
Liczba dzieci w rodzinach zastępczych	1817	1839	1895	1928	1949	1682	1749
Liczba dzieci objętych opieką instytucjonalną	552	681	558	491	651	566	551
Liczba placówek wspierających osoby bezdomne	4	4	4	5	10	14	14
Liczba miejsc w placówkach wspierających osoby bezdomne	300	300	300	350	562	683	735
Liczba mieszkań chronionych	0	0	4	5	5	76	92
Liczba mieszkań treningowych	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: dane ROPS w Opolu, na podstawie sprawozdań MPiPS i oceny zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2011, 2012, 2013.

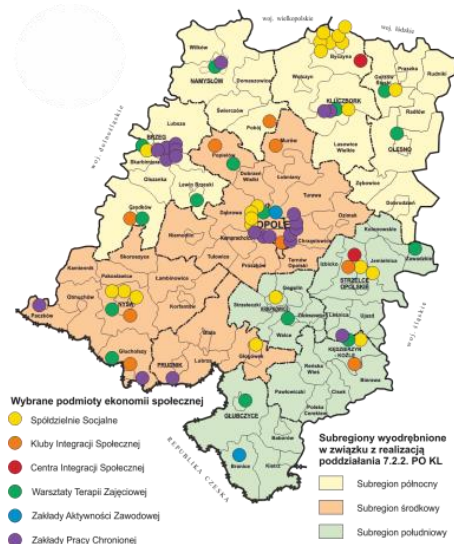
¹³⁷ „Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2013r.,” Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu, Opole 2014.

¹³⁸ Tamże.

Ekonomia społeczna jako instrument uzupełniający otwarty rynek pracy¹³⁹

Podmioty ekonomii społecznej prowadzą działalność gospodarczą, której zyski mogą być przeznaczane na tworzenie miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym długotrwale bezrobotnych, z niepełnosprawnościami, bezdomnych i zaburzonych psychicznie. W woj. opolskim w 2013 r. funkcjonowały następujące podmioty ekonomii społecznej:

- 22 spółdzielnie socjalne (7 w Byczynie, 4 w Opolu, 3 w Nysie, 2 w Strzelcach Op. oraz po 1 w Krapkowicach, Gorzowie Śl., Brzegu, Głogówku, Kluczborku i Kędzierzynie-Koźlu)¹⁴⁰;
- 21 Zakładów Pracy Chronionej (8 w Opolu, 6 w Brzegu, 2 w Kluczborku, po 1 w Kędzierzynie - Koźlu, Namysłowie, Prudniku, Paczkowie i Jarnołtówku);
- 15 Warsztatów Terapii Zajęciowej (Brzeg, Lewin Brzeski, Grodków, Kluczbork, Popielów, Opole, Kędzierzyn-Koźle, Głubczyce, Namysłów, Olesno, Gorzów Śl., Krapkowice, Głuchołazy, Nysa i Zawadzkie);
- 9 Klubów Integracji Społecznej (Opole, Popielów, Murów, Pokój, Kędzierzyn-Koźle, Głuchołazy, Grodków, Nysa i Strzelce Opolskie);
- 2 Centra Integracji Społecznej (Byczyna i Strzelce Op.);
- 2 Zakłady Aktywności Zawodowej (Opole i Branice);
- 236 fundacji i stowarzyszeń, w tym spółdzielni pracy i inwalidów, prowadzących działalność gospodarczą lub odpłatną działalność pożytku publicznego¹⁴¹.

Mapa 8. Lokalizacja wybranych podmiotów ekonomii społecznej

Analiza stanu sektora ekonomii społecznej w województwie opolskim wskazuje na dość silne skoncentrowanie aktywności organizacji obywatelskich w Opolu, zaś spółdzielczości socjalnej w powiatach kluczborskim, nyskim i strzeleckim. Aktywność podmiotów wynika bądź z wielkości ośrodka (stolica województwa), bądź aktywności konkretnych samorządów lokalnych. Szacuje się, że aktualnie działalność prowadzi niecałe 300 podmiotów ekonomii społecznej, w których zatrudnionych jest szacunkowo 1,5 tys. osób.

Badania Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej wskazują, że do najważniejszych barier ograniczających rozwój podmiotów ekonomii społecznej należą:

- **spośród barier zewnętrznych:**

niski poziom współpracy między organizacją a instytucjami publicznymi, brak zaufania ze strony społeczności lokalnej/ negatywne stereotypy, brak zaufania ze strony administracji publicznej, niski poziom współpracy między organizacją a innymi podobnymi organizacjami,

- **spośród barier wewnętrznych:**

zbyt mała lub niewystarczająca promocja działań organizacji/ niewystarczające środki, problemy związane z infrastrukturą, problemy z płynnością finansową, czy też trudności w utrzymaniu dobrego personelu/ wolontariuszy¹⁴².

¹³⁹ Ekonomia społeczna posiada wymiar horyzontalny, obok obszaru wykluczenia społecznego i rynku pracy dotyczy także usług społecznych użyteczności publicznej, realizacji zadań publicznych czy rozwoju lokalnego

¹⁴⁰ W 2014r. utworzyły się kolejne 3 spółdzielnie socjalne.

¹⁴¹ Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2013r., Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu, Opole 2014.

¹⁴² Zob. *Ekonomia społeczna w województwie opolskim - w stronę rozwiązań systemowych*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu, Opole 2012, s. 55-57.

Tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju sektora pozarządowego, zwłaszcza podmiotów ekonomii społecznej, w tym zwiększenia wsparcia finansowego jest jednym z elementów rekomendowanych do wsparcia w okresie 2014-2020¹⁴³.

W województwie opolskim, w zakresie wsparcia ekonomii społecznej, wyróżnia się trzy subregiony – wyodrębnione w związku z realizacją poddziałania 7.2.2 POKL, odpowiednio: subregion północny (powiaty: brzeski, kluczborski, namysłowski i oleski), subregion środkowy (powiaty: opolski, Opole, nyski, prudnicki) oraz subregion południowy (pozostałe powiaty) – mapa 8.

Organizacje pozarządowe jako partner w realizacji zadań publicznych

Istotną szansę rozwojową stanowi działalność podmiotów trzeciego sektora. Organizacje pozarządowe tworzą sieci powiązań między instytucjami publicznymi a społeczeństwem, są także realizatorami zadań publicznych. W trakcie realizacji badania SOF-1 ustalono, że w Polsce spośród 95,9 tys. stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji oraz społecznych podmiotów wyznaniowych znajdujących się w prowadzonej przez GUS Bazie Jednostek Statystycznych aktywnie działało 80% podmiotów, natomiast z 6,1 tys. organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego oraz organizacji pracodawców, objętych sprawozdaniem SOF-4 działalność prowadziło jedynie 59%. Wg danych GUS, w końcu 2010 r. w województwie opolskim aktywnych było 2,1 tys. organizacji, z czego: 40,3% stanowiły typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne, 24,1% ochotnicze straże pożarne, 23,5% stanowiły stowarzyszenia kultury fizycznej i sportu, po 3,4% koła łowieckie i fundacje. Działalność prowadziły także samorządy gospodarcze i zawodowe, organizacje pracodawców, a także społeczne podmioty wyznaniowe.

Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r. uznaje aktywność sektora organizacji pozarządowych za istotną szansę rozwojową. Jak wskazują badania GUS istotnym problemem w działalności jednostek trzeciego sektora w Polsce są: trudności w pozyskiwaniu środków finansowych (50,1% badanych jednostek), niewystarczające wsparcie społeczne (39,7%), problemy wynikające z przepisów i procedur prawnych (27,3%), problemy w kontaktach z administracją publiczną (21,1%), a także problemu wewnątrz samej organizacji (12,1%).

1.2.9. Wysoka jakość edukacji

Poziom wykształcenia i kwalifikacji zawodowych rośnie. Aspiracje edukacyjne mieszkańców województwa opolskiego są wysokie, jednak nie odpowiadają w pełni potrzebom zgłaszanym przez pracodawców. Badania prowadzone przez Główny Urząd Statystyczny wskazują, że w ostatnich kilkunastu latach struktura wykształcenia mieszkańców poprawiła się¹⁴⁴. Wzrosła liczba mieszkańców z wykształceniem wyższym, zmniejszyła się liczba mieszkańców z wykształceniem podstawowym i niższym. Wyniki ostatniego spisu powszechnego wskazały, że spośród wszystkich mieszkańców województwa opolskiego w wieku 13 lat i więcej, najwięcej posiada wykształcenie średnie (26,3%) i kolejno: zasadnicze zawodowe (23,9%), ukończone podstawowe (17,9%) oraz wyższe (13,6%). Dane wskazują, że przestrzeń społeczną różnicuje typ miejscowości zamieszkania. W miastach notuje się wyraźnie wyższy udział mieszkańców z wykształceniem wyższym i średnim, natomiast na wsi wyższy udział mieszkańców z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym i niższym (tab. 8).

¹⁴³ Por. *Poziom życia mieszkańców w województwie opolskim, sytuacja rodzin, pomoc bezrobotnym i osobom wykluczonym, niwelowanie skutków dysfunkcji społecznych*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu, Opole 2012, s. 48.

¹⁴⁴ W województwie opolskim dzieci i młodzież uczą się w 386 szkołach podstawowych (w tym 264 na obszarach wiejskich), 172 gimnazjach (w tym 75 na obszarach wiejskich), 78 szkołach ponadgimnazjalnych kształcenia ogólnego (w tym 5 na obszarach wiejskich) oraz w 146 kształcenia zawodowego (w tym 13 na obszarach wiejskich). W regionie funkcjonuje 6 szkół wyższych: Uniwersytet Opolski, Politechnika Opolska, Państwowa Medyczna Wyższa Szkoła Zawodowa w Opolu, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nysie, Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu oraz Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna w Brzegu. Na terenie regionu działają także filie/oddziały zamiejscowe kilku uczelni (w tym trzech szkół ekonomicznych) mających swoją siedzibę poza województwem opolskim. Należą do nich m.in. Szkoła Wyższa im. Bogdana Jańskiego Wydział Zamiejscowy w Opolu i Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu Wydział Zamiejscowy w Opolu.

Tabela 11. Ludność w wieku 13 lat i więcej wg poziomu wykształcenia i płci w województwie opolskim i w Polsce w 2011 r. (dane NSP, w %)¹⁴⁵

WYSZCZEGÓLNIENIE	POZIOM WYKSZTAŁCENIA						
	wyższe	policealne	średnie	zasadnicze zawodowe	gimnazjalne	podstawowe ukończone	podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego
OGÓŁEM							
POLSKA	17,0	2,6	29,0	21,7	4,9	18,3	1,4
OPOLSKIE	13,6	2,2	26,3	23,9	4,6	17,9	1,3
MĘŻCZYŹNI							
POLSKA	14,8	1,5	27,6	27,9	5,5	16,5	1,0
OPOLSKIE	11,8	1,3	24,5	31,4	5,1	14,9	1,0
KOBIETY							
POLSKA	19,0	3,6	30,2	15,9	4,4	20,0	1,7
OPOLSKIE	15,2	3,2	27,9	17,0	4,2	20,6	1,5
MIASTA							
POLSKA	21,4	3,2	32,1	18,6	4,3	13,7	0,9
OPOLSKIE	18,3	2,9	30,7	19,7	4,2	14,2	1,0
WIEŚ							
POLSKA	9,9	1,6	23,9	26,5	6,0	25,6	2,1
OPOLSKIE	8,4	1,6	21,4	28,6	5,0	22,0	1,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie.

Pomimo tego, iż nawet wykształcenie wyższe, bądź ukończenie najbardziej atrakcyjnego kierunku kształcenia nie gwarantuje uzyskania i utrzymania pracy, to jednak wyższe kwalifikacje zdecydowanie zwiększają szanse na rynku pracy. Wśród bezrobotnych w województwie opolskim, osoby z wykształceniem wyższym stanowią najmniejszy udział (10,9%), podczas gdy największy stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym i podstawowym lub niepełnym podstawowym¹⁴⁶. Niemniej jednak część kierunków, w tym kierunków na uczelniach wyższych, nie odpowiada wymogom rynku pracy, co wpływa na fakt, iż część absolwentów ma problem ze znalezieniem pracy adekwatnej do wyuczonego zawodu.

Wyniki projektu „Badania potrzeb pracodawców w kontekście oferty systemu edukacji na poziomie średnim i wyższym”, wskazują na fakt, iż problem tkwi nie w tym, że nie ma podaży pracy, ale że osoby gotowe podjąć pracę posiadają inne kwalifikacje niż oczekiwane. Nawet jeśli osoby te

¹⁴⁵ Ludność w wieku 13 lat i więcej w województwie opolskim w 2011 r. charakteryzuje zróżnicowany poziom wykształcenia (dane w tys. osób):

- a) wyższe: 122
- b) policealne: 20,2
- c) średnie razem: 236,3
średnie zawodowe: 144,0
średnie ogólnokształcące: 92,3
- d) zasadnicze zawodowe: 214,9
- e) podstawowe ukończone i gimnazjalne: 202,5
- f) podstawowe nieukończone: 11,3
- g) nieustalone razem: 91,8

¹⁴⁶ Stan w końcu IV kwartału 2012 roku.

posiadają kwalifikacje pożądane przez pracodawców, to często ich poziom jest niewystarczający. Chodzi o specyficzne umiejętności, np. współpracy w grupie i komunikacji. Ponadto, absolwentom brak umiejętności wykorzystania swojej wiedzy w praktyce. Dostrzegalna jest niedojrzałość uczniów, utrzymująca się niejednokrotnie jeszcze w szkołach wyższych, a nawet jeszcze dłużej w trakcie zatrudnienia u pracodawcy¹⁴⁷. W tym kontekście, z punktu widzenia przyszłej zatrudnialności absolwentów coraz większego znaczenia nabiera potrzeba kształcenia kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych wśród uczniów szkół kształcenia ogólnego i zawodowego, w tym w obszarze porozumiewania się w językach obcych, kompetencji matematyczno - przyrodniczych, ICT, umiejętności uczenia się, krytycznego myślenia, rozwiązywanie problemów, pracy zespołowej w kontekście środowiska pracy, a ponadto kreatywności, innowacyjności i przedsiębiorczości. Wyzwaniem dla regionu jest także wyposażenie szkół i placówek systemu oświaty w sprzęt ICT oraz szkolnych pracowni przedmiotowych w sprzęt i narzędzia dydaktyczne niezbędne do nauczania eksperymentalnego. Dane statystyczne wskazują, że w roku szkolnym 2012/2013 komputery w woj. opolskim posiadało: 96,5% szkół podstawowych, 84,3% gimnazjów, 39,4% zasadniczych szkół zawodowych, 78,2% liceów ogólnokształcących, 40% liceów profilowanych, 71,7% techników oraz 40,4% szkół policealnych.

Pomimo pozytywnych zmian w ostatnich latach, wciąż niewystarczająco do potrzeb rozwinięte jest kształtowanie kreatywnych, twórczych i innowacyjnych postaw uczniów. Badanie PISA 2012 wskazało, że polskie szkoły lepiej niż w poprzednich dekadach rozwijają u uczniów umiejętność samodzielnego myślenia. Polscy uczniowie osiągają lepsze wyniki z zakresu czytania i interpretacji, matematyki oraz rozumowania w naukach przyrodniczych niż średnio w krajach OECD (badanie objęło pierwszy rocznik uczniów, którzy w gimnazjum uczyli się według nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego)¹⁴⁸.

Ogólne opinie na temat regionalnej oferty edukacyjnej na poziomie średnim i wyższym, ocenianej z punktu widzenia potrzeb i oczekiwań gospodarki i rynku pracy, wyrażane przez przedstawicieli podmiotów gospodarczych i ich związków, wyraźnie zdominował pogląd, że słabością szkolnictwa jest kształcenie praktyczne i niewystarczające przygotowanie do zawodu¹⁴⁹. Ponadto, wskazuje się na przeładowanie programów nauczania wiedzą teoretyczną, nieprzydatną, zdaniem pracodawców, w codziennej praktyce zawodowej i brak dobrego przygotowania zawodowego¹⁵⁰, jak również na stosunkowo dużą powtarzalność tych samych zawodów w szkołach ponadgimnazjalnych oraz niewystarczające dopasowanie oferty kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy¹⁵¹. Złożony i narastający problem niedopasowań strukturalnych na rynku pracy można również wyrazić inaczej, stwierdzając, że rozwój gospodarczy, z którym wiąże się zmiana w strukturze dostępnych miejsc pracy nie nadąża za zmianą preferencji zawodowych młodzieży. Można wreszcie spojrzeć jeszcze z innej strony – młodzież wybiera zawody związane z tym, co chciałaby robić, a nie z tym, co ewentualnie mogłaby robić¹⁵².

Zdawalność egzaminów (np. gimnazjalnych i maturalnych) nie odbiega zasadniczo od średniej w Polsce. Wyniki egzaminu gimnazjalnego, formułowane oddzielnie dla części humanistycznej oraz

¹⁴⁷ J. Żurawska, *Badania potrzeb pracodawców w kontekście oferty systemu edukacji na poziomie średnim i wyższym*, Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu, Opole 2009, s. 81-82, 139-140.

¹⁴⁸ Zob. *Program Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów OECD PISA, Wyniki badania 2012 w Polsce*, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa 2013.

¹⁴⁹ Regionalne badania wskazują na trudności w określeniu stopnia przygotowania absolwentów poszczególnych typów szkół (zawodowa, średnia, wyższa) do pełnienia ról zawodowych (ok. 40% respondentów). Zauważa się jednak, że w przypadku ocen skrajnie pozytywnych w pierwszej kolejności przedsiębiorcy wymieniają absolwentów szkół wyższych (12%). Por. *Kształcenie ustawiczne pracowników. Raport z badania wśród średnich i dużych firm województwa opolskiego*, M. Filipowicz, Opolskie Obserwatorium Rynku Pracy, Wojewódzki Urząd Pracy w Opolu, s. 59.

¹⁵⁰ *Badania potrzeb pracodawców w kontekście oferty systemu edukacji...*, s. 55.

¹⁵¹ *Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach EFS i EFRR w województwie opolskim*, Dyspersja. Badania społeczne i ewaluacyjne, Opole 2012, s. 271.

¹⁵² R. Jończy, *Zagraniczne migracje zarobkowe z województwa opolskiego w latach 2008-2010...*, dz. cyt., s. 105.

matematyczno-przyrodniczej, wskazują że województwo opolskie pod względem zdawalności zbliżone jest do średniej w Polsce (tab. 12-14).

Tabela 12. Wyniki sprawdzianu szóstoklasisty w województwie opolskim i w Polsce w 2014 roku

Wyszczególnienie	Opolskie	Polska	Maksymalna liczba punktów do zdobycia
Cały test	25,2	25,8	40
Czytanie	7,7	7,8	10
Pisanie	5,5	5,8	10
Rozumowanie	4,4	4,6	8
Korzystanie z informacji	2,7	2,7	4
Wykorzystywanie wiedzy w praktyce	4,9	5,0	8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej we Wrocławiu

Tabela 13. Wyniki egzaminu gimnazjalnego w województwie opolskim i w Polsce w 2014 roku (w %)

Wyszczególnienie	Opolskie	Polska
Część humanistyczna - język polski	66	68
Część humanistyczna - historia i WOS	58	59
Część matematyczno - przyrodnicza		
matematyka	46	47
przedmioty przyrodnicze	51	52
Wybrane języki obce – poziom podstawowy		
angielski	68	67
niemiecki	66	54

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej we Wrocławiu

Tabela 14. Wyniki egzaminu maturalnego w województwie opolskim i w Polsce w 2014 roku

Wyszczególnienie	Opolskie	Polska
Osoby, które zdały egzamin maturalny (w %)	82	82
Osoby, które nie zdały egzaminu maturalnego (w %)	18	18
Osoby, które zdały egzamin wg typu szkół (w %):		
Licea ogólnokształcące	88	89
Licea profilowane	68	60
Technika	76	71
Licea uzupełniające	19	27
Technika uzupełniająca	21	22

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej we Wrocławiu

Należy jednak mieć na uwadze, iż w odniesieniu do województw wskaźniki zdawalności są jedynie pomocnicze i poglądowe. Zdawalności różnią się zwłaszcza w przekroju wg typów szkół (licea, technika, inne szkoły; szkoły publiczne i niepubliczne). Dane Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej we Wrocławiu wskazują m.in., że:

- na wsi i w małych miastach notuje się gorsze wyniki egzaminów gimnazjalnych niż w średnich i dużych miastach;

- zdawalność egzaminów maturalnych różni się w zależności od typu szkoły (najwyższa zdawalność w liceach ogólnokształcących, najniższa w liceach uzupełniających).

Ważną kwestię stanowi zagadnienie sytuacji edukacyjnej osób z niepełnosprawnościami. Posiadane wykształcenie różnicuje aktywność zawodową osób z niepełnosprawnościami – istnieje powiązanie: im wyższy poziom wykształcenia posiadanego przez osoby z niepełnosprawnościami, tym wyższy współczynnik aktywności zawodowej tych osób, jak też wskaźnik zatrudnienia. Najwyższą aktywnością zawodową cechują się osoby z wyższym i średnim poziomem wykształcenia¹⁵³. Ważną rolę w wyrównywaniu szans edukacyjnych odgrywają zajęcia dodatkowe oraz wsparcie w ramach poradni psychologiczno-pedagogicznych, skierowanych do uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego z tytułu niepełnosprawności¹⁵⁴.

Zmiany w systemie oświaty¹⁵⁵

W ostatnim czasie wprowadzono szereg zmian w ustawie o systemie kształcenia. Między innymi należała do nich reforma szkolnictwa zawodowego, przeprowadzona w roku szkolnym 2012/2013 oraz wprowadzenie do szkoły podstawowej dzieci w wieku 6 lat. (obowiązkowo od roku szkolnego 2014/2015¹⁵⁶). Od 1 września 2017 realizowana będzie w oświacie kolejna reforma. W jej wyniku przewiduje się wprowadzenie nowego ustroju szkolnego oraz zmiany w zakresie organizacji szkół i placówek oświatowych. Przede wszystkim wygaszane zostaną gimnazja, natomiast zaczną funkcjonować 8-letnia szkoła podstawowa i 4 letnie liceum ogólnokształcące. Z kolei w obszarze kształcenia zawodowego funkcjonować będą 5-letnie technika, 3 letnie szkoły branżowe I stopnia i 2 letnie szkoły branżowe II stopnia. Powyższe zmiany zostaną sukcesywnie wprowadzane od roku szkolnego 2017/2018.

Zmiany w systemie edukacji zawodowej mają przyczynić się do tego by wiedza i umiejętności nabywane w procesie kształcenia umożliwiały osobom uczącym się, odnalezienie swojego miejsca na rynku pracy, zgodnie z potwierdzonymi kwalifikacjami. Szkoła zawodowa ma dać dobre podstawy do podejmowania dalszego kształcenia, doskonalenia zawodowego lub samokształcenia. Ma być to szkoła pozytywnego wyboru, wyposażać uczniów w kompetencje kluczowe, umiejętności uniwersalne i rzetelne przygotowanie zawodowe, zbliżone jak najbardziej do potrzeb rynku pracy. Wprowadzona nowa struktura i model kształcenia, w którym wyodrębnione są w zawodzie kwalifikacje, umożliwiałaby nabywanie kwalifikacji w szkole i poza szkołą. Potwierdzenie nabytej wiedzy i umiejętności można uzyskać w całorocznie funkcjonujących ośrodkach egzaminacyjnych. Obecnie kwalifikacje i umiejętności wymagane na rynku pracy można nabywać poprzez kształcenie formalne (w szkołach), pozaformalne (poprzez kursy w placówkach kształcenia ustawicznego i zawodowego) oraz nieformalne (poprzez samouczenie i doświadczenie uzyskane w pracy). Wcześniejsza reforma wydłużyła proces kształcenia w niektórych zawodach, wprowadzając obligatoryjnie 3 letnią szkołę zawodową oraz zwiększyła liczbę godzin kształcenia praktycznego, w zasadniczych szkołach zawodowych do 60% godzin, a w technikach do 50%. Wzmocniono kształcenie ogólne poprzez wprowadzenie nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego oraz zmiany organizacyjne i programowe w kształceniu zawodowym, zgodnie z potrzebami rynku. Wprowadzono system kwalifikacji zawodowych, który jest porównywalny z systemami państw członkowskich UE, dając przejrzystość, porównywalność, możliwość przenoszenia kwalifikacji uzyskanych w poszczególnych państwach UE. Rozszerzono liczbę zawodów w jakich można się kształcić w szkołach i poza nimi, wprowadzając listę kwalifikacji, w ramach

¹⁵³ Za informacją Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych. (<http://www.niepelnosprawni.gov.pl/niepelnosprawnosci-w-liczbach-/edukacja/>).

¹⁵⁴ Ewaluacja przeprowadzona w woj. opolskim w zakresie edukacji przedszkolnej, ogólnej i kształcenia zawodowego wskazuje na potrzebę umożliwienia realizacji w okresie 2014-2020 przedsięwzięć komplementarnych tj. złożonych z różnych działań (w szczególności: zajęć dla uczniów, doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz inwestycji w infrastrukturę placówki) – co wpłynie na podniesienie dostępności i jakości edukacji. Por. *Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji...*, op. cit., s. 306.

¹⁵⁵ System oświaty jest jednym z systemów, gdzie corocznie kilkakrotnie dokonywane są zmiany, zarówno w akcie stanowiącym, jak i w aktach wykonawczych.

¹⁵⁶ Od roku szkolnego 2016/2017 wprowadzono z powrotem obowiązek szkolny dla dzieci od lat 7.

danego zawodu. W procesie kształcenia zawodowego i jego organizacji, organy rządowe i samorządowe mają współpracować z pracodawcami, by uwzględnić ich potrzeby. Wprowadzane zmiany były zgodne z potrzebami polskiej gospodarki i rynku pracy oraz naszych zobowiązań jako państwa członkowskiego Unii Europejskiej.

W badaniu potrzeb szkół zawodowych, w związku z wprowadzaną reformą, organy prowadzące wskazywały, oprócz wsparcia organizacyjno-pedagogicznego, również potrzebę doposażenia szkół zawodowych i placówek, w bazę dydaktyczną, modernizację obiektów szkolnych oraz doposażenie lub wyposażenie w nowoczesny sprzęt i pomoce dydaktyczne do prowadzenia kształcenia zawodowego, praktycznego i do przeprowadzania egzaminów¹⁵⁷.

Dzieci sześćioletnie zostały wprowadzone do pierwszej klasy szkoły podstawowej w roku szkolnym 2014/2015. Wiązało się to m.in. z koniecznością zmian organizacyjnych, zmian programowych oraz dostosowania bazy dydaktycznej i rekreacyjnej, do potrzeb i możliwości tych dzieci. Jednocześnie należy pamiętać, że nie uległ w tym roku szkolnym, wydłużeniu proces kształcenia w poszczególnych typach szkół. Te dzieci wcześniej wyjdą na rynek pracy, niż ich rówieśnicy z ubiegłych lat.

Reforma oświaty z 2017r. ma na celu stworzenie spójnej i drożnej struktury szkół oraz wydłużenie okresu kształcenia i wychowania w jednej szkole i w tej samej grupie rówieśniczej. Zmiany w zakresie szkolnictwa zawodowego przyczynią się do systematycznego podnoszenia jakości kształcenia.

Edukacja przedszkolna¹⁵⁸

W 2014 r. w województwie opolskim edukacją przedszkolną było objętych 88,5% dzieci w wieku 3 - 6 lat¹⁵⁹), przy czym udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym na wsi był zdecydowanie niższy niż w miastach.

Dane Opolskiego Kuratorium Oświaty (SIO) wskazują, iż w marcu 2014 roku do 463 przedszkoli (w tym 104 oddziały) oraz punktów przedszkolnych uczęszczało ponad 31,5 tys. dzieci. Porównując dane SIO z lat 2007-2014 należy zaobserwować znaczny wzrost liczby dzieci w wychowaniu przedszkolnym od 25 859 we wrześniu 2009 r. do 31 528 w marcu 2014 r. (wzrost o blisko 22%). Wg stanu na marzec 2014 r. w miastach pow. 5 tys. mieszkańców funkcjonowało 156 przedszkoli, do 5 tys. – 10 przedszkoli, a na obszarach wiejskich 193. Oddziały przedszkolne (104) funkcjonują zazwyczaj w małych miejscowościach. Liczba miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego wskazuje na pozorne zaspokojenie potrzeb w tym zakresie, jednak wciąż występują w tym zakresie niedobory. Rozpoczęcie nauki szkolnej przez sześciolatki spowodowało na przestrzeni lat 2014/2015 uwolnienie około 9 tysięcy miejsc przedszkolnych zajmowanych uprzednio przez sześciolatki. W roku szkolnym 2014/2015 naukę w szkole podstawowej rozpoczęło 4174 sześciolatków. Jednocześnie, oczekiwany jest wzrost liczby dzieci najmłodszych (3-4 lata) w edukacji przedszkolnej. Jednak liczba placówek przedszkolnych w większych miastach będzie nadal niewystarczająca. Z informacji uzyskanych od dyrektorów przedszkoli wynika, że w latach 2014-2020 najbardziej powszechnymi potrzebami tych placówek będą: organizowanie dodatkowych bezpłatnych zajęć dla dzieci, zakup „tradycyjnych” zabawek lub pomocy dydaktycznych, remont lub modernizacja lokalu. Pierwsza z wymienionych potrzeb została wskazana przez ponad cztery piąte respondentów, a dwie kolejne przez blisko trzy czwarte badanych. Ponad połowa respondentów wśród potrzeb wskazała również zakup sprzętu komputerowego, multimedialnego lub elektronicznego, zakup mebli, przygotowanie miejsca do zabaw na dworze¹⁶⁰.

Jak wskazały wyniki badań do potencjalnych barier w dostępie do edukacji przedszkolnej należą: deficyt miejsc w przedszkolach, zbyt krótki czas opieki oferowanej przez przedszkola oraz

¹⁵⁷ *Kształcenie zawodowe w województwie opolskim w kontekście reformy kształcenia zawodowego*. Zarząd Województwa Opolskiego. Opole 2011, s. 19-21.

¹⁵⁸ Por. *Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji...*, op. cit.

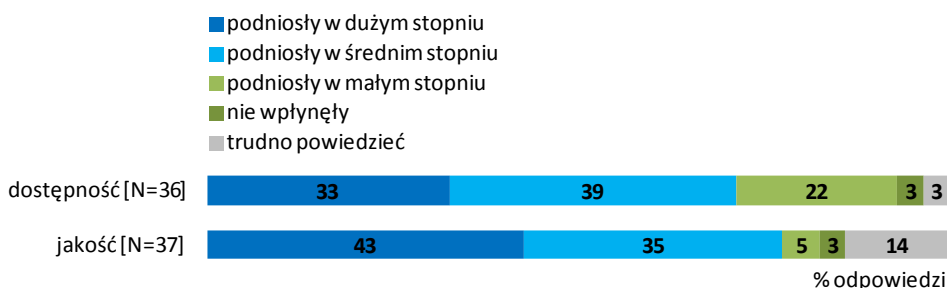
¹⁵⁹ GUS, BDL, wg stanu na 2014r.

¹⁶⁰ Por. *Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji...*, op. cit.

koszty, których rodzice nie są w stanie (lub nie są skłonni) pokryć. Przedszkola w województwie opolskim w czerwcu 2012 r. były czynne średnio przez 8 godzin i 30 minut dziennie. Pod względem godzin otwarcia występują znaczne różnice w zależności od rodzaju gminy. W gminach miejskich średni czas funkcjonowania przedszkoli (10 godzin i 8 minut) był o około dwie godziny dłuższy, niż w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich (w obu przypadkach 8 godzin i 10 minut). Dostępność edukacji przedszkolnej można rozumieć również jako możliwość uczestniczenia przez dziecko w przydatnych mu zajęciach. Z badań ankietowych przeprowadzonych z rodzicami wynika, że w roku 2011/2012 w przybliżeniu co drugie dziecko brało udział we wszystkich dodatkowo płatnych zajęciach oferowanych mu przez przedszkole, do którego uczęszczało; troje na dziesięcioro dzieci uczestniczyło w części odpłatnych zajęć, natomiast blisko co piąte nie brało udziału w żadnych takich zajęciach.

Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach EFS i EFRR w województwie opolskim wskazała, że realizowane projekty wpłynęły pozytywnie na dostępność, jak i jakość opieki przedszkolnej. Zdaniem jednej trzeciej przedstawicieli JST, które wykorzystywały wsparcie z Poddziałania 9.1.1 PO KL na zwiększenie dostępności opieki przedszkolnej, przeprowadzone projekty w dużym stopniu doprowadziły do uzyskania tego efektu. Dwie piąte oceniły, że projekty podniosły dostępność opieki w średnim stopniu, a nieco ponad jedna piąta – że w niewielkim. Ocena wpływu Poddziałania 9.1.1 PO KL na jakość opieki przedszkolnej wypadła jeszcze bardziej korzystnie: ponad dwie piąte respondentów uznało, że sytuacja poprawiła się pod tym względem w dużym stopniu, a ponad jedna trzecia – że w średnim.

Wykres 24. Ocena wpływu projektów realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL na dostępność oraz na jakość opieki przedszkolnej według przedstawicieli JST (%)¹⁶¹

Źródło: Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji..., op. cit.

Rodzice dzieci, które w ramach projektów współfinansowanych z Poddziałania 9.1.1 PO KL wzięły udział w dodatkowych zajęciach, ocenili trafność tych zajęć bardzo wysoko. W zależności od rodzaju zajęć, ośmiu lub dziewięciu na dziesięciu rodziców uznało je za zdecydowanie przydatne dla swojego dziecka. Oceny były podobnie wysokie niezależnie od rodzaju gminy. Rodzice podobnie wysoko ocenili dodatkowe zajęcia pod względem wpływu, jaki wywarły na ich dzieci. Zajęcia każdego rodzaju zostały uznane za zdecydowanie korzystne przez co najmniej siedmiu na dziesięciu spośród rodziców, którzy posłali na nie swoje dziecko. Dodatkowym pożytkiem płynącym z zajęć sfinansowanych w przedszkolach w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL było podniesienie kompetencji pracowników przedszkola. Uzyskanie takiego efektu potwierdziło zdecydowanie dwie piąte spośród dyrektorów przedszkoli, w których przeprowadzono dodatkowe zajęcia dla dzieci, a podobnie liczna grupa sądziła, że taki efekt raczej wystąpił. Z kolei przy okazji zajęć dla rodziców zdecydowanie podniosły się umiejętności pracowników około jednej czwartej przedszkoli, w których takie zajęcia zostały zorganizowane, a w blisko dwóch trzecich placówek raczej się to udało. Opinie przedstawicieli przedszkoli wskazują na wysoką przydatność sprzętu zakupionego ze środków uzyskanych w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL. W prawie wszystkich przedszkolach wyposażenie okazało się zdecydowanie

¹⁶¹ Pominięto odpowiedzi respondentów, którzy uważali, że realizowane przez nich projekty nie miały na celu podniesienia dostępności ani jakości opieki przedszkolnej.

przydatne do prowadzenia zajęć finansowanych w ramach projektów, a w czterech piątych placówek – do prowadzenia zajęć realizowanych poza projektami¹⁶².

Istotnym kryterium oceny projektów jest ich trwałość. Żadne z dwóch przedszkoli założonych przy wsparciu z Poddziałania 9.1.1 PO KL i objętych badaniem nie jest zagrożone likwidacją. Spośród efektów przedsięwzięć polegających na wspieraniu już istniejących przedszkoli, stosunkowo najczęściej zachowywane są dodatkowe miejsca: wciąż istnieją w prawie połowie przedszkoli, w których zostały utworzone. Dodatkowe bezpłatne zajęcia są dostępne w zaledwie trzech na dziesięć przedszkoli, w których były prowadzone w ramach projektu. W mniej niż jednej piątej przedszkoli utrzymano dodatkowy personel, zatrudniony w ramach projektu, a jeszcze rzadziej zachowano wydłużony czas pracy przedszkola lub kontynuowano prowadzenie zajęć dla rodziców¹⁶³.

Sieć placówek szkolnych

Województwo opolskie charakteryzuje się gęstą i adekwatną do potrzeb społecznych siecią placówek szkolnych. W województwie opolskim jest około 151 tys. uczniów. Dane SIO wskazują, że w roku szkolnym 2013/2014 ok. 4 tys. to uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

W roku szkolnym 2012/2013 w województwie opolskim było 397 szkół podstawowych, 172 gimnazja, 50 techników oraz 48 zasadniczych szkół zawodowych (tabela 15).

Tabela 15. Edukacja wg szczebli kształcenia w roku szkolnym 2012/2013 w województwie opolskim

Wyszczególnienie	liczba placówek	uczniowie	absolwenci
Wychowanie przedszkolne	458	7366 ¹⁶⁴	-
Szkoły podstawowe	397	49716	8895
Gimnazja	172	28418	9776
Szkoły przysposabiające do pracy	18	284	52
Licea ogólnokształcące	52	11808	4245
Licea profilowane	5	284	168
Uzupełniające licea ogólnokształcące	3	51	46
Zasadnicze szkoły zawodowe	48	6044	2216
Technika uzupełniająca	0	0	0
Technika	50	14032	3367
Ogólnokształcące szkoły artystyczne	3	248	35
Szkoły policealne	57	6824	1884
Szkoły wyższe	6	32513	11310

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Opolskiego, Urząd Statystyczny w Opolu, Opole 2013.

W odniesieniu do danych krajowych młodzież w regionie od lat charakteryzuje się większym zainteresowaniem kształceniem zawodowym, w związku z czym jest relatywnie więcej uczniów i absolwentów szkół zawodowych niż średnio w kraju.

W porównaniu do roku szkolnego 2005/2006 w roku szkolnym 2012/2013 zmniejszyła się liczba szkół podstawowych o 12%, gimnazjów o 8% i szkół ponadgimnazjalnych o 36%. Porównując dane Systemu Informacji Oświatowej, dotyczące liczby uczniów z 2007 roku (stan na 30.09) oraz 2013 (stan na 30.09) odnotowano średni spadek uczniów o ponad 22%. Najmniejszy spadek odnotowano w technikum – 5,7%, gdy w tym czasie w szkołach podstawowych – 15,6%, gimnazjach – 25,7%, liceach ogólnokształcących – 31,3%, zasadniczych szkołach zawodowych – 27,8%. Najmniejszy spadek liczby uczniów w technikach, wynikając z procesów demograficznych, spowodowany był znaczącym

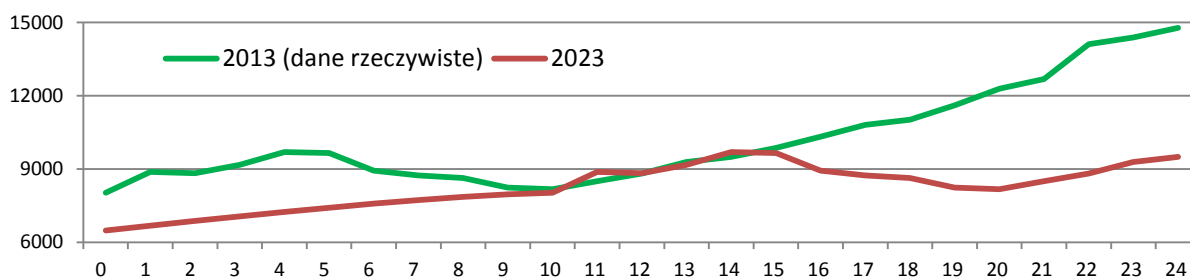
¹⁶² Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji..., op. cit., str. 49 i dalej

¹⁶³ Tamże, s. 52.

¹⁶⁴ Dzieci w wieku 6 lat.

wzrostem zainteresowania młodzieży kształceniem w tych szkołach. Jednocześnie liczba nauczycieli w okresie od września 2008 r. do marca 2014 r. zmniejszyła się o ponad 6%. Szacuje się, na podstawie danych demograficznych, że w najbliższych latach nastąpi spadek liczby uczniów na poszczególnych etapach kształcenia (wykres 25). Liczba szkół zostanie dostosowana do liczby uczniów w poszczególnych latach, przy jednoczesnym dalszym spadku liczby nauczycieli. Na powyższe decyzje będą miały wpływ: zasady finansowania oraz wysokość subwencji oświatowej, aktywność środowiska lokalnego oraz możliwości wsparcia przez organy prowadzące.

Wykres 25. Rzeczywista i orientacyjna liczba mieszkańców województwa opolskiego w 2013 i 2023 roku wg wybranych pojedynczych roczników – do 24 roku życia (wariant bezmigracyjny)

Źródło: Opracowanie własne

W woj. opolskim wg stanu na dzień 31.03.2014 było 19 404 nauczycieli., w tym 10 596 nauczycieli dyplomowanych, 2 871 kontraktowych, 4 581 mianowanych, 726 nauczycieli stażystów oraz 529 bez st. awansu zawodowego, 35 bez st. awansu zawodowego na podstawie art.10 ust.9 KN oraz 66 bez st. awansu zawodowego na podstawie art.7 ust.1a-1d KN. W porównaniu z wrześniem 2008 r. odnotowano średni spadek liczby nauczycieli o 6,17%. Procesy demograficzne wskazują, że w najbliższych kilkunastu latach jakość edukacji będzie zależała przede wszystkim od kompetencji obecnie pracujących nauczycieli. Zmieniające się potrzeby i wyzwania wymagają wsparcia nauczycieli w rozwoju swoich kompetencji głównie w obszarze wykorzystywania nowoczesnych metod nauczania i aktywizacji uczniów oraz pracy wychowawczej. Analizy przeprowadzane przez Regionalne Centrum Rozwoju Edukacji w Opolu wskazują na niski stopień wykorzystywania nowoczesnych, w tym multimedialnych środków dydaktycznych w procesie nauczania.

Kształcenie ogólne

Jak wskazała przeprowadzona ewaluacja, w latach 2007-2011 sytuacja szkół prowadzących kształcenie ogólne w województwie opolskim polepszyła się w większości obszarów. Najbardziej powszechna była poprawa pod względem kompetencji nauczycieli, a także wyposażenia w sprzęt ICT oraz w pomoce dydaktyczne. Mimo to baza dydaktyczna pozostaje elementem potencjału szkół, w przypadku którego zakładane cele zostały osiągnięte w mniejszym stopniu, niż w innych obszarach. Średnie wyniki sprawdzianu zdanego przez uczniów w szóstej klasie szkoły podstawowej oraz egzaminu gimnazjalnego, a także zdawalność matur, nie odbiegły w województwie od wyników ogólnokrajowych. Najczęstszą przeszkodą w rozwoju szkół, zgłaszaną przez ich dyrektorów, był brak wystarczającego finansowania zakupu wyposażenia. Na kolejnych miejscach (pod względem odsetka dyrektorów, przez których zostały wskazane) znalazły się: deficyt środków na prowadzenie zajęć dodatkowych dla uczniów oraz nadmierne obciążenie pracowników szkoły zadaniami sprawozdawczymi lub administracyjnymi¹⁶⁵.

Wyniki badania ewaluacyjnego¹⁶⁶ wskazały, że wskazywane przez dyrektorów bariery ograniczające możliwości osiągnięcia celów rozwojowych szkół mają przeważnie charakter finansowy.

¹⁶⁵ Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach EFS i EFRR w województwie opolskim, *Dyspersja*, Warszawa 2013, s. 164.

¹⁶⁶ Zob. Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach EFS i EFRR w województwie opolski, *Dyspersja*, Warszawa 2013.

Zdecydowanie najczęściej za przeszkody uznawano niewystarczającą dostępność środków na wzmacnianie bazy edukacyjnej. Po około dwie trzecie dyrektorów wskazało niewystarczające fundusze na przebudowę lub remont budynku oraz deficyt funduszy na zakup lub modernizację wyposażenia, a połowa – brak dostatecznych środków na prowadzenie zajęć dodatkowych dla uczniów. Wśród barier wskazanych przez co najmniej połowę dyrektorów znalazło się również nadmierne obciążenie pracowników szkoły zadaniami sprawozdawczymi lub administracyjnymi. Kolejne miejsca zajęły problemy związane z sytuacją uczniów. Dwie piąte dyrektorów wskazało trudności uczniów w nauce wynikające ze złej sytuacji ich rodzin a ponad jedna trzecia – tego samego rodzaju trudności, lecz wynikające z wykonywania przez rodziców pracy za granicą¹⁶⁷.

Powszechnym elementem projektów realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL były dodatkowe zajęcia dla uczniów. Zdecydowana większość dodatkowych zajęć przeprowadzonych w szkołach podstawowych w ramach Poddziałania 9.1.2 uzyskała od dyrektorów tych szkół pozytywne oceny. Grupa zajęć, w przypadku których co najmniej trzy czwarte dyrektorów uznało, że miały zdecydowanie korzystny wpływ na uczestniczące w nich dzieci, obejmuje: zajęcia logopedyczne, kółka dla szczególnie uzdolnionych uczniów, zajęcia z zakresu technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT), zajęcia dla dzieci z trudnościami w czytaniu i pisaniu, wyjścia na imprezy kulturalne lub wycieczki, zajęcia z nauk matematyczno-przyrodniczych, zajęcia artystyczne, języki obce, gimnastykę korekcyjną oraz zajęcia dla dzieci z trudnościami w zdobywaniu umiejętności matematycznych¹⁶⁸.

Pozytywne opinie o zajęciach przeprowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL wyrazili również dyrektorzy szkół prowadzących kształcenie na kolejnych stopniach edukacji. Ośmiu na dziesięciu dyrektorów gimnazjów i liceów, w których prowadzono zajęcia w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, odnotowało zdecydowanie pozytywny wpływ na uczniów dodatkowych zajęć matematyczno-przyrodniczych oraz kółek dla uczniów szczególnie uzdolnionych. Co najmniej siedmiu na dziesięciu respondentów zaobserwowało taki wpływ także w przypadku zajęć wyrównawczych z podstawy programowej, wyjść na imprezy kulturalne lub wycieczki, dodatkowych zajęć z języków obcych oraz spotkań z pedagogiem lub psychologiem¹⁶⁹.

Kształcenie zawodowe

W roku szkolnym 2013/2014 w województwie opolskim w szkołach zawodowych uczyło się ok. 25 tys. osób¹⁷⁰. W ogólnej liczbie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych około 21% stanowili absolwenci szkół zawodowych.

Wyniki badania ewaluacyjnego¹⁷¹ wskazały, że w ostatnich latach sytuacja szkół zawodowych uległa poprawie przede wszystkim pod względem kompetencji nauczycieli, ale również w większości innych obszarów. W stosunkowo najmniejszym stopniu w szkołach udało się osiągnąć cele dotyczące zdobycia lepszego wyposażenia, zwłaszcza służącego do praktycznej nauki zawodu. Co czwarta szkoła nie dysponuje żadną pracownią, w której uczniowie mogliby odbywać praktyczną naukę zawodu. Niewystarczające fundusze na wzmocnienie bazy dydaktycznej były najbardziej powszechną barierą w rozwoju szkolnictwa zawodowego¹⁷². Tymczasem spośród wszystkich wolnych miejsc pracy oferowanych przez gospodarkę w województwie opolskim, w końcu 2013 r. 28% skierowanych było dla operatorów oraz monterów maszyn i urządzeń, a 25,5% dla robotników przemysłowych i rzemieślników, czyli dla grup typowo zawodowych (tabela 16).

¹⁶⁷ Tamże, s. 98.

¹⁶⁸ Tamże, s. 106.

¹⁶⁹ Tamże, s. 108.

¹⁷⁰ Dane SIO, stan na 30.09.2013

¹⁷¹ *Zob. Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach EFS i EFRR w województwie opolski, Dyspersja, Warszawa 2013.*

¹⁷² Tamże, s. 268.

Tabela 16. Struktura wolnych miejsc pracy w województwie opolskim wg grup zawodów (grupy wielkie) w końcu grudnia 2013 roku

Grupy zawodów	Udział
Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	28,0%
Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	25,5%
Specjaliści	17,5%
Pracownicy biurowi	8,8%
Pracownicy usług i sprzedawcy	8,7%
Technicy i inny średni personel	5,5%
Pracownicy przy pracach prostych	3,4%
Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy	2,5%
Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	0,1%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Opolu

Województwo charakteryzuje się stosunkowo dużą powtarzalnością tych samych zawodów w szkołach ponadgimnazjalnych, a zarazem niewystarczającym dopasowaniem oferty kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy¹⁷³. Wyniki badania ewaluacyjnego wskazują, że:

- w najbliższych latach uczniom wszystkich kierunków będą potrzebne staże lub praktyki zawodowe u pracodawców,
- pracownikom szkół zawodowych będzie potrzebny udział w szkoleniach lub studiach związanych z wykonywaną pracą,
- w latach 2014-2020 potrzebne będzie inwestowanie w bazę edukacyjną placówki, poprzez prace budowlane lub remontowe albo doposażenie¹⁷⁴.

Spośród innych potrzeb na lata 2014-2020, przewidywanych przez dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe, najpowszechniej – przez około trzy piąte respondentów – za potrzebne jest uważane wprowadzenie lub zwiększenie pomocy stypendialnej dla najlepszych uczniów oraz pomocy w zakresie wyposażenie uczniów w podręczniki i przybory szkolne. Dwie piąte nauczycieli dostrzega potrzebę wprowadzenia lub zwiększenia pomocy dla uczniów w zakresie dojeżdżania do szkoły¹⁷⁵.

Oprócz szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe istotną rolę w wyposażeniu uczniów w kompetencje, na które występuje popyt na rynku pracy, mogą odegrać pracodawcy. Priorytetowymi obszarami współpracy pomiędzy szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe a pracodawcami, w zakresie dostosowywania kwalifikacji absolwentów do potrzeb rynku pracy, są: organizowanie praktyk zawodowych i staży uczniów w zakładach pracy, udział w formułowaniu programów nauczania przedmiotów zawodowych, współfinansowanie wyposażenia do praktycznej nauki zawodu w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe. Ewaluacja wskazała, że należy dążyć do sytuacji, w której współpraca pomiędzy szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe ma charakter systematyczny i wielopłaszczyznowy¹⁷⁶. Aktualnie szkoły zawodowe zamierzają podjąć współpracę z pracodawcami, gdzie część szkolenia mogłaby być realizowana bezpośrednio u pracodawców.

Zdawalność egzaminów zawodowych nie jest w pełni satysfakcjonująca. W sesji letniej 2011 r. do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe, przystąpiło w województwie po raz pierwszy łącznie 5,7 tys. absolwentów szkół zawodowych różnego szczebla, z tego dyplom otrzymało 3,7 tys., co stanowiło 65,9% ogółu zdających. Absolwenci zdawali egzamin w 30 zawodach tzw. robotniczych

¹⁷³ We wrześniu 2014 roku wśród zarejestrowanych bezrobotnych w województwie opolskim było 339 absolwentów szkół zawodowych (dane WUP Opole).

¹⁷⁴ Tamże, s. 273.

¹⁷⁵ Tamże, s. 273.

¹⁷⁶ Tamże, s. 274.

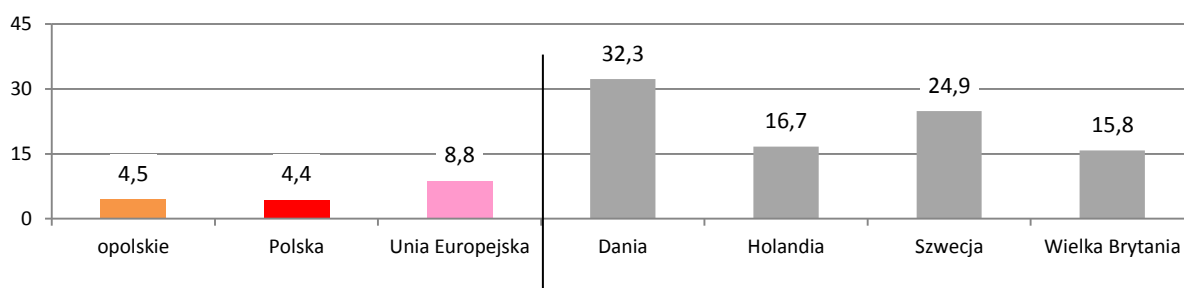
uzyskując zdawalność na poziomie 73,4% i w 46 zawodach na poziomie technikum i szkoły policealnej gdzie średnia zdawalność wyniosła 63,7%¹⁷⁷.

Badania Opolskiego Obserwatorium Rynku Pracy wskazują, że ok. 60% absolwentów szkół ponadgimnazjalnych o profilu zawodowym, uzupełnia swoją wiedzę. Naukę kontynuuje 70% absolwentów techników oraz 50% absolwentów zasadniczych szkół zawodowych, w tym więcej kobiet niż mężczyzn. Absolwentki zasadniczych szkół zawodowych przeważnie uzupełniają wiedzę w uzupełniających liceach ogólnokształcących, natomiast absolwenci w technikach. Wśród absolwentów techników, kobiety częściej wybierały kontynuację kształcenia na uniwersytetach, natomiast mężczyźni wybierali częściej kierunki politechniczne. Wśród badanych $\frac{3}{4}$ absolwentów planowało zatrudnienie, z czego częściej absolwenci zasadniczych szkół zawodowych. W pół roku po zakończeniu szkoły 50% badanej młodzieży szkół ponadgimnazjalnych nie pracowała, z czego 20% zarejestrowała się w urzędach pracy. Rejestrowali się częściej absolwenci zasadniczych szkół zawodowych (28% ogółu), niż absolwenci techników (13%). Spośród korzystających ze wsparcia urzędów pracy, 44% otrzymało ofertę zatrudnienia, 13% udzielono doradztwa zawodowego, 5% skierowano na szkolenia i 4% do odbycia stażu. Ponadto w pół roku po zakończeniu szkoły zatrudnienie podjęło 49% absolwentów zasadniczych szkół zawodowych (w tym 0,3% podjęło własną działalność) oraz 29% absolwentów techników (w tym 0,9% prowadziło własną działalność)¹⁷⁸. W przypadku absolwentów szkół ponadgimnazjalnych kształcenia ogólnego ponad 90% kontynuuje kształcenie w szkołach wyższych, kilka procent w szkołach policealnych.

Udział mieszkańców w kształceniu ustawicznym jest niski

Szanse na rynku pracy bezsprzecznie zwiększa uczestnictwo w różnych formach kształcenia ustawicznego. Uzyskanie nowych kwalifikacji, podwyższenie wykształcenia, czy też nabycie nowych umiejętności, wpływa na pozyskanie i utrzymanie pracy lub prowadzenie własnej działalności. Tymczasem głównym problemem polskiego – a w jeszcze większym stopniu opolskiego – systemu kształcenia ustawicznego jest niski udział osób w wieku 25-64 lata w formalnym kształceniu ustawicznym. Wg danych Eurostatu, w 2011 roku jedynie 4,4% mieszkańców Polski z tej grupy uczestniczyło w formach kształcenia ustawicznego, co klasyfikuje nasz kraj bardzo nisko w Unii Europejskiej. Na tym tle nie lepiej wygląda również sytuacja województwa opolskiego, dla którego wskaźnik ten wyniósł ok. 4,5% (Wykres 26).

Wykres 26. Udział osób w wieku 25-64 lata w kształceniu ustawicznym w województwie opolskim, Polsce i wybranych krajach w 2011 roku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Znaczna część mieszkańców podnosi swoje kwalifikacje także w ramach kształcenia pozaformalnego. W Polsce mniej więcej co piąty dorosły mieszkaniec uczestniczy w tej formie podnoszenia kwalifikacji¹⁷⁹, przy czym na wsi zaledwie co siódmy, a w miastach co czwarty. Mniej

¹⁷⁷ Analiza wyników egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe w województwie opolskim w sesji letniej 2011 r., Kuratorium Oświaty w Opolu, Opole 2012, materiał powielony.

¹⁷⁸ Wojewódzki Urząd Pracy w Opolu. *Losy absolwentów szkół zawodowych i wyższych województwa opolskiego*. Opole 2012 r.

¹⁷⁹ Średnio w Unii Europejskiej w kształceniu pozaformalnym uczestniczy 38,4% mieszkańców w wieku 25-64 lata.

więcej 60% osób nie uczestniczy w żadnej formie kształcenia. Udział mieszkańców w kształceniu pozaformalnym spada co do zasady wraz z wiekiem. Stosunkowo niski jest też wśród osób o niższych kwalifikacjach¹⁸⁰.

Tabela 17. Udział osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu pozaformalnym w 2011 r. w Polsce wg wybranych grup (w %)

Grupy	Udział
Mężczyźni	20,6
Kobiety	21,4
Mieszkańcy miast	25,2
Mieszkańcy wsi	14,0
Pracujący	29,1
Bezrobotni	9,7
Osoby z wykształceniem wyższym	43
Osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym	9,9
Osoby z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym lub bez formalnego wykształcenia	10,8
Ogółem	21,0

Uwaga: dane dla grup wg wykształcenia obejmują osoby w wieku 18-69 lat

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie

1.2.10. Inwestycje w infrastrukturę społeczną

Wykonane analizy wskazują, że województwo opolskie doświadcza i w najbliższych latach doświadczać będzie istotnych przemian społeczno-gospodarczych. Badania oraz długookresowe opracowania prognostyczne zgodne są co do oceny tendencji zmian demograficznych w województwie opolskim. Obserwowany i przewidywany spadek liczby ludności, przy jednoczesnym narastającym starzeniu się populacji, nowych wzorcach postaw i zachowań prokreacyjnych, tworzą nową sytuację na rynku pracy i w innych obszarach rzeczywistości społeczno-gospodarczej¹⁸¹.

Kwestie demograficzne realnie wpływają i wpływać będą na społeczeństwo oraz gospodarkę regionu – kształtować będą sytuację zarówno w obszarze ochrony zdrowia, edukacji, popycie na towary i usługi oraz szeroko pojętym rynku pracy. Szczególnym wyzwaniem w tym kontekście jest zapewnienie odpowiedniej infrastruktury społecznej, odpowiadającej na zmieniające się uwarunkowania społeczno-gospodarcze. W tym kontekście na szczególną uwagę zasługują m.in.:

- niewystarczająca do potrzeb infrastruktura dla osób starszych i z niepełnosprawnościami - duża część działań prowadzonych jest w ograniczonym wymiarze, co sprawia, że potrzeby osób starszych w niektórych dziedzinach życia nie są zaspokajane w oczekiwanym stopniu;
- wyniki wykonanych prognoz demograficznych wskazujących, że do 2020 r., w porównaniu do 2012 r. liczba mieszkańców województwa w wieku 65 lat i więcej wzrośnie o prawie 25%, co zwiększać będzie popyt na usługi skierowane do osób starszych;
- niższy średni wiek dezaktywacji zawodowej niż przeciętnie w Unii Europejskiej powiązany z prognozowanym spadkiem liczby ludności w wieku produkcyjnym (konieczność utrzymania mieszkańców w zdrowiu);
- wydłużanie się przeciętnego trwania życia, zarówno kobiet i mężczyzn, zwiększające popyt na usługi geriatryczne;
- niewystarczająca infrastruktura z zakresu ginekologii, neonatologii oraz specjalistycznej opieki nad ciężarną, matką oraz noworodkiem (w tym infrastruktura wczesnego

¹⁸⁰ Zob. *Kształcenie dorosłych 2011*, Główny Urząd Statystyczny w Warszawie, Warszawa 2013.

¹⁸¹ *Mechanizmy zaradcze względem problemów na rynku pracy w województwie opolskim – analiza w oparciu o przeprowadzone badania oraz wiedzę ekspercką*, PIN-Institut Śląski, Opole 2010.

wykrywania wad rozwojowych u niemowląt i dzieci oraz z zakresu prawidłowego rozwoju w okresie noworodkowym).

Rewitalizacja

Obok wyzwań wynikających z uwarunkowań demograficznych szczególnym wyzwaniem jest poprawa spójności społecznej i terytorialnej w miastach, po wielokroć narażonych na kumulację negatywnych zjawisk, zarówno społecznych, gospodarczych, środowiskowych, jak i przestrzennych. Miasta województwa opolskiego, tak jak i w całej Polsce borykają się z wieloma wyzwaniami rozwojowymi – problemami społecznymi i gospodarczymi wynikającymi z upadku tradycyjnych gałęzi przemysłu, utraty dotychczasowych funkcji, globalizacji czy też spowolnienia gospodarczego. W niektórych ośrodkach miejskich lub/i na niektórych ich obszarach (dzielnicach) doszło do kumulacji negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, przestrzennych i środowiskowych oraz do degradacji fizycznej, gospodarczej i społecznej. Obszarami koncentrującymi te negatywne zjawiska i problemy w organizmach miast województwa opolskiego są: tereny poprzemysłowe¹⁸², tereny zaniedbanych dzielnic i osiedli fabrycznych, tereny blokowisk, które zwłaszcza w największych miastach regionu stanowią znaczny udział w zasobach mieszkaniowych, tereny powojskowe, tereny pogórnice.

Cechą charakterystyczną współczesnych miast jest ich złożona struktura przestrzenna, społeczna i gospodarcza. W tkance miejskich organizmów szczególnej uwagi wymagają obszary, w których występuje kumulacja negatywnych zjawisk. Charakterystyczne dla tych terenów – wysoka stopa bezrobocia, niski poziom aktywności gospodarczej, wyższe natężenie występowania zjawisk patologicznych powodują, że nawet podstawowe potrzeby społeczne na tych obszarach nie są zaspokajane w odpowiednim stopniu. Coraz mocniej zaznacza się w przestrzeni nierówność społeczna – występowanie obszarów biedy, patologii i zagrożenia przestępczością, obok terenów zamieszkałych przez ludzi zamożnych o ustabilizowanym statusie społecznym. Z uwagi na duże znaczenie, jakie dla egzystencji i rozwoju miast ma problematyka zdegradowanych i zaniedbanych terenów, w strukturach przestrzennych wielu miast województwa opolskiego szczególną wagę przypisuje się potrzebom ponownego ożywienia tych terenów pod względem społecznym i gospodarczym¹⁸³.

Ochrona zdrowia

Zmiany demograficzne, rozwój medycyny, wiedzy oraz świadomości pacjentów wymagają stworzenia warunków zapewniających zwiększenie efektywności regionalnego systemu ochrony zdrowia oraz poprawę dostępności usług zdrowotnych w regionie. Wyzwaniem dla regionu jest przeprowadzenie działań modernizujących i uzupełniających infrastrukturę i wyposażenie placówek w nowoczesny sprzęt medyczny. Wprowadzanie nowoczesnych technologii diagnostycznych i terapeutycznych, zakup i wymiana zamortyzowanego sprzętu oraz dostosowanie liczby aparatów medycznych do potrzeb regionu służyć będą zwiększeniu dostępu do specjalistycznych usług medycznych. Należy zwrócić uwagę na zjawisko starzenia się sprzętu i związane z tym jego zużycie, a w efekcie konieczność wymiany.

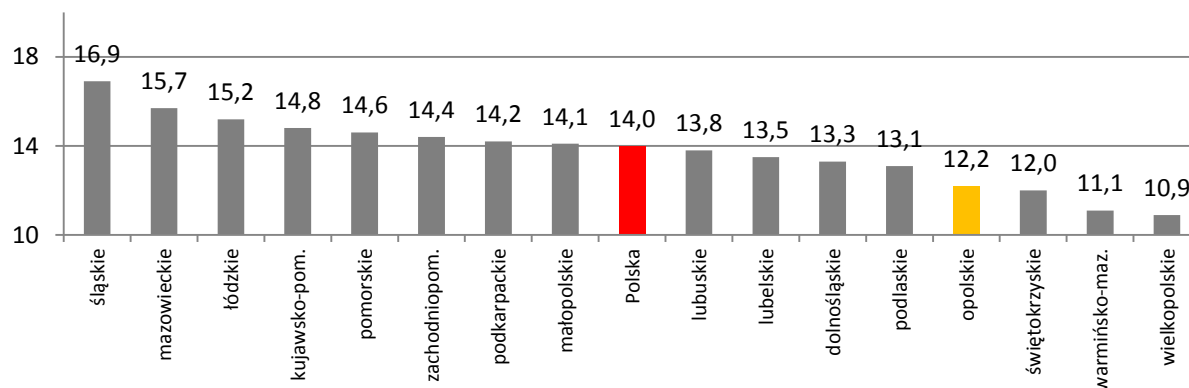
Wpływ aparatury medycznej w procesie diagnostyczno-leczniczym na stan zdrowia jest oczywisty. W procesie diagnostyczno-leczniczym zastosowanie aparatury medycznej jest jedynie jednym z jego ogniw, ale dość często decydującym o dalszych losach pacjenta. Słaba dostępność lub brak dostępności określonej aparatury wpływa na opóźnienie rozpoznania lub na nierozpoznanie chorób, niosąc negatywne następstwa dla dalszego leczenia i jego efektów. Tymczasem z przeprowadzonej oceny zasobów aparaturowych w poszczególnych województwach wynika, że

¹⁸² Tereny poprzemysłowe – obszary, które przestały być miejscem produkcji przemysłowej lub przestały pełnić funkcje pomocnicze dla tej produkcji w obrębie zakładów przemysłowych, łącznie z obszarami niedokończonych inwestycji przemysłowych – wg Domański B., 2000, *Restrukturyzacja terenów poprzemysłowych w miastach [Transformation of derelict industrial land in towns and cities]* (w:) Z.Ziobrowski, D.Ptaszycka-Jackowska, A.Rębowska, A.Geissler (red.) *Rewitalizacja, rehabilitacja i restrukturyzacja – odnowa miast*. Kraków: Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej Oddział w Krakowie, s. 107-142

¹⁸³ *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.*, Sejmik Województwa Opolskiego, Opole 2012, s. 63-64.

opolskie jest jednym z czterech województw o najniższym wskaźniku nasycenia w wysokospecjalistyczną aparaturę medyczną (wykres 27)¹⁸⁴.

Wykres 27. Zasoby województw w wysokospecjalistyczną aparaturę medyczną w 2012 roku we wskaźnikach na 100 tys. mieszkańców¹⁸⁵

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Policy paper dla ochrony zdrowia..., s. 106

Przeprowadzona analiza wskazuje na kilka obszarów problemowych wymagających wsparcia w województwie opolskim. Należą do nich m.in. obszary związane z:

- opieką nad matką i dzieckiem, co wiąże się z niedostateczną, charakteryzującą się najdłuższym stażem użytkowania aparaturą oddziałów noworodkowych. Celują w tym inkubatory (średni wiek około 20 lat), aparaty do kardiologii (KTG), ogrzewacze noworodków i sprzęt wspomagający oddychanie noworodków. Do najstarszego sprzętu endoskopowego należą kolposkopy¹⁸⁶. Dodatkowo stosunkowo wysoka liczba noworodków urodzonych przedwcześnie oraz możliwe dalsze pogłębienie się tego zjawiska wpływa na konieczność dostosowania oddziałów neonatologicznych. Szczególnie istotny w tym kontekście jest zakup niezbędnego sprzętu medycznego.
- geriatrią – wiążącą się z wydłużaniem przeciętnego trwania życia oraz wzrostem liczby osób w wieku wymagającym opieki geriatrycznej. Słabą stroną regionu w tym kontekście jest infrastruktura w kompleksowej opiece nad osobami starszymi, przewlekle chorymi, niesamodzielnymi, niewystarczająca liczba opiekunów oraz dostęp do opieki długoterminowej i paliatywno-hospicyjnej¹⁸⁷. Na oddziałach geriatrycznych w woj. opolskim w 2013 r. było zaledwie 66 łóżek, co w porównaniu do liczby osób w wieku poprodukcyjnym oraz prognozowanym wzrostem liczby osób w tej grupie jest niewystarczające do potrzeb. W regionie oddziały opiekuńczo-lecznicze dysponowały 715 miejscami przy dwukrotnie większej liczbie pacjentów objętych opieką (w ciągu 2011 r.). Hospicja stacjonarne dysponowały 47 miejscami, a pacjentów objętych opieką było 558. W województwie funkcjonuje najmniej jednostek opieki paliatywnej w porównaniu do innych województw w kraju. Wzrost populacji osób starszych będzie skutkował większym popytem na usługi opieki medycznej przeznaczone dla tej grupy wiekowej.
- chorobami cywilizacyjnymi, w tym nowotworami złośliwymi – wiążącymi się m.in. z niedoborem infrastruktury, zwłaszcza w zakresie kompleksowego leczenia nowotworów

¹⁸⁴ Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020. Krajowe ramy strategiczne, Ministerstwo Zdrowia, Warszawa, wrzesień 2014 r., s. 106.

¹⁸⁵ Dotyczy następujących aparatów: rezonans magnetyczny, tomograf komputerowy, tomograf pozytonowy, gammakamera, analizator biochemiczny, akcelerator liniowy, litotrypter, echokardiograf, elektroencefalograf, elektromiograf oraz aparat RTG z torem wizyjnym

¹⁸⁶ Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020. Krajowe ramy strategiczne, Ministerstwo Zdrowia, Warszawa, wrzesień 2014 r., s. 96.

¹⁸⁷ Strategia Ochrony Zdrowia dla województwa opolskiego na lata 2014-2020, Zarząd Województwa Opolskiego, Opole 2013.

oraz słabo rozwiniętym systemem kompleksowej diagnostyki i leczenia chorób nowotworowych¹⁸⁸. Na oddziałach onkologicznych w woj. opolskim w 2013 r. było 100 łóżek. W ujęciu względnym wskaźnik był niższy niż przeciętnie w Polsce.,

- *anestezjologią i intensywną terapią – jako obszarami kluczowymi w opiece nad chorymi w stanie zagrożenia życia. Przeprowadzona analiza SWOT wskazuje, że słabą stroną w tym kontekście jest niedobór infrastruktury w zakresie intensywnej terapii¹⁸⁹,*
- *opieką pooperalną, jako nieodzownym elementem procesu leczenia.*

E-usługi publiczne

Zainteresowanie mieszkańców korzystaniem z e-usług jest coraz większe, ale oferowane możliwości nie są w pełni wykorzystywane. Rozwój e-usług hamują zarówno bariery społeczne (w tym niewystarczające kompetencje cyfrowe¹⁹⁰) i technologiczne. W ostatnich latach wzrosła liczba mieszkańców korzystających z udogodnień oferowanych przez tzw. sektor TIK. Wraz z upowszechnianiem się nowych technologii wzrosła liczba użytkowników Internetu. Dowodzi to temu, że w Opolskiem należy podejmować dalsze intensywne prace pod względem informatyzacji¹⁹¹. Coraz więcej interakcji odbywa się drogą elektroniczną, w tym przy wykorzystaniu zaawansowanych platform wymiany czy prezentacji danych. Coraz większe są oczekiwania mieszkańców oraz przedsiębiorców dotyczące możliwości załatwiania wszelkich spraw drogą elektroniczną. Podczas ostatniego Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań ok. 11% mieszkańców dokonało samospisu drogą internetową¹⁹².

Badania wskazują, iż mieszkańcy województwa opolskiego w coraz większym stopniu oczekują, aby jak największa część ich interakcji z podmiotami publicznymi możliwa była za pośrednictwem Internetu. Na taką postawę wpływają w dużym stopniu procesy zachodzące w innych obszarach życia społeczno-gospodarczego, szczególnie w sektorze usług rynkowych (zakupy przez Internet, bankowość elektroniczna). Wiele osób oczekuje podobnych udogodnień także od podmiotów publicznych. Istotnym czynnikiem jest także specyficzna sytuacja województwa opolskiego. Z uwagi na obserwowaną w ostatnich latach emigrację zagraniczną, oczekiwania mieszkańców, aby sprawy urzędowe można było załatwiać drogą elektroniczną, są na Opolszczyźnie szczególnie duże.

W każdej gminie w woj. opolskim działa przynajmniej jedna usługa internetowa. Nie cieszą się jednak dużą popularnością. Dostępne przepływności w większych miejscowościach często nie różnią się od tych uzyskiwanych na terenie sołectw, jednak świadomość mieszkańców małych miejscowości o istnieniu na danym terenie e-usługi jest dużo niższa ze względu na brak pełnej informacji na ten temat¹⁹³. Badania wskazują, iż w województwie opolskim występują cztery podstawowe bariery związane z rozwojem e-usług, tj.:

- bariera wiedzy i braku potrzeb – mieszkańcy w niewielkim stopniu korzystają z oferowanych im usług, z drugiej strony brak jest pełnej gamy oferowanych e-usług mobilizujących do udziału w rozwoju ICT w regionie;

¹⁸⁸ Tamże

¹⁸⁹ Tamże

¹⁹⁰ W województwie opolskim 61,1% osób w wieku 16+ korzysta z Internetu (w Polsce 66,9%).

¹⁹¹ Por. J. Czapiński, T. Panek (red.), *Diagnoza społeczna 2013...*, op. cit., s. 328, 423 oraz *Stan rozwoju społeczeństwa informacyjnego w województwie opolskim oraz rekomendacje na lata 2011-2015. Studium wpływu inwestycji w rozwiązania TIK w przedsiębiorstwach i jednostkach sektora publicznego na wzrost gospodarczy województwa opolskiego w kontekście prognozowanej zmiany gospodarczej*: K. Głomb, Stowarzyszenie „Miasta w Internecie” i D. Czerniawska, Uniwersytet Warszawski, Tarnów – Opole, Wrzesień 2010 r., s. 6-7, 42. Wnioski z ww. badania wskazują także na konieczność zrównoważenia „twardych” inwestycji w rozwiązania ICT z działaniami „miękkimi” (np. e-rozwój, kompetencje cyfrowe).

¹⁹² Zob. *Spółeczeństwo informacyjne w liczbach*, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa 2012, s. 147.

¹⁹³ *Analiza rozwoju ICT w województwie opolskim*, Śląska Sieć Metropolitalna, Opole 2011, s. 38, materiał powielony.

- bariera braku środków dla operatorów związana z działaniami zmierzającymi do uruchomienia nowych usług świadczonych drogą elektroniczną;
- bariera wieku – dostęp do sieci jest najpopularniejszy wśród osób młodych, wraz ze wzrostem wieku mieszkańców udział wykorzystujących technologie ICT spada, zmniejsza się również świadomość oraz kwalifikacje informatyczne;
- bariera wykształcenia – dostęp do sieci najwyższy jest wśród osób z wykształceniem wyższym i średnim ogólnokształcącym, najmniej zainteresowanych dostępem do sieci jest w grupie osób z wykształceniem zawodowym¹⁹⁴.

W województwie opolskim stopień wykorzystania technologii teleinformatycznych w zakresie świadczenia usług mieszkańcom jest zróżnicowany. Jednostki samorządu terytorialnego udostępniają elektroniczne skrzynki podawcze, systemy informacji publicznej. Rośnie liczba rozwiązań wykorzystujących zasoby urzędów, jak i potencjał zatrudnionych pracowników. Jednak digitalizacja zasobów oraz cyfryzacja usług nie nadążają za wymaganiami i oczekiwaniami mieszkańców. Już prawie co ósmy dokument wpływa do urzędów w regionie w formie elektronicznej (trzecie miejsce w kraju). Pomimo tego stosowane rozwiązania nie są w regionie wystarczające do potrzeb:

- 92% urzędów nie posiada dokumentu strategicznego (strategia, plan, program) w zakresie rozwoju teleinformatycznego;
- urzędy z województwa opolskiego doświadczają najwyższych w Polsce problemów związanych ze zbyt małym budżetem na zadania związane z cyfryzacją działań i usług (85% respondentów);
- jedynie 38% urzędów udostępnia usługi elektroniczne inne niż oparte o tzw. wzór pisma ogólnego;
- 89% urzędów nie posiada usług, w ramach których sprawy można załatwić w pełni elektronicznie (usługi inne niż oparte o tzw. wzór pisma ogólnego);
- 65% urzędów nie prowadzi otwartych konsultacji społecznych przez Internet w sprawach leżących we właściwości Urzędu;
- 60% urzędów nie zapewnia pracownikom zdalnego dostępu do systemu poczty elektronicznej, dokumentów lub aplikacji Urzędu;
- mniej więcej co drugi stosuje wyłącznie papierowy obieg dokumentacji;
- 67% stron internetowych urzędów nie jest przystosowanych do obsługi przez telefony komórkowe i urządzenia mobilne (najwyższy odsetek w Polsce, *ex aequo* z podlaskim i wielkopolskim).

Urzędy w województwie opolskim za najważniejszy cel stawiają sobie informatyzację urzędów oraz usługi elektroniczne (ponad połowa respondentów wskazuje, że jest to główny cel związany z cyfryzacją). Dostęp szerokopasmowy, promocja korzystania z Internetu, edukacja cyfrowa oraz elektroniczny obieg dokumentacji cieszą się mniejszym zainteresowaniem¹⁹⁵. Nadal nie są w pełni zdigitalizowane zasoby kulturowe, naukowe i edukacyjne¹⁹⁶.

¹⁹⁴ Ibidem, s. 42-72.

¹⁹⁵ Zob. Wpływ cyfryzacji na działanie urzędów administracji publicznej w Polsce w 2012 r., Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, PBS, Warszawa 2012, s. 31-32.

¹⁹⁶ Digitalizację polskich zasobów kultury, prowadzoną przez biblioteki i muzea oraz ośrodki audiowizualne, charakteryzuje rozproszenie inicjatyw oraz brak koordynacji działań. Przyczyny takiej sytuacji to m.in. brak systemu finansowania prac digitalizacyjnych na szczeblu centralnym, niski poziom wiedzy na temat znaczenia digitalizacji zasobów kulturowych wśród osób zarządzających instytucjami pamięci oraz brak świadomości znaczenia gromadzenia i trwałego przechowywania naturalnych dokumentów cyfrowych dla polskiego dziedzictwa narodowego. Por. Raport końcowy z badania pt. *Analiza potrzeb infrastrukturalnych w obszarze dziedzictwa kulturowego, szkolnictwa artystycznego oraz infrastruktury kultury w Polsce w kontekście finansowania w ramach przyszłej perspektywy UE oraz zgodności z celami Strategii Europa 2020*

Infrastruktura szkolnictwa zawodowego

Jak wynika z analizy SWOT dla województwa opolskiego, przeprowadzonej na potrzeby Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r., istotną słabą stroną, obok występowania obszarów zdegradowanych, jest niedopasowanie strukturalne pomiędzy popytem a podażą na rynku pracy wynikające ze struktury kształcenia. Istotnym wyzwaniem i szansą jest natomiast wzrost presji na kształcenie ustawiczne i praktyczne. Jak wynika ze zrealizowanego badania ewaluacyjnego, wśród przeszkód uniemożliwiających pełną realizację celów rozwojowych szkół prowadzących kształcenie zawodowe, zdecydowanie najbardziej powszechne okazują się niewystarczające środki na poprawę stanu bazy edukacyjnej. Przeszło siedmiu na dziesięciu dyrektorów szkół wskazało jako problem niewystarczającą dostępność funduszy na przebudowę lub remont budynku oraz niewystarczającą dostępność funduszy na zakup lub modernizację wyposażenia¹⁹⁷.

Analiza Zarządu Województwa Opolskiego nt. *Kształcenia zawodowego w województwie opolskim w kontekście reformy kształcenia zawodowego*, wskazuje na szereg potrzeb szkolnictwa zawodowego, w kontekście wymagań egzaminacyjnych oraz dostosowania kształcenia zawodowego i praktycznego do potrzeb rynku pracy¹⁹⁸. Pracodawcy w różnych badaniach prowadzonych w ramach PO KL wskazują, że są niezadowoleni z przygotowania absolwentów szkół zawodowych. W jednym z badań, aż 57% pracodawców wskazało, że są niezadowoleni z absolwentów. Wśród przyczyn najczęściej wymieniono: zbyt mało zajęć praktycznych (46%), brak odpowiednich szkół i specjalności (27%) oraz niezadowalający poziom kształcenia (21,4)¹⁹⁹. W innym badaniu, jedynie 30% pracodawców wskazało, że absolwenci są dobrze przygotowani praktycznie do zawodu, a 14,5% oceniło to przygotowanie na poziomie bardzo dobry²⁰⁰. Ocena dokonana przez samych absolwentów szkół ponadgimnazjalnych wskazuje, iż 57,4% absolwentów ocenia wiedzę zdobytą w trakcie nauki, jako zdecydowanie przydatną w pracy. W tym badaniu, 28% uczniów ostatnich klas szkół policealnych i 21% uczniów ostatnich klas techników, uważa że ich umiejętności praktyczne zdobyte w trakcie nauki są niewystarczające²⁰¹.

Organy prowadzące szkoły chcąc dostosować kształcenie zawodowe do oczekiwań pracodawców i wymagań rynku pracy, obok problemów organizacyjnych, wskazują najczęściej na niewystarczającą bazę do kształcenia zawodowego i praktycznego oraz do przeprowadzenia egzaminów zawodowych²⁰². Odrębnym zagadnieniem są wskazane w *Regionalnej strategii innowacji* specjalizacje regionalne. Organy prowadzące, zależnie od specyfiki rynku pracy w powiecie i w powiatach ościennych, danych dotyczących liczby uczniów, planów rozwoju gospodarczego powiatu oraz uwzględniając zakres oddziaływania ośrodka, zdecydowały o wyborze zawodów dla szkolnictwa zawodowego. Badanie potrzeb szkół zawodowych, określa, że w większości szkoły zawodowe posiadają bazę i kadre dydaktyczną do prowadzenia kształcenia zawodowego. Natomiast brakuje nowoczesnych pomocy dydaktycznych oraz pracowni do przygotowania praktycznego i przeprowadzenia egzaminów zawodowych. W ostatnim czasie, ze względu na zmiany na rynku pracy i

i Inicjatywami Flagowymi, badanie na zlecenie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, zrealizowane przez firmę EGO Evaluations for Government s.c., Warszawa 2012, s. 55-56. Ponadto brak w Polsce kompleksowych opracowań na temat stanu digitalizacji dziedzictwa (dostępne częściowe dane sugerują, że zdigitalizowano jedynie niewielką część dziedzictwa – a dodatkowo znów jedynie część jest dostępna online, np. „Program digitalizacji” szacuje udział zdigitalizowanych zasobów bibliotecznych w całej ich puli na 1%. W przypadku muzeów, prace obejmują głównie inwentaryzację zbiorów, a nie digitalizację poprzez tworzenie i udostępnianie wizerunków). Por. dr A. Tarkowski, dr J. Hofmokr, M. Jędralska: *Interfejs dziedzictwa. Przestrzeń udostępniania dziedzictwa cyfrowego*. Warszawa 2009, ekspertyza na zamówienie Narodowego Instytutu Audiowizualnego, s. 15.

¹⁹⁷ *Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji...*, op. cit., s. 191.

¹⁹⁸ *Kształcenie zawodowe w województwie opolskim w kontekście reformy kształcenia zawodowego*. Zarząd Województwa Opolskiego. Opole 2011, s. 44-46.

¹⁹⁹ *Analiza potrzeb szkoleniowych i zatrudnieniowych w gospodarce Opolszczyzny*. Instytut Szkła, Ceramiki, Materiałów Ogniotrwałych i Budowlanych Oddział Inżynierii Materiałowej, Procesowej i Środowiska w Opolu, Opole 2008, s. 15.

²⁰⁰ Olaf Gwiżdż. *Idealny absolwent: wyobrażenia pracodawców*. Opole 2009, s.10

²⁰¹ *Co czeka absolwentów szkół na rynku pracy*. Obserwatorium Rynku Pracy

²⁰² *Kształcenie zawodowe w województwie opolskim ...*, s. 21

przyjęte specjalizacje regionalne w powiatach, niektóre organy prowadzące szkolnictwo zawodowe, zdecydowały o wprowadzeniu nowych zawodów. Wiąże się to z koniecznością m.in. modernizacji bazy dydaktycznej oraz wyposażeniem w sprzęt niezbędny do przygotowania praktycznego.

Analiza oferty kształcenia wszystkich szkół zawodowych w regionie wskazuje na duże rozproszenie kształcenia zawodowego. Wśród 10 najpopularniejszych zawodów w kształceniu dominują kierunki występujące w ofercie większości powiatów. Jednocześnie te najpopularniejsze kierunki należą do zawodów nadwyżkowych na rynku pracy. Taka sytuacja wymaga koordynacji oferty kształcenia na poziomie regionalnym, by dostosować kształcenie do potrzeb rynku pracy²⁰³.

2. Wymiar terytorialny polityki rozwoju województwa opolskiego do 2020 roku

Politykę rozwoju województwa opolskiego w perspektywie 2020 roku określa uchwalona w dniu 28 grudnia 2012r. przez Sejmik Województwa Opolskiego *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.* Wymiar terytorialny polityki rozwoju oznacza przestrzenne ukierunkowanie interwencji do ściśle określonych obszarów, w zależności od typu obszaru i występującego w jego granicach problemu. Zgodnie z ustaleniami krajowych i unijnych dokumentów strategicznych, podejście terytorialne zwiększa efektywność realizacji celów rozwojowych dzięki temu, że umożliwia zarówno właściwie wykorzystywać zróżnicowanie wewnętrznych potencjałów, jak również niwelować niedobory w obrębie niektórych obszarów.

Terytorialny wymiar interwencji w SRWO 2020 obejmuje dwa odmienne typy obszarów:

- obszary koncentrujące procesy rozwoju społeczno-gospodarczego w skali regionu i kraju (**bieguny wzrostu**);
- obszary odznaczające się największą koncentracją negatywnych zjawisk rozwojowych o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym (**obszary problemowe**).

2.1. Bieguny wzrostu

Bieguny wzrostu stanowią obszary, na których występuje kumulacja pozytywnych procesów rozwojowych. Zgodnie z SRWO 2020, obszarami o takiej charakterystyce w województwie opolskim są:

- Aglomeracja Opolska - ośrodek wojewódzki (Opole) z obszarem funkcjonalnym,
- ośrodki subregionalne (Brzeg, Kędzierzyn-Koźle, Kluczbork, Nysa) i ich obszary funkcjonalne.

Aglomeracja Opolska

Centralną część województwa zajmuje Aglomeracja Opolska (Mapa 9) - zwarty przestrzennie kompleks terytorialny odznaczający się wysokim poziomem urbanizacji, koncentracją funkcji administracyjnych, przemysłowych, usługowych i mieszkalnictwa, w którym występują wzajemne powiązania funkcjonalne (ekonomiczne, społeczne, komunikacyjne, infrastrukturalne, środowiskowe), wspólne systemy (organizacyjne i techniczne), a nade wszystko jest to obszar objęty wspólną polityką rozwoju (wspólne cele i narzędzia realizacji).

Łącznie obszar współpracy obejmuje 21 gmin (gmina Opole, gminy powiatu opolskiego oraz gmina Izbicko z powiatu strzeleckiego, gmina Lewin Brzeski z powiatu brzeskiego, a także wszystkie gminy powiatu krapkowickiego), które zamieszkuje ponad 340 tys. mieszkańców. Charakterystykę potencjału Aglomeracji Opolskiej zawiera Tabela 18.

Tabela 18. Podstawowe wielkości charakteryzujące potencjał aglomeracji opolskiej

²⁰³ *Szkolnictwo zawodowe w województwie opolskim – absolwenci szkół zawodowych na rynku pracy.* Zarząd Województwa Opolskiego. Opole 2012, s. 38.

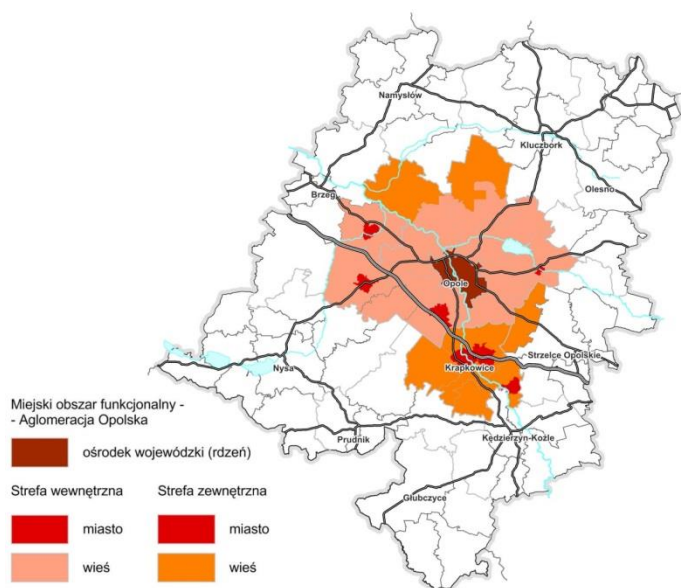
Lp.	WYSZCZEGÓLNIENIE	AGLOMERACJA OPOLSKA							
		RDZEŃ MIASTO OPOLE		STREFA WEWNĘTRZNA		STREFA ZEWNĘTRZNA		OGÓŁEM	
			[%]		[%]		[%]		[%]
1	Powierzchnia [km ²]	97	1,0	1410	15,0	863	9,2	2370	25,2
2	– Liczba mieszkańców [tys.]	122,4	12,1	141,3	13,9	84,9	8,3	348,7	34,3
3	Gęstość zaludnienia [osób na 1 km ²]	1262		100		98		147	-
4	Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w systemie Regon [tys.]	20,0	20,5	10,7	11,0	6,1	6,3	36,9	37,8
5	Liczba pracujących w gospodarce narodowej [tys.]	51,3	25,3	20,3	10,0	17,0	8,4	88,6	43,7

Źródło: Województwo Opolskie, Podregiony, Powiaty, Gminy 2012; Urząd Statystyczny w Opolu 2012

W zawartym w dniu 26 października 2012 r. Porozumieniu w sprawie utworzenia Aglomeracji Opolskiej, 20 gmin zinstytucjonalizowało wolę podejmowania wspólnych działań w zakresie: planowania strategicznego i przestrzennego, rozwoju gospodarczego, transferu nowych technologii z centrów naukowych Opola do podmiotów gospodarczych Aglomeracji, transportu zbiorowego, ochrony zasobów przyrodniczych, ochrony środowiska, ochrony przeciwpowodziowej, oświaty, kultury, sportu i turystyki. W 2014 roku do Porozumienia przystąpiła gmina Tułowice.

Z uwagi na zróżnicowanie cech przestrzenno-funkcjonalnych w obrębie obszaru Aglomeracji Opolskiej zaproponowano wydzielenie: obszaru rdzeniowego (miasto Opole), strefy wewnętrznej i strefy zewnętrznej.

Rdzeniem aglomeracji jest miasto Opole liczące pod koniec 2012 r. około 121,6 tys. mieszkańców. Ścisłe związki funkcjonalne, społeczno-gospodarcze i morfologiczne z rdzeniem wykazuje wewnętrzny obszar aglomeracji, odpowiadający zasadniczo obszarowi zdelimitowanemu w ekspertyzie²⁰⁴ prof. P. Śleszyńskiego. W skład tego obszaru wchodzi 12 gmin: Chrzastowice, Dąbrowa, Dobrzeń Wielki, Komprachcice, Lewin Brzeski, Łubniany, Niemodlin, Prószków, Tarnów Opolski, Tułowice, Turawa oraz Ozimek. Strefa zewnętrzna aglomeracji opolskiej obejmuje łącznie 8 gmin, w tym 2 gminy północnej części powiatu opolskiego (Murów, Popielów), 5 gmin powiatu krapkowickiego oraz gminę Izbicko z powiatu strzeleckiego. Gminy te w obszarze aglomeracji pełnią istotne funkcje: bądź to przyrodnicze – zapewniając mieszkańcom

Mapa 9. Aglomeracja Opolska

Źródło: opracowanie własne

²⁰⁴ Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych stolic województw. Ekspertyza prof. PAN Przemysława Śleszyńskiego wykonana dla MRR, 2012, s. 7.

aglomeracji niezbędny zasób terenów rekreacyjno-wypoczynkowych, bądź to funkcję wzmacniającą potencjał społeczno-gospodarczy aglomeracji.

Ośrodki subregionalne

Według Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego ośrodki subregionalne *stanowią dobrze rozwiniętą, w miarę równomiernie rozmieszczoną w większości województw, sieć miast średniej wielkości (powyżej 20 tys.) pełniących istotne funkcje w skali sub- i regionalnej. Ośrodki te mają duże znaczenie w sferze gospodarczej, a także w sferze zaspokojenia dostępu do usług publicznych średniego a czasem wyższego rzędu (s.104).* Z kolei według KPZK ośrodkami subregionalnymi są miasta zasadniczo liczące pomiędzy 50 a 100 tys. mieszkańców (s.192). Ze względu na znaczenie gospodarcze do tej grupy miast mogą być także dołączone mniejsze miasta. W planie zagospodarowania przestrzennego województwa oraz SRWO 2020, z uwagi na wielkość regionu, rozkład przestrzenny sieci osadniczej i jej policentryzm, a także celowość zapewnienia równomiernej dostępności w szczególności do usług, do tej kategorii ośrodków zaliczono miasta Brzeg, Kędzierzyn-Koźle, Kluczbork i Nysę. Jak wskazują wyniki analiz, ośrodki subregionalne wykazują silne pozytywne tendencje rozwojowe, co oznacza, że posiadają one potencjał aby gromadzić i rozprzestrzeniać procesy rozwojowe. W SRWO 2020 przyjęto za KPZK, że obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych obejmują gminy wiejskie położone w bezpośrednim sąsiedztwie tych ośrodków (KPZK, s.192). Z uwagi na potrzebę zachowania zasady rozłączności obszarów funkcjonalnych, która oznacza, że gmina może wchodzić w skład tylko jednego miejskiego obszaru funkcjonalnego, dokonano odstępstwa od reguły bezpośredniego sąsiedztwa w obszarze funkcjonalnym Kędzierzyna-Koźla, gdzie gmina Zdzeszowice, pomimo tego, że jej obszar wiejski graniczy bezpośrednio z obszarem ośrodka subregionalnego, przynależy do obszaru funkcjonalnego Aglomeracji Opolskiej.

W ten sposób granice obszarów funkcjonalnych ośrodków subregionalnych w województwie opolskim obejmują:

- **miasto Brzeg** (rdzeń) oraz strefę zewnętrzną: Gm. Skarbimierz, Gm. Lubsza;
- **miasto Kędzierzyn – Koźle** (rdzeń) oraz strefę zewnętrzną: Gm. Bierawa, Gm. Cisek, Gm. Leśnica, Gm. Ujazd;
- **miasto Kluczbork** (rdzeń); strefa zewnętrzna: obszar wiejski gminy Kluczbork;
- **miasto Nysa** (rdzeń); strefa zewnętrzna: obszar wiejski gminy Nysa.

Charakterystykę potencjału obszarów funkcjonalnych ośrodków subregionalnych zawiera Tabela 12.

Tabela 19. Podstawowe dane charakteryzujące potencjał społeczno-gospodarczy miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków subregionalnych

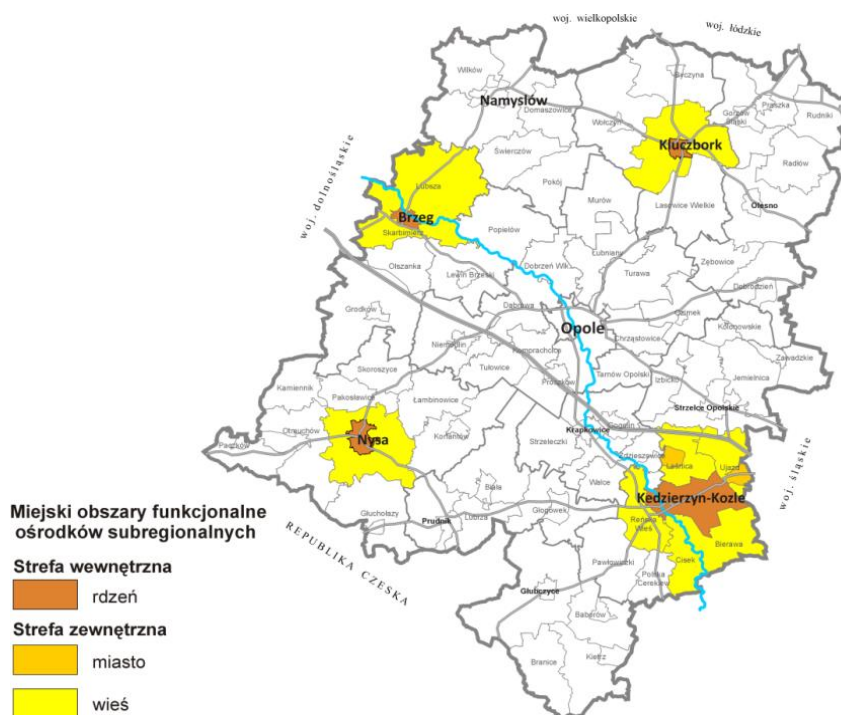
LP.	WYSZCZEGÓLNIENIE	POWIERZCHNIA		LICZBA MIESZKAŃCÓW		GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA [osób na 1 km ²]	LICZBA PODMIOTÓW GOSPODARKI NARODOWEJ ZAREJESTR. W SYSTEMIE REGON		LICZBA PRACUJĄCYCH W GOSPODARCE NARODOWEJ	
		[km ²]	%	[tys.]	%		[tys.]	%	[tys.]	%
1.	Obszar funkcjonalny miasta Brzeg (OF), w tym:	337	3,6	53998	5,3	160	6667	6,8	11134	5,5
	➔ rdzeń	15	0,2	37329	3,7	2489	5129	5,3	8464	4,2
	➔ strefa zew.	322	3,4	16669	1,6	52	1538	1,5	2670	1,3

LP.	WYSZCZEGÓLNIENIE	POWIERZCHNIA		LICZBA MIESZKAŃCÓW		GĘSTOŚĆ ZALUDNIE-NIA [osób na 1 km ²]	LICZBA PODMIOTÓW GOSPODARKI NARODOWEJ ZAREJSTR. W SYSTEMIE REGON		LICZBA PRACUJĄCYCH W GOSPODARCE NARODOWEJ	
		[km ²]	%	[tys.]	%		[tys.]	%	[tys.]	%
2.	OF miasta Kędzierzyn-Koźle, w tym:	590	6,3	100378	9,9	170	9088	9,3	20928	10,3
	➤ rdzeń	124	1,3	63974	6,3	516	6878	7,1	17197	8,5
	➤ strefa zew.	466	5,0	36404	3,6	78	2210	2,2	3731	1,8
3.	OF miasta Kluczbork, w tym:	217	2,3	37036	3,7	171	3950	4,0	8232	4,1
	➤ rdzeń	12	0,1	24819	2,4	2068	3037	3,1	7226	3,6
	➤ strefa zew.	205	2,2	12217	1,3	60	913	0,9	1006	0,5
4.	OF miasta Nysa, w tym:	218	2,3	58532	5,8	268	6837	7,0	12087	6,0
	➤ rdzeń	28	0,3	45457	4,5	1623	5789	5,9	10630	5,2
	➤ strefa zew.	190	2,0	13075	1,3	69	1048	1,1	1457	0,8

Źródło: Województwo Opolskie, Podregiony, Powiaty, Gminy 2012; Urząd Statystyczny w Opolu 2012

Granice przyjętych w SRWO 2020 obszarów funkcjonalnych ośrodków subregionalnych należy traktować jako ich minimalny zasięg, co oznacza, że możliwe jest ich poszerzenie w celu uwzględnienia wszystkich istotnych związków funkcjonalnych i uwarunkowań rozwojowych, w tym podejmowanych inicjatyw współpracy jednostek samorządu terytorialnego na rzecz rozwoju subregionu.

Mapa 10. Obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych wg SRWO 2020

Źródło: Opracowanie własne.

2.2. Obszary problemowe

Stanowią je obszary, w których występują zjawiska o szczególnym charakterze, cechujące się koncentracją negatywnych zjawisk rozwojowych, których ograniczenie wymaga interwencji państwa lub regionu.

Miasta wymagające restrukturyzacji i rewitalizacji

Zapisy unijnych i krajowych dokumentów strategicznych wskazują, iż jednym z priorytetowych obszarów interwencji w perspektywie 2014 – 2020 powinny być miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji²⁰⁵. Miasta województwa opolskiego, tak jak i w całej Polsce borykają się z wieloma wyzwaniami rozwojowymi – problemami społecznymi i gospodarczymi wynikającymi z upadku tradycyjnych gałęzi przemysłu, utraty dotychczasowych funkcji, globalizacji czy też spowolnienia gospodarczego. W niektórych ośrodkach miejskich lub/i na niektórych ich obszarach (dzielnicach) doszło do kumulacji negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, przestrzennych i środowiskowych oraz do degradacji fizycznej, gospodarczej i społecznej.

Obszarami koncentrującymi te negatywne zjawiska i problemy w organizmach miast województwa opolskiego są: tereny poprzemysłowe²⁰⁶, tereny zaniedbanych dzielnic i osiedli fabrycznych, tereny blokowisk, które zwłaszcza w największych miastach regionu stanowią znaczny udział w zasobach mieszkaniowych, tereny powojkowe, tereny pogórnice.

Według *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku* rozwój miast musi uwzględniać podjęcie działań na rzecz restrukturyzacji²⁰⁷ i rewitalizacji²⁰⁸ ich obszarów kryzysowych i zdegradowanych. Zgodnie z SRWO 2020, miastami wymagającymi restrukturyzacji i rewitalizacji uznano: Opole, 4 ośrodki subregionalne, pozostałe miasta powiatowe i miasta powyżej 5 tys. mieszkańców z podregionu nyskiego w ramach postulowanego NUTS3²⁰⁹.

Dobór miast wskazanych do objęcia rewitalizacją oparto na kryteriach jakościowych, w tym:

1) *spełnienia formalnego wymogu związanego z przebiegiem linii demarkacyjnej*

zgodnie z dotychczas obowiązującą zasadą programowania, linia demarkacyjna między miastami a obszarami wiejskimi ustalona jest na poziomie miast liczących powyżej 5 tys. mieszkańców. Kryterium to stanowi wstępny etap delimitacji docelowej grupy miast.

2) *spełnienia wymogu przynależności miasta do obszaru o najniższym poziomie rozwoju w województwie opolskim*

w układzie terytorialnym, na poziomie jednostek statystycznych NUTS3 w województwie opolskim występuje znacząca dysproporcja w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego między podregionem nyskim (zachodnim) a podregionem opolskim (wschodnim). W podregionie nyskim

²⁰⁵ Zgodnie z wnioskami ewaluacji regionalnej zadania rewitalizacyjne powinny być kontynuowane w okresie 2014-2020 w związku z dużą rolą, jaką największe ośrodki miejskie województwa opolskiego odegrać mogą w aktywizacji regionu. Por. *Ocena jakości projektów...*, op. cit., s. 7.

²⁰⁶ Tereny poprzemysłowe – obszary, które przestały być miejscem produkcji przemysłowej lub przestały pełnić funkcje pomocnicze dla tej produkcji w obrębie zakładów przemysłowych, łącznie z obszarami niedokończonych inwestycji przemysłowych – wg Domański B., 2000, *Restrukturyzacja terenów poprzemysłowych w miastach [Transformation of derelict industrial land in towns and cities]* (w:) Z.Ziobrowski, D.Ptaszycka-Jackowska, A.Rębowska, A.Geissler (red.) *Rewitalizacja, rehabilitacja i restrukturyzacja – odnowa miast*. Kraków: Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej Oddział w Krakowie, s. 107-142

²⁰⁷ Restrukturyzacja – proces przekształcania terenów poprzemysłowych i pomilitarnych w celu ich ponownego wykorzystania (zagospodarowania) na cele produkcyjne lub pozaprodukcyjne i pozawojkowe. Tak rozumiana restrukturyzacja mieści się w obszarze pojęcia rewitalizacji.

²⁰⁸ Rewitalizacja – proces odbudowy i przekształceń zniszczonych, ale niegdyś żywych obszarów miejskich (np. centrów staromiejskich), mocno zdekapitalizowanych lub nawet utraconych w wyniku działań wojennych czy też powojennych dewastacji i rozbiórek oraz rehabilitacja socjalistycznych blokowisk – dotkniętych problemami społecznymi i ekonomicznymi – wg. J. Olczyk. *Rewitalizacja. Zasady i realizacja*, www.rapidlibrary.com, s.1

²⁰⁹ Podregion nyski w postulowanych granicach obejmujących powiaty: brzeski, namysłowski, nyski, prudnicki i głubczycki.

PKB na jednego mieszkańca wynosi ok. 62,5% średniej krajowej podczas gdy w podregionie opolskim ok. 91,7%. Występujące tak duże zróżnicowanie, w kontekście potrzeby budowy spójności wewnątrzregionalnej wymaga szczególnej interwencji. W związku z powyższym przyjęto, że interwencja będzie kierowana do miast liczących powyżej 5 tys. mieszkańców zlokalizowanych w podregionie nyskim²¹⁰.

3) *spełnienia wymogu funkcjonalnego*

co oznacza, że wsparciem działań rewitalizacyjnych będą objęte miasta o szczególnym potencjale rozwojowym i potrzebach przekształceń zaniedbanych, niewłaściwie wykorzystywanych i zdegradowanych miejskich struktur, do których zaliczono: ośrodek wojewódzki, ośrodki subregionalne, a ponadto pozostałe miasta powiatowe, w których występuje kumulacja negatywnych problemów społecznych i technicznych w skali regionu.

W efekcie zastosowania powyższych kryteriów grupa miast województwa opolskiego wskazana do wsparcia przedsięwzięć rewitalizacyjnych i restrukturyzacyjnych liczy 18 miast. Należą do nich:

- ośrodek wojewódzki;
- ośrodki subregionalne;
- ośrodki powiatowe.

Ponadto, ze względu na kryterium formalne i przynależności do podregionu nyskiego włączono ośrodki lokalne tj.: Głuchołazy, Głogówek, Grodków, Kietrz i Lewin Brzeski. Jednocześnie w wyniku przeprowadzonych konsultacji społecznych projektu RPO 2014-2020 podjęto decyzję o rozszerzeniu kwalifikowalności miast wymagających działań na rzecz restrukturyzacji i rewitalizacji ich obszarów kryzysowych i zdegradowanych na wszystkie miasta w województwie opolskim.

Obszary wiejskie wymagające wsparcia procesów rozwojowych

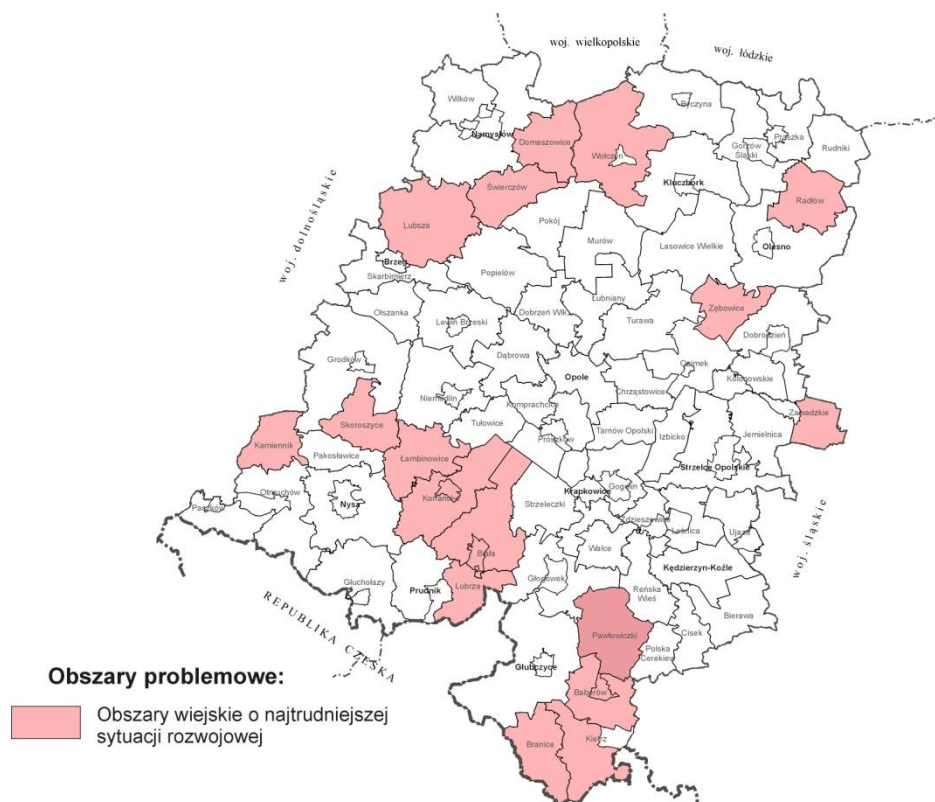
Według KPZK 2030 obszary wiejskie wymagające wsparcia procesów rozwojowych to obszary, do których czas dojazdu przekracza 90 minut, odznaczające się niską dostępnością do podstawowych usług publicznych, bądź są położone w sąsiedztwie ośrodków miejskich, które w wyniku procesów rozwojowych utraciły dawniej istotne funkcje gospodarcze a dominująca funkcja rolnicza nie zapewnia wystarczających przychodów (s.195). Obszary te w znikomym stopniu uczestniczą we współczesnych procesach rozwojowych. Oferują niedochodowe miejsca pracy, głównie w rolnictwie i w sektorze publicznym (podstawowe usługi w zakresie administracji, edukacji, zdrowia, itp.) oraz uzupełniająco w innych sferach gospodarki, dodatkowo narażone na wahania sezonowe (turystyka) i zagrożone likwidacją w warunkach dekonunktury. Duża część mieszkańców jest nieaktywna zawodowo ze względu na zaburzoną strukturę demograficzną (emigracja zarobkowa), wynikającą również z braku alternatywnych źródeł dochodów.

Na podstawie analizy²¹¹ przeprowadzonej na potrzeby strategii rozwoju województwa potwierdzono, że dostępność drogowa Opola jest dobra z uwagi na centralne położenie stolicy regionu oraz dobrze rozwiniętą sieć dróg. Czas dojazdu powyżej 90 minut cechuje jedynie najbardziej na południe wysunięte tereny powiatu głubczyckiego. W oparciu o kryterium dominującej funkcji rolniczej, niskiej dostępności podstawowych usług publicznych oraz ogólnie niskiego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w województwie opolskim obszarami wiejskimi wymagającymi wsparcia procesów rozwojowych uznaje się wszystkie gminy wiejskie i miejsko-wiejskie poza strefą podmiejską Opola (Gm. Dobrzeń Wielki, Turawa, Ozimek, Chrząstowice, Dąbrowa, Tarnów Opolski, Prószków) i okolicami Brzegu (gmina Skarbimierz).

²¹⁰ W postulowanych granicach obejmujących powiaty: brzeski, namysłowski, nyski, prudnicki i głubczycki.

²¹¹ *Dostępność komunikacyjna głównych miast województwa opolskiego*, DRP UMWO, 2012.

Mapa 12. Obszary wiejskie o najtrudniejszej sytuacji rozwojowej

Źródło: Opracowanie własne.

Obszary przygraniczne

SRWO 2020 przyjmuje, zgodnie z KPZK, że obszar przygraniczny obejmuje terytorium całego województwa opolskiego (podregiony na poziomie NUTS2). Specyfiką obszarów przygranicznych jest m.in. oddalenie i słaba dostępność do centrum kraju, niewystarczające powiązania transgraniczne, presja urbanizacyjna i turystyczna w terenach o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, niedobory w wyposażeniu w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną na obszarach górskich i podgórskich leżących przy granicy polsko-czeskiej.

W skali regionu szczególną rolę odgrywają powiaty bezpośrednio graniczące z Republiką Czeską (nyski, prudnicki, głubczycki), bowiem są to obszary o utrudnionej dostępności do centrum regionu dodatkowo zdominowane funkcją rolniczą, z barierami zagospodarowania wynikającymi z charakteru terenów górskich i podgórskich oraz uwarunkowań historycznych (granica państwowa), z niewykorzystaną szansą rozwoju funkcji turystycznych.

Mapa 13. Obszary przygraniczne w województwie opolskim

Źródło: Opracowanie własne.

Obszary o ekstremalnie niskiej dostępności transportowej

Miarą spójności terytorialnej jest między innymi dostępność czasowa obszaru województwa, w szczególności głównego bieguna wzrostu - miasta Opola. Wykonany w 2011 roku pomiar rzeczywistego czasu przejazdu samochodem osobowym wskazał, że najbardziej niekorzystną dostępność do Opola, przekraczającą 90 min. czasu przejazdu, mają mieszkańcy najbardziej wysuniętego na południe obszaru województwa opolskiego, obejmującego część powiatu głubczyckiego (gmina Branice i Kietrz). Obszar ten leży poza głównymi korytarzami transportowymi i pozbawiony jest bezpośredniego dostępu do sieci dróg krajowych, a w większości obsługiwany przez drogi niskich kategorii. Dodatkowo charakteryzuje się zróżnicowaną rzeźbą terenu, przez co większość dróg (w tym także wojewódzkich) posiada liczne wzniesienia i spadki oraz łuki poziome, co bezpośrednio przekłada się na ograniczenia w ruchu pojazdów.

Mapa 14. Obszary o ekstremalnie niskiej dostępności transportowej

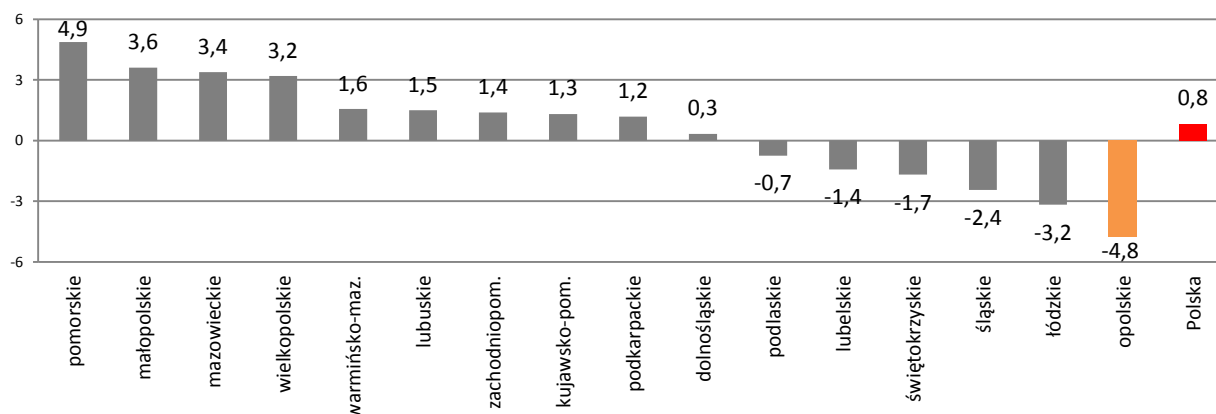
Źródło: Opracowanie własne.

Obszar depopulacji

Województwo opolskie jest regionem, który systematycznie traci kapitał ludnościowy, wpływ na to mają przede wszystkim: tradycja migracji zagranicznych, w tym zarobkowych i niski przyrost naturalny. Diagnoza w zakresie trendów demograficznych znalazła potwierdzenie w wynikach Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 r., danych rejestrowych służb statystyki publicznej, jak również w badaniach ewaluacyjnych w zakresie powyższej problematyki²¹³. W ostatnich latach województwo opolskie było najszybciej wyludniającym się regionem w Polsce, o najniższej dzietności kobiet, masowych migracjach - zwłaszcza zagranicznych oraz niewielkiego popytu na pracę zgłaszanego przez pracodawców. Z uwagi na wyjątkowość zjawisk demograficznych Opolszczyzny, nie tylko w skali krajowej, ale i europejskiej, całe województwo stanowi obszar problemowy ze względów depopulacyjnych.

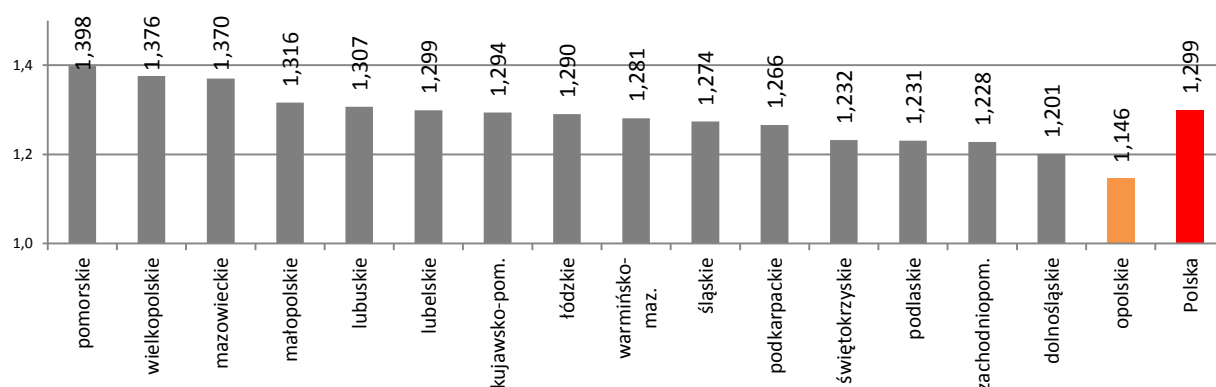
Dane Głównego Urzędu Statystycznego wskazują, że zmiany demograficzne były zróżnicowane przestrzennie – spadek liczby ludności w latach 2002-2012 wystąpił w sześciu województwach, podczas gdy w dziesięciu odnotowano wzrost. Zjawisko depopulacji miało różne natężenie w poszczególnych regionach, ale najbardziej niekorzystne było w województwie opolskim. W okresie tym liczba mieszkańców województwa zmniejszyła się o 4,8%, podczas gdy w Polsce zwiększyła się o 0,8% (Wykres 28).

²¹³ Por. *Przemiany demograficzne i starzenie się społeczeństwa: konsekwencje dla lokalnych rynków pracy w Polsce*, badanie ewaluacyjne zrealizowane przez EGO – Evaluation for Government Organizations S.C. na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2013.

Wykres 28. Zmiana liczby ludności w Polsce wg województw w latach 2002-2012 (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie.

Aktualne postawy oraz zachowania prokreacyjne, opisywane między innymi przez niskie współczynniki dzietności, czy rosnący średni wiek matek w chwili rodzenia dzieci, nie oddziałują korzystnie na obecną i przyszłą sytuację demograficzną województwa. Poziom urodzeń, mierzony współczynnikiem dzietności, wykazuje najniższą wartość w kraju i jednocześnie jest to jedna z najniższych wartości w skali całego świata. W 2012 r. dzietność kobiet w województwie opolskim była najniższa spośród wszystkich województw - 100 kobiet w ciągu całego okresu rozrodczego rodziło średnio 115 dzieci, znacznie poniżej granicy prostej zastępowalności pokoleń (Wykres 29). Utrzymanie się takiej sytuacji, nawet przy zatrzymaniu odpyływów migracyjnych, skutkować będzie najsilniejszym w kraju spadkiem liczby populacji regionu i najbardziej zaawansowanym procesem starzenia się ludności.

Wykres 29. Współczynnik dzietności w Polsce wg województw w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

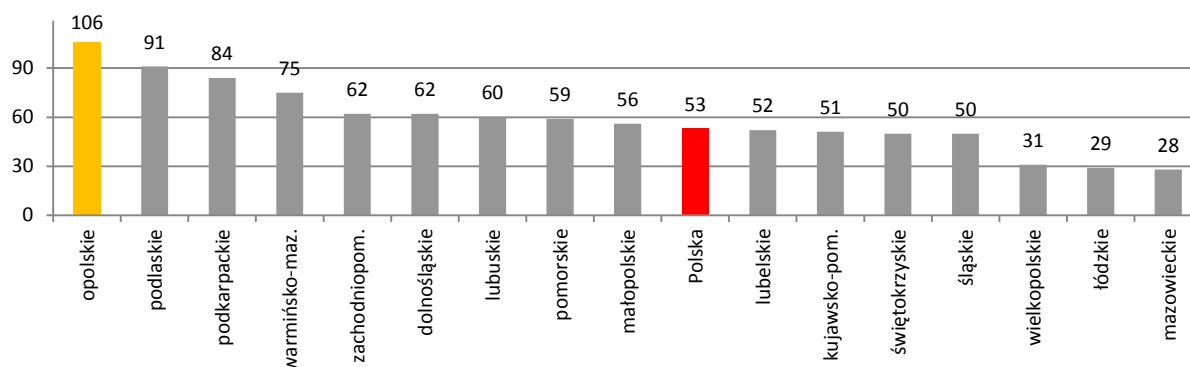
Od ponad trzydziestu lat województwo opolskie charakteryzuje się ujemnym wskaźnikiem salda migracji, znacząco odbiegającym „in minus” od przeciętnej sytuacji w kraju. Opolskie traci ludność na każdym kierunku migracji – krajowym i zagranicznym. Według prof. K. Heffnera wyludnienie dotyczyć będzie szczególnie obszarów wiejskich, położonych peryferyjnie, słabiej wyposażonych w infrastrukturę techniczną i społeczną. Obejmie ono głównie osoby w wieku 18-35 lat, kobiety oraz osoby wysoko wykształcone²¹⁴. Wg danych Spisu Powszechnego (2011) w województwie opolskim na 1000 mieszkańców przypada 106 emigrantów – najwięcej spośród wszystkich województw (w 2002 r.

²¹⁴ K. Heffner, *Procesy przestrzenno-gospodarcze w województwie opolskim*, [w:] M. Lis, K. Szczygielski, L. Drożdż (red.), *Województwo Opolskie 1950-2010*, Stowarzyszenie Instytut Śląski, Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu, Opole 2011, s. 141.

było to 99 osób, Wykres 30). Emigracja z województwa opolskiego, wg danych GUS szacowana jest na ok. 108 tys. mieszkańców.

Najczęstszym powodem emigracji jest praca²¹⁵ (73,7%), w drugiej kolejności są to sprawy rodzinne (15,9%). Spośród emigrantów przebywających czasowo powyżej 3 miesięcy za granicą najwięcej emigrantów z woj. opolskiego przebywa w Niemczech (43,9 tys.), Wielkiej Brytanii (7,9) oraz Holandii (6,7 tys.).

Wykres 30. Liczba emigrantów na 1000 mieszkańców w Polsce wg województw w 2011 r. (dane NSP, wstępne)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Opolu.

Proces migracji zarobkowych mieszkańców Opolszczyzny za granicę wywołuje szereg skutków gospodarczych w wymiarze regionalnym, wśród których za najważniejsze uznać należy: zmniejszenie bezrobocia, wzrost materialnego poziomu życia, wpływ na zwiększenie popytu regionalnego, niekorzyści regionalne w bilansie fiskalnym oraz dysharmonię pomiędzy wysokimi dochodami mieszkańców i generowanym przez nie popytem a niedostatecznym rozwojem aktywności gospodarczej zwłaszcza w sferze usług²¹⁶. Tym samym zapobieganie i przeciwdziałanie procesom depopulacji stało się horyzontalnym wyzwaniem rozwojowym województwa uwzględnionym w SRWO. Także obszar depopulacji, jako problemowy uwzględniony jest w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa*. Głównym instrumentem pozwalającym podejmować działania służące rozwiązywaniu problemów demograficznych będzie opracowywany program Specjalnej Strefy Demograficznej.

Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi

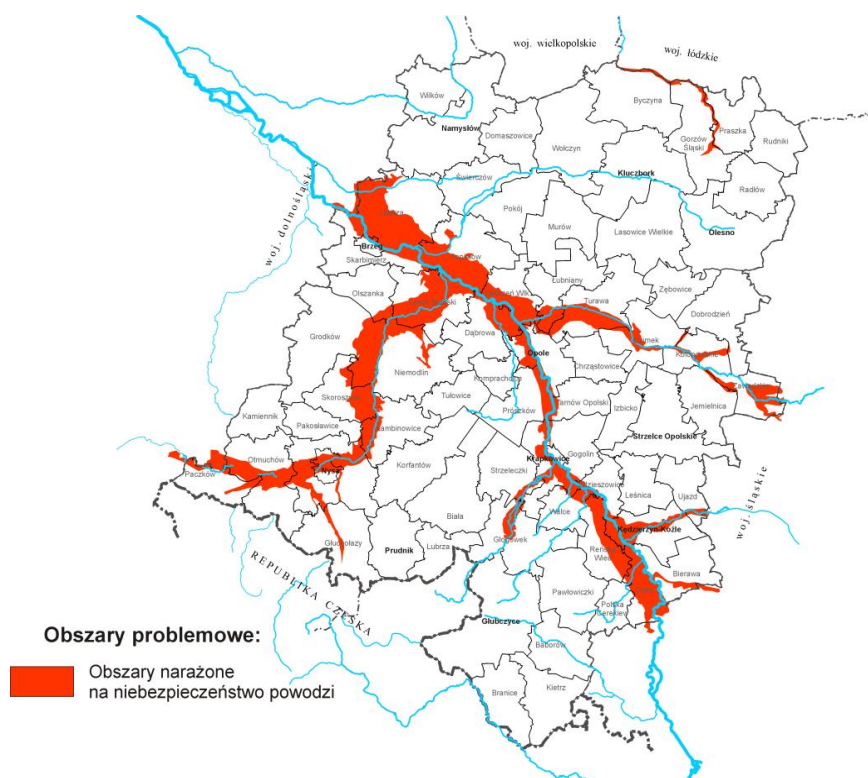
Województwo opolskie należy do tych regionów w kraju, w których jednym z głównych problemów (barier) rozwojowych są cyklicznie występujące zalewy powodziowe. W celu zidentyfikowania obszarów zagrożonych i podjęcia działań ochronnych wyznacza się obszary narażone na ryzyko powodzi. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi to obszary, na których istnieje znaczące ryzyko powodziowe lub na których wystąpienie dużego ryzyka jest prawdopodobne. Obszary te wyznaczone zostały w wyniku przeprowadzonej wstępnej oceny ryzyka powodziowego (WORP). Obowiązek przeprowadzenia oceny i wyznaczenia obszarów wynika z ustaleń Dyrektywy 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim (tzw. Dyrektywa Powodziowa), zaimplementowanej do Prawa Wodnego.

²¹⁵ Pracy posiadającej dwie zasadnicze formy: permanentnej, mającej formę długookresową bądź wahadłową (dotyczy to ok. 2/3 migrujących) oraz pracy okresowej lub sezonowej mającej formę komplementarną w stosunku do dochodów uzyskiwanych w kraju lub dotyczącej pracującej w czasie wakacji młodzieży. Por. R. Jończy, *Zagraniczne migracje zarobkowe z województwa opolskiego w latach 2008-2010 oraz ich wpływ na opolski rynek pracy i sferę fiskalną samorządów terytorialnych. Diagnoza i rekomendacje w kontekście rozwoju regionu*, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Opole 2011, s. 119-120.

²¹⁶ *Wpływ zagranicznych migracji zarobkowych na sytuację społeczno-demograficzną województwa opolskiego*, Obserwatorium Integracji Społecznej, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu, Opole 2012, s. 21.

W województwie opolskim obszary narażenia powodziowego wyznaczone w ramach wstępnej oceny zagrożenia powodziowego obejmują Dolinę Odry oraz doliny jej dopływów: Osobłogi, Nysy Kłodzkiej, Bierawy, Kanału Gliwickiego, Małej Panwi (Mapa 15). Dla obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi, wskazanych we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego zostaną wykonane do 22 grudnia 2013 r. dokładne mapy zagrożenia powodziowego i mapy ryzyka powodziowego. Obszary zagrożenia powodziowego i obszary ryzyka powodziowego stanowiąc będą podstawę do planowania przestrzennego, uwzględnianą w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, planach zagospodarowania przestrzennego województw, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego gmin oraz w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego lub decyzjach o warunkach zabudowy. Do grudnia 2015 r. sporządzone zostaną plany zarządzania ryzykiem powodziowym.

Mapa 15. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w województwie opolskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Wstępna ocena ryzyka powodziowego”, KZGW, 2011 r.

3. Specjalizacje regionalne

Uwarunkowania rozwojowe takie jak: spowolnienie gospodarcze i kryzys finansowy, niekorzystna sytuacja demograficzna, konieczność zwiększenia liczby trwałych miejsc pracy i dostosowania ich do potrzeb nowoczesnej gospodarki, potrzeba zwiększenia nakładów na badania i rozwój, a także określenie nowych kierunków rozwoju Wspólnoty Europejskiej, Polski i regionu, wymusiły weryfikację oraz zmianę podejścia do innowacyjności i transferu wiedzy w województwie opolskim. Nadrzędnym zadaniem polityki regionalnej w najbliższych latach będzie skoncentrowanie wysiłków na najważniejszych obszarach rozwoju w celu optymalnego wykorzystania potencjałów wewnętrznych regionu. Swoistość potencjałów regionu najlepiej opisywana jest przez specjalizacje regionalne, w tym specjalizacje inteligentne (*smart specialisation*).

W 2014 r. przyjęto nową *Regionalną Strategię Innowacji Województwa Opolskiego do roku 2020* spójną z unijnymi, krajowymi i regionalnymi dokumentami strategicznymi. *RSIWO2020* stanowi uszczegółowienie SRWO 2020 w obszarze innowacji i transferu wiedzy oraz określa podejście do zidentyfikowania specjalizacji regionalnych, w tym specjalizacji inteligentnych w województwie

opolskim²¹⁷. Działania podjęte w zakresie identyfikacji tych specjalizacji miały charakter procesowy wskazujący na zależność pomiędzy potencjałem społeczno-gospodarczym regionu a technologiami warunkującymi kierunki jego dalszego rozwoju.

W ramach przyjętego podejścia określone zostały wyjątkowe cechy i aktywa regionu opolskiego, które mogą służyć zwiększaniu jego konkurencyjności w wymiarze regionalnym, krajowym i europejskim. Założono, że uzyskanie przewag konkurencyjnych wymaga skoncentrowania uwagi na niszach wykorzystujących nowe rozwiązania w tradycyjnych obszarach (gałęziach, branżach i przemysłach) kojarzonych z regionem. Jednocześnie uznano za niezbędne prowadzenie stałej obserwacji rzeczywistości gospodarczej i poszukiwanie potencjałów dla weryfikacji i rozwoju specjalizacji regionalnych, w tym specjalizacji inteligentnych, które pozwolą na uzyskanie pożądaných korzyści definiowanych w skali regionu, kraju i Europy.

Prace nad określeniem specjalizacji regionalnych podzielono na trzy etapy obejmujące: stworzenie odpowiednich baz danych zastanych i informacji, analizę ilościową i jakościową zgromadzonych danych, w tym analizy i badania empiryczne oraz identyfikację technologii występujących w regionie. Ważnym elementem tych prac było przeanalizowanie i włączenie wyników badań pochodzących z Foresightu regionalnego²¹⁸.

W wyniku przeprowadzonych prac pozyskano wiedzę o potencjale innowacyjnym województwa opolskiego, który stanowi podstawę do budowania pozycji konkurencyjnej regionu z uwzględnieniem specjalizacji regionalnych, w tym specjalizacji inteligentnych. W toku prac ustalono, że proces identyfikowania tych specjalizacji należy analizować poprzez regionalny transfer wiedzy i odnieść go do poszczególnych faz tego transferu, tj. wytwarzania, wykorzystania i upowszechniania rozwiązań innowacyjnych. Założono, że specjalizacje inteligentne występują wówczas, gdy określona technologia lub jej produkt są obecne w każdej z trzech faz regionalnego transferu wiedzy. Zatem specjalizacje inteligentne występują w regionie, jeżeli określone technologie i/lub ich produkty są lub stają się jednocześnie:

- obiektem badań w regionalnym sektorze B+R (zlokalizowane w regionie instytuty, laboratoria, uczelnie);
- przedmiotem pilotażowych projektów wdrożeniowych w przedsiębiorstwie zlokalizowanym w regionie;
- upowszechniane jako przedmiot transakcji kupna – sprzedaży na rynku regionalnym i ponadregionalnym.

W sytuacji, gdy technologia spełnia trzy kryteria (tzn. występuje we wszystkich fazach regionalnego transferu wiedzy) uznaje się ją za specjalizację inteligentną. W przypadku spełnienia dwóch kryteriów określa się, jako potencjalną specjalizację inteligentną. Spełnienie jednego kryterium kwalifikuje technologie do specjalizacji regionalnych (wytwarzanie lub wykorzystanie).

W przypadku, gdy przeprowadzona analiza wykaże, iż technologia dostępna w regionie nie występuje w żadnej z faz regionalnego transferu wiedzy, wówczas nie występuje specjalizacja regionalna. Proponowana metodologia identyfikacji specjalizacji inteligentnych zapewnia:

- siłę gospodarczą zidentyfikowanych aktywów regionalnych dzięki występowaniu trwałych powiązań wertykalnych;
- możliwość uzyskiwania trwałych przewag konkurencyjnych rozwoju regionu;
- obiektywizację sposobu identyfikacji obecnych i potencjalnych specjalizacji typu „smart”;

²¹⁷ Podejście do zidentyfikowania specjalizacji regionalnych, w tym specjalizacji inteligentnych w województwie opolskim ustalone zostało w toku prac Zespołu Wykonawczego ds. opracowania ‘smart specialisation’ w ramach aktualizacji Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Opolskiego

²¹⁸ K. Malik (red.), *Województwo opolskie regionem zrównoważonego rozwoju – foresight regionalny do 2020 roku. Kluczowe obszary badawcze i opisy scenariuszy*, Politechnika Opolska, Wydział Zarządzania i Inżynierii Produkcji, Opole 2008.

- identyfikację obszarów regionalnej działalności badawczej i ekonomicznej, które przekroczyły krytyczną wielkość koncentracji rzeczowo – finansowego oraz ludzkiego kapitału rozwoju.

Wyniki badań *desk research* zestawiono z wynikami badań ilościowych, co w efekcie pozwoliło na zidentyfikowanie kluczowych obszarów rozwoju regionu, tj. takich, dla których region uzyskuje przewagi konkurencyjne. Przeprowadzone analizy umożliwiły również określenie, które z nich uznać można za kluczowe i potencjalnie kluczowe (Tabela 20). Obszary rozwoju, znajdujące się w grupie kluczowych i potencjalnie kluczowych stanowiły podstawę do wyboru specjalizacji regionalnych województwa opolskiego.

Tabela 20. Obszary rozwoju w województwie opolskim

Skala		Obszar		
Obszary rozwoju regionu	Obszary o dużym znaczeniu dla rozwoju regionu	Kluczowe obszary rozwoju z uwzględnieniem technologii i wiedzy regionalnej	Chemiczny	
			Budowlany wraz z przemysłem mineralnym i usługami budowlanymi	
			Maszynowy i elektromaszynowy	
			Paliwowo-energetyczny	
			Rolno-spożywczy	
			Drzewno-papierniczy, w tym przemysł meblarski	
			Metalowy i metalurgiczny	
		Potencjalne kluczowe obszary rozwoju	Usługi medyczne i rehabilitacyjne	
			Usługi turystyczne	
			Transport i logistyka	
		Obszary o mniejszym znaczeniu dla rozwoju regionu	Usługi edukacyjne	Usługi edukacyjne
				Przemysł lekki
	Usługi finansowe		Usługi finansowe	
			Handel	

Źródło: Regionalna Strategia Innowacji Województwa Opolskiego do roku 2020, Zarząd Województwa Opolskiego, Opole 2014 s. 114.

W celu określenia dostępnych w regionie technologii, które warunkują rozwój zidentyfikowanych obszarów, a tym samym zapewnić mogą dynamiczny rozwój regionu, do kluczowych obszarów rozwoju przyporządkowano odpowiadające im zakresy działalności. Przyjęta metodologia oceny według faz procesów transferu wiedzy oraz procesu poznawczego pozwoliła na identyfikację grup technologii priorytetowych (Tabela 21).

Tabela 21. Rodzaje priorytetów, w tym innowacji społecznych typu *smart specialisation* w województwie opolskim, wskazane w projekcie Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Opolskiego do 2020 r. z dnia 10 kwietnia 2013 r. (zaktualizowane o wyniki konsultacji społecznych projektu RPO WO 2014-2020)

	GRUPY TECHNOLOGII, PRODUKTÓW I PROCESÓW W RAMACH OBSZARÓW ROZWOJU	WYSZCZEGÓLNIENIE
A. Specjalizacje inteligentne	Technologie chemiczne (zrównoważone)	Otrzymywanie i przetwórstwo materiałów polimerowych
		Technologie chemiczne organiczne
		Chemia specjalistyczna
		Produkty chemiczne na bazie surowców odnawialnych
	Zrównoważone technologie budownictwa i drewna	Technologie budownictwa niskoenergetycznego
		Technologie cementu, wapna i betonu
		Technologie drewna
	Technologie przemysłu maszynowego i metalowego	Technologie układów napędowych
		Technologie projektowania i wytwarzania maszyn i urządzeń
		Technologie metali
	Technologie przemysłu energetycznego (w tym OZE, poprawa efektywności energetycznej)	Technologie wytwarzania energii
		Technologie silników
		Technologie wysokich napięć
	Technologie rolno-spożywcze	Technologie produkcji roślinnej
Technologie produkcji i przetwarzania żywności w szczególności przetwarzanie mleka		
B. Potencjalnie specjalizacje inteligentne	Procesy i produkty ochrony zdrowia i środowiska (<i>Life and environmental science</i>)	Produkty ochrony zdrowia
		Zintegrowany przestrzennie regionalny produkt turystyczny
		Proces organizacyjny systemu transportu intermodalnego przyjaznego środowisku

Źródło: Regionalna Strategia Innowacji Województwa Opolskiego do roku 2020, Zarząd Województwa Opolskiego, Opole 2014 s. 118.

Zidentyfikowane tą metodą grupy kluczowych technologii priorytetowych dla rozwoju regionu stanowią:

A. Grupę technologii – specjalizacji inteligentnych

B. Grupę technologii – potencjalnych specjalizacji inteligentnych.

Lista specjalizacji inteligentnych nie jest zamknięta. Zmieniająca się rzeczywistość gospodarcza powoduje, że należy monitorować grupy technologii w ramach zidentyfikowanych w województwie opolskim specjalizacji. Przyjęty podział grup technologii ma charakter umowny, dlatego też nie należy identyfikować technologii wymienionych w podgrupach tylko i wyłącznie z jedną grupą technologii. Określone technologie często integrują zakresy działalności i obszary rozwoju regionu. Tym samym wykorzystanie i upowszechnienie technologii staje się impulsem do rozwoju województwa (specjalizacje inteligentne).

Skupienie się w województwie opolskim na określonych obszarach pozwoli na uzyskanie efektu skali, a także na rozwój wyróżniających się i oryginalnych obszarów specjalizacji. Wspieranie specjalizacji regionalnych w tym specjalizacji inteligentnych pozwoli na stworzenie sprzyjającego

klimatu i kultury innowacyjnej, co w konsekwencji zaowocować powinno trwałą przewagą konkurencyjną regionu w przyszłości.

4. Analiza SWOT

W ramach procesu opracowania SRWO 2020 wykorzystano analizę SWOT, za pomocą której zidentyfikowano i zhierarchizowano kluczowe czynniki mające wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy województwa opolskiego. Był to istotny etap diagnostyczny wspomagający proces formułowania wyzwań, celów strategicznych i celów operacyjnych. W ramach analizy SWOT dokonano klasyfikacji czynników w czterech wymiarach:

- wewnętrznym: mocne i słabe strony;
- zewnętrznym: szanse i zagrożenia;
- pozytywnym: mocne strony i szanse;
- negatywnym: słabe strony i zagrożenia.

Mocne i słabe strony regionu to te cechy, które go obecnie wyróżniają, natomiast szanse i zagrożenia rozwojowe to tendencje i zjawiska, które wynikają z otoczenia regionu (Tabela 22 i 23).

Przy kwalifikowaniu czynników do grup zrezygnowano z określników, ponieważ tytuł grupy nadaje im aspekt pozytywny lub negatywny, tzn. jest on mocną lub słabą stroną. Przypisanie czynnika do określonego obszaru tematycznego nie oznacza braku jego istotności w innych obszarach. Zidentyfikowane czynniki zostały przyporządkowane do następujących obszarów społeczno-gospodarczych:

- społeczeństwo, rynek pracy, warunki życia;
- gospodarka;
- dostępność komunikacyjna;
- zasoby, dziedzictwo i środowisko;
- spójność terytorialna.

Tabela 22. Analiza SWOT dla województwa opolskiego – mocne i słabe strony

OBSZARY	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Spoleczeństwo, rynek pracy, warunki życia	<ul style="list-style-type: none"> ▪ poziom i jakość życia mieszkańców, ▪ samoorganizacja i aktywność społeczna na obszarach wiejskich, ▪ wielokulturowość i wieloetniczność regionu z samoorganizującymi się społecznie i kulturowo grupami mieszkańców, ▪ rola mniejszości niemieckiej, ▪ sprawność instytucjonalna jednostek samorządu terytorialnego, ▪ mobilność zasobów pracy, ▪ trwałe sieci powiązań międzynarodowych, ▪ etos pracy w regionie, ▪ poziom dochodów rozporządzalnych, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyludnianie się i struktura wieku ludności, ▪ peryferyzacja obszarów wiejskich, ▪ liczba miejsc pracy dla osób z wyższym wykształceniem, ▪ postawy przedsiębiorcze mieszkańców, ▪ stabilność miejsc pracy, ▪ dostępność do mieszkań, ▪ wysoki poziom bezrobocia na części obszaru regionu ▪ niedopasowanie strukturalne pomiędzy popytem a podażą na rynku pracy wynikające ze struktury kształcenia, ▪ dysharmonia pomiędzy wysokim poziomem życia i aspiracji ludności, a jednocześnie nieadekwatnymi do tego możliwościami zatrudnienia i zarobkowania w regionie, ▪ system zabezpieczeń przeciwpowodziowych, ▪ potencjał naukowo-badawczy opolskich uczelni wyższych, ▪ dostęp do infrastruktury społecznej i technicznej,
Gospodarka	<ul style="list-style-type: none"> ▪ powiązania gospodarki z zagranicą, zwłaszcza z gospodarką niemiecką, ▪ produktywność rolnicza, ▪ tradycja produkcji rzemieślniczej i spółdzielczej ▪ kultura pracy, ▪ zróżnicowana struktura przemysłu, ▪ przemysł średnich technologii, ▪ kondycja mikro i małych przedsiębiorstw, ▪ realny popyt konsumpcyjny per capita, ▪ surowce mineralne, ▪ śródlądowa gospodarka rybacka, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ inwestycje, zwłaszcza innowacyjne, ▪ tempo wzrostu gospodarczego, ▪ powiązania między gospodarką, nauką oraz instytucjami otoczenia biznesu, ▪ liczba dużych, wiodących przedsiębiorstw, ▪ zaplecze badawczo-rozwojowe i otoczenie biznesu oraz jego powiązanie z gospodarką regionu, ▪ innowacyjność gospodarki, przedsiębiorstw oraz sfery B+R, ▪ sektor usług, w tym usług wyższego rzędu,
Dostępność komunikacyjna	<ul style="list-style-type: none"> ▪ autostrada A4, ▪ wewnętrzna dostępność komunikacyjna regionu, ▪ światłowodowa sieć szkieletowa umożliwiająca realizację usług szerokopasmowego Internetu, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ brak osi komunikacyjnej „północ-południe” ▪ połączenie z Warszawą ▪ stan i parametry techniczne infrastruktury drogowej i kolejowej ▪ połączenie stolicy regionu z autostradą A4 ▪ transport publiczny ▪ integracja systemów transportu ▪ infrastruktura dostępu do Internetu i cyfryzacja ▪ infrastruktura logistyczna
Zasoby, dziedzictwo i środowisko	<ul style="list-style-type: none"> ▪ walory przyrodniczo-krajobrazowe, ▪ dziedzictwo kulturowe, ▪ lokalna aktywność kulturalna, ▪ rolnicza przestrzeń produkcyjna, ▪ zasoby dla tworzenia energii ze źródeł odnawialnych, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ brak wyrazistych produktów turystycznych ▪ stan techniczny obiektów i zespołów dziedzictwa kulturowego ▪ jakość wód powierzchniowych, w tym dużych zbiorników o funkcji turystycznej ▪ wydarzenia kulturalne o randze międzynarodowej ▪ jakość powietrza ograniczająca inwestycje emisyjne
Spójność terytorialna	<ul style="list-style-type: none"> ▪ identyfikacja mieszkańców z regionem, ▪ centralne usytuowanie stolicy, ▪ równomierne rozmieszczenie ośrodków węzłowych, ▪ zwarty charakter osadnictwa wiejskiego, ▪ policentryczność systemu osadniczego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ konkurencyjność Opola względem sąsiednich centrów regionalnych, ▪ wewnątrzregionalne zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, ▪ stopień wykształcenia funkcji metropolitalnych aglomeracji opolskiej, ▪ występowanie obszarów zdegradowanych.

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.

Tabela 23. Analiza SWOT dla województwa opolskiego – szanse i zagrożenia

OBSZARY	SZANSE	ZAGROŻENIA
Spoleczeństwo, rynek pracy, warunki życia	<ul style="list-style-type: none"> ▪ transfery dochodów, wiedzy i technologii, ▪ wzrost presji na kształcenie ustawiczne i praktyczne, ▪ remigracja i imigracja, ▪ międzynarodowa i międzyregionalna współpraca opolskiego środowiska naukowego, ▪ aktywna polityka prorodzinna, ▪ aktywność sektora organizacji pozarządowych, ▪ partnerska współpraca samorządów terytorialnych, organizacji samorządowych i środowiska biznesu, ▪ rozwój „srebrnej gospodarki”, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ odpływ ludności i kapitału intelektualnego (tzw. „brain drain” – „drenaż mózgów”), ▪ nasilenie się zjawiska wykluczenia społecznego i patologii życia społecznego, ▪ kryzys solidarności międzypokoleniowej,
Gospodarka	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wzrost aktywności inwestycyjnej, ▪ wzrost konkurencyjności polskiej gospodarki, ▪ wzrost konkurencyjności makroregionu Polski Zachodniej, ▪ utworzenie opolskiej specjalnej strefy ekonomicznej, ▪ intensyfikacja współpracy transgranicznej, ▪ usprawnienie obsługi przedsiębiorców oraz ludności, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przewaga konkurencyjna sąsiednich ośrodków metropolitalnych, ▪ spowolnienie lub kryzys gospodarczy w Unii Europejskiej, ▪ likwidacja lub przeniesienie siedzib rządów dużych - „strategicznych” - podmiotów gospodarczych, ▪ fiskalizm, ▪ spadek pozycji konkurencyjnej Polski w zakresie przyciągania inwestycji zagranicznych,
Dostępność komunikacyjna	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wykorzystanie potencjału rzeki Odry, ▪ przebieg przez województwo III Paneuropejskiego Korytarza Transportowego na sieci TEN-T, ▪ położenie przygraniczne, ▪ rozwój e-usług oraz wzrost wykorzystania i stosowania narzędzi oraz środków ICT, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osłabienie możliwości realizacji programu inwestycyjnego w zakresie infrastruktury drogowej i kolejowej, ▪ przeciążenie szlaków komunikacji drogowej,
Zasoby, dziedzictwo i środowisko	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zainteresowanie turystów województwem opolskim, ▪ wzrost presji na wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych, ▪ rozwój przemysłów kreatywnych, ▪ zainteresowanie wykorzystaniem czasu wolnego, ▪ zaostrożenie standardów ochrony środowiska, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pogorszenie jakości środowiska, ▪ zmiany klimatyczne i pogorszenie warunków hydrologicznych, ▪ wzrost presji urbanizacyjnej i turystyki na obszarach o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, ▪ pogorszenie jakości wód podziemnych,
Spójność terytorialna	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozwój i dywersyfikacja działalności gospodarczej na obszarach wiejskich, ▪ decentralizacja finansów publicznych, ▪ nowoczesna polityka miejska. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ skoncentrowanie się w krajowych dokumentach strategicznych na dużych ośrodkach metropolitalnych, ▪ pogorszenie kondycji finansów publicznych.

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.

5. Wizja, wyzwania rozwojowe i cele strategiczne

SRWO 2020 została przyjęta uchwałą nr XXV/325/2012 Sejmiku Województwa Opolskiego w dniu 28 grudnia 2012 r. Perspektywy i wyzwania rozwojowe, jakie rysują się w najbliższych latach przed województwem opolskim, szczególnie problematyczne w obszarze demografii, sprawiły, że najważniejszą kwestią poruszaną w SRWO 2020 r. jest człowiek i zapewnienie odpowiednich warunków do godnego i satysfakcjonującego życia w regionie. Znalazła ona swoje odzwierciedlenie we wszystkich przyjętych w Strategii poziomach planowania strategicznego, tj. zarówno w wizji, wyzwaniach rozwojowych, jak również celach strategicznych i operacyjnych.

W województwie opolskim przyjęto hierarchiczny układ pięciu poziomów planowania, obejmujący: wizję, wyzwania, cele strategiczne, cele operacyjne i działania (Schemat 1). Hierarchiczność realizacji działań przypisanych do celów operacyjnych warunkuje osiągnięcie celów strategicznych, co z kolei umożliwi zmierzenie się z wyzwaniami rozwojowymi. Uzyskanie określonego, zdefiniowanego w ramach wizji, stanu regionu uzależnione będzie od skuteczności i sprawności osiągania niższych poziomów planowania strategicznego.

Schemat 1. Hierarchiczny układ pięciu poziomów planowania strategicznego, przyjęty w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.

WIZJA ROZWOJU REGIONU

Wizja regionu w 2020 roku zakłada uzyskanie określonego stanu rozwoju województwa opolskiego, w którym najważniejszą wartością są jego mieszkańcy – wykształceni, otwarci na zmianę, wiedzę i innowacje. Społeczność regionalna jest aktywna na rynku pracy i poza nim. Opolska gospodarka jest konkurencyjna i innowacyjna, zarówno w przestrzeni krajowej, jak i europejskiej.

Brzmienie wizji rozwoju województwa opolskiego w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r. ustalono w sposób następujący:

**Województwo opolskie to wielokulturowy region,
wykształconych, otwartych i aktywnych mieszkańców,
z konkurencyjną i innowacyjną gospodarką
oraz z przyjaznym środowiskiem życia**

WYZWANIA ROZWOJOWE REGIONU

Kondycja społeczno-gospodarcza województwa opolskiego i dynamika zmian zachodzących w przestrzeni krajowej i europejskiej warunkują wyzwania rozwojowe, jakie stoją przed województwem opolskim w perspektywie do 2020 roku (Schemat 2).

Najważniejszym, horyzontalnym wyzwaniem rozwojowym jest *Zapobieganie i przeciwdziałanie procesom depopulacji*.

Zmierzenie się z wyzwaniem horyzontalnym będzie możliwe poprzez realizację kompleksowych i komplementarnych działań w różnych sferach życia społeczno-gospodarczego, w odpowiedzi na zdefiniowane tematyczne wyzwania rozwojowe:

- przygotowane do rynku pracy aktywne społeczeństwo;
- konkurencyjna gospodarka oparta na innowacyjności i współpracy z nauką;
- atrakcyjne obszary do zamieszkania, inwestowania i wypoczynku;
- zrównoważony rozwój aglomeracji opolskiej, miast i obszarów wiejskich regionu.

Schemat 2. Wyzwania rozwojowe określone w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.

Realizacja działań w ramach SRWO 2020 r. ma doprowadzić do zwiększenia konkurencyjności i innowacyjności opolskiej gospodarki, poprawy sytuacji na rynku pracy, zwiększenia atrakcyjności do zamieszkania i inwestowania, a także poprawy w zakresie spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej regionu.

HORYZONTALNE WYZWANIE ROZWOJOWE –

Zapobieganie i przeciwdziałanie procesom depopulacji

Zmiany demograficzne, jakich doświadcza województwo opolskie, są zasadnicze dla przyszłego rozwoju regionu. W ostatnich latach zaobserwowano ujemny przyrost naturalny, gwałtowny spadek dzietności, wzrost liczby separacji i rozwodów, osłabienie więzi międzypokoleniowych, a w konsekwencji pogorszenie się kondycji rodzin.

Niekorzystne trendy w zakresie ruchu migracyjnego ludności oraz projekcje demograficzne wymagają traktowania tych problemów w sposób szczególnie istotny.

Podejmowane działania powinny sprzyjać rozwiązywaniu problemów demograficznych oraz wykorzystywać szanse, jakie zmiana ta stwarza. Zapobieganie i przeciwdziałanie procesom depopulacji jest horyzontalnym wyzwaniem rozwojowym województwa.

TEMATYCZNE WYZWANIE ROZWOJOWE –

Przygotowane do rynku pracy aktywne społeczeństwo

Sytuacja na rynku pracy wpływa bezpośrednio na warunki i jakość życia w regionie. Opolski rynek pracy cechuje niewystarczający poziom konkurencyjności, wpływa na to wiele problemów. Do najważniejszych z nich należą: niedostosowanie jakości i kierunków kształcenia, w tym zawodowego, do potrzeb rynku pracy, niski poziom zatrudnienia i przedsiębiorczości na tle kraju, niewystarczająca podaż miejsc pracy, w tym miejsc pracy o wysokiej jakości, a także niezadawalający udział mieszkańców w kształceniu ustawicznym.

W obliczu zachodzących zmian demograficznych konkurencyjny i stabilny rynek pracy jest jednym z kluczowych czynników pozycjonujących region w przestrzeni krajowej i europejskiej.

TEMATYCZNE WYZWANIE ROZWOJOWE –

Konkurencyjna gospodarka oparta na innowacyjności i współpracy z nauką

Konkurencyjna, oparta na wiedzy i innowacyjności nowoczesna gospodarka jest istotnym czynnikiem warunkującym rozwój regionu. Obecnie województwo opolskie boryka się z trudnościami w adaptacji skutecznych mechanizmów sprzyjających wdrażaniu innowacyjnych rozwiązań wśród przedsiębiorstw.

W strukturze przedsiębiorstw niewielki jest udział dużych firm, o znaczącym potencjale, w tym kadrowym do wprowadzania określonych zmian i innowacji w zakresie stosowanych dotychczas technologii i systemów. Brakuje znaczących centrów technologicznych, ośrodków badawczych i instytucji naukowych o przemyślanej i powiązanej z gospodarką regionu naukowej specjalizacji. Powoduje to, że w rywalizacji z innymi regionami, województwo opolskie często przegrywa jako miejsce atrakcyjne do inwestowania i prowadzenia szeroko rozumianej działalności gospodarczej.

Sprostanie wymagającym realiom rynkowym, sprawia, że koniecznością a zarazem wyzwaniem dla regionu, jest budowanie konkurencyjnej gospodarki opartej na innowacyjności i współpracy z nauką.

TEMATYCZNE WYZWANIE ROZWOJOWE –

Atrakcyjne obszary do zamieszkania, inwestowania i wypoczynku

W obliczu zmian demograficznych, jakich doświadcza województwo opolskie, należy tworzyć możliwie najlepsze warunki do zamieszkania, inwestowania oraz wypoczynku, zarówno dla mieszkańców regionu, jak i turystów – z kraju i zagranicy.

Warunki życia w województwie opolskim oceniane są jako relatywnie wysokie, jednak w regionie występują również obszary niedoboru, do których zaliczyć należy: niewystarczającą dostępność do usług ochrony zdrowia, opiekuńczo-wychowawczych i edukacyjnych, dostępność do mieszkań, a także niedobory infrastrukturalne, m.in. w zakresie powiązań transportowych, utrudniające przede wszystkim dostępność do rynków pracy, dóbr i usług.

Poprawa warunków do zamieszkania, inwestowania i wypoczynku stanowi wyzwanie dla województwa opolskiego i decydować będzie o jego konkurencyjnej pozycji w przyszłości.

TEMATYCZNE WYZWANIE ROZWOJOWE –

Zrównoważony rozwój aglomeracji opolskiej, miast i obszarów wiejskich regionu

Z punktu widzenia zdiagnozowanych zmian demograficznych w województwie opolskim istotnym wyzwaniem dla regionu jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju wszystkich jego obszarów, tj. aglomeracji opolskiej, miast i obszarów wiejskich.

Obszary te, dysponując zróżnicowanym potencjałem endogenicznym, wymagają odmiennych działań ukierunkowanych na jak najlepsze wykorzystanie ich zasobów. W tej sytuacji konieczne będzie skoordynowanie i zrównoważenie atutów tych obszarów, tak by poprawa konkurencyjności i dobrobytu nie ograniczała się tylko do niektórych części województwa.

Konieczne jest zwiększenie skuteczności prowadzonej polityki rozwoju i skoncentrowanie jest na wybranych obszarach tematycznych i geograficznych. Jednocześnie podejmowane powinny być działania na rzecz wzmocnienia i optymalnego wykorzystania wewnętrznych potencjałów różnych terytoriów regionu.

CELE STRATEGICZNE

SRWO 2020 określa najważniejsze kierunki rozwoju regionu, będące odpowiedzią na zdefiniowane wyzwania rozwojowe, w tym wyzwanie horyzontalne dotyczące zapobiegania i przeciwdziałania procesom depopulacji. Rozwój województwa opolskiego do 2020 roku ukierunkowany został na: konkurencyjny i stabilny rynek pracy, aktywną społeczność regionalną, innowacyjną i konkurencyjną gospodarkę, dynamiczne przedsiębiorstwa, nowoczesne usługi i atrakcyjną ofertę turystyczno-kulturalną, dobrą dostępność do rynków pracy, dóbr i usług, wysoką jakość środowiska, konkurencyjną aglomerację opolską, ośrodki miejskie i obszary wiejskie.

Zdefiniowanych zostało 10 celów strategicznych. Cele strategiczne 1-7 mają wymiar horyzontalny co oznacza, że zagadnienia w nich poruszane odnoszą się do całego terytorium województwa, natomiast cele 8-10 są wyraźnie ukierunkowane terytorialnie (Tabela 24).

Tabela 24. Wyzwania rozwojowe, cele strategiczne i cele operacyjne

CELE STRATEGICZNE	CELE OPERACYJNE
WYZWANIE 1. PRZYGOTOWANE DO RYNKU PRACY AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO	
CEL STRATEGICZNY 1. Konkurencyjny i stabilny rynek pracy	1.1. Poprawa jakości kształcenia oraz dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy 1.2. Wspieranie kształcenia ustawicznego 1.3. Wspieranie zatrudnienia i samozatrudnienia 1.4. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i ubóstwu 1.5. Rozwój usług opiekuńczych i wychowawczych
CEL STRATEGICZNY 2. Aktywna społeczność regionalna	2.1. Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego 2.2. Wzbogacanie wielokulturowego dziedzictwa i tożsamości regionalnej 2.3. Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego i skuteczności administracji

CELE STRATEGICZNE	CELE OPERACYJNE
WYZWANIE 2. KONKURENCYJNA GOSPODARKA OPARTA NA INNOWACYJNOŚCI I WSPÓŁPRACY Z NAUKĄ	
CEL STRATEGICZNY 3. Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka	3.1. Rozwój potencjału badawczo-rozwojowego na rzecz regionalnej gospodarki 3.2. Wzmocnienie powiązań pomiędzy gospodarką, nauką oraz regionalnymi instytucjami otoczenia biznesu 3.3. Wspieranie powiązań kooperacyjnych w gospodarce 3.4. Wzmocnienie regionalnego systemu przyciągania i lokowania inwestycji
CEL STRATEGICZNY 4. Dynamiczne przedsiębiorstwa	4.1. Wsparcie rozwoju przedsiębiorstw i nowoczesnego rzemiosła 4.2. Rozwój sektora usług rynkowych 4.3. Wspieranie współpracy międzynarodowej przedsiębiorstw
WYZWANIE 3. ATRAKCYJNE OBSZARY DO ZAMIESZKANIA, INWESTOWANIA I WYPOCZYNKU	
CEL STRATEGICZNY 5. Nowoczesne usługi oraz atrakcyjna oferta turystyczno-kulturalna	5.1. Poprawa jakości i dostępności do usług zdrowotnych, opiekuńczych i edukacyjnych 5.2. Rozwój społeczeństwa informacyjnego 5.3. Rozwój usług turystyki, kultury i sportu oraz ich infrastruktury
CEL STRATEGICZNY 6. Dobra dostępność rynków pracy, dóbr i usług	6.1. Rozwój powiązań transportowych 6.2. Poprawa dostępności do aglomeracji opolskiej 6.3. Integracja systemu transportu zbiorowego 6.4. Poprawa bezpieczeństwa na szlakach komunikacyjnych
CEL STRATEGICZNY 7. Wysoka jakość środowiska	7.1. Poprawa stanu środowiska poprzez rozwój infrastruktury technicznej 7.2. Wspieranie niskoemisyjnej gospodarki 7.3. Kształtowanie systemu przyrodniczego, ochrona krajobrazu i bioróżnorodności 7.4. Racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych 7.5. Przeciwdziałanie i usuwanie skutków zagrożeń naturalnych i cywilizacyjnych
WYZWANIE 4. ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ AGLOMERACJI OPOLSKIEJ, MIAST I OBSZARÓW WIEJSKICH REGIONU	
CEL STRATEGICZNY 8. Konkurencyjna aglomeracja opolska	8.1. Rozwój i wzmocnianie funkcji metropolitalnych 8.2. Rozwój przestrzeni aglomeracji wraz ze wzmocnieniem powiązań instytucjonalnych i społecznych 8.3. Kreowanie pozytywnego wizerunku aglomeracji i rozwój współpracy z ośrodkami regionalnymi
CEL STRATEGICZNY 9. Ośrodki miejskie biegunami wzrostu	9.1. Wspieranie potencjału gospodarczego i społecznego miast 9.2. Poprawa ładu przestrzennego i rewitalizacja na obszarach miejskich
CEL STRATEGICZNY 10. Wielofunkcyjne obszary wiejskie	10.1. Wspieranie pozarolniczej aktywności gospodarczej i inicjatyw lokalnych 10.2. Rozwój wielofunkcyjnego rolnictwa i rybactwo 10.3. Rozwój sektora rolno-spożywczego 10.4. Racjonalne gospodarowanie przestrzenią

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.

Jednym z najważniejszych instrumentów realizacji SRWO 2020 r. jest Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego 2014-2020. Działania zdefiniowane na poziomie Programu wynikają ze SRWO 2020 i są możliwe do sfinansowania w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego.

6. Lista wskaźników obrazujących sytuację społeczno-gospodarczą w województwie opolskim, które zostały uwzględnione w RPO WO 2014-2020

Tabela 25. Lista wskaźników obrazujących sytuację społeczno-gospodarczą w województwie opolskim, które zostały uwzględnione w RPO WO 2014-2020

Nr	In English	In Polish	Komentarz IZ RPO WO	Wskaźnik	Rok bazowy i źródło																								
1	Regional benchmarks for employment rate in 2023, and intermediate targets for 2018 and 2020.	Benchmark na regionalny wskaźnik zatrudnienia na 2023 oraz pośrednie cele na 2018 i 2020 r.		2013: 64,0% 2018: 65,3% 2020: 65,8% 2023: 66,6%	Źródło: opracowanie własne, dla 2013 dane rzeczywiste GUS																								
2	Regional benchmark on reducing the number of persons at risk of poverty and social exclusion in 2023, and intermediate targets for 2018 and 2020	Benchmark na redukcję liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym w regionie do 2023 oraz pośrednie cele na 2018 i 2020 r.	Wskaźnik niedostępny na poziomie województw. Wskaźnik zmieniono na: <i>Udział osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej relatywnej granicy ubóstwa.</i>	2013: 16,1% 2018: 14,8% 2020: 14,2% 2023: 13,4%	Źródło: opracowanie własne, dla 2013 dane rzeczywiste GUS																								
3	Employment rate 20-64.	Wskaźnik zatrudnienia 20-64.		<table border="1"> <tr><td><i>mazowieckie</i></td><td>71</td></tr> <tr><td><i>podlaskie</i></td><td>66,9</td></tr> <tr><td><i>wielkopolskie</i></td><td>66,8</td></tr> <tr><td><i>łódzkie</i></td><td>66,3</td></tr> <tr><td><i>lubelskie</i></td><td>65,8</td></tr> <tr><td><i>Polska</i></td><td>64,9</td></tr> <tr><td><i>małopolskie</i></td><td>64,6</td></tr> <tr><td><i>opolskie</i></td><td>64</td></tr> <tr><td><i>pomorskie</i></td><td>63,9</td></tr> <tr><td><i>lubuskie</i></td><td>63,1</td></tr> <tr><td><i>kujawsko-pomorskie</i></td><td>63</td></tr> <tr><td><i>świętokrzyskie</i></td><td>62,7</td></tr> </table>	<i>mazowieckie</i>	71	<i>podlaskie</i>	66,9	<i>wielkopolskie</i>	66,8	<i>łódzkie</i>	66,3	<i>lubelskie</i>	65,8	<i>Polska</i>	64,9	<i>małopolskie</i>	64,6	<i>opolskie</i>	64	<i>pomorskie</i>	63,9	<i>lubuskie</i>	63,1	<i>kujawsko-pomorskie</i>	63	<i>świętokrzyskie</i>	62,7	2013 Źródło: GUS
<i>mazowieckie</i>	71																												
<i>podlaskie</i>	66,9																												
<i>wielkopolskie</i>	66,8																												
<i>łódzkie</i>	66,3																												
<i>lubelskie</i>	65,8																												
<i>Polska</i>	64,9																												
<i>małopolskie</i>	64,6																												
<i>opolskie</i>	64																												
<i>pomorskie</i>	63,9																												
<i>lubuskie</i>	63,1																												
<i>kujawsko-pomorskie</i>	63																												
<i>świętokrzyskie</i>	62,7																												

Nr	In English	In Polish	Komentarz IZ RPO WO	Wskaźnik	Rok bazowy i źródło
				<i>dolnośląskie</i> 62,6 <i>podkarpackie</i> 62,4 <i>śląskie</i> 62,3 <i>zachodniopomorskie</i> 61,6 <i>warmińsko-mazurskie</i> 59,6	
4	Persons at risk of poverty and social exclusion.	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.	Wskaźnik niedostępny na poziomie województw. Wskaźnik zmieniono na (za MliR): <i>Udział osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej relatywnej granicy ubóstwa.</i>	<i>warmińsko-mazurskie</i> 25,4 <i>podlaskie</i> 22,7 <i>lubelskie</i> 21,5 <i>podkarpackie</i> 20,9 <i>świętokrzyskie</i> 19,7 <i>wielkopolskie</i> 19,2 <i>pomorskie</i> 19,2 <i>kujawsko-pomorskie</i> 18,8 <i>Polska</i> 16,2 <i>opolskie</i> 16,1 <i>małopolskie</i> 15,8 <i>zachodniopomorskie</i> 15,3 <i>lubuskie</i> 15,0 <i>łódzkie</i> 12,5 <i>mazowieckie</i> 12,4 <i>dolnośląskie</i> 12,1 <i>śląskie</i> 11,2	2013 Źródło: GUS
5	Population.	Liczba mieszkańców.		1 004 416 osób	31 XII 2013 Źródło: GUS
6	Individuals aged 18-64.	Ludność w wieku produkcyjnym.	Wskaźnik: ludność w wieku produkcyjnym	650 157 osób	31 XII 2013 Źródło: GUS

Nr	In English	In Polish	Komentarz IZ RPO WO	Wskaźnik	Rok bazowy i źródło																								
7	GDP per capita.	PKB na mieszkańca.	Wskaźnik PKB per capita UE28=100 (PL=100)	<table border="1"> <tr><td>rok 2000</td><td>40 (82,8)</td></tr> <tr><td>rok 2001</td><td>38 (80,2)</td></tr> <tr><td>rok 2002</td><td>39 (80,1)</td></tr> <tr><td>rok 2003</td><td>39 (79,0)</td></tr> <tr><td>rok 2004</td><td>43 (85,1)</td></tr> <tr><td>rok 2005</td><td>42 (82,7)</td></tr> <tr><td>rok 2006</td><td>42 (80,2)</td></tr> <tr><td>rok 2007</td><td>45 (82,5)</td></tr> <tr><td>rok 2008</td><td>48 (84,4)</td></tr> <tr><td>rok 2009</td><td>51 (83,3)</td></tr> <tr><td>rok 2010</td><td>51 (81,0)</td></tr> <tr><td>rok 2011</td><td>52 (80,1)</td></tr> </table>	rok 2000	40 (82,8)	rok 2001	38 (80,2)	rok 2002	39 (80,1)	rok 2003	39 (79,0)	rok 2004	43 (85,1)	rok 2005	42 (82,7)	rok 2006	42 (80,2)	rok 2007	45 (82,5)	rok 2008	48 (84,4)	rok 2009	51 (83,3)	rok 2010	51 (81,0)	rok 2011	52 (80,1)	Źródło: GUS, Eurostat
rok 2000	40 (82,8)																												
rok 2001	38 (80,2)																												
rok 2002	39 (80,1)																												
rok 2003	39 (79,0)																												
rok 2004	43 (85,1)																												
rok 2005	42 (82,7)																												
rok 2006	42 (80,2)																												
rok 2007	45 (82,5)																												
rok 2008	48 (84,4)																												
rok 2009	51 (83,3)																												
rok 2010	51 (81,0)																												
rok 2011	52 (80,1)																												
8	Data on mobility (intra-EU/EEA workers) and on migration (net results).	Dane dotyczące mobilności (wewnątrz EU/EEA) i migracji (saldo).	Brak rzeczywistych danych	<p><i>Mobilność zawodową określono poprzez dojazdy do pracy w kierunku: województwo opolskie - pozostałe województwa (wyłącznie podmioty powyżej 9 pracujących) oraz województwo opolskie – zagranica (dane NSP). Z województwa opolskiego do pracy do innych województw dojeżdża ok. 12,1 tys. osób. Do województwa opolskiego przyjeżdża z kolei 4,3 tys. osób. Saldo wynosi ok. minus 7,8 tys. osób.</i></p> <p><i>Mobilność za granicę określono na podstawie wyników spisu powszechnego (2011). Za granicą przebywa ogólnie 108 tys. osób (powyżej 3 miesięcy), z czego w wieku 20-64 lata 92,4 tys. osób. Prawie wszyscy przebywają w krajach UE (102,1 tys. osób). Spośród przyczyn wyjazdów 3/4 mieszkańców wskazało wyjazdy za pracę (spośród przyczyn ustalonych). Liczba imigrantów wynosi w Opolskiem niecały 1 tys. osób, z czego 42% stanowią Niemcy. Saldo</i></p>	Źródło: oprac. własne na podstawie danych GUS i US Opole																								

Nr	In English	In Polish	Komentarz IZ RPO WO	Wskaźnik	Rok bazowy i źródło
				<i>między emigracją a imigracją jest ujemne i wynosi ok. 107 tys. osób.</i>	
9	Economic activity rate (overall, men, women)	Wskaźnik aktywności zawodowej (całkowity, mężczyźni, kobiety).	Dane prezentowane są ogółem. Współczynnik aktywności zawodowej obliczono jako procentowy udział aktywnych zawodowo w ogólnej liczbie ludności tej kategorii	<i>Ogółem: 53,6 (PL: 55,9) Mężczyźni: 64,1 (PL: 64,4) Kobiety: 44,4 (PL: 48,2)</i>	2013 Źródło: GUS
10	Employment levels for persons 55-64, women, people with disabilities, educational attainment level	Wskaźnik zatrudnienia osób 55-64, osób z niepełnosprawnością, wg poziomu wykształcenia	Dane w %	<i>Ogółem, wiek 55-64: 39,8 (PL: 40,6) Mężczyźni, wiek 55-64: 53,3 (PL: 51,3) Kobiety, wiek 55-64: 27,9 (PL: 31,0) Niepełnosprawni, wiek 16-64: 20,0 (PL: 20,9) Wykształcenie: - wyższe: 74,2 (PL: 75,6), - policealne oraz średnie zawodowe: 58,2 (PL: 59,6), - średnie ogólnokształcące: 45,2 (PL: 42,2), - zasadnicze zawodowe: 56,4 (PL: 53,7), - gimnazjalne i niższe: 12,3 (PL: 14,9)</i>	2013 Źródło: GUS
11	The number of unemployed (overall, men, women)	Liczba osób bezrobotnych (całkowity, mężczyźni, kobiety).		<i>Ogółem: 42,7 tys. (100%) Kobiety: 23,0 tys. (53,9%) Mężczyźni: 19,7 tys. (46,1%)</i>	IX 2014 Źródło: WUP Opole
12	Unemployment rate.	Stopa bezrobocia rejestrowanego.		<i>warmińsko-mazurskie 18,2% kujawsko-pomorskie 15,7% zachodniopomorskie 15,2% podkarpackie 14,3% świętokrzyskie 14,3%</i>	IX 2014 Źródło: GUS

Nr	In English	In Polish	Komentarz IZ RPO WO	Wskaźnik	Rok bazowy i źródło
				<i>podlaskie</i> 13,1% <i>lubuskie</i> 12,8% <i>lubelskie</i> 12,4% <i>łódzkie</i> 12,1% <i>opolskie</i> 12% <i>Polska</i> 11,5% <i>pomorskie</i> 11,2% <i>dolnośląskie</i> 10,9% <i>mazowieckie</i> 10% <i>małopolskie</i> 9,8% <i>śląskie</i> 9,8% <i>wielkopolskie</i> 7,9%	
13	The number of job seekers.	Liczba osób poszukujących pracy.		804 osoby - według stanu na 30.09.2014 845 osób - według stanu na 31.12.2013 842 osoby - według stanu na 31.12.2012	Źródło: WUP Opole
14	The number of economically inactive people.	Liczba osób nieaktywnych zawodowo.	Wskaźnik tożsamy: Liczba biernych zawodowo	331 tys. osób	2013 Źródło: GUS
15	The number of persons over 50.	Liczba osób powyżej 50 roku życia.	Wskaźnik zmieniony na osoby w wieku powyżej 49 lat	374 139 osób	31 XII 2013 Źródło: GUS
16	The number of women.	Liczba kobiet.		518 472 osoby	31 XII 2013 Źródło: GUS
17	The number of people with disabilities.	Liczba osób z niepełnosprawnością.		103 153 osoby	2011 (NSP) Źródło: GUS
18	The number of long-term unemployed.	Liczba osób długotrwale bezrobotnych.		23 931 osób (56%)	IX 2014 Źródło: WUP Opole

Nr	In English	In Polish	Komentarz IZ RPO WO	Wskaźnik	Rok bazowy i źródło																																																
19	The number of low-skilled persons.	Liczba osób niskowkwalifikowanych (ISCED 0-3).		Brak danych																																																	
20	Regional disparities of unemployment (e.g. particularly high level of unemployment in specific groups in some poviats)	Regionalne zróżnicowanie poziomu bezrobocia (np. szczególnie wysokie bezrobocie na poziomie kilku powiatów).	Tabela przedstawia liczbę osób bezrobotnych (zarejestrowanych) oraz rejestrowaną stopę bezrobocia wg powiatów i podregionów woj. opolskiego	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>W tys.</th> <th>W %</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>WOJ. OPOLSKIE</td> <td>42,7</td> <td>12,0</td> </tr> <tr> <td><i>Brzeski</i></td> <td><i>5,7</i></td> <td><i>19,4</i></td> </tr> <tr> <td><i>Namysłowski</i></td> <td><i>2,4</i></td> <td><i>16,8</i></td> </tr> <tr> <td><i>Prudnicki</i></td> <td><i>3,0</i></td> <td><i>16,8</i></td> </tr> <tr> <td>Podregion nyski</td> <td>20,6</td> <td>16,5</td> </tr> <tr> <td><i>Nyski</i></td> <td><i>6,9</i></td> <td><i>16,3</i></td> </tr> <tr> <td><i>Głubczycki</i></td> <td><i>2,6</i></td> <td><i>16,2</i></td> </tr> <tr> <td><i>Kluczborski</i></td> <td><i>2,6</i></td> <td><i>12,6</i></td> </tr> <tr> <td><i>Kędzierzyńsko-Kozielski</i></td> <td><i>4,1</i></td> <td><i>12,3</i></td> </tr> <tr> <td><i>Opolski</i></td> <td><i>4,7</i></td> <td><i>12,3</i></td> </tr> <tr> <td>Podregion opolski</td> <td>22,2</td> <td>9,6</td> </tr> <tr> <td><i>Oleski</i></td> <td><i>2,1</i></td> <td><i>8,8</i></td> </tr> <tr> <td><i>Krapkowicki</i></td> <td><i>2,3</i></td> <td><i>8,6</i></td> </tr> <tr> <td><i>Strzelecki</i></td> <td><i>1,9</i></td> <td><i>8,2</i></td> </tr> <tr> <td><i>m. Opole</i></td> <td><i>4,5</i></td> <td><i>6,4</i></td> </tr> </tbody> </table>		W tys.	W %	WOJ. OPOLSKIE	42,7	12,0	<i>Brzeski</i>	<i>5,7</i>	<i>19,4</i>	<i>Namysłowski</i>	<i>2,4</i>	<i>16,8</i>	<i>Prudnicki</i>	<i>3,0</i>	<i>16,8</i>	Podregion nyski	20,6	16,5	<i>Nyski</i>	<i>6,9</i>	<i>16,3</i>	<i>Głubczycki</i>	<i>2,6</i>	<i>16,2</i>	<i>Kluczborski</i>	<i>2,6</i>	<i>12,6</i>	<i>Kędzierzyńsko-Kozielski</i>	<i>4,1</i>	<i>12,3</i>	<i>Opolski</i>	<i>4,7</i>	<i>12,3</i>	Podregion opolski	22,2	9,6	<i>Oleski</i>	<i>2,1</i>	<i>8,8</i>	<i>Krapkowicki</i>	<i>2,3</i>	<i>8,6</i>	<i>Strzelecki</i>	<i>1,9</i>	<i>8,2</i>	<i>m. Opole</i>	<i>4,5</i>	<i>6,4</i>	IX 2014 Źródło: GUS
	W tys.	W %																																																			
WOJ. OPOLSKIE	42,7	12,0																																																			
<i>Brzeski</i>	<i>5,7</i>	<i>19,4</i>																																																			
<i>Namysłowski</i>	<i>2,4</i>	<i>16,8</i>																																																			
<i>Prudnicki</i>	<i>3,0</i>	<i>16,8</i>																																																			
Podregion nyski	20,6	16,5																																																			
<i>Nyski</i>	<i>6,9</i>	<i>16,3</i>																																																			
<i>Głubczycki</i>	<i>2,6</i>	<i>16,2</i>																																																			
<i>Kluczborski</i>	<i>2,6</i>	<i>12,6</i>																																																			
<i>Kędzierzyńsko-Kozielski</i>	<i>4,1</i>	<i>12,3</i>																																																			
<i>Opolski</i>	<i>4,7</i>	<i>12,3</i>																																																			
Podregion opolski	22,2	9,6																																																			
<i>Oleski</i>	<i>2,1</i>	<i>8,8</i>																																																			
<i>Krapkowicki</i>	<i>2,3</i>	<i>8,6</i>																																																			
<i>Strzelecki</i>	<i>1,9</i>	<i>8,2</i>																																																			
<i>m. Opole</i>	<i>4,5</i>	<i>6,4</i>																																																			
21	Other region-specific challenges (including within parts of the regions, e.g. on the level of poviats) identified as requiring dedicated assistance on the labour market (figures), if relevant.	Inne zidentyfikowane zróżnicowane wewnątrz-regionalne wyzwania na rynku pracy (np. na poziomie niektórych powiatów), które wymagają dedykowanej interwencji (liczbowo), jeśli występują.		<i>powiat krapkowicki - największy w województwie udział kobiet w liczbie zarejestrowanych bezrobotnych 62% - 1403 osoby</i>	IX 2014 Źródło: WUP Opole																																																

Nr	In English	In Polish	Komentarz IZ RPO WO	Wskaźnik		Rok bazowy i źródło																										
22	Other challenges specific to parts of the region in the scope of ESF, e.g. access to pre-school education particularly low in specific poviats.	Inne wyzwania z obszaru interwencji EFSu występujące w części regionu, np. szczególnie niska dostępność opieki żłobkowej.	Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach	<table border="1"> <tr><td>Powiat m.Opole</td><td>26,4</td></tr> <tr><td>Powiat kędzierzyńsko-kozielski</td><td>12,1</td></tr> <tr><td>OPOLSKIE</td><td>8,7</td></tr> <tr><td>Powiat prudnicki</td><td>8,6</td></tr> <tr><td>Powiat nyski</td><td>8,2</td></tr> <tr><td>Powiat krapkowicki</td><td>7,7</td></tr> <tr><td>Powiat strzelecki</td><td>5,6</td></tr> <tr><td>Powiat namysłowski</td><td>5,5</td></tr> <tr><td>Powiat kluczborski</td><td>5,1</td></tr> <tr><td>Powiat głubczycki</td><td>5,1</td></tr> <tr><td>Powiat brzeski</td><td>4,9</td></tr> <tr><td>Powiat oleski</td><td>3,3</td></tr> <tr><td>Powiat opolski</td><td>2,6</td></tr> </table>		Powiat m.Opole	26,4	Powiat kędzierzyńsko-kozielski	12,1	OPOLSKIE	8,7	Powiat prudnicki	8,6	Powiat nyski	8,2	Powiat krapkowicki	7,7	Powiat strzelecki	5,6	Powiat namysłowski	5,5	Powiat kluczborski	5,1	Powiat głubczycki	5,1	Powiat brzeski	4,9	Powiat oleski	3,3	Powiat opolski	2,6	2013 Źródło: GUS
Powiat m.Opole	26,4																															
Powiat kędzierzyńsko-kozielski	12,1																															
OPOLSKIE	8,7																															
Powiat prudnicki	8,6																															
Powiat nyski	8,2																															
Powiat krapkowicki	7,7																															
Powiat strzelecki	5,6																															
Powiat namysłowski	5,5																															
Powiat kluczborski	5,1																															
Powiat głubczycki	5,1																															
Powiat brzeski	4,9																															
Powiat oleski	3,3																															
Powiat opolski	2,6																															
23	The number of children aged up to 3.	Liczba dzieci w wieku do 3 lat		34 926 osób		31 XII 2013 Źródło: GUS																										
24	The number of children aged 3-5 (pre-school)	Liczba dzieci w wieku przedszkolnym (3-5 lat)		28 516 osób		31 XII 2013 Źródło: GUS																										
25	NEET - the proportion of individuals aged 25-29 not in employment, education or training (in %).	NEET - odsetek osób w wieku 25-29 lat niepracujących i nieuczestniczących w kształceniu i szkoleniu (w %)		Brak danych																												
26	The number of unemployed individuals classified as "active unemployed".	Liczba osób bezrobotnych zakwalifikowanych jako "bezrobotni aktywni".	Dane niepełne - dane kompletne będą dostępne na początku 2015 roku	1157 osób (4% spośród zakwalifikowanych)		30 X 2014 Źródło: WUP Opole																										
27	The number of unemployed individuals classified as "in need of support".	Liczba osób bezrobotnych zakwalifikowanych jako "wymagający wsparcia".	Dane niepełne - dane kompletne będą dostępne na początku 2015 roku	20166 osób(69% spośród zakwalifikowanych)		30 X 2014 Źródło: WUP Opole																										

Nr	In English	In Polish	Komentarz IZ RPO WO	Wskaźnik	Rok bazowy i źródło
28	The number of unemployed individuals classified as "distant from the labour market".	Liczba osób bezrobotnych zakwalifikowanych jako "oddaleni od rynku pracy".	Dane niepełne - dane kompletne będą dostępne na początku 2015 roku	7721 osób (27% spośród zakwalifikowanych)	30 X 2014 Źródło: WUP Opole
29	EURES activities: the number of vacancies in the region filled in by non-Polish EEA/Swiss citizens via EURES.	Działania sieci EURES: liczba wakatów w regionie zapełnionych przez uprawnione osoby spoza granic Polski za pomocą sieci EURES.		<i>Od roku 2011 pracodawcy polscy w regionie nie składali ofert pracy dla cudzoziemców z UE/EOG</i>	X 2014 Źródło: WUP Opole
30	EURES activities: the number of non-Polish EEA/Swiss vacancies filled in by inhabitants of the region via EURES.	Działania sieci EURES: liczba wakatów poza regionem zapełnionych przez mieszkańców regionu za pomocą sieci EURES.	1. większość ofert pracy z krajów UE/EOG ma charakter otwarty gdzie klienci samodzielnie aplikują do pracodawcy, 2. zagraniczni pracodawcy nie mają obowiązku informowania o wynikach rekrutacji, a WUP nie ma narzędzi do wyegzekwowania takich informacji, 3. brak wymiany informacji o zatrudnieniu w ramach PSZ.	Brak danych	Źródło: WUP Opole
31	Analysis on the potential for a EURES target mobility scheme	Analiza potrzeb dla ukierunkowanego schematu		Najwięcej wolnych miejsc pracy w 2013 r. pochodziło z następujących sektorów: przemysł, handel hurtowy i	www.eures.europa.eu

Nr	In English	In Polish	Komentarz IZ RPO WO	Wskaźnik	Rok bazowy i źródło														
	defining professions/sectors with labour shortage/labour surplus.	mobilności pracowników definiującego zawody/sektory, w których występują braki/nadwyżki siły roboczej.		<p>detaliczny, budownictwo, administracja publiczna, działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca.</p> <p>Najczęściej poszukiwane zawody w województwie opolskim to: robotnik gospodarczy, sprzedawca, robotnik budowlany, robotnik placowy, technik prac biurowych, sprzątaczką, przedstawiciel handlowy, magazynier, kierowca samochodu ciężarowego, pracownik ochrony fizycznej bez licencji, murarz</p> <p>W 2013 r. wystąpił deficyt w zawodach takich, jak: spawacz metodą TIG, monter ociepleń budynków, florysta, pośrednik finansowy, ankieter, telemarketer, doradca finansowy, kierowca ciągnika siodłowego, pracownik ochrony fizycznej I stopnia i bez licencji oraz pracownik agencji pracy tymczasowej.</p>	(Za WUP Opole)														
32	The number of economic entities.	Liczba podmiotów gospodarki narodowej.		100 038	31 XII 2013 Źródło: GUS														
33	The number of newly registered (within a year) economic entities.	Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych (rocznie).		<table border="1"> <tr><td><i>2007 rok</i></td><td><i>5907</i></td></tr> <tr><td><i>2008 rok</i></td><td><i>6955</i></td></tr> <tr><td><i>2009 rok</i></td><td><i>7821</i></td></tr> <tr><td><i>2010 rok</i></td><td><i>8542</i></td></tr> <tr><td><i>2011 rok</i></td><td><i>6920</i></td></tr> <tr><td><i>2012 rok</i></td><td><i>6922</i></td></tr> <tr><td><i>2013 rok</i></td><td><i>7410</i></td></tr> </table>	<i>2007 rok</i>	<i>5907</i>	<i>2008 rok</i>	<i>6955</i>	<i>2009 rok</i>	<i>7821</i>	<i>2010 rok</i>	<i>8542</i>	<i>2011 rok</i>	<i>6920</i>	<i>2012 rok</i>	<i>6922</i>	<i>2013 rok</i>	<i>7410</i>	Źródło: GUS
<i>2007 rok</i>	<i>5907</i>																		
<i>2008 rok</i>	<i>6955</i>																		
<i>2009 rok</i>	<i>7821</i>																		
<i>2010 rok</i>	<i>8542</i>																		
<i>2011 rok</i>	<i>6920</i>																		
<i>2012 rok</i>	<i>6922</i>																		
<i>2013 rok</i>	<i>7410</i>																		
34	The number of newly created job places (annual).	Liczba nowo utworzonych miejsc pracy (rocznie).		<table border="1"> <tr><td><i>2008 rok</i></td><td><i>11,5 tys.</i></td></tr> <tr><td><i>2009 rok</i></td><td><i>10,8 tys.</i></td></tr> <tr><td><i>2010 rok</i></td><td><i>14,1 tys.</i></td></tr> <tr><td><i>2011 rok</i></td><td><i>13,9 tys.</i></td></tr> </table>	<i>2008 rok</i>	<i>11,5 tys.</i>	<i>2009 rok</i>	<i>10,8 tys.</i>	<i>2010 rok</i>	<i>14,1 tys.</i>	<i>2011 rok</i>	<i>13,9 tys.</i>	Źródło: GUS						
<i>2008 rok</i>	<i>11,5 tys.</i>																		
<i>2009 rok</i>	<i>10,8 tys.</i>																		
<i>2010 rok</i>	<i>14,1 tys.</i>																		
<i>2011 rok</i>	<i>13,9 tys.</i>																		

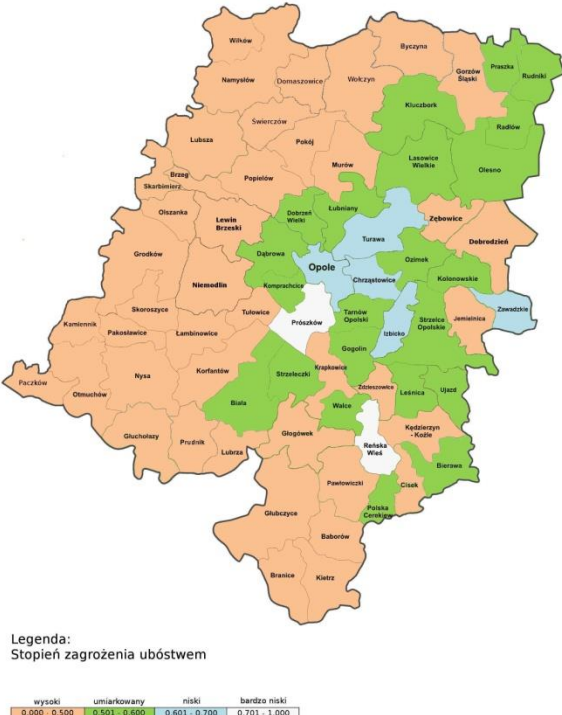
Nr	In English	In Polish	Komentarz IZ RPO WO	Wskaźnik	Rok bazowy i źródło												
				<table border="1"> <tr> <td data-bbox="1245 328 1413 352">2012 rok</td> <td data-bbox="1420 328 1906 352">13,4 tys.</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1245 357 1413 381">2013 rok</td> <td data-bbox="1420 357 1906 381">9,2 tys.</td> </tr> </table>	2012 rok	13,4 tys.	2013 rok	9,2 tys.									
2012 rok	13,4 tys.																
2013 rok	9,2 tys.																
35	Structure of employment - per sector (industry, agriculture, etc.)	Struktura pracujących w sektorach (przemysł, rolnictwo, itd.).		rolnictwo-16,4%; przemysł-24,3%, budownictwo-7%, usługi-52,2%	31 XII 2012 Źródło: GUS												
36	List of Regional Smart Specialisations (RIS3) and - since 2017, monitoring of Return on Investment indicator within RIS3 monitoring.	Regionalne Specjalizacje Inteligentne (RIS3) oraz - od 2017, monitorowanie Zwrotu na Inwestycji w ramach monitoringu RIS3.		<p>Tabela: Rodzaje priorytetów, w tym innowacji społecznych typu 'smart specialisation' w województwie opolskim</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th data-bbox="1245 1054 1413 1145">A. Specjalizacje inteligentne</th> <th data-bbox="1420 815 1626 1054">Grupy technologii, produktów i procesów w ramach obszarów rozwoju</th> <th data-bbox="1632 815 1906 1054">Wyszczególnienie</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="1245 1059 1413 1145"></td> <td data-bbox="1420 1059 1626 1145">Technologie chemiczne (zrównoważone)</td> <td data-bbox="1632 1059 1906 1195">Otrzymywanie i przetwórstwo materiałów polimerowych</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1245 1200 1413 1307"></td> <td data-bbox="1420 1200 1626 1307"></td> <td data-bbox="1632 1200 1906 1307">Technologie chemiczne organiczne</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1245 1311 1413 1372"></td> <td data-bbox="1420 1311 1626 1372"></td> <td data-bbox="1632 1311 1906 1372">Chemia specjalistyczna</td> </tr> </tbody> </table>	A. Specjalizacje inteligentne	Grupy technologii, produktów i procesów w ramach obszarów rozwoju	Wyszczególnienie		Technologie chemiczne (zrównoważone)	Otrzymywanie i przetwórstwo materiałów polimerowych			Technologie chemiczne organiczne			Chemia specjalistyczna	VII 2014 RSI WO do 2020 r. Załącznik nr 1 do Uchwały Nr 5250 Zarządu Województwa Opolskiego z dnia 1 lipca 2014 r.
A. Specjalizacje inteligentne	Grupy technologii, produktów i procesów w ramach obszarów rozwoju	Wyszczególnienie															
	Technologie chemiczne (zrównoważone)	Otrzymywanie i przetwórstwo materiałów polimerowych															
		Technologie chemiczne organiczne															
		Chemia specjalistyczna															

Nr	In English	In Polish	Komentarz IZ RPO WO	Wskaźnik		Rok bazowy i źródło
					Produkty chemiczne na bazie surowców odnawialnych	
				Zrównoważone technologie budownictwa i drewna	Technologie budownictwa niskoenergetycznego	
					Technologie cementu, wapna i betonu	
					Technologie drewna	
				Technologie przemysłu maszynowego i metalowego	Technologie układów napędowych	
					Technologie projektowania i wytwarzania maszyn i urządzeń	
					Technologie metali	
				Technologie przemysłu energetycznego (w tym OZE, poprawa efektywności energetycznej)	Technologie wytwarzania energii	
					Technologie silników	
					Technologie wysokich napięć	
				Technologie rolno-spożywcze	Technologie produkcji roślinnej	
					Technologie produkcji i przetwarzania żywności w	

Nr	In English	In Polish	Komentarz IZ RPO WO	Wskaźnik			Rok bazowy i źródło
					<p>szczegółności przetwarzanie mleka</p> <p>B. Potencjalnie specjalizacje inteligentne</p> <p>Procesy i produkty ochrony zdrowia i środowiska <i>(Life and environmental science)</i></p>	<p>Produkty ochrony zdrowia</p> <p>Zintegrowany przestrzennie regionalny produkt turystyczny</p> <p>Proces organizacyjny systemu transportu intermodalnego przyjaznego środowisku</p>	
37	List of fast-growth sectors.	Lista sektorów szybkiego wzrostu.		Brak danych			

Nr	In English	In Polish	Komentarz IZ RPO WO	Wskaźnik	Rok bazowy i źródło
38	The number of children in childcare.	Liczba dzieci objętych opieką żłobkową.		2125	2014 (I półrocze) Źródło: OUW w Opolu
39	The number of entities providing childcare.	Liczba instytucji opieki żłobkowej.		57	2014 (I półrocze) Źródło: OUW w Opolu
40	The number of places in entities providing childcare.	Liczba miejsc opieki żłobkowej.		2343	2014 (I półrocze) Źródło: OUW w Opolu
41	The number of employers providing childcare (e.g. employers at whose premises childcare facilities are available).	Liczba pracodawców zaangażowanych w opiekę żłobkową (np. pracodawcy, na których terenie znajdują się formy opieki żłobkowej).	Wskaźnik wskazuje instytucje utworzone przez osoby fizyczne lub utworzone przez osobę prawną lub jednostkę nieposiadającą osobowości prawnej	35	2014 (I półrocze) Źródło: OUW w Opolu
42	Data on training undertaken by employees.	Dane dotyczące szkoleń podejmowanych przez pracowników.		Brak danych	
43	The number of non-institutional entities providing childcare.	Liczba form nie-instytucjonalnej opieki nad dziećmi do lat 3		Brak danych nt. zatrudnionych niań, w przypadku opiekunów dziennych liczba osób zatrudnionych wynosi 174 osoby - stan na dzień 31.10.2014 (jednak w myśl polskich przepisów jest to opieka instytucjonalna)	2014 Źródło: WUP Opole

Nr	In English	In Polish	Komentarz IZ RPO WO	Wskaźnik	Rok bazowy i źródło														
44	The number of persons who benefit from social assistance.	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej.	Wskaźnik obrazuje liczbę osób w rodzinach świadczeniobiorców	<table border="1"> <tr> <td>2007 rok</td> <td>88468 osób</td> </tr> <tr> <td>2008 rok</td> <td>73298</td> </tr> <tr> <td>2009 rok</td> <td>74101</td> </tr> <tr> <td>2010 rok</td> <td>74970</td> </tr> <tr> <td>2011 rok</td> <td>66419</td> </tr> <tr> <td>2012 rok</td> <td>62217</td> </tr> <tr> <td>2013 rok</td> <td>72036</td> </tr> </table>	2007 rok	88468 osób	2008 rok	73298	2009 rok	74101	2010 rok	74970	2011 rok	66419	2012 rok	62217	2013 rok	72036	Źródło: ROPS Opole. Sprawozdanie MPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach za lata 2007-2013 oraz Ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2011,2012,2013
2007 rok	88468 osób																		
2008 rok	73298																		
2009 rok	74101																		
2010 rok	74970																		
2011 rok	66419																		
2012 rok	62217																		
2013 rok	72036																		

Nr	In English	In Polish	Komentarz IZ RPO WO	Wskaźnik	Rok bazowy i źródło								
45	Intra-regional challenges on the risk of poverty (e.g. particular poviats with especially high poverty rates).	Zróżnicowanie wewnątrz-regionalne dotyczące zagrożenia ubóstwem (np. szczególnie wysokie zagrożenie ubóstwem w niektórych powiatach).	Stopień zagrożenia ubóstwem w województwie opolskim wg gmin (2013)	 <p>Legenda: Stopień zagrożenia ubóstwem</p> <p>wysoki umiarkowany niski bardzo niski 0.000 - 0.500 0.501 - 0.600 0.601 - 0.700 0.701 - 1.000</p>	Źródło: Stopień zagrożenia ubóstwem w woj. opolskim. Wielowymiarowa analiza porównawcza opracowana na podstawie metody wzorca rozwoju. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu, marzec 2014								
46	Number of juveniles for which corrective measures were applied.	Liczba nieletnich wobec których zastosowano środki wychowawcze lub poprawcze.		Brak danych									
47	The number of social assistance entities.	Liczba placówek opieki społecznej.	Ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie,	<table border="1" data-bbox="1234 1246 1912 1385"> <tr> <td>2007 rok</td> <td>185</td> </tr> <tr> <td>2008 rok</td> <td>185</td> </tr> <tr> <td>2009 rok</td> <td>186</td> </tr> <tr> <td>2010 rok</td> <td>190</td> </tr> </table>	2007 rok	185	2008 rok	185	2009 rok	186	2010 rok	190	źródło: ROPS Opole. Sprawozdanie MPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej -
2007 rok	185												
2008 rok	185												
2009 rok	186												
2010 rok	190												

Nr	In English	In Polish	Komentarz IZ RPO WO	Wskaźnik	Rok bazowy i źródło														
			domy pomocy społecznej, dzienne domy pomocy, środowiskowe domy samopomocy, noclegownie, placówki opiekuńczo-wychowawcze, inne ośrodki wsparcia	<table border="1"> <tr><td>2011 rok</td><td>188</td></tr> <tr><td>2012 rok</td><td>261</td></tr> <tr><td>2013 rok</td><td>297</td></tr> </table>	2011 rok	188	2012 rok	261	2013 rok	297	<i>pieniężnych, w naturze i usługach za lata 2007-2013 oraz Ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2011,2012,2013</i>								
2011 rok	188																		
2012 rok	261																		
2013 rok	297																		
48	The number of care centers.	Liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych		<table border="1"> <tr><td>2007 rok</td><td>16</td></tr> <tr><td>2008 rok</td><td>17</td></tr> <tr><td>2009 rok</td><td>16</td></tr> <tr><td>2010 rok</td><td>16</td></tr> <tr><td>2011 rok</td><td>16</td></tr> <tr><td>2012 rok</td><td>15</td></tr> <tr><td>2013 rok</td><td>16</td></tr> </table>	2007 rok	16	2008 rok	17	2009 rok	16	2010 rok	16	2011 rok	16	2012 rok	15	2013 rok	16	<i>źródło: ROPS Opole. Sprawozdanie MPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej -pieniężnych, w naturze i usługach za lata 2007-2013 oraz Ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2011,2012,2013</i>
2007 rok	16																		
2008 rok	17																		
2009 rok	16																		
2010 rok	16																		
2011 rok	16																		
2012 rok	15																		
2013 rok	16																		
49	The number of places in care centers .	Liczba miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.		<table border="1"> <tr><td>2007 rok</td><td>443</td></tr> <tr><td>2008 rok</td><td>612</td></tr> <tr><td>2009 rok</td><td>460</td></tr> <tr><td>2010 rok</td><td>570</td></tr> <tr><td>2011 rok</td><td>648</td></tr> <tr><td>2012 rok</td><td>564</td></tr> <tr><td>2013 rok</td><td>526</td></tr> </table>	2007 rok	443	2008 rok	612	2009 rok	460	2010 rok	570	2011 rok	648	2012 rok	564	2013 rok	526	<i>źródło: Sprawozdanie MPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej -pieniężnych, w naturze i usługach za lata 2007-2013 oraz Ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2011,2012,2013</i>
2007 rok	443																		
2008 rok	612																		
2009 rok	460																		
2010 rok	570																		
2011 rok	648																		
2012 rok	564																		
2013 rok	526																		

Nr	In English	In Polish	Komentarz IZ RPO WO	Wskaźnik	Rok bazowy i źródło														
50	The number of foster families.	Liczba rodzin zastępczych.		<table border="1"> <tr><td>2007 rok</td><td>1209</td></tr> <tr><td>2008 rok</td><td>1239</td></tr> <tr><td>2009 rok</td><td>1246</td></tr> <tr><td>2010 rok</td><td>1248</td></tr> <tr><td>2011 rok</td><td>1243</td></tr> <tr><td>2012 rok</td><td>1159</td></tr> <tr><td>2013 rok</td><td>1143</td></tr> </table>	2007 rok	1209	2008 rok	1239	2009 rok	1246	2010 rok	1248	2011 rok	1243	2012 rok	1159	2013 rok	1143	źródło: Sprawozdanie MPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach za lata 2007-2013 oraz Ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2011,2012,2013
2007 rok	1209																		
2008 rok	1239																		
2009 rok	1246																		
2010 rok	1248																		
2011 rok	1243																		
2012 rok	1159																		
2013 rok	1143																		
51	The number of children in foster care.	Liczba dzieci w rodzinach zastępczych.		<table border="1"> <tr><td>2007 rok</td><td>1 817</td></tr> <tr><td>2008 rok</td><td>1 839</td></tr> <tr><td>2009 rok</td><td>1 895</td></tr> <tr><td>2010 rok</td><td>1 928</td></tr> <tr><td>2011 rok</td><td>1 949</td></tr> <tr><td>2012 rok</td><td>1 682</td></tr> <tr><td>2013 rok</td><td>1 749</td></tr> </table>	2007 rok	1 817	2008 rok	1 839	2009 rok	1 895	2010 rok	1 928	2011 rok	1 949	2012 rok	1 682	2013 rok	1 749	źródło: Sprawozdanie MPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach za lata 2007-2013 oraz Ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2011,2012,2013
2007 rok	1 817																		
2008 rok	1 839																		
2009 rok	1 895																		
2010 rok	1 928																		
2011 rok	1 949																		
2012 rok	1 682																		
2013 rok	1 749																		
52	The number of children in institutional care.	Liczba dzieci objętych opieką instytucjonalną.		<table border="1"> <tr><td>2007 rok</td><td>552</td></tr> <tr><td>2008 rok</td><td>681</td></tr> <tr><td>2009 rok</td><td>558</td></tr> <tr><td>2010 rok</td><td>491</td></tr> <tr><td>2011 rok</td><td>651</td></tr> <tr><td>2012 rok</td><td>566</td></tr> <tr><td>2013 rok</td><td>551</td></tr> </table>	2007 rok	552	2008 rok	681	2009 rok	558	2010 rok	491	2011 rok	651	2012 rok	566	2013 rok	551	źródło: Sprawozdanie MPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach za lata 2007-2013 oraz Ocena zasobów pomocy społecznej woj.
2007 rok	552																		
2008 rok	681																		
2009 rok	558																		
2010 rok	491																		
2011 rok	651																		
2012 rok	566																		
2013 rok	551																		

Nr	In English	In Polish	Komentarz IZ RPO WO	Wskaźnik	Rok bazowy i źródło														
					<i>opolskiego w latach 2011,2012,2013</i>														
53	The number of entities which support the homeless .	Liczba placówek wspierających osoby bezdomne.		<table border="1"> <tr><td><i>2007 rok</i></td><td><i>4</i></td></tr> <tr><td><i>2008 rok</i></td><td><i>4</i></td></tr> <tr><td><i>2009 rok</i></td><td><i>4</i></td></tr> <tr><td><i>2010 rok</i></td><td><i>5</i></td></tr> <tr><td><i>2011 rok</i></td><td><i>10</i></td></tr> <tr><td><i>2012 rok</i></td><td><i>14</i></td></tr> <tr><td><i>2013 rok</i></td><td><i>14</i></td></tr> </table>	<i>2007 rok</i>	<i>4</i>	<i>2008 rok</i>	<i>4</i>	<i>2009 rok</i>	<i>4</i>	<i>2010 rok</i>	<i>5</i>	<i>2011 rok</i>	<i>10</i>	<i>2012 rok</i>	<i>14</i>	<i>2013 rok</i>	<i>14</i>	<i>źródło: Sprawozdanie MPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach za lata 2007-2013 oraz Ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2011,2012,2013</i>
<i>2007 rok</i>	<i>4</i>																		
<i>2008 rok</i>	<i>4</i>																		
<i>2009 rok</i>	<i>4</i>																		
<i>2010 rok</i>	<i>5</i>																		
<i>2011 rok</i>	<i>10</i>																		
<i>2012 rok</i>	<i>14</i>																		
<i>2013 rok</i>	<i>14</i>																		
54	The number of places in entities which support the homeless .	Liczba miejsc w placówkach wspierających osoby bezdomne.		<table border="1"> <tr><td><i>2007 rok</i></td><td><i>300</i></td></tr> <tr><td><i>2008 rok</i></td><td><i>300</i></td></tr> <tr><td><i>2009 rok</i></td><td><i>300</i></td></tr> <tr><td><i>2010 rok</i></td><td><i>350</i></td></tr> <tr><td><i>2011 rok</i></td><td><i>562</i></td></tr> <tr><td><i>2012 rok</i></td><td><i>683</i></td></tr> <tr><td><i>2013 rok</i></td><td><i>735</i></td></tr> </table>	<i>2007 rok</i>	<i>300</i>	<i>2008 rok</i>	<i>300</i>	<i>2009 rok</i>	<i>300</i>	<i>2010 rok</i>	<i>350</i>	<i>2011 rok</i>	<i>562</i>	<i>2012 rok</i>	<i>683</i>	<i>2013 rok</i>	<i>735</i>	<i>źródło: Sprawozdanie MPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach za lata 2007-2013 oraz Ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2011,2012,2013</i>
<i>2007 rok</i>	<i>300</i>																		
<i>2008 rok</i>	<i>300</i>																		
<i>2009 rok</i>	<i>300</i>																		
<i>2010 rok</i>	<i>350</i>																		
<i>2011 rok</i>	<i>562</i>																		
<i>2012 rok</i>	<i>683</i>																		
<i>2013 rok</i>	<i>735</i>																		
55	The number of sheltered housing units.	Liczba mieszkań chronionych.		<table border="1"> <tr><td><i>2007 rok</i></td><td><i>0</i></td></tr> <tr><td><i>2008 rok</i></td><td><i>0</i></td></tr> <tr><td><i>2009 rok</i></td><td><i>4</i></td></tr> <tr><td><i>2010 rok</i></td><td><i>5</i></td></tr> <tr><td><i>2011 rok</i></td><td><i>5</i></td></tr> </table>	<i>2007 rok</i>	<i>0</i>	<i>2008 rok</i>	<i>0</i>	<i>2009 rok</i>	<i>4</i>	<i>2010 rok</i>	<i>5</i>	<i>2011 rok</i>	<i>5</i>	<i>źródło: Sprawozdanie MPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach za lata 2007-2013 oraz Ocena</i>				
<i>2007 rok</i>	<i>0</i>																		
<i>2008 rok</i>	<i>0</i>																		
<i>2009 rok</i>	<i>4</i>																		
<i>2010 rok</i>	<i>5</i>																		
<i>2011 rok</i>	<i>5</i>																		

Nr	In English	In Polish	Komentarz IZ RPO WO	Wskaźnik	Rok bazowy i źródło														
				<table> <tr><td>2012 rok</td><td>76</td></tr> <tr><td>2013 rok</td><td>92</td></tr> </table>	2012 rok	76	2013 rok	92	zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2011,2012,2013										
2012 rok	76																		
2013 rok	92																		
56	The number of training housing units.	Liczba mieszkań treningowych.		<table> <tr><td>2007 rok</td><td>0</td></tr> <tr><td>2008 rok</td><td>0</td></tr> <tr><td>2009 rok</td><td>0</td></tr> <tr><td>2010 rok</td><td>0</td></tr> <tr><td>2011 rok</td><td>0</td></tr> <tr><td>2012 rok</td><td>0</td></tr> <tr><td>2013 rok</td><td>0</td></tr> </table>	2007 rok	0	2008 rok	0	2009 rok	0	2010 rok	0	2011 rok	0	2012 rok	0	2013 rok	0	źródło: Sprawozdanie MPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach za lata 2007-2013 oraz Ocena zasobów pomocy społecznej woj. opolskiego w latach 2011,2012,2013
2007 rok	0																		
2008 rok	0																		
2009 rok	0																		
2010 rok	0																		
2011 rok	0																		
2012 rok	0																		
2013 rok	0																		
57	The number of social economy entities.	Liczba podmiotów ekonomii społecznej.		<table> <tr><td>2012 rok</td><td>239</td></tr> <tr><td>2013 rok</td><td>271</td></tr> </table>	2012 rok	239	2013 rok	271	źródło: ROPS Opole										
2012 rok	239																		
2013 rok	271																		
58	The number of employees in social economy entities.	Liczba zatrudnionych w podmiotach ekonomii społecznej.	Dane szacunkowe	2013 rok: 1,5 tys. osób	źródło: ROPS Opole														
59	The main health-related causes of absenteeism at work.	Główne powody absencji chorobowej w pracy.		urazy, zatrucia (16,6% dni absencji chorobowych), ciąża, poród i połóg (15,9%), choroby układu oddechowego (15,4%), choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego i tkanki łącznej (15,2), choroby układu nerwowego (6,4%), choroby układu krążenia (6,0%), zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania (5,1%), choroby układu trawiennego (4,8%), nowotwory (3,6%)	2013 Źródło: ZUS														
60	The number of implemented health prevention programmes.	Liczba wdrożonych zdrowotnych programów profilaktycznych.		64	2013 Źródło: dane zebrane na podstawie informacji														

Nr	In English	In Polish	Komentarz IZ RPO WO	Wskaźnik	Rok bazowy i źródło
					przekazanych przez Starostwa Powiatowe zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 25 sierpnia 2008 r. w sprawie przekazywania informacji o programach zdrowotnych oraz wzoru dokumentu zawierającego te informacje
61	The number of persons with different level of education (higher, vocational, etc.)	Liczba osób według wykształcenia (wyższe, zawodowe, itd.)	Dotyczy mieszkańców w wieku 13 lat i więcej	<p>Ogółem: 899 tys.</p> <p>a) wyższe: 122</p> <p>b) policealne: 20,2</p> <p>c) średnie razem: 236,3 średnie zawodowe: 144,0 średnie ogólnokształcące: 92,3</p> <p>d) zasadnicze zawodowe: 214,9</p> <p>e) podstawowe ukończone i gimnazjalne: 202,5</p> <p>f) podstawowe nieukończone: 11,3</p> <p>g) nieustalone razem: 91,8</p>	2011 (NSP) Źródło: GUS
62	The number of children in pre-school education.	Liczba dzieci w wieku 3-5 lat objętych edukacją przedszkolną.	Osoby (udział dzieci objętych edukacją)	<p>2007 rok 16705 (67,6%)</p> <hr/> <p>2008 rok 17914 (72,7%)</p> <hr/> <p>2009 rok 19148(76,8%)</p> <hr/> <p>2010 rok 20237 (76,6%)</p> <hr/> <p>2011 rok 21623(78,9%)</p> <hr/> <p>2012 rok 22099 (77,9%)</p> <hr/> <p>2013 rok 23105 (81,0%)</p>	Źródło: GUS

Nr	In English	In Polish	Komentarz IZ RPO WO	Wskaźnik	Rok bazowy i źródło																												
63	The exam results for pupils of elementary school, high school and "matura" exam results.	Poziom wyników sprawdzianów uczniów szkół podstawowych, egzaminów gimnazjalnych oraz zdawalność egzaminów maturalnych.	Sprawdzian szóstoklasisty Wyniki w punktach. Kolumna max. wskazuje możliwą liczbę punktów do zdobycia.	<table border="1"> <thead> <tr> <th data-bbox="1245 328 1608 384">SPRAWDZIAN SZÓSTOKLASISTY</th> <th data-bbox="1615 328 1693 384">OP</th> <th data-bbox="1700 328 1778 384">PL</th> <th data-bbox="1785 328 1901 384">MAX</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="1245 389 1608 421">Cały test</td> <td data-bbox="1615 389 1693 421">25,2</td> <td data-bbox="1700 389 1778 421">25,8</td> <td data-bbox="1785 389 1901 421">40</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1245 426 1608 458">Czytanie</td> <td data-bbox="1615 426 1693 458">7,7</td> <td data-bbox="1700 426 1778 458">7,8</td> <td data-bbox="1785 426 1901 458">10</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1245 462 1608 494">Pisanie</td> <td data-bbox="1615 462 1693 494">5,5</td> <td data-bbox="1700 462 1778 494">5,8</td> <td data-bbox="1785 462 1901 494">10</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1245 499 1608 531">Rozumowanie</td> <td data-bbox="1615 499 1693 531">4,4</td> <td data-bbox="1700 499 1778 531">4,6</td> <td data-bbox="1785 499 1901 531">8</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1245 536 1608 568">Korzystanie z informacji</td> <td data-bbox="1615 536 1693 568">2,7</td> <td data-bbox="1700 536 1778 568">2,7</td> <td data-bbox="1785 536 1901 568">4</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1245 572 1608 628">Wykorzystywanie wiedzy w praktyce</td> <td data-bbox="1615 572 1693 628">4,9</td> <td data-bbox="1700 572 1778 628">5,0</td> <td data-bbox="1785 572 1901 628">8</td> </tr> </tbody> </table>	SPRAWDZIAN SZÓSTOKLASISTY	OP	PL	MAX	Cały test	25,2	25,8	40	Czytanie	7,7	7,8	10	Pisanie	5,5	5,8	10	Rozumowanie	4,4	4,6	8	Korzystanie z informacji	2,7	2,7	4	Wykorzystywanie wiedzy w praktyce	4,9	5,0	8	2014 Źródło: CKE
SPRAWDZIAN SZÓSTOKLASISTY	OP	PL	MAX																														
Cały test	25,2	25,8	40																														
Czytanie	7,7	7,8	10																														
Pisanie	5,5	5,8	10																														
Rozumowanie	4,4	4,6	8																														
Korzystanie z informacji	2,7	2,7	4																														
Wykorzystywanie wiedzy w praktyce	4,9	5,0	8																														
			Egzamin gimnazjalny. Wyniki w %	<table border="1"> <thead> <tr> <th data-bbox="1245 673 1742 705">EGZAMIN GIMNAZJALNY</th> <th data-bbox="1749 673 1827 705">OP</th> <th data-bbox="1834 673 1912 705">PL</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="1245 710 1742 742">Część humanistyczna - język polski</td> <td data-bbox="1749 710 1827 742">66</td> <td data-bbox="1834 710 1912 742">68</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1245 746 1742 778">Część humanistyczna - historia i WOS</td> <td data-bbox="1749 746 1827 778">58</td> <td data-bbox="1834 746 1912 778">59</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1245 783 1742 839">Część matematyczno-przyrodnicza</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td data-bbox="1245 844 1742 876">matematyka</td> <td data-bbox="1749 844 1827 876">46</td> <td data-bbox="1834 844 1912 876">47</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1245 880 1742 912">przedmioty przyrodnicze</td> <td data-bbox="1749 880 1827 912">51</td> <td data-bbox="1834 880 1912 912">52</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1245 917 1742 973">Wybrane języki obce - poz. podstawowy</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td data-bbox="1245 978 1742 1010">angielski</td> <td data-bbox="1749 978 1827 1010">68</td> <td data-bbox="1834 978 1912 1010">67</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1245 1015 1742 1046">niemiecki</td> <td data-bbox="1749 1015 1827 1046">66</td> <td data-bbox="1834 1015 1912 1046">54</td> </tr> </tbody> </table>	EGZAMIN GIMNAZJALNY	OP	PL	Część humanistyczna - język polski	66	68	Część humanistyczna - historia i WOS	58	59	Część matematyczno-przyrodnicza			matematyka	46	47	przedmioty przyrodnicze	51	52	Wybrane języki obce - poz. podstawowy			angielski	68	67	niemiecki	66	54	2014 Źródło: CKE	
EGZAMIN GIMNAZJALNY	OP	PL																															
Część humanistyczna - język polski	66	68																															
Część humanistyczna - historia i WOS	58	59																															
Część matematyczno-przyrodnicza																																	
matematyka	46	47																															
przedmioty przyrodnicze	51	52																															
Wybrane języki obce - poz. podstawowy																																	
angielski	68	67																															
niemiecki	66	54																															
			Egzamin maturalny. Wyniki w %.	<table border="1"> <thead> <tr> <th data-bbox="1245 1046 1693 1078">EGZAMIN MATURALNY</th> <th data-bbox="1700 1046 1778 1078">OP</th> <th data-bbox="1785 1046 1863 1078">PL</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="1245 1083 1693 1139">Odsetek osób, które zdały egzamin maturalny</td> <td data-bbox="1700 1083 1778 1139">82</td> <td data-bbox="1785 1083 1863 1139">82</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1245 1144 1693 1176">Odsetek osób, które nie zdały</td> <td data-bbox="1700 1144 1778 1176">18</td> <td data-bbox="1785 1144 1863 1176">18</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1245 1181 1693 1236">Odsetek osób, które zdały wg typu szkół:</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td data-bbox="1245 1241 1693 1273">Licea ogólnokształcące</td> <td data-bbox="1700 1241 1778 1273">88</td> <td data-bbox="1785 1241 1863 1273">89</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1245 1278 1693 1310">Licea profilowane</td> <td data-bbox="1700 1278 1778 1310">68</td> <td data-bbox="1785 1278 1863 1310">60</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1245 1315 1693 1347">Technika</td> <td data-bbox="1700 1315 1778 1347">76</td> <td data-bbox="1785 1315 1863 1347">71</td> </tr> </tbody> </table>	EGZAMIN MATURALNY	OP	PL	Odsetek osób, które zdały egzamin maturalny	82	82	Odsetek osób, które nie zdały	18	18	Odsetek osób, które zdały wg typu szkół:			Licea ogólnokształcące	88	89	Licea profilowane	68	60	Technika	76	71	2014 Źródło: CKE							
EGZAMIN MATURALNY	OP	PL																															
Odsetek osób, które zdały egzamin maturalny	82	82																															
Odsetek osób, które nie zdały	18	18																															
Odsetek osób, które zdały wg typu szkół:																																	
Licea ogólnokształcące	88	89																															
Licea profilowane	68	60																															
Technika	76	71																															

Nr	In English	In Polish	Komentarz IZ RPO WO	Wskaźnik	Rok bazowy i źródło															
				Licea uzupełniające 19 27 Technika uzupełniające 21 22																
64	The number of pupils.	Liczba uczniów.		Około 151 tys.	Rok szkolny 2013/2014 Źródło: SIO															
65	The number of pupils with special needs.	Liczba uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.		4,0 tys.	Rok szkolny 2013/2014 stan na 30.09.2013 r. Źródło: SIO															
66	Results of external exams	Wyniki egzaminów zewnętrznych (szóstoklasisty, gimnazjalny, maturalny)		Jak w punkcie 63.																
67	The number of individuals aged 25-64 who study or participate in lifelong learning.	Liczba osób w wieku 25-64 lata, które kształcą lub dokończają się.	Dane orientacyjne Brak danych dla kształcenia pozaformalnego dla województwa	4,5% (opolskie, kształcenie formalne), 21% (Polska, pozaformalne)	2011 Źródło: Eurostat, GUS															
68	Data on ICT competences (including of adults, pupils).	Dane dotyczące poziomu kompetencji cyfrowych (w tym osób dorosłych i uczniów).		Procent osób w wieku 16+ korzystających z Internetu: <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>2007</th> <th>2009</th> <th>2011</th> <th>2013</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Opolskie</td> <td>39,1</td> <td>48,9</td> <td>58</td> <td>61,1</td> </tr> <tr> <td>POLSKA</td> <td>39,2</td> <td>51,4</td> <td>61,1</td> <td>66,9</td> </tr> </tbody> </table>		2007	2009	2011	2013	Opolskie	39,1	48,9	58	61,1	POLSKA	39,2	51,4	61,1	66,9	Źródło: Czapiński J., Panek T. (red.) (2013). Diagnoza społeczna 2013
	2007	2009	2011	2013																
Opolskie	39,1	48,9	58	61,1																
POLSKA	39,2	51,4	61,1	66,9																
69	Data on foreign language competences (including of adults, pupils).	Dane dotyczące poziomu kompetencji językowych (w tym osób dorosłych i uczniów).	Wskaźnik: Czynna znajomość języków obcych	Angielski (15,3%), niemiecki (15,6%), rosyjski (7,2%)	Źródło: Czapiński J., Panek T. (red.) (2013). Diagnoza społeczna 2013															

Nr	In English	In Polish	Komentarz IZ RPO WO	Wskaźnik	Rok bazowy i źródło
70	The number of VET students.	Liczba uczniów szkół zawodowych.	Zasadnicza szkoła zawodowa Technikum Technikum uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych Szkoła policealna (ponadgimnazjalna)	Okolo 25 tys.	Rok szkolny 2013/2014 stan na 30.09.2013 r. Źródło: SIO
71	Proportion of pupils in VET in the total population of pupils.	Udział absolwentów zasadniczych szkół zawodowych w ogólnej liczbie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych.		Okolo 21%	Rok szkolny 2013/2014 stan na 30.09.2013 r. Źródło: SIO
72	The number of VET schools (including VET schools and centers, etc.).	Liczba szkół zawodowych (w tym szkoły zasadnicze zawodowe, technika, itd.).		Szkoły: - Zasadnicza szkoła zawodowa: 48 - Technikum: 50 - Technikum uzupełniające: 0 - Szkoła policealna: 57 Szkoły dla dorosłych: - Zasadnicza szkoła zawodowa: 6 - Technikum: 3 - Technikum uzupełniające: 13	Rok szkolny 2012/2013 Źródło: Urząd Statystyczny w Opolu
73	The number of unemployment among graduates of VET schools.	Liczba bezrobotnych absolwentów szkół zawodowych.		339 osób - stan na 30.09.2014 676 osób - stan na 31.12.2013 712 osób - stan na 31.12.2012	Źródło: WUP Opole
74	The number of VET schools, which implemented cooperation programme	Liczba szkół zawodowych, które wdrożyły program współpracy z pracodawcami	Uwaga: Technika i szkoły współpracują z pracodawcami w	0 programów (szkoły zamierzają podjąć współpracę co wynika z reformy kształcenia zawodowego)	2014

Nr	In English	In Polish	Komentarz IZ RPO WO	Wskaźnik	Rok bazowy i źródło
	including schools, which implemented part of training at employers' premises.	w tym szkoły, które wprowadziły część szkolenia bezpośrednio u pracodawców.	organizacji praktycznej nauki zawodu (praktyczna nauka zawodu jest integralną częścią kształcenia zawodowego)		Źródło: na podstawie danych z Kuratorium Oświaty w Opolu
75	Data on the link between professional qualifications taught at VET schools and labour market needs.	Dane dotyczące związku między kwalifikacji zawodowych zdobytych w szkołach edukacji zawodowej a potrzebami rynku pracy.		Brak danych	
76	The number of enterprises/employers currently involved in VET	Liczba pracodawców/firm zaangażowanych w edukację zawodową.		Brak danych	

Źródło: Opracowanie własne DRP UMWO we współpracy z ROPS Opole, WUP Opole, DEP UMWO.

Legenda:

Zielone – wskaźniki dostępne

Żółty – wskaźniki są niedostępne na poziomie regionu, ale zaproponowano inne - zbliżone lub wskaźnik zmodyfikowano

Pomarańczowy – wskaźniki niedostępne